

Toimittanut
Timo Kumpulainen

OPETTAJAT JA REHTORIT SUOMESSA 2016

Lärarna och rektorerna i Finland 2016

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Raportit ja selvitykset 2017:2

© Opetushallitus ja tekijät

Raportit ja selvitykset 2017:2

ISBN 978-952-13-6341-2 (nid.)

ISBN 978-952-13-6342-9 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8918 (painettu)

ISSN 1798-8926 (pdf)

Taitto: Grano Oy, Joensuu

www.oph.fi/julkaisut

Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, 2017

Esipuhe

Opettajat ja rehtorit ovat keskiössä kun puhutaan koulutuksen laadusta ja kehittämisestä. Oppilaiden ja opiskelijoiden oppimistuloksiin vaikuttaa eniten opettaja ja hänen työtään tukeva rehtori.

Koulutuspolitiikka ja päätöksenteko tarvitsevat tuekseen sekä määrällistä että laadullista tietoa opettaja- ja rehtorikunnasta. Laadullista tietoa saadaan kansallisesta ja kansainvälisistä tutkimuksista, määrällistä erityisesti joka kolmas vuosi tehtävästä opettajatiedonkeruusta. Tiedonkeruussa ovat myös mukana oppilaitosten rehtorit.

Opettajatiedonkeruita ja siihen pohjautuvia raportteja on tehty vuodesta 1999. Tiedonkeruuta on johtanut opetus- ja kulttuuriministeriö ja itse tiedonkeruusta on vastannut Tilastokeskus.

Tämä Opettajat ja rehtorit Suomessa 2016 -raportti on järjestyksessä viides. Raportissa tarkastellaan hakeutumista opettajankoulutukseen, opettajien ja rehtoreiden kelpoisuutta, tehtävärakennetta, ikä- ja sukupuolirakennetta sekä täydennyskoulutukseen osallistumista. Tiedonkeruussa kerättiin tietoa myös opetusryhmien koosta ja sen tuloksia esitetään raportin lopussa. Tarkastelua tehdään sekä kansallisesta että alueellisesta näkökulmasta. Lisäksi raportissa pohditaan opettajatarpeita tulevaisuudessa sekä suomalaisia opettajia kansainvälisessä vertailussa.

Opettajat ja rehtorit Suomessa 2016 -julkaisun on toimittanut erityisasiantuntija Timo Kumpulainen. Toteuttamista on koordinoanut Opetushallituksen nimeämä toimituskunta. Sen puheenjohtajana on toiminut opetusneuvos Kristiina Volmari. Toimituskunnan muut jäsenet ovat olleet opetusneuvos Armi Mikkola opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä Opetushallituksesta opetusneuvos Satu Elo, opetusneuvos Elisa Helin, opetusneuvos Aapo Koukku, erityisasiantuntija Olga Lappi, suunnittelija Juho Mikkonen, opetusneuvos Sanna Penttinen, opetusneuvos Marianne Portin, opetusneuvos Heikki Sederlöf ja erityisasiantuntija Annika Westerholm.

Lisäksi työhön ovat osallistuneet opetusneuvos Tommi Karjalainen ja ylitarkastaja Kirsi Lamberg opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä erityisasiantuntija Pirjo Karhu ja asiantuntija Riikka Koivusalo Opetushallituksesta.

Suuri kiitos kuuluu kaikille työhön osallistuneille.

Kristiina Volmari
Tietopalvelut yksikön päällikkö
Opetushallitus

Förord

När man talar om utbildningens kvalitet och utveckling står lärarna och rektorerna i centrum. Elevernas och studerandenas inlärningsresultat påverkas allra mest av läraren och den rektor som stödjer lärarens arbete.

Utbildningspolitiken och beslutsfattandet kräver både kvantitativ och kvalitativ information om lärar- och rektorkåren. Kvalitativ information fås från nationella och internationella forskningsstudier, kvantitativ information i synnerhet från den insamling av uppgifter om lärare som genomförs vart tredje år. I datainsamlingen deltar även läroanstalternas rektorer.

Insamlingar av uppgifter om lärare och rapporter som baseras på dem har genomförts sedan 1999. Datainsamlingen har letts av undervisnings- och kulturministeriet, och själva datainsamlingen har genomförts av Statistikcentralen.

Denna rapport, *Lärarna och rektorerna i Finland 2016*, är den femte i ordningen. I rapporten undersöks ansökningen till lärarutbildningen, lärarnas och rektorernas behörighet, befattningsstruktur, ålders- och könsfördelning samt deltagande i vidareutbildning. Inom ramen för datainsamlingen samlade man också in information om undervisningsgruppernas storlek, och resultaten presenteras i slutet av rapporten. Undersökningen sker från både nationellt och regionalt perspektiv. Dessutom begrundar rapporten hur lärarbehovet kommer att se ut i framtiden och hur lärarna i Finland placerar sig i en internationell jämförelse.

Redaktören för publikationen *Lärarna och rektorerna i Finland 2016* är specialsakkunnig Timo Kumpulainen. Genomförandet koordinerades av en redaktion utsedd av Utbildningsstyrelsen. Ordförande för redaktionen var undervisningsrådet Kristiina Volmari. Redaktionen övriga medlemmar var undervisningsrådet Armi Mikkola från undervisnings- och kulturministeriet samt från Utbildningsstyrelsen undervisningsrådet Satu Elo, undervisningsrådet Elisa Helin, undervisningsrådet Aapo Koukku, specialsakkunnig Olga Lappi, planerare Juho Mikkonen, undervisningsrådet Sanna Penttinen, undervisningsrådet Marianne Portin, undervisningsrådet Heikki Sederlöf och specialsakkunnig Annika Westerholm.

Dessutom deltog undervisningsrådet Tommi Karjalainen och överinspektör Kirsi Lamberg från undervisnings- och kulturministeriet samt specialsakkunnig Pirjo Karhu och sakkunnig Riikka Koivusalo från Utbildningsstyrelsen i arbetet.

Ett stort tack riktas till alla som deltagit.

Kristiina Volmari
Enbetschef för Informations- och analystjänster
Utbildningsstyrelsen

SISÄLLYS

Esipuhe	3
Förord	4
Tiivistelmä	10
Sammanfattning	14
1 Hakeminen opettajankoulutukseen	19
Luokan- ja lastentarhanopettajien koulutus	19
Luokanopettajaksi edelleen vaikeaa päästä	19
Lastentarhanopettajankoulutukseen hyväksytyjen osuus hieman korkeampi kuin luokanopettajan koulutukseen hyväksytyjen	21
Ruotsinkielisiin koulutuksiin pääsy helpompaa kuin suomenkielisiin	22
Suurin osa sekä hakijoista että hyväksytyistä on naisia	24
Perusopetuksen opinto-ohjaajankoulutus	24
Perusopetuksen erityisopettajan ja varhaiserityisopetuksen koulutus	24
Suomenkielisiin erityispedagogiikan ja erityisopettajan koulutuksiin hyväksyttiin 2015–2016 noin 7 prosenttia hakijoista	24
Kaikki varhaiserityisopetuksen opintoihin hakeneet ja hyväksytyt ovat naisia	25
Ammatilliset opettajakorkeakoulut	25
Ammatilliseen opettajankoulutukseen hakeneiden keski-ikä on 40 vuotta ...	26
Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen hakijamäärä on kaksin- kertaistunut vuodesta 2007	27
Yhä useampi ammatilliseen opinto-ohjaajankoulutukseen hakeva on kelpoinen	28
2 Esi- ja perusopetuksen opettajat	39
Perusopetuksen opettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus	39
Muodollisen kelpoisuuden puuttuminen	40
Perusopetuksen lehtorit ja aineopettajat	41
Perusopetuksen opettajien ikä	41
Perusopetuksen opettajien sukupuolijakauma	43
Perusopetusta antavien koulujen opettajien työsuhteen luonne	44
Luokanopettajat ja perusopetuksen esiopetuksen opettajat maakunnittain	44
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	46

3	Lukiokoulutuksen opettajat.....	63
	Lukiokoulutuksen opettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus.....	63
	Lukiokoulutuksen päätoimiset aineenopettajat oppiaineittain	64
	Lukiokoulutuksen opettajien ikä.....	65
	Lukiokoulutuksen opettajien sukupuolijakauma	65
	Opettajat maakunnittain.....	66
	Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen päätoimiset aineenopettajat yhteensä oppiaineittain	69
	Kielten opettajat	69
	Matemaattis-luonnontieteellisten aineiden opettajat	69
	Muiden oppiaineiden opettajat.....	70
4	Ammatillisen koulutuksen opettajat.....	85
	Opettajien kelpoisuustilanne kohentunut selvästi	85
	Nuorille ja aikuisille suunnattu koulutus	87
	Opettajiston kelpoisuustilanne aineen ja koulutusalan mukaisesti.....	89
	Opettajiston ikä ja sukupuolijakauma.....	90
	Maakunnittainen tarkastelu.....	92
5	Vapaan sivistystyön opettajat	109
	Opettajien muodollinen kelpoisuus kohenemassa	109
	Maahanmuuttajille suunnatun koulutuksen merkitys on kasvamassa ...	110
	Vapaan sivistystyön opettajistosta selvästi yli puolet 50-vuotta täyttäneitä	111
	Valtaosa opettajista on naisia.....	112
	Vapaan sivistystyön opettajisto maakunnittain	112
6	Lärarsituationen inom den svenskspråkiga utbildningen våren 2016 ...	125
	Lärarsituationen inom den grundläggande utbildningen.....	127
	Allt större andel av lärarna behöriga	127
	Ämneslärarnas behörighet	128
	Behörigheten regionalt.....	129
	En tredjedel av lärarna över 50 år	130
	Kvinnorna fortfarande i stor majoritet	131
	Lärarsituationen inom gymnasieutbildningen.....	132
	Andelen behöriga ökade en aning	132
	Lärarna enligt ålder och kön.....	134
	Lärarsituationen inom yrkesutbildningen	135
	Stor skillnad i behörighet beroende på språk	136
	Lärarna enligt ålder och kön.....	137

Lärarsituationen inom den fria bildningen.....	139
Litteraturförteckning	140
Tabeller	141
Den grundläggande utbildningen.....	141
Gymnasieutbildningen	146
Yrkesutbildningen	149
Den fria bildningen	151
 7 Opettajien osallistuminen jatko- ja täydennyskoulutukseen, asiantuntijavaihtoon sekä työelämäjaksoihin	153
Opettajien ja oppilaitosjohdon osallistuminen ammatillista osaamista kehittävään toimintaan vuonna 2015.....	154
Opettajien ikä ja osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)	158
Opettajien osallistuminen erimuotoisesti toteutettuun täydennyskoulutukseen (käytetty aika, htpv).....	158
Opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%) aluehallintovirastojen toiminta-alueittain tarkasteltuna.....	158
Suomen- ja ruotsinkielisten oppilaitosten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen.....	160
Henkilökohtaisen koulutus- ja kehittämissuunnitelman hyödyntäminen eri koulutusmuodoissa (%)	161
Mentorointi.....	161
Osallistuminen työnohjaukseen.....	163
Yhteenveto	163
Lopuksi.....	165
Ammatillisen koulutuksen opettajien työelämäjaksot.....	166
 8 Opettajatarpeet nyt ja tulevaisuudessa	175
Opettajatarvetta ennakoimalla varmistetaan opettajien saatavuus eri opetustehtäviin	175
Opettajankoulutuksen ja opetustyön vetovoima tulevaisuuden avainkysymyksiä.....	176
Suurin osa opettajista on tyytyväisiä työhönsä.....	176
Opettajankoulutuksen määrälliset tavoitteet perustuvat opettajatiedonkeruuseen ja ennakointiin	177
Opettajatilanne yleissivistävässä koulutuksessa.....	178
Luokanopettajakoulutuksen nykyisiä koulutusmääriä ei ole tarpeen kasvattaa	179
Voimavarat suunnattava opettajatarpeiden mukaisesti.....	179
Opettajatilanne ammatillisessa koulutuksessa	180

Uranaikainen osaamisen kehittäminen.....	180
Opettajankoulutuksen kehittämisen suuntaviivoja.....	181
Lähteet	184
Lärarbehovet nu och i framtiden	185
Genom att prognostisera lärarbehovet säkerställer man tillgången till lärare för olika undervisningsuppgifter	185
Lärarutbildningens och undervisningsarbetets attraktionskraft framtidens nyckelfrågor	186
De flesta lärare är nöjda med sitt arbete	186
De kvantitativa målen för lärarutbildningen baseras på insamlingar av uppgifter om lärare samt prognostisering.....	187
Lärarsituationen inom den allmänbildande utbildningen	188
De nuvarande utbildningsvolymerna för klasslärare behöver inte ökas	189
Resurserna bör riktas efter lärarbehovet.....	190
Lärarsituationen inom yrkesutbildningen	190
Kompetensutveckling under karriären.....	191
Riktlinjer för utvecklingen av lärarutbildningen.....	192
Källor	193
9 Esi- ja perusopetuksen opetusryhmät	195
Johdanto	195
Tutkimusaineisto	195
Opetusryhmien keskimääräinen koko.....	196
Keskimääräiset opetusryhmäkoot vuosiluokilla 1.-6. ja 7.-9.	196
Opetusryhmäkoot maakunnittain 1.-2. luokilla.....	198
Opetusryhmäkoot maakunnittain 3.-6. luokilla.....	199
Opetusryhmäkoot maakunnittain 7.-9. luokilla.....	200
Erikokoisten opetusryhmien osuudet ja niidenmuutokset vuosina 2008-2016	201
Opetusryhmien osuudet 2016	201
Suurten opetusryhmien osuus kaikista ryhmistä eri luokka-asteilla	202
Suurten opetusryhmien osuus kaikista ryhmistä eri luokka-asteilla	203
Opetusryhmäkoot taustamuuttujittain.....	204
Opetusryhmäkoko kieliryhmittäin	204
Opetusryhmien keskikoko kuntatyypeittäin	205
Opetusryhmäkoko 1.-6. luokilla opetuksen järjestäjän oppilasmäärän mukaan	205
Opetusryhmät 7.-9. luokilla oppiainekohtaisesti.....	206

10	Suomalaiset opettajat kansainvälisessä vertailussa	209
	Suurin osa opettajista on suorittanut opettajaopinnot	209
	Rehtoreilla on tavallisesti koulutusta opetushallinnon alalta.....	211
	Opetusalan työurat ovat sukupuolittuneita	213
	Opettajakunnan ikärakenne on haaste monessa maassa.....	214
	Rehtoreiden ikärakenne vaihtelee maittain.....	215
	Opettajien työympäristöt vaihtelevat paljon.....	216
	Lähes kaikki opettajat osallistuvat täydennyskoulutukseen	217
	Mentorointi- ja induktio-ohjelmat ovat tavallisia	219
	Lähteet	221
	Taulukko- ja kuvioluettelo.....	222

Tiivistelmä

Tilastokeskus toteutti keväällä 2016 *Opettajat 2016* -tiedonkeruun opetus- ja kulttuuriministeriön tilauksesta. Tiedot kerättiin kaksivaiheisesti internetissä täytettävällä lomakkeella. Kaikista niistä opettajista, joille kutsu lähetettiin, keskimäärin 66 % vastasi kyselyyn. Varsinainen opettajatiedonkeruu koski kaikkia Suomen *perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajia, toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajia sekä vapaan sivistystyön päätoimisia opettajia*. Opettajatiedonkeruun perusjoukon muodostivat 3 235 oppilaitosta, joiden oppilaitostiedot saatiin Tilastokeskuksen syksyllä 2015 toteuttamasta oppilaitoskeruusta.

Vastausaste jäi edellisiä valtakunnallisia opettajatiedonkeruita alhaisemmaksi. Selitystä vastausprosentin selkeään pudotukseen voidaan etsiä tiedonkeruun toteuttamistavan muutoksesta. Ensimmäistä kertaa päävastuu vastaamisesta siirtyi opettajille ja rehtoreille itselleen.

Vastausaika sijoittui maaliskoukokuulle. Kouluihin ja oppilaitoksiin sekä opettajille ja rehtoreille tulee enenevässä määrin erilaisia kyselyjä sähköpostin välityksellä. Kevääseen sijoittuva kysely saatetaan jättää työlistalla viimeiseksi välttämättömästi hoidettavien työtehtävien säädellessä työaika. Maalis-toukokuussa koulutus ja oppilaitoksen kuormittavat erilaisista hallinnollisista, että opetuksellisista tehtävistä.

Rehtoreiden ja oppilaitosten johtajilla on tärkeä rooli tämän tyyppisten kyselyjen onnistumisessa. Heidän tulee muistuttaa ja kannustaa opettajia osallistumaan kyselyyn muiden työkiireidensä lomassa sekä korostaa osallistumisen tärkeyttä. Tätä viestinnällisen vastuun ja aktiivisen tiedottamisen merkitystä ei ehkä osattu korostaa riittävästi tällä kerralla.

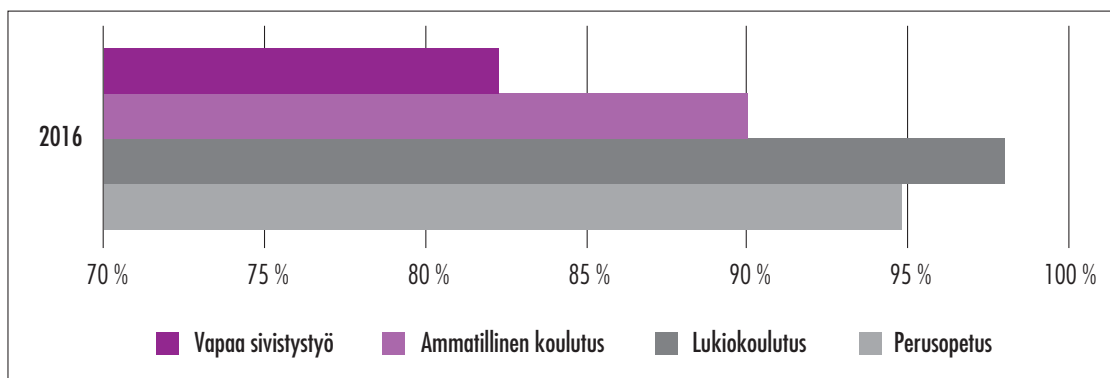
Vastaajajoukko on muodostunut mitä todennäköisimmin enimmäkseen päätoimisista ja vakituisista opettajista. Tämä voi selittää osaltaan kohonnutta kelpoisuustilannetta. Toisaalta erilaiset säästö- ja leikkaustoimenpiteet kunnissa ja oppilaitoksissa ovat pääosin kohdistuneet mitä todennäköisimmin kelpoisuutta vailla oleviin opettajiin sekä sivutoimisiin tuntiopettajiin. Tämä on saattanut vähentää kiinnostusta vastata kyselyyn niiden opettajien kohdalla, joiden työtilanne on ollut epäselvä tiedonkeruun aikaan.

Opettajien kelpoisuustilanne on edelleen hyvä

Opettajien muodollinen kelpoisuus on ollut Suomessa jo pitkään hyvällä tasolla. Vuonna 2016 tiedonkeruuseen osallistuneista perusopetuksen rehtoreista ja lehtoreista lähes kaikki ja luokanopettajista 96 prosenttia, oli muodollisesti kelpoisia hoitamassaan tehtävässä. Lukioissa rehtorien ja lehtorien kelpoisuustilanne oli vielä tätäkin korkeampi. Kaikki vuoden 2016 tiedonkeruuseen vastanneet lukiokoulutuksen rehtorit olivat muodollisesti kelpoisia hoitamassaan tehtävässä.

Ruotsinkielisessä koulutuksessa muodollisesti kelpoisten rehtoreiden ja opettajien osuus oli myös kohentunut tämän tiedonkeruun mukaan. Kaikista ruotsinkielisten peruskoulujen rehtoreista ja opettajista 89 prosenttia täytti muodollisen kelpoisuuden vaatimukset.

Kuvio A.1. Muodollisesti kelpoisten opettajien osuus koulutusmuodoittain vuonna 2016

Myös ruotsinkielisessä lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa kelpoisten rehtorien ja opettajien osuus oli noussut edellisestä selvityksestä. Yhteinen piirre kaikille koulutusmuodoille oli, että opettajien kelpoisuusaste oli ruotsinkielisessä koulutuksessa edelleen suomenkielisessä koulutuksessa toimivia opettajia alempi.

Ammatillisessa koulutuksessa opettajien kelpoisuustilanteen kohentuminen on tämän tiedonkeruun mukaan ollut merkittävää. Vuoden 2016 selvityksessä ammatillisen koulutuksen opettajistosta 90 prosenttia täytti kelpoisuusvaatimukset. Opettajien kelpoisuustilanne on kohentunut myös vapaan sivistystyön opettajistossa (82 prosenttia kelpoisia) ollen kuitenkin edelleen selvästi muita koulutusmuotoja alhaisempi.

Opettajisto aikaisempaa iäkkäämpää

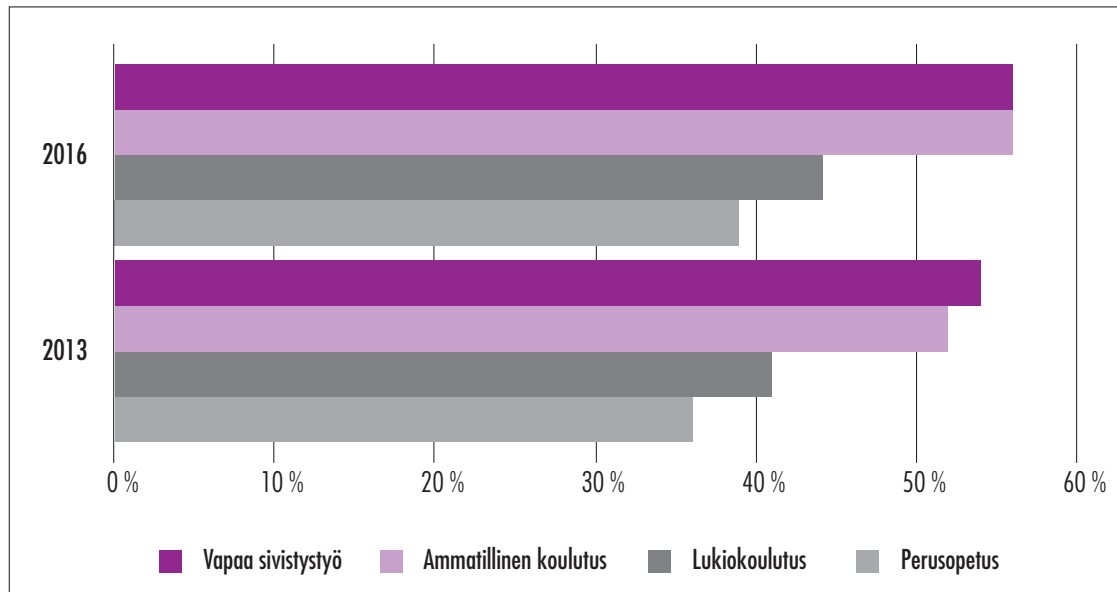
Ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön opettajisto on yleissivistävässä koulutuksessa toimivia opettajia iäkkäämpiä. Yli 50-vuotiaiden osuus kaikista opettajista oli niin ammatillisessa koulutuksessa kuin vapaassa sivistystyössä 56 prosenttia. Vastaava osuus perusopetuksen opettajissa oli vajaa 40 prosenttia ja lukiokoulutuksessa 44 prosenttia.

Yli 50-vuotiaiden opettajien suhteellisen osuus on lisääntynyt edellisestä valtakunnallisesta selvityksestä kaikissa koulutusmuodoissa. Eniten yli 50-vuotiaiden opettajien suhteellinen osuus oli lisääntynyt ammatillisen koulutuksen opettajissa.

Alle 40-vuotiaita opettajia on eniten perusopetuksessa ja vähiten ammatillisessa koulutuksessa. Kaikkien tiedonkeruussa mukana olleiden koulutusmuotojen alle 40-vuotiaiden opettajien suhteellinen osuus laski edellisestä tiedonkeruusta. Lukiokoulutuksessa työskentelevien alle 40-vuotiaiden opettajien osuus kaikista opettajista oli vuonna 2016 noin 22 prosenttia, mikä on 5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2013.

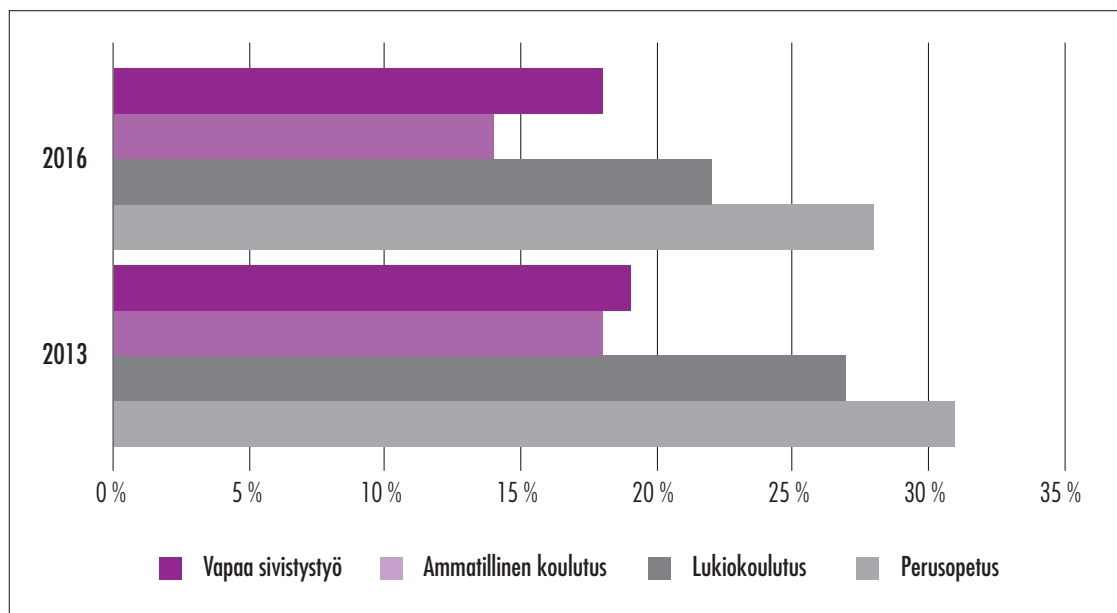
Opettajakunnan ikäjakaumalla on merkitystä koulun pitkäjänteisen kehittämisen kannalta. Vanhemmilla työntekijöillä on pitkään kokemukseen perustuva ammattitaito, nuorilla taas ajantasainen koulutus ja oppiaineen taustatieteiden viimeisin tuntemus. Opettajien ikä ja elämäntilanne saattavat vaikuttaa myös siihen miten innokkaasti he ovat valmiita kokeilemaan uusia asioita ja hyödyntämään uusia mahdollisuuksia.

Kuvio A.2. 50-vuotiaat tai sitä vanhemmat opettajat koulutusmuodoittain vuonna 2013 ja 2016

Opettajan työ on vaativaa, joten henkilöstön ikääntyminen edellyttää moninaista työssä jaksamisen tukemista. Täydennyskoulutus tukee osaltaan työmotivaation ja ammatillisen osaamisen säilymistä läpi koko työuran.

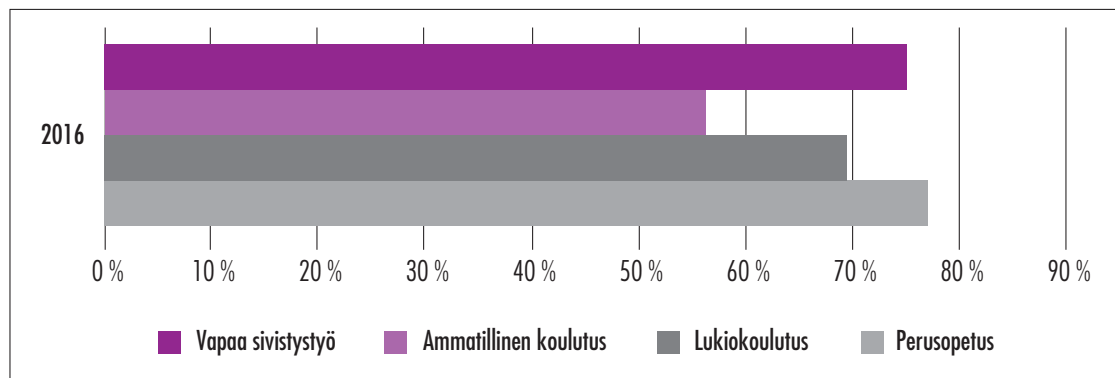
Kuvio A.3. Alle 40-vuotiaat opettajat koulutusmuodoittain vuonna 2013 ja 2016

Valtaosa opettajista on edelleen naisia

Opetusalan henkilöstö on edelleen vahvasti naispainotteinen. Tilastoinnissa mukana olevien koulujen perusopetuksen rehtoreista ja opettajista naisia oli 77 prosenttia. Yli puolet lukiokoulutuksen rehtoreista oli miehiä, vaikka miesten osuus lukiokoulutuksen opettajistossa kokonaisuudessaan on noin 30 prosenttia.

Kuvio A.4. Naisten osuus koulutusmuodoittain vuonna 2016

Ammatillisen koulutuksen opettajisto poikkeaa muista koulutusmuodoista myös sen vuoksi, että naisvaltaisuus ei ollut niin voimakasta. Jos tarkastelee ammatilliseen opettajankoulutukseen hyväksytyjen sukupuolijakaumaa, tulevaisuudessa naisten määrä tulee kasvamaan suhteellisesti opettajien keskuudessa. Sukupuolten epätasapaino näyttäisi esiintyvän jatkossa siinä, että miehet hakeutuvat erityisopettajiksi ja opinto-ohjaajiksi paljon naisia vähemmän.

Vapaan sivistystyön opettajisto kokonaisuutena on naisvaltaista, eikä tässä suhteessa ole tapahtunut mainittavaa muutosta viimeisen kymmenen vuoden aikana. Maakunnittain tarkasteltuna Satakunnassa toimivista vapaan sivistystyön opettajista yli 90 prosenttia on naisia. Vähiten naisenemmistö painottuu Keski-Pohjanmaan maakunnassa, jossa naisten osuus vuoden 2016 tiedonkeruussa oli 60 prosenttia.

Sammanfattning

Våren 2016 genomförde Statistikcentralen datainsamlingen *Lärare 2016* på undervisnings- och kulturministeriets beställning. Informationen samlades in på webblanketter i två skeden. Av alla lärare som fick en inbjudan svarade i genomsnitt 66 procent på enkäten. Den egentliga insamlingen av uppgifter om lärare gällde alla *lärare inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen, lärare inom yrkesutbildningen på andra stadiet samt lärare i huvudsyssla inom det fria bildningsarbetet* i Finland. Underlaget för insamlingen av uppgifter om lärare bestod av 3 235 läroanstalter. Uppgifterna om dessa samlades in under den insamling av uppgifter om läroanstalter som genomfördes av Statistikcentralen hösten 2015.

Svarsfrekvensen var lägre jämfört med de tidigare nationella insamlingarna av uppgifter om lärare. En förklaring till den tydliga minskningen av svarsfrekvensen kan vara förändringen av metoden för datainsamlingens genomförande. Huvudansvaret för svarandet övergick för första gången till lärarna och rektorerna själva.

Svarstiden var förlagd till mars–maj. Skolor och läroanstalter samt lärare och rektorer får allt fler olika enkäter via e-post. En enkät som är förlagd till våren kan hamna sist på dagordningen, då arbetstiden tas i anspråk av de obligatoriska arbetsuppgifterna. Under perioden mars–maj belastas utbildningen och läroanstalterna av olika både administrativa och undervisningsrelaterade uppgifter.

Rektorerna och läroanstalternas föreståndare har en viktig roll för att denna typ av enkäter ska lyckas. De ska påminna lärarna om enkäten och uppmuntra dem att delta vid sidan av allt annat arbete samt betona hur viktigt det är. Denna gång lyckades man kanske inte så bra med att betona ansvaret för kommunikationen och för aktivt informerande.

Svarandegruppen har med största sannolikhet i första hand bestått av ordinarie lärare i huvudsyssla, vilket för sin del kan förklara att behörighetssituationen verkar ha förbättrats. Å andra sidan är det mycket sannolikt att de olika besparings- och nedskärningssåtgärderna i kommunerna och vid läroanstalterna huvudsakligen har inriktats på lärare som saknar behörighet samt timlärare i bisyssla. Detta kan ha minskat intresset för att besvara enkäten hos de lärare vars arbetssituation varit osäker vid tiden för datainsamlingens genomförande.

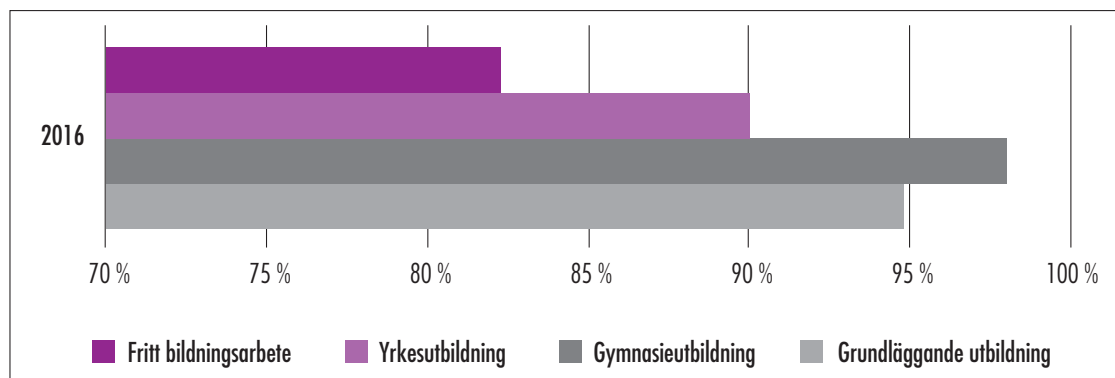
En fortsatt bra behörighetssituation bland lärarna

Lärarnas formella behörighet i Finland ligger sedan länge på en hög nivå. Av de rektorer och lektorer inom den grundläggande utbildningen som deltog i datainsamlingen år 2016 har nästan alla och av klasslärarna 96 procent formell behörighet för sin befattning. I gymnasieskolorna var rektorernas och lektorernas behörighet ännu högre än så. Alla rektorer inom gymnasieutbildningen som deltog i datainsamlingen år 2016 hade formell behörighet för sin befattning.

Även inom den svenskspråkiga utbildningen hade andelen behöriga rektorer och lärare ökat enligt denna datainsamling. Av alla rektorer och lärare vid de svenska grundskolorna uppfyllde 89 procent kraven för formell behörighet.

Även inom svenskspråkig gymnasie- och yrkesutbildning hade andelen behöriga rektorer och lärare ökat jämfört med den föregående utredningen. Ett gemensamt drag för alla utbildningsformer var att lärarnas behörighetsgrad inom den svenskspråkiga utbildningen fortsatt var lägre än bland lärarna inom den finskspråkiga utbildningen.

Diagram A.1. Andelen formellt behöriga lärare enligt utbildningsform år 2016

Inom yrkesutbildningen har lärarnas behörighet enligt denna datainsamling förbättrats avsevärt. I utredningen år 2016 uppfylldes behörighetskraven av 90 procent av lärarna inom yrkesutbildningen. Även bland lärarna inom det fria bildningsarbetet har lärarnas behörighetssituation förbättrats (82 procent behöriga), men den är fortsatt betydligt lägre än inom de övriga utbildningsformerna.

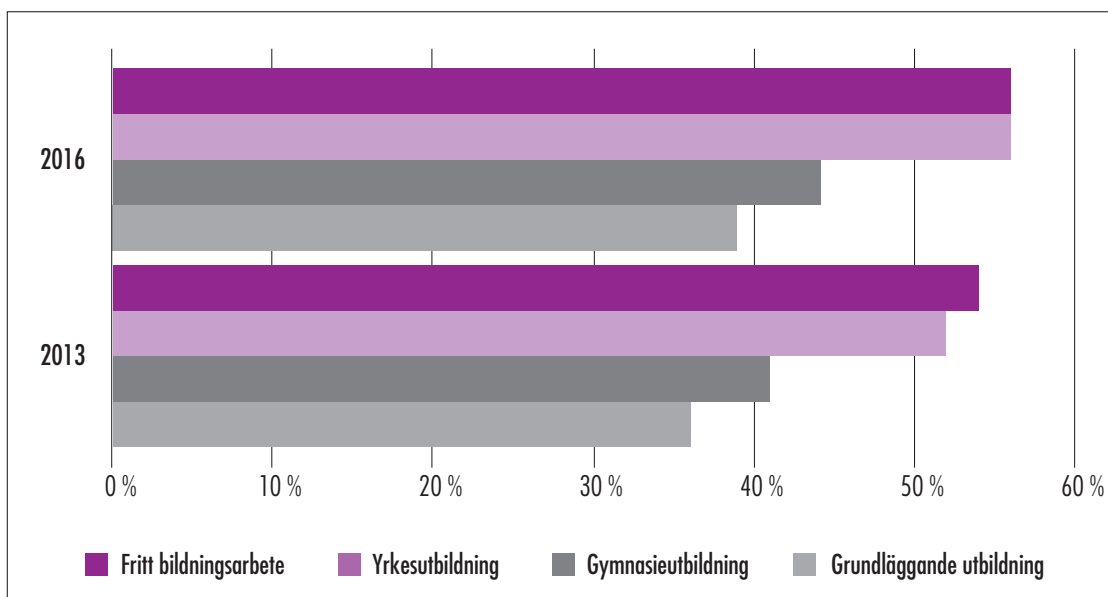
Lärarkåren blir äldre

Lärarna inom yrkesutbildningen och det fria bildningsarbetet är äldre än lärarna inom den allmänbildande utbildningen. Andelen lärare över 50 år var 56 procent av alla lärare inom såväl yrkesutbildningen som det fria bildningsarbetet. Motsvarande andel för lärarna inom den grundläggande utbildningen var knappt 40 procent och inom gymnasieutbildningen 44 procent.

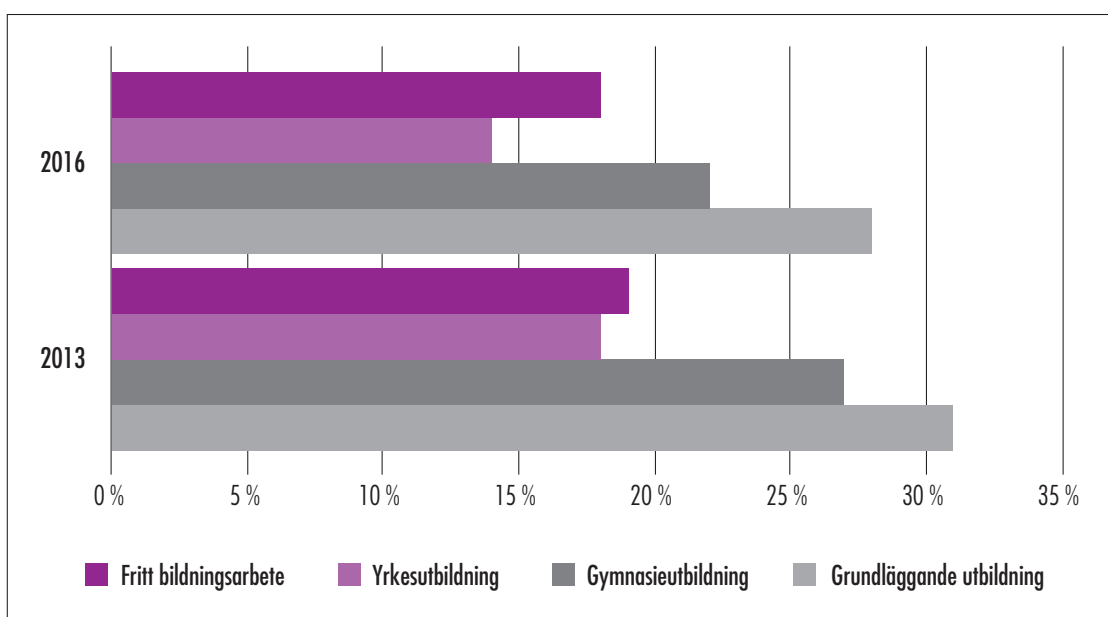
Jämfört med den förra nationella utredningen har den relativa andelen över 50-åriga lärare ökat inom alla utbildningsformer. Mest hade den relativa andelen över 50-åriga lärare ökat bland lärarna inom yrkesutbildningen.

Flest lärare under 40 år finns inom den grundläggande utbildningen och minst inom yrkesutbildningen. Jämfört med den förra datainsamlingen minskade andelen lärare under 40 år inom alla utbildningsformer som deltog. Inom gymnasieutbildningen var andelen lärare under 40 år cirka 22 procent av alla lärare år 2016, vilket är 5 procentenheter mindre än år 2013.

Åldersfördelningen inom lärarkåren har betydelse för skolans långsiktiga utveckling. De äldre medarbetarna har en yrkeskompetens som baseras på en lång erfarenhet, medan de unga har en aktuell utbildning och den senaste kunskapen om vetenskapen bakom läroämnet. Lärarnas ålder och livssituation kan dessutom spela en roll för hur entusiastiskt de är beredda att pröva något nytt och utnyttja nya möjligheter.

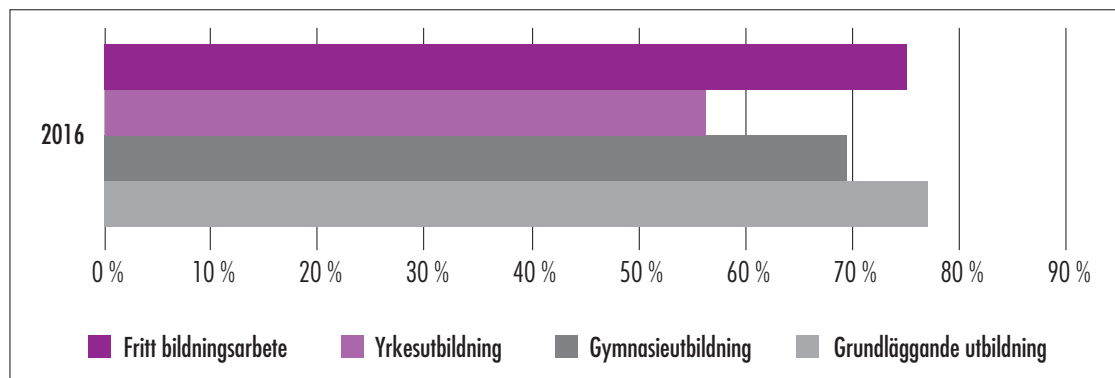
Diagram A.2. Lärare 50 år eller äldre enligt utbildningsform år 2013 och 2016

Lärarens arbete är krävande, så en åldrande personal förutsätter många slags stöd för arbetsförmågan. Vidareutbildning bidrar för sin del till att man behåller arbetsmotivationen och yrkeskompetensen genom hela arbetskarriären.

Diagram A.3. Lärare under 40 år enligt utbildningsform år 2013 och 2016

Merparten av lärarna är fortfarande kvinnor

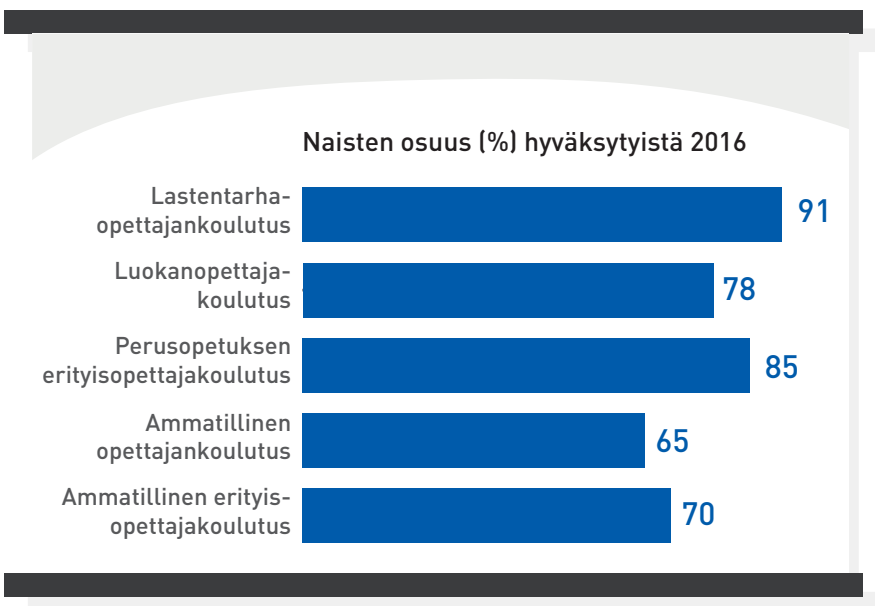
Personalen inom undervisningsbranschen domineras fortsatt starkt av kvinnor. I de skolor inom den grundläggande utbildningen som deltog i statistikinsamlingen utgjordes 77 procent av rektorerna och lärarna av kvinnor. Mer än hälften av rektorerna inom gymnasieutbildningen var män, trots att andelen män bland lärarna inom gymnasieutbildningen är cirka 30 procent.

Diagram A.4. Andelen kvinnor enligt utbildningsform år 2016

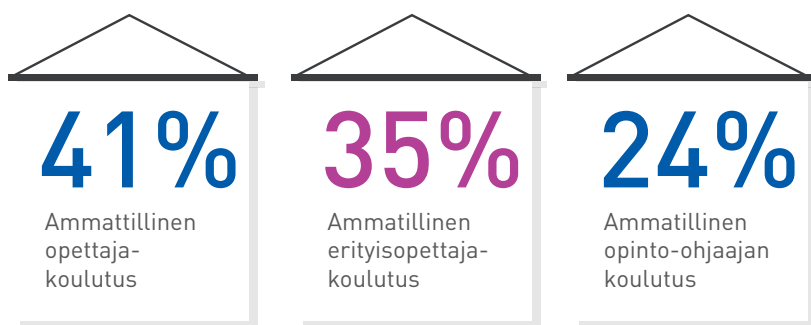
Lärarna inom yrkesutbildningen avviker från andra utbildningsformer också genom att kvinnodominansen inte har varit lika tydlig. Utifrån könsfördelningen bland de godkända sökandena till lärarutbildningen kommer den relativa andelen kvinnor bland lärarna att öka i framtiden. Det ser ut som om obalansen mellan könen i fortsättningen visar sig i att män söker sig till speciallärare och studiehandledare i mycket mindre grad än kvinnor.

Lärarkåren inom det fria bildningsarbetet är som helhet kvinnodominerad, och det har inte skett någon nämnvärd förändring i detta avseende på tio år. Landskapsvis betraktat utgör kvinnorna över 90 procent av lärarna inom det fria bildningsarbetet i Satakunta. Kvinnodominansen är minst markant i landskapet Mellersta Österbotten, där kvinnornas andel i datainsamlingen 2016 var 60 procent.

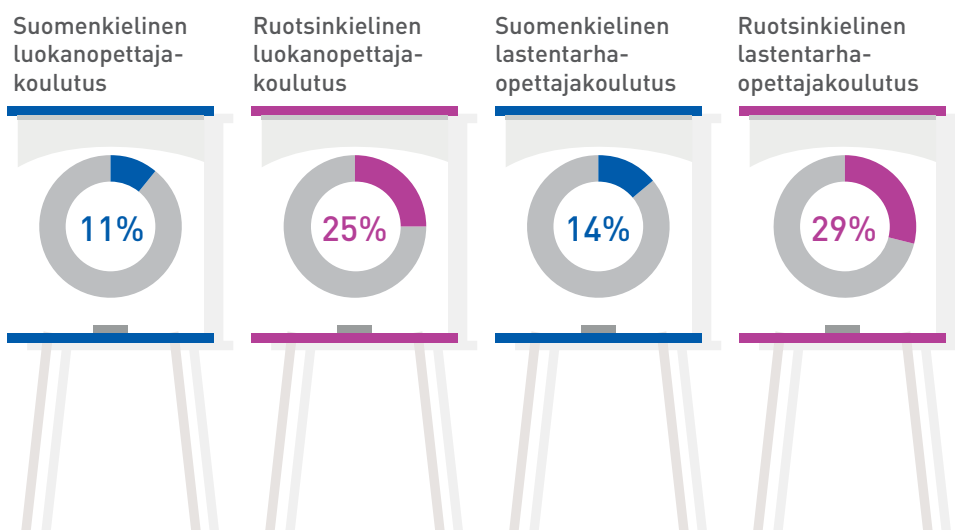
Suurin osa opettajaksi koulutettavista on naisia

Hyväksytyjen osuus ammatillisiin koulutuksiin

Hyväksytyjen osuus koulutuksiin

*Erityisasiantuntija Pirjo Karhu
Suunnittelija Jubo Mikkonen*

1 Hakeminen opettajankoulutukseen

Tässä luvussa esitellään yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämien opettajankoulutusten hakutilastoja. Tiedot perustuvat Opetushallituksen ylläpitämistä haku- ja valintarekistereistä (HAREK, AMKOPE, Opintopolku) saataviin tietoihin. Tarkastelussa ovat mukana vuosina 2007–2016 yhteishauissa mukana olleet koulutukset. Syksystä 2014 lähtien korkeakouluhakuja on toteutettu Opintopolku-järjestelmässä. Siirtymävaiheen vuoksi vuoden 2014 tiedot puuttuvat joiltakin osin.

► Luokan- ja lastentarhanopettajien koulutus

Luokan- ja lastentarhanopettajien koulutusta järjestävät Helsingin, Turun, Tampereen, Oulun, Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistot sekä Åbo Akademi. Luokanopettajankoulutusta järjestetään lisäksi Lapin yliopistossa.

Seuraavassa tarkastellaan luokan- ja lastentarhanopettajien koulutuksen yhteisvalinnassa hakeneiden, hyväksytyjen ja paikan vastaanottaneiden määriä sekä uusien ylioppilaiden ja naisten osuuksia. Uudella ylioppilaalla tarkoitetaan hakijaa, joka on suorittanut samaa tai edellisenä lukukautena ylioppilastutkinnon ja jolla on myös lukion päättötodistus. Suomen- ja ruotsinkielisen luokan- ja lastentarhanopettajien koulutuksen hakutilastoja käsitellään erikseen.

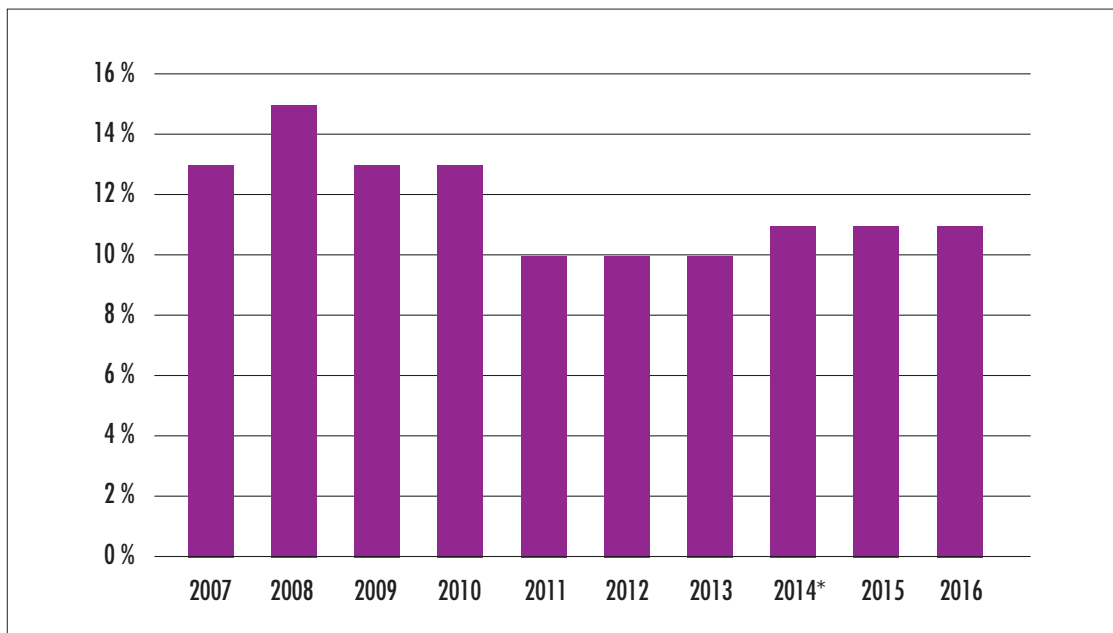
Aineenopettajien koulutuksiin haetaan yleensä vasta opintojen aikana, joten niistä ei ole saatavissa tilastoja Opetushallituksen haku- ja valintarekisteristä.

Luokanopettajaksi edelleen vaikeaa päästä

Luokanopettajan opintoihin on koko tarkastelujaksona 2007–2016 ollut vaikeaa päästä. Hyväksytyjen osuus hakeneista on laskenut selvästi noin kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2008 hakijoista 15 prosenttia hyväksyttiin opiskelijoiksi. Vuodesta 2011 lähtien vastaava osuus on ollut noin 10–11 prosenttia.

Sitä mukaa kun hyväksytyksi tuleminen on vaikeutunut, yhä useampi hyväksytty on ottanut tarjotun paikan vastaan. Esimerkiksi vuosina 2015–2016 lähes kaikki hakijat (99 prosenttia hyväksytyistä) ottivat paikan vastaan, kun tarkastelujakson alkupuolella paikan vastaanottaneiden osuus hyväksytyistä oli 90 prosenttia.

Kuvio 1.1. Yhteishaussa luokanopettajan koulutukseen hyväksytyt

Linkki taulukkoon 1.1.

* Lähde: Helsingin yliopisto/Vakava-koordinaattori

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

”Tarjottu opiskelupaikka otetaan aiempaa innokkaammin vastaan

Suomenkielisen luokanopettajankoulutuksen hakijamäärä on vaihdellut tarkastelujakson aikana. Alimmillaan se oli vuonna 2008, jolloin koulutukseen haki 5 695 hakijaa. Enimmillään hakijoita oli vuonna 2013, jolloin heitä oli 8 345. Hakijamääriin ovat eri vuosina saattaneet vaikuttaa erilaiset koulutuspoliittiset ratkaisut. Esimerkiksi kahden viime vuoden hakijamäärien laskua saattaa selittää uuden hakujärjestelmän (Opintopolku) ja ensikertalaisuuskiintiön käyttöönotto. Uudessa järjestelmässä voi hakulomakkeelle laittaa aikaisemman yhdeksän hakukohteen sijaan vain kuusi hakukohdetta. Kuuden hakukohteen enimmäismäärässä on mukana myös ammattikorkeakoulujen hakukohteet. Ensikertalaisuuskiintiön käyttöönotto tarkoittaa, että korkeakoulujen on lain mukaan vuodesta 2016 alkaen täytynyt varata osa yhteishaun opiskelupaikoista ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakeville. Ensikertalaisuusstatuksen menettämisen pelossa hakijat ovat saattaneet hakeutua koulutukseen aiempaa varovaisemmin, vaikka sinänsä pelkällä hakemisella ei voi menettää ensikertalaisuutta.

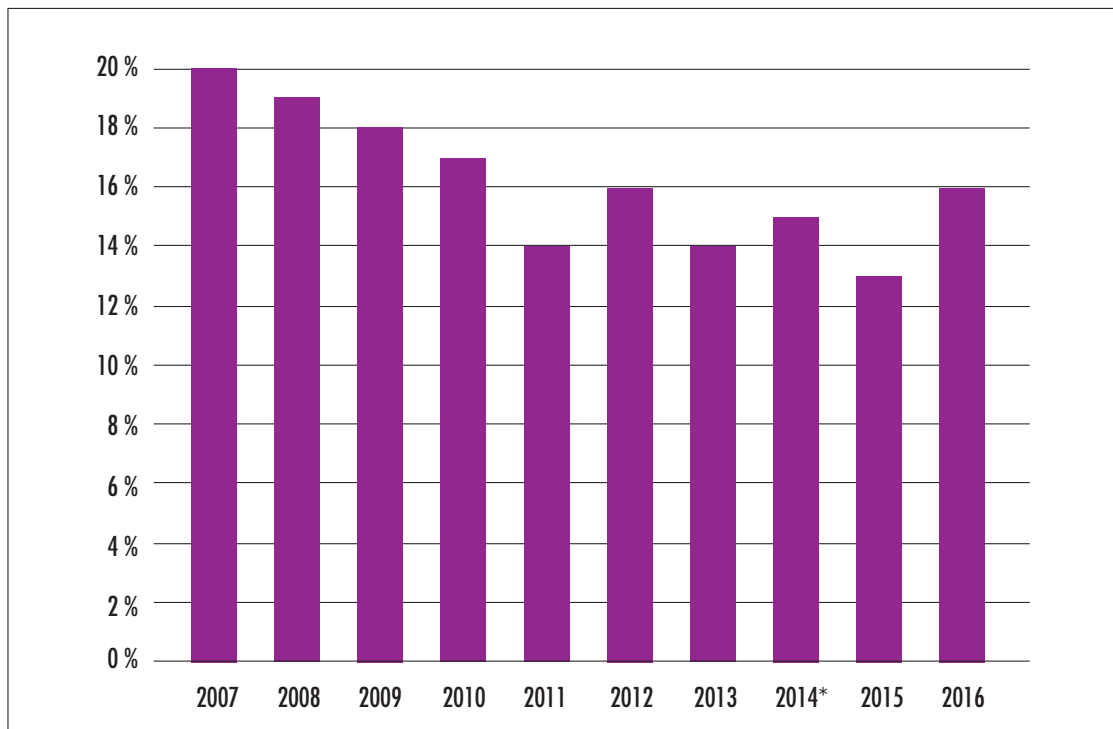
Uusien ylioppilaiden osuus hyväksytyistä on laskenut vuodesta 2007 jopa viidellä prosenttiyksiköllä: 20 prosentista 15 prosenttiin. Osuus hakeneista on vaihdellut 25 prosentin molemmin puolin.

Uusia ylioppilaita hyväksyttiin tarkastellun jakson alussa enemmän todennäköisesti siksi, että opetus- ja kulttuuriministeriö oli antanut suosituksen, jonka mukaan korkeakouluja kehoitettiin antamaan lisäpisteitä uusille ylioppilaille. Käytännöstä luovuttiin vuonna 2008.

Lastentarhanopettajankoulutukseen hyväksytyjen osuus hieman korkeampi kuin luokanopettajan koulutukseen hyväksytyjen

Kuten luokanopettajien koulutus, myös lastentarhanopettajien koulutus on suosittu hakukohde. Hakijamäärä on kasvanut vuodesta 2007. Se oli korkeimmillaan vuonna 2013, jolloin hakijoita oli 4 107. Hakijamäärän kasvua selittää muun muassa se, että vuonna 2012 aloituspaikkojen määrää nostettiin reilusti, koska kentällä oli pulaa yliopistokoulutuksen saaneista lastentarhanopettajista ja kelpoisista esiopettajista. Hyväksytyjen osuus hakeneista on vaihdellut tarkasteltuna ajanjaksona 13–20 prosentin välillä.

Kuvio 1.2. Yhteishaussa lastentarhanopettajan koulutukseen hyväksytyt

Linkki taulukkoon 1.2.

* Lähde: Helsingin yliopisto/Vakava-koordinaattori

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Samoin kuin luokanopettajankoulutuksessa, myös lastentarhanopettajankoulutuksessa yhä useampi hyväksytty on ottanut paikan vastaan. Vielä vuonna 2007 hyväksytyistä vain noin 70 prosenttia otti paikan vastaan, mutta parina viime vuotena paikan vastaanottaneiden osuus hyväksytyistä on ollut jopa 98 prosenttia.

Uusien ylioppilaiden osuus sekä hakeneista että hyväksytyistä on laskenut tarkasteltuna ajanjaksona viisi prosenttiyksikköä. Kun vielä vuonna 2007 uusia ylioppilaita oli hakeneista 24 prosenttia, vuonna 2016 heitä oli 19 prosenttia. Hyväksytyistä uusien ylioppilaiden osuus on laskenut noin 16 prosentista 11 prosenttiin.

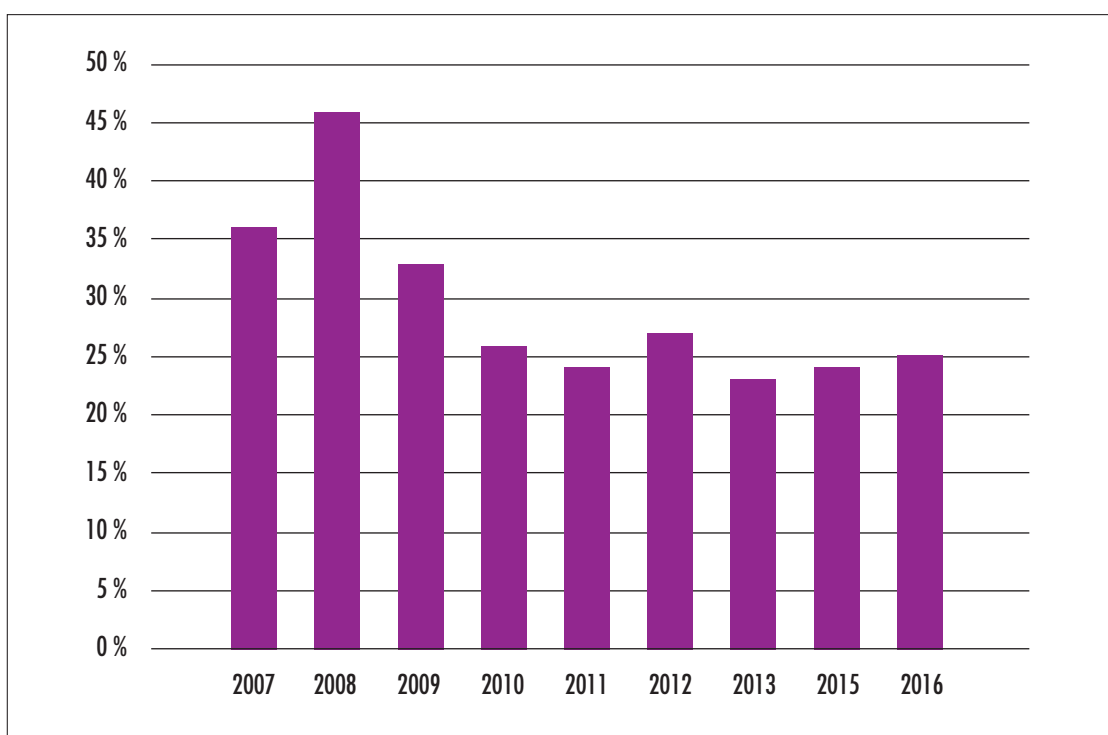
Uusien ylioppilaiden osuuden laskun taustalla saattaa olla sama selittävä tekijä kuin luokanopettajien koulutuksessa. Tarkastellun jakson alussa korkeakoulut antoivat lisäpisteitä uusille ylioppilaille opetus- ja kulttuuriministeriön suosituksen mukaisesti.

Ruotsinkielisiin koulutuksiin pääsy helpompaa kuin suomenkielisiin

Åbo Akademin järjestämän luokanopettajankoulutuksen rinnalle tuli vuonna 2016 Helsingin yliopiston tarjoama ruotsinkielinen luokanopettajankoulutus. Siksi hakijoiden ja hyväksyttyjen määrät nousivat reilusti edellisestä vuodesta.

Vuodesta 2010 lähtien pääsy myös ruotsinkieliseen luokanopettajankoulutukseen on vaikeutunut. Vielä vuonna 2008 hyväksyttyjen osuus hakijoista oli 46 prosenttia. Osuus on sen jälkeen laskenut ja ollut 23–26 prosenttia. Paikan saamisen vaikeutuessa yhä useammat niistä, jotka ovat saaneet paikan, ovat myös ottaneet sen vastaan. Tarkasteltuna ajanjaksona paikan vastaanottaneiden osuus hyväksytyistä on noussut 82 prosentista 95 prosenttiin.

Kuvio 1.3. Ruotsinkieliseen luokanopettajankoulutukseen hyväksytyt*

Linkki taulukkoon 1.3.

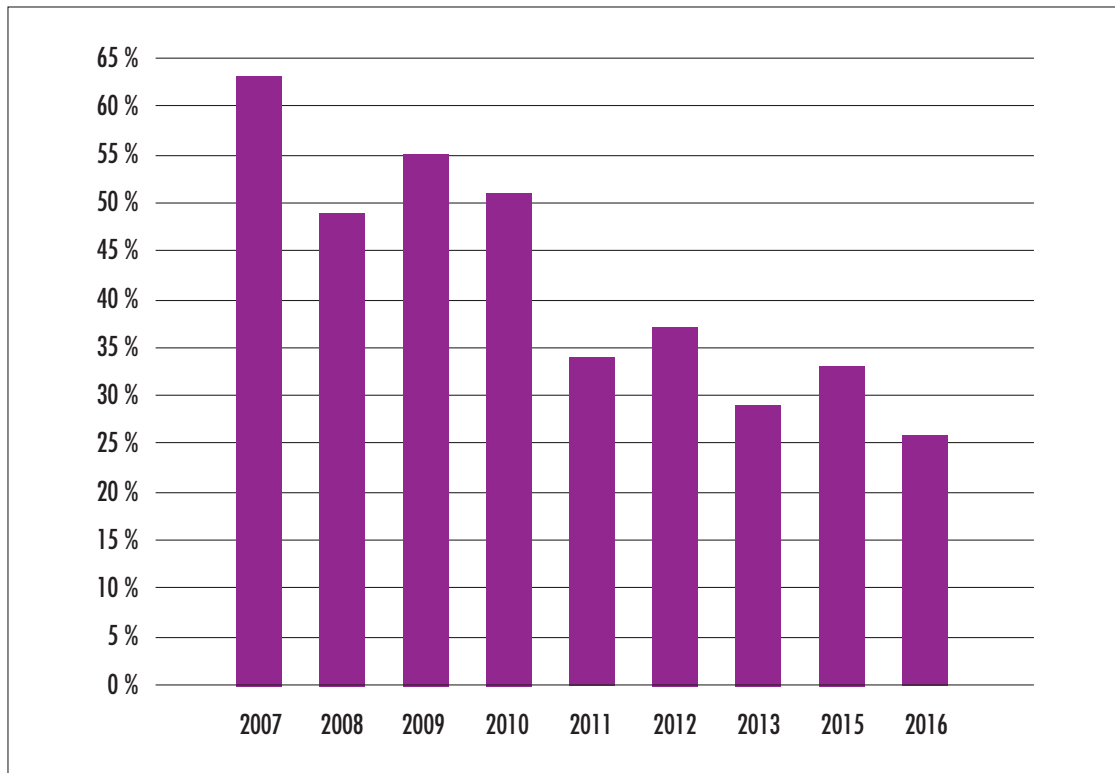
* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuolloin uuteen järjestelmään.

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Ruotsinkielistä lastentarhanopettajankoulutusta järjesti tarkasteltuna ajanjaksona Åbo Akademi ja vuodesta 2011 lähtien myös Helsingin yliopisto. Hakeneiden määrä on kasvanut: vuonna 2007 heitä oli 83 ja vuonna 2016 186 henkeä. Vuonna 2011 hakijoita oli eniten, 270 henkeä.

Hakijamäärien kasvaessa hyväksyttyjen osuus hakeneista on laskenut vuodesta 2007. Vuonna 2007 hakijoista hyväksyttiin opiskelijoiksi jopa 63 prosenttia, kun vastaava luku vuonna 2016 oli 26 prosenttia. Silti ruotsinkielisiin luokanopettajan- ja lastentarhanopettajankoulutuksiin pääsee huomattavasti helpommin kuin vastaaviin suomenkielisiin koulutuksiin.

Kuvio 1.4. Ruotsinkieliseen lastentarhanopettajankoulutukseen hyväksytyt*

Linkki taulukkoon 1.4.

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuona vuonna uuteen järjestelmään.

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Samoin kuin suomenkielisissä, myös ruotsinkielisissä luokan- ja lastentarhanopettajien koulutuksissa uusien ylioppilaiden osuus sekä hakeneissa että hyväksytyissä on laskenut. Hakeneissa heidän osuutensa laski noin 50 prosentista 26 prosenttiin ja hyväksytyissä samoin, noin puolesta 33 prosenttiin.

Uusien ylioppilaiden osuuden laskun taustalla on todennäköisesti sama selittävä tekijä kuin vastaavissa suomenkielisissä koulutuksissa. Tarkastellun jakson alussa korkeakoulut antoivat lisäpisteitä uusille ylioppilaille opetus- ja kulttuuriministeriön suosituksen mukaisesti.

”Myös ruotsinkielisiin luokanopettajan- ja lastentarhanopettajankoulutuksiin hyväksytyt ovat ottaneet paikan vastaan aiempaa herkemmin

Opiskelupaikan vastaanottaneiden osuus hyväksytyistä on noussut tarkasteltuna ajanjaksona 72 prosentista 95 prosenttiin.

Suurin osa sekä hakijoista että hyväksytyistä on naisia

Lastentarhan- ja luokanopettajankoulutus on edelleen naisvaltaista. Koko tarkastellun jakson ajan suomenkielisissä luokanopettajankoulutuksissa naisten osuus hakeneista on ollut keskimäärin 72 prosenttia ja hyväksytyistä 78 prosenttia. Ruotsinkielisessä luokanopettajankoulutuksessa vastaavat luvut ovat olleet muutamaa prosenttiyksikköä pienemmät. Lastentarhanopettajankoulutuksessa sekä suomen- että ruotsinkielisissä koulutuksissa hakeneista vajaa 90 prosenttia on ollut naisia. Hyväksytyistä heidän osuutensa on ollut yli 90 prosenttia.

► **Perusopetuksen opinto-ohjaajankoulutus**

Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajien koulutukseen hakeutumista käsitellään tässä luvussa vain vuosilta 2015 ja 2016. Koulutusta järjestävät Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistot. Ruotsinkielistä opinto-ohjaajan koulutusta ei ole ollut tarjolla vuoden 2013 jälkeen. Aikaisemmin sitä järjesti Åbo Akademi.

”Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajankoulutusta on tällä hetkellä tarjolla vain suomenkielisenä

Vuonna 2015 opinto-ohjaajan koulutusta järjesti vain Itä-Suomen yliopisto. Hieman alle 300 hakijasta hyväksyttiin noin 8 prosenttia. Vuonna 2016 mukaan tuli Jyväskylän yliopisto. Kolmeen eri opinto-ohjaajan koulutukseen haki yhteensä 660 hakijaa, joista hyväksyttiin keskimäärin 11 prosenttia. Naisten osuus hakeneista oli 86 prosenttia ja hyväksytyistä 92 prosenttia.

► **Perusopetuksen erityisopettajan ja varhaiserityisopetuksen koulutus**

Myös erityisopettajan ja varhaiserityisopetuksen koulutukseen hakemista tarkastellaan vain vuosilta 2015 ja 2016.

Suomenkielisiin erityispedagogiikan ja erityisopettajan koulutuksiin hyväksyttiin 2015–2016 noin 7 prosenttia hakijoista

Erityisopettajankoulutusta järjestävät Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun ja Turun yliopistot. Varhaiserityisopetuksen koulutusta järjestävät Helsingin, Jyväskylän ja Turun yliopistot. Åbo Akademi tarjoaa ruotsinkielistä erityisopettajan ja varhaiserityisopetuksen koulutusta. Joissakin yliopistoissa voi hakea suoraan erityisopettajan koulutukseen korkeakoulujen yhteishaussa, ja joissakin yliopistoissa on mahdollisuus hakeutua esimerkiksi luokanopettajan tai lastentarhanopettajan tutkinnon suorittamisen yhteydessä erityisopettajan opintoihin, jotka voi suorittaa joko tutkintoon sisällytettävänä opintoina tai tutkinnon lisäksi tehtyinä erillisinä opintoina yliopistosta riippuen.

Korkeakoulujen yhteishaussa tarjolla olleisiin suomenkielisiin erityispedagogiikan ja erityisopettajan koulutuksiin hakeneista hyväksyttiin keskimäärin 7 prosenttia. Erillisten

opintojen kautta pääsi helpommin pätevöitymään erityisopettajaksi. Hakijoita oli keskimäärin 900 vuodessa ja hyväksyttyjä 300 vuodessa. Naisia oli hakijoista vähän yli 80 prosenttia ja hyväksytyistä muutama prosentti enemmän.

Ruotsinkieliseen erityisopettajan koulutukseen haki vuosina 2015–2016 keskimäärin 160 hakijaa, joista keskimäärin 24 prosentille tarjottiin opiskelupaikkaa. Naisten osuus hake-neista oli 76 prosenttia ja hyväksytyistä 90 prosenttia.

Kaikki varhaiserityisopetuksen opintoihin hakeneet ja hyväksytyt ovat naisia

Vuosina 2015 ja 2016 suomenkielistä varhaiserityisopetuksen ja lastentarhanopettajien erityisopettajaopintoja järjestivät Helsingin, Jyväskylän ja Turun yliopistot. Hakijoita oli keskimäärin 130 vuodessa, ja heistä hyväksyttiin yli 50 prosenttia. Sekä hakijoista että hyväksytyistä kaikki olivat naisia.

Åbo Akademi järjesti vuonna 2015 ruotsinkielistä erityislastentarhanopettajankoulutusta, johon haki 12 ja hyväksyttiin 8. Kaikki hakijat ja hyväksytyt olivat naisia.

► Ammatilliset opettajakorkeakoulut

Ammatillista opettajankoulutusta järjestetään viiden ammattikorkeakoulun yhteydessä toimivissa ammatillisissa opettajakorkeakouluissa: Haaga-Helian, Hämeen, Jyväskylän, Tampereen ja Oulun ammattikorkeakouluissa.

Ammatillista erityisopettajankoulutusta järjestivät vuosina 2007–2009 Hämeen ja Jyväskylän ammattikorkeakoulut. Vuodesta 2010 lähtien koulutusta ovat järjestäneet myös Tampereen ja Haaga-Helian ammattikorkeakoulut. Oulun ammattikorkeakoulu tuli mukaan vuonna 2016.

Opinto-ohjaajankoulutusta ovat tarjonneet tarkastellun jakson alusta alkaen Hämeen ja Jyväskylän ammattikorkeakoulut. Oulun ammattikorkeakoulu tuli mukaan vuonna 2013 ja Tampereen ammattikorkeakoulu vuonna 2016.

Vuoteen 2014 asti koulutuksiin haettiin ammatillisten opettajakorkeakoulujen yhteishaussa, jossa noudatetaan yhteisiä valintaperusteita. Vuodesta 2015 lähtien koulutuksiin on haettu erillisissä hauissa, mutta opettajakorkeakoulut noudattavat opiskelijavalinnassa edelleen yhteishaun periaatteita ja kunkin eri koulutuksen haussa hakijalle tarjotaan yhtä paikkaa.

Ruotsinkielistä ammatillista opettajankoulutusta järjestää Åbo Akademi, joka ei ole mukana tässä tarkastelussa.

Ammatillinen opettajankoulutus on ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opettajille ja opettajiksi aikoville suunnattua koulutusta, joka tuottaa yleisen pedagogisen kelpoisuuden. Ammatillinen erityisopettajankoulutus ja ammatillinen opinto-ohjaajankoulutus ovat opettajankoulutuksen suorittaneille, ammatillisina erityisopettajina tai opinto-ohjaajina toimiville tai näihin tehtäviin aikoville tarkoitettuja ammatillisia jatkokoulutuksia. Kaikki koulutukset ovat 60 opintopisteen laajuisia.

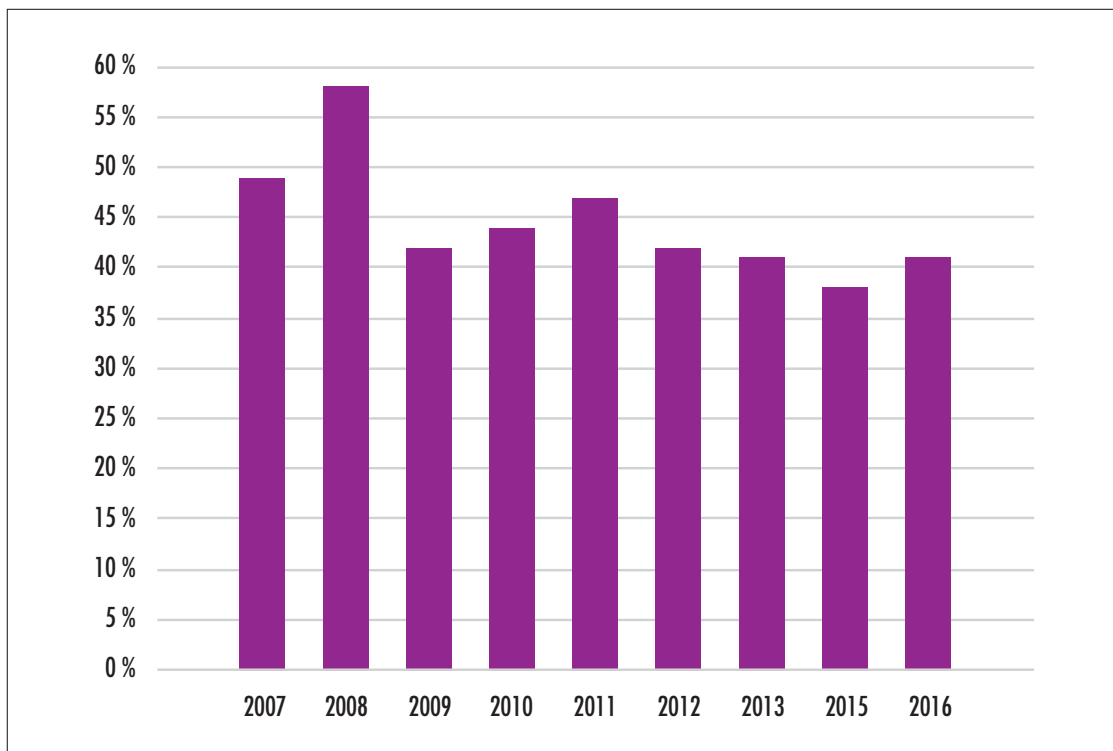
Seuraavassa tarkastellaan ammatilliseen opettajan-, erityisopettajan- ja opinto-ohjaajan-koulutukseen hakeneiden, hyväksytyjen ja paikan vastaanottaneiden määriä sekä naisten osuuksia vuosina 2007–2016.

Ammatilliseen opettajankoulutukseen hakeneiden keski-ikä on 40 vuotta

Ammatillisen opettajankoulutuksen hakijamäärä on vaihdellut vuosina 2007–2016 hieman alle 3 000 hakijasta noin 4 600 hakijaan. Vuodesta 2012 lähtien hakijamäärä on pysynyt yli 4 000:ssä. Vuonna 2015 hakijoiden lukumäärä oli korkeimmillaan, 4 619 hakijaa. Silloin myös hyväksytyjen osuus oli alimmillaan, 38 prosenttia.

Ammatilliseen opettajankoulutukseen hyväksytyjen osuus kelpoisista hakijoista on laskenut melko tasaisesti vuodesta 2007. Vuonna 2016 hyväksytyjä oli 41 prosenttia kelpoisista hakijoista. Hyväksytyistä keskimäärin 96 prosenttia on ottanut opiskelupaikan vastaan koko tarkastellun jakson ajan.

Kuvio 1.5. Ammatilliseen opettajankoulutukseen hyväksytyt*

Linkki taulukkoon 1.8.

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuona vuonna uuteen järjestelmään.

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Ammatilliseen opettajankoulutukseen voidaan ottaa henkilö, jolla on sellainen koulutus ja työkokemus, joka vaaditaan ammattikorkeakoulun tai ammatillisen oppilaitoksen opettajan toimeen. Pääsääntöisesti se tarkoittaa soveltuvaa korkeakoulututkintoa (ammattikorkeakoulututkinto tai yliopistotutkinto) ja vähintään kolmen vuoden työkokemusta tutkintoa vastaavalta alalta. Tarkasteltuna ajanjaksona hakukelpoisten hakijoiden osuus oli keskimäärin 76 prosenttia kaikista hakijoista.

”Ammatillisessa opettajankoulutuksessa naisten osuus sekä hakeneista että hyväksytyistä on kasvanut

Naisten osuus sekä hakijoista että hyväksytyistä on noussut selvästi vuosina 2007–2016. Hakijoista naisten osuus on noussut 60 prosentista 73 prosenttiin ja hyväksytyistä 50 prosentista 65 prosenttiin.

Ammatilliseen opettajankoulutukseen hakeneiden keski-ikä on korkeampi kuin muihin opettajankoulutuksiin hakeneiden. Se on luonnollista, tullaanhan ammatillisen opettajan ammattiin työelämän kautta. Ammatilliseen opettajankoulutukseen hakeneiden keski-ikä on tarkasteltuna ajanjaksona noussut 38 ikävuodesta 40 vuoteen. Hyväksytyjen keski-ikä on ollut koko tarkastelujakson ajan hieman korkeampi (42 vuotta).

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen hakijamäärä on kaksinkertaistunut vuodesta 2007

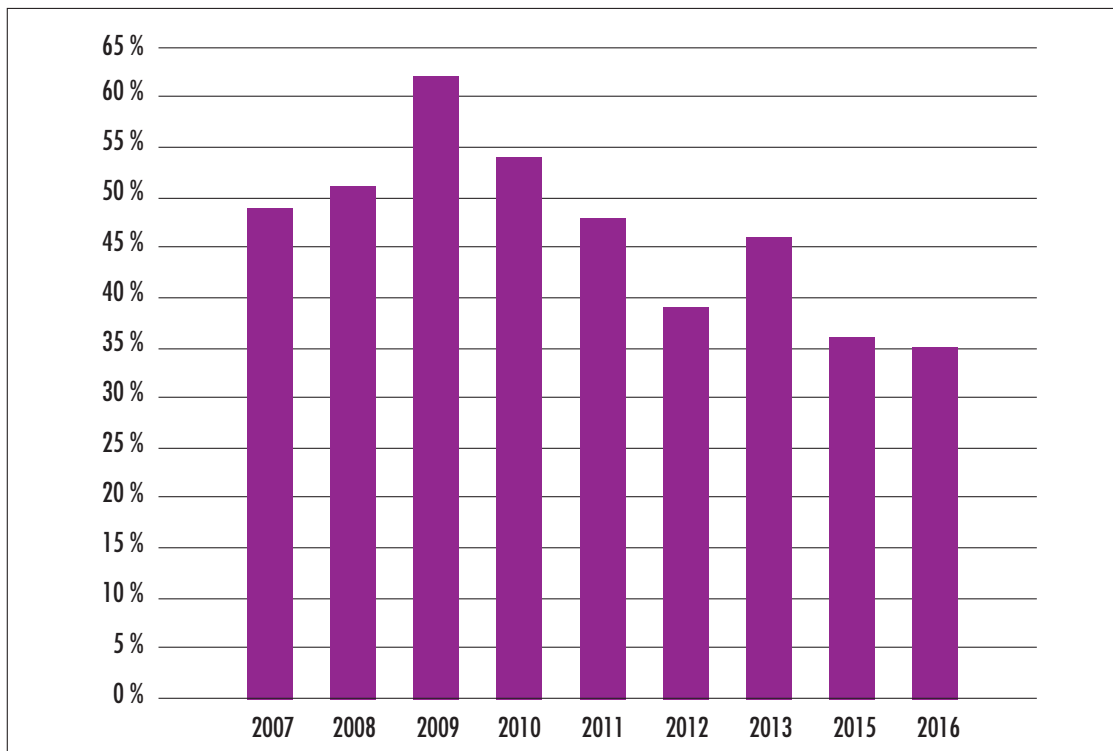
Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen hakijamäärä on kaksinkertaistunut vuodesta 2007. Vuonna 2007 hakijoita oli 218 ja vuonna 2016 508. Hakijamäärää on kasvattanut lisääntynyt koulutustarjonta. Tarkasteltuna ajanjaksona koulutusta tarjoavien ammattikorkeakoulujen määrä nousi kahdesta viiteen.

”Ammatilliseen erityisopettajankoulutukseen vaadittavan työkokemuksen puolittuminen lisäsi entisestään hakijamäärää

Kelpoisuusvaatimuksena on ammatillisten tai yhteisten opintojen opettajan kelpoisuus. Lisäksi opettajakorkeakoulut edellyttävät hakukelpoisuuden saamiseksi päätoimista opetus- tai ohjauskokemusta ammatillisesta oppilaitoksesta tai ammattikorkeakoulusta. Edellytyksenä oli aiemmin vähintään vuoden mittainen työkokemus. Vuonna 2016 edellytetyn työkokemuksen vähimmäismäärä puolittui, mikä todennäköisesti aiheutti hakijamäärän kasvun sinä vuonna.

Kelpoisuusehdot täyttävien hakijoiden määrä on kasvanut tarkasteltuna ajanjaksona 75 prosentista 80 prosenttiin.

Kuvio 1.6. Ammatilliseen erityisopettajankoulutukseen hyväksytyt*

Linkki taulukkoon 1.9.

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuona vuonna uuteen järjestelmään.

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Hyväksytyjen osuus hakijoista on laskenut 2010-luvulla. Kun vuonna 2009 erityisopettajankoulutuksen opiskelupaikan sai parhaimmillaan 62 prosenttia hakukelpoisista hakijoista, vuonna 2016 vastaava osuus oli 35 prosenttia.

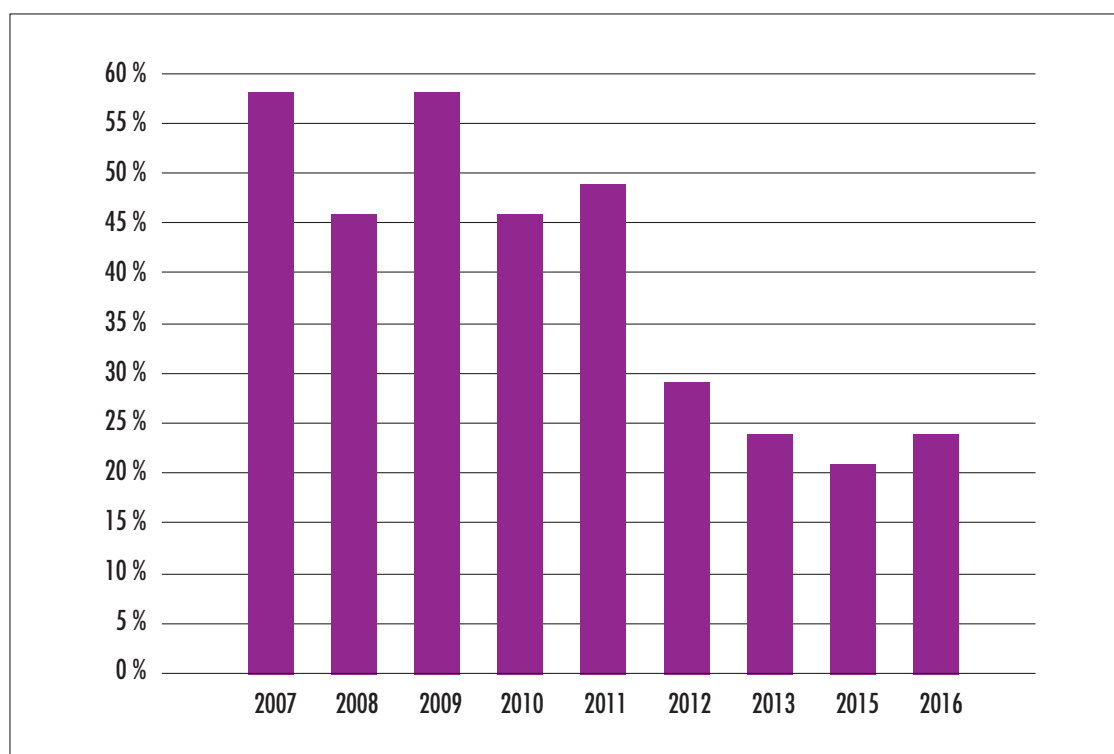
Lähes kaikki hyväksytyt ovat yleensä ottaneet paikan vastaan. Ennestäänkin korkea vastaanottoprosentti (95 prosenttia) nousi tarkasteltuna jaksona 97 prosenttiin. Enemmistö hakijoista ja hyväksytyistä on ollut naisia, hieman yli 70 prosenttia.

Kuten ammatilliseen opettajankoulutukseen yleensä, erityisopettajankoulutukseen hakeneiden keski-ikä on suhteellisen korkea. Ammatilliseen erityisopettajankoulutukseen hakeneiden ja hyväksytyjen keski-ikä on noussut 43 ikävuodesta 46 vuoteen.

Yhä useampi ammatilliseen opinto-ohjaajankoulutukseen hakeva on kelpoinen

Ammatillisen opinto-ohjaajankoulutuksen hakijoiden lukumäärä yli kolminkertaistui 184 hakijasta 600 hakijaan. Määrän kasvua selittänee se, että useampi ammattikorkeakoulu alkoi jakson aikana järjestää opinto-ohjaajankoulutusta.

Kuvio 1.7. Ammatilliseen opinto-ohjaajan koulutukseen hyväksytyt*

Linkki taulukkoon 1.10.

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuona vuonna uuteen järjestelmään.

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Kelpoisuusvaatimuksena on ammatillisten tai yhteisten opintojen opettajan kelpoisuus. Hakukelpoisuusehdot täyttävien hakijoiden osuus kaikista hakijoista nousi tarkasteltuna ajanjaksona 65 prosentista 83 prosenttiin. Samaan aikaan kun hakijamäärät ovat kasvaneet, hyväksytyjen osuus on laskenut 58 prosentista 24 prosenttiin.

Kuten muissakin ammatillisissa opettajankoulutuksissa, tarjottu paikka on otettu vastaan. Noin 97 prosenttia hyväksytyistä on vahvistanut paikan vastaanoton.

Ammatillisessa opinto-ohjaajankoulutuksessa naisten osuus on ollut erityisen korkea verrattuna ammatillisiin opettajan- ja erityisopettajankoulutuksiin: niin hakeneista kuin hyväksytyistäkin naisia on ollut keskimäärin 84 prosenttia koko tarkastelujakson ajan.

”Naiset erityisen kiinnostuneita ammatillisesta opinto-ohjaajankoulutuksesta

Ammatilliseen opinto-ohjaajankoulutukseen hyväksytyjen keskimääräinen ikä on ollut hienoisessa nousussa. Hakeneiden keski-ikä nousi tarkasteltuna ajanjaksona 42 ikävuodesta 43 ikävuoteen ja hyväksytyjen keski-ikä 43 vuodesta 45 ikävuoteen.

Taulukko 1.1. Yhteishaussa luokanopettajan koulutukseen hakeneet ja hyväksytyt

Vuosi	Hakeneet	Hyväksytyt	%
2007	6070	783	13 %
2008	5695	880	15 %
2009	6353	845	13 %
2010	6832	858	13 %
2011	7079	703	10 %
2012	7918	779	10 %
2013	8345	818	10 %
2014*	8195	888	11 %
2015	7107	784	11 %
2016	6801	759	11 %

* Lähde: Helsingin yliopisto/Vakava-koordinaattori

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Taulukko 1.2. Yhteishaussa lastentarhanopettajan koulutukseen hakeneet ja hyväksytyt

Vuosi	Hakeneet	Hyväksytyt	%
2007	2178	444	20 %
2008	2151	411	19 %
2009	2604	464	18 %
2010	2933	495	17 %
2011	3237	467	14 %
2012	3830	600	16 %
2013	4107	585	14 %
2014*	3949	581	15 %
2015	3256	408	13 %
2016	2958	483	16 %

* Lähde: Helsingin yliopisto/Vakava-koordinaattori

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Taulukko 1.3. Ruotsinkieliseen luokanopettajankoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt*

Vuosi	Hakeneet	Hyväksytyt	%
2007	214	76	36 %
2008	207	96	46 %
2009	242	80	33 %
2010	323	84	26 %
2011	343	84	24 %
2012	358	95	27 %
2013	413	96	23 %
2015	290	70	24 %
2016	474	120	25 %

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuolloin uuteen järjestelmään.

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Taulukko 1.4. Ruotsinkieliseen lastentarhanopettajankoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt*

Vuosi	Hakeneet	Hyväksytyt	%
2007	83	52	63 %
2008	84	41	49 %
2009	96	53	55 %
2010	142	72	51 %
2011	270	91	34 %
2012	244	91	37 %
2013	242	70	29 %
2015	175	57	33 %
2016	186	48	26 %

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuona vuonna uuteen järjestelmään.

Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Taulukko 1.5. Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajan koulutukseen hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet

Hakukohde	Vuosi 2015					Vuosi 2016				
	Hakeneet	joista naisia	Hyväksytyt	joista naisia	Paikan vast. ottaneet	joista naisia	Hakeneet	joista naisia	Hyväksytyt	joista naisia
Opinto-ohjaaja, Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, filosofinen tiedekunta, Joensuun kampus*	294	228	23	21	23	21	270	226	21	20
Ohjausalan maisteriohjelma, Jyväskylän yliopisto*	ei hakua 2015						149	135	26	24
Erilliset opinto-ohjaajan opinnot, Jyväskylän yliopisto**	ei hakua 2015						241	217	20	18

* Lähde: Opintopalku/Opetushallitus

** Lähde: Jyväskylän yliopisto

Taulukko 1.6. Suomenkieliseen peruskoulun erityisopettajan ja varhaiserityisopetuksen koulutukseen hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet

Hakukohde	Vuosi 2015						Vuosi 2016					
	Hakeneet	joista naisia	Hyväksytyt	joista naisia	Paikan vast. ottaneet	joista naisia	Hakeneet	joista naisia	Hyväksytyt	joista naisia	Paikan vast. ottaneet	joista naisia
Erityisopettaja, Joensuu, Itä-Suomen yliopisto*	482	392	51	46	50	46	507	397	40	37	40	37
Erityispedagogiikka, kasvatustieteiden kandidaatti ja maisteri, Oulun yliopisto*	484	408	20	17	20	17	487	415	18	17	18	17
Erityispedagogiikka, kasvatustieteen kandidaatti ja maisteri, Jyväskylän yliopisto*	838	696	60	54	59	53	842	697	52	42	52	42
Erilliset erityisopettajan opinnot, Jyväskylän yliopisto**	415	380	109	98	98	87	359	328	109	99	102	91
Erilliset erityisopettajan opinnot luokan- ja aineenopettajille, 60 op, Turun yliopisto***	119	96	51	40			129	107	48	43		
Erityisopettajan opinnot luokanopettajan koulutuksen ja käsityön aineenopettajakoulutuksen opiskelijoille sekä erityispedagogiikan pääaineopiskelijoille, 60 op, Turun yliopisto****	54	44	32	26			65	47	33	26		
Erilliset opinnot, 60 op, Erityisopettajan opinnot, Helsingin yliopisto*****	147		20	19			154		40	36		
Erilliset opinnot, 60 op, Erityisluokanopettajan opinnot, Helsingin yliopisto*****	53		44	38			59		40	34		

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla

Hakukohde	Vuosi 2015						Vuosi 2016					
	Hakeneet	joista naisia	Hyväksytyt	joista naisia	Paikan vast. ottaneet	joista naisia	Hakeneet	joista naisia	Hyväksytyt	joista naisia	Paikan vast. ottaneet	joista naisia
Luokanopettajakoulutuksen opiskelijoiden erityisopettajan suuntautumisopinnot, Helsingin yliopisto****	168	153	5	4			95	82	6	5		
Erilliset erityisopettajan opinnot lastentarhanopettajille, 60 op, Turun yliopisto***	26	25	20	19			37	34	31	29		
Varhaiserityisopetus, kasvatustieteen kandidaatti ja maisteri, Jyväskylän yliopisto**	61	60	20	20	20	20	66	62	20	20	20	20
Erilliset opinnot, 60 op, varhaiskasvatuksen erityisopettajan opinnot, Helsingin yliopisto****	30		23	23			49		20	20		

* Lähde: Opintopolku/Opetushallitus /Korkeakoulujen yhteishaussa mukana ollut koulutus

** Lähde: Jyväskylän yliopisto

*** Lähde: Turun yliopisto

**** Lähde: Helsingin yliopisto

Huom. Osa paikan vastaanottaneiden ja naisten määristä puuttuu, koska tiedonkeruu jäi kesken.

Taulukko 1.7. Ruotsinkieliseen peruskoulun erityisopettajan ja erityislastentarhanopettajan koulutukseen hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet

Hakukohde	Vuosi 2015						Vuosi 2016					
	Hakeneet	joista naisia	Hyväksytyt	joista naisia	Paikan vast. ottaneet	joista naisia	Hakeneet	joista naisia	Hyväksytyt	joista naisia	Paikan vast. ottaneet	joista naisia
Speciallärare, Åbo Akademi	137	102	26	24	22	20	140	105	23	21	22	20
Speciallärare, biämne 60 sp, Åbo Akademi	13	11	8	7	8	7	20	16	8	7	8	7
Speciallärare, behörighets-givande utbildning, Åbo Akademi	13	12	11	11	11	11	ei hakua 2016					
Yhteensä	163	125	45	42	41	38	160	121	31	28	30	27
Specialbarnträdgårdslärare, behörighetsgivande utb., Åbo Akademi	12	12	8	8	8	8	ei hakua 2016					

Lähde: Åbo Akademi

Taulukko 1.8. Ammatilliseen opettajankoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt*

Vuosi	Kelpoiset hakijat	Hyväksytyt	%
2007	3228	1577	49 %
2008	2870	1661	58 %
2009	4055	1705	42 %
2010	3741	1664	44 %
2011	3662	1712	47 %
2012	4097	1709	42 %
2013	4251	1724	41 %
2015	4619	1762	38 %
2016	4093	1674	41 %

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuona vuonna uuteen järjestelmään.
Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Taulukko 1.9. Ammatilliseen erityisopettajankoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt*

Vuosi	Kelpoiset hakijat	Hyväksytyt	%
2007	219	107	49 %
2008	226	115	51 %
2009	182	112	62 %
2010	305	165	54 %
2011	341	162	48 %
2012	395	156	39 %
2013	345	157	46 %
2015	431	155	36 %
2016	508	178	35 %

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuona vuonna uuteen järjestelmään.
Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Taulukko 1.10. Ammatilliseen opinto-ohjaajan koulutukseen hakeneet ja hyväksytyt*

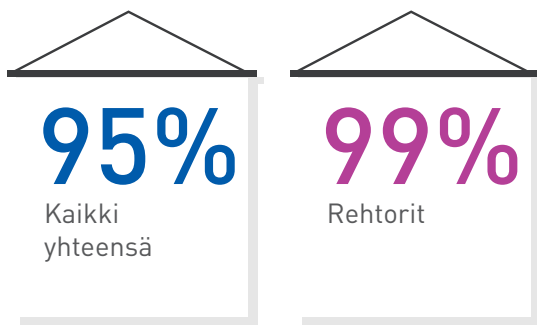
Vuosi	Kelpoiset hakijat	Hyväksytyt	%
2007	184	107	58 %
2008	209	96	46 %
2009	204	118	58 %
2010	244	113	46 %
2011	237	116	49 %
2012	417	120	29 %
2013	577	140	24 %
2015	679	144	21 %
2016	600	146	24 %

* Vuoden 2014 tiedot puuttuvat aikasarjasta, koska korkeakouluhaut siirtyivät tuona vuonna uuteen järjestelmään.

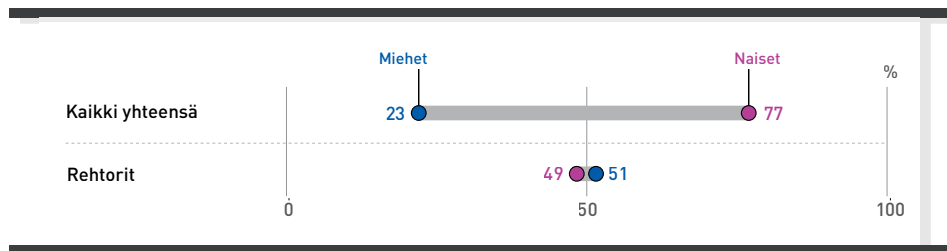
Lähde: Hakijarekisterit/Opetushallitus

Opettajien ja rehtorien kelpoisuus perusopetuksessa

Kelpoisten osuus

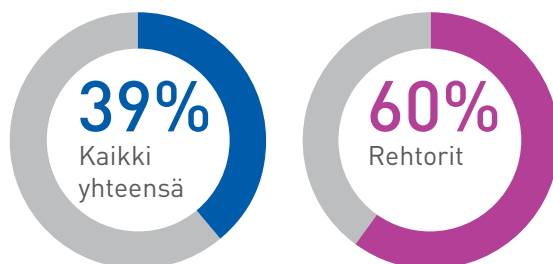

Opettajien sukupuolijakauma perusopetuksessa 2016

Yli puolet rehtoreista 50 vuotta täyttäneitä

Vähintään 50 vuotta täyttäneiden opettajien %-osuus perusopetuksessa 2016

*Opetusneuvos Satu Elo
Asiantuntija Riikka Koivusalo*

2 Esi- ja perusopetuksen opettajat

Tasavertaiset koulutusmahdollisuudet ovat suomalaisen koulutuksen perusta. Tasavertaisuus edellyttää, että muodollisesti kelpoisten opettajien saatavuus varmistetaan kaikilla koulutusasteilla ja koko maassa. Opettajankoulutuksen määrällisiä ja laadullisia tarpeita seurataan säännöllisesti. Koulutukseen kohdistuneet säästötoimet vaikuttavat opettajatarvetta vähentävästi.

Tässä luvussa tarkastellaan esi- ja perusopetuksen opettajien kelpoisuutta, ikärakennetta ja oppiainekohtaista tilannetta.

► Perusopetuksen opettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus

Kevätlukukaudella 2016 peruskouluissa työskentelevistä opettajista ja rehtoreista tiedonkeruuseen osallistui 66,3 prosenttia opettajista ja rehtoreista kyselyyn osallistuneissa oppilaitoksissa. Oppilaitosten osallistumisaste oli peruskoulujen osalta 88,9 prosenttia.

Selvityksessä mukana olleiden perusopetuksen koulujen rehtoreista ja kaikista opettajista 94,7 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia tehtävässään. Vastaava osuus rehtoreista ja päätoimisista opettajista oli 89,9 prosenttia. Selvityksessä mukana olleiden perusopetuksen opettajien kelpoisuustilanne oli kokonaisuutena tarkasteltuna kevätlukukaudella 2016 parempi kuin kevätlukukaudella 2013. Muodollisesti kelpoisten opettajien ja rehtorien määrä oli kaikista 5,8 prosenttiyksikköä ja päätoimisista 5,4 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuoden 2013 selvityksessä.

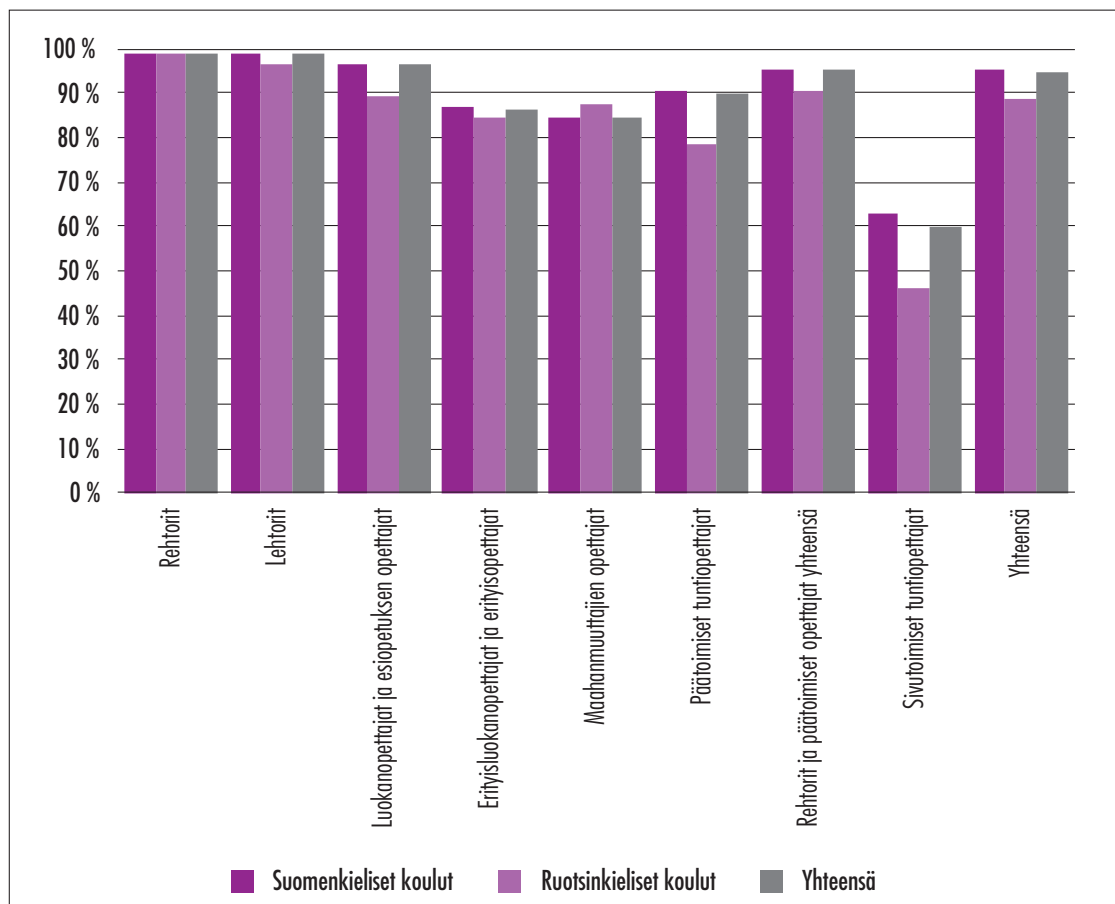
Tehtävätyypeittäin tarkasteltuna suhteellisesti eniten hoitamaansa tehtävään muodollista kelpoisuutta vailla olevia opettajia oli sivutoimisissa tuntiopettajissa, toiseksi eniten maahanmuuttajien opettajissa ja kolmanneksi eniten erityisluokanopettajissa ja erityisopettajissa. Perusopetuksen rehtoreiden, luokanopettajien ja peruskoulujen esiopetuksen opettajien sekä sivutoimisten tuntiopettajien kelpoisuustilanne oli otannassa kohentunut verrattuna kevätlukukauteen 2013. Suurin muutos oli sivutoimisten tuntiopettajien muodollisessa kelpoisuudessa. Se oli otannassa parantunut 25,2 prosenttiyksikköä. Seuraavaksi eniten eli 20,5 prosenttiyksikköä oli parantunut päätoimisten tuntiopettajien kelpoisuus.

Kieliryhmittäin tarkasteltuna suomenkielisen perusopetuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista muodollisesti kelpoisia hoitamaansa tehtävään oli 95,4 prosenttia ja vastaava osuus ruotsinkielisen perusopetuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista oli 90,3 prosenttia. Suurin kelpoisuuden lisäys kaikissa tehtävätyypeissä yhteensä oli tilastoinnissa mukana olevien koulujen osalta tapahtunut ruotsinkielisissä kouluissa, noin 10 prosenttiyksikköä.

► Muodollisen kelpoisuuden puuttuminen

Opetushenkilöstön kelpoisuudesta säädetään asetuksella. Opettajan tulee olla muodollisesti kelpoinen hoitamaansa tehtävään. Korkeintaan puoleksi vuodeksi kerrallaan voidaan tilapäisesti palkata henkilö, jolla ei ole muodollista kelpoisuutta, mutta jolla on riittävä taito tehtävän hoitamiseen. Opettajilla on ollut mahdollisuus täydentää opintojaan kaksoiskelpoisuudeksi. Luokanopettaja saa kelpoisuuden jonkin aineen opetukseen suorittamalla vaaditun laajuiset aineopinnot. Aineopettaja päteviytyy luokanopettajaksi suorittamalla luokanopettajan monialaiset opinnot.

Kuvio 2.1. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävyyteittäin kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 2.1.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Kokonaan vailla muodollista kelpoisuutta oli kaikkien opettajaryhmien opettajista yhteensä 2,8 prosenttia. Eniten kokonaan opettajan kelpoisuutta vailla olevia oli sivutoimisissa tuntiopettajissa (33,8%) ja vähiten rehtoreissa (0,1%). Osa hoitamaansa tehtävään muodollista kelpoisuutta vailla olevista opettajista oli kuitenkin kelpoinen muuhun opettajantehtävään. Kelpoisuus muuhun kuin hoidettavana olevaan tehtävään oli yleisintä erityisluokanopettajilla ja erityisopettajilla (7,9 %).

Luokanopettajista ja esiopetuksen opettajista valtaosa oli kelpoisia tehtäväänsä. Kelpoisuus ja opettajien ammattitaito ovat ratkaisevia erityisesti tasavertaisuuden toteutumisen vuoksi. Valmiudet elinikäiseen oppimiseen luodaan esiopetuksessa ja alaluokilla, jolloin lasten käsitys omasta pystyvyydestään ja oppimisestaan alkaa muotoutua. Oppimisen haasteet tulisi myös havaita mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Suomenkielisen koulutuksen luokanopettajista muodollinen kelpoisuus oli 96,7 prosentilla, ruotsinkielisen koulutuksen luokanopettajista 89,2 prosentilla. Luokanopettajana ja esiopettajana toimivista, muodollista kelpoisuutta vailla olevista opettajista 1,5 prosentilla oli muu opettajakelpoisuus ja 2,1 prosenttia oli kokonaan vailla opettajan kelpoisuutta.

► Perusopetuksen lehtorit ja aineopettajat

Opettajan muodollinen kelpoisuus opettamassaan aineessa on oleellinen tekijä opetuksen laatua arvioitaessa. Tässä tiedonkeruussa kelpoisuusaste vaihteli 65,8 ja 100 prosentin välillä. Vuoden 2013 tiedonkeruussa se vaihteli huomattavasti enemmän. Tähän tiedonkeruuseen osallistuneita ruotsinkielisten koulujen opettajia oli useissa aineissa niin vähän, että tilastotietoa ei voitu ilmoittaa. Tilastotiedon puuttuminen selittää kelpoisuusasteen vaihteluvälin pienenemisen. Kun tiedot kerätään opettajan eniten opettaman aineen mukaan, tilasto ei anna kokonaiskuvaa siitä, miten suuri osa kunkin aineen opetuksesta on muodollisesti kelpoisten opettajien antamaa. Esimerkiksi yhtenäisten peruskoulujen koko määrittää sitä, miten suureen osaan yläkoulun oppiaineista voidaan ottaa aineenopettaja ja mikä osa jää luokanopettajien tai erittäin monta oppiainetta opettavien tuntiopettajien opetettavaksi. Tämä tilastointi kertoo vain sen, millainen on kutakin oppiainetta suurimpana aineenaan opettavien kelpoisuustilanne.

Perusopetuksen suurista aineenopettajaryhmistä paras eli sataprosenttinen kelpoisuustilanne oli kartoituksen mukaan yhteiskuntaopissa ja saksan kielessä. Yli 99 prosentilla oli muodollinen kelpoisuus antaa opetusta myös historiassa ja biologiassa.

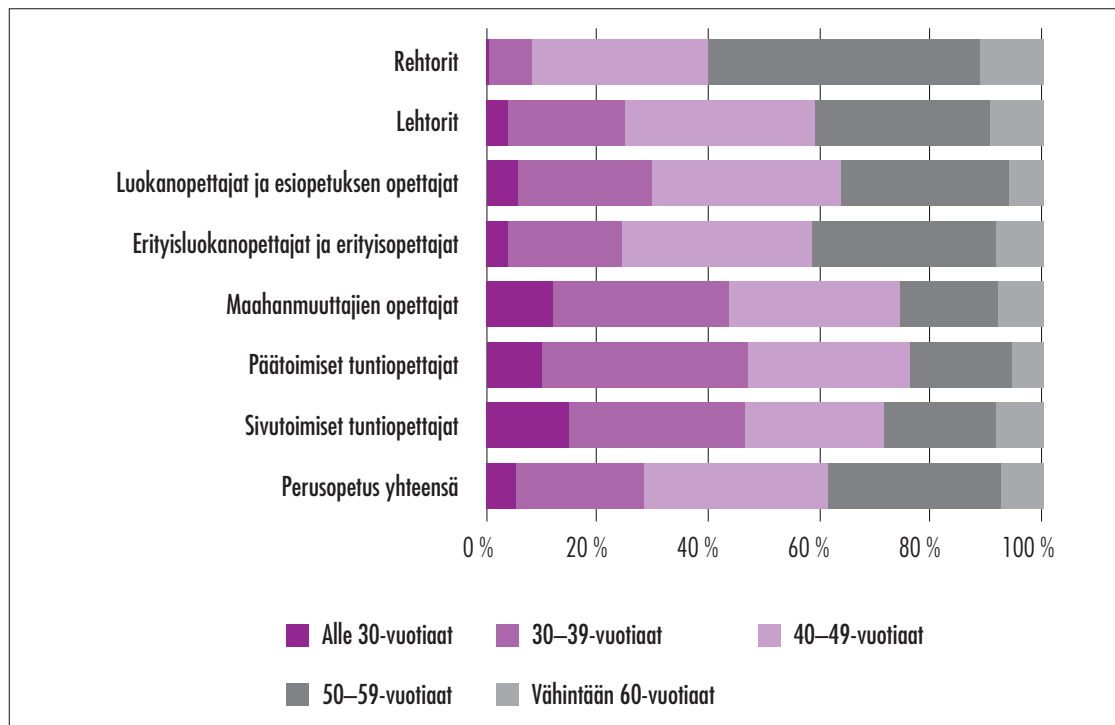
Suurista aineenopettajaryhmistä suhteellisesti vähiten muodollisesti kelpoisia opettajia oli käsityössä (päätoimisista opettajista 92,0 prosenttia) ja musiikissa (92,3 prosenttia). Musiikissa oli suhteellisesti vähiten muodollisesti kelpoisia myös vuoden 2013 kartoituksessa.

Oppiaineita, joissa kartoitus ei tuottanut opettajien vähyden vuoksi lainkaan kelpoisuustietoa olivat esimerkiksi saame, latina, pienryhmäiset uskonnot ja elämäntietä.

► Perusopetuksen opettajien ikä

Koulun toiminnalle on eduksi, jos opettajakunnassa on erilaisia ja eri-ikäisiä opettajia. Opettajan työ on vaativaa, joten henkilöstön ikääntyminen edellyttää työssä jaksamisen tukemista. Perusopetuksen koulujen rehtoreista ja päätoimisista opettajista oli kevätlukukaudella 2016 alle 40-vuotiaita 29 prosenttia, 40–49-vuotiaita 32 prosenttia ja 50-vuotiaita tai vanhempia 39 prosenttia. Nuorimpien (alle 40-vuotiaat) osuus oli aineistossa hiukan pienempi kuin vuoden 2013 kartoituksesta.

Kuvio 2.2. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 2.14.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Kevätlukukaudella 2016 luokanopettajista ja peruskoulujen esiopetuksen opettajista 30 prosenttia oli alle 40-vuotiaita, 34 prosenttia oli 40–49-vuotiaita ja 6 prosenttia oli 60 vuotta täyttäneitä. Ruotsinkielisen koulutuksen luokanopettajista ja peruskoulun esiopetuksen opettajista 50 vuotta täyttäneitä oli vähemmän kuin vastaavia suomenkielisen koulutuksen opettajia.

Kevätlukukaudella 2013 ruotsinkielisen perusopetuksen rehtorit ja päätoimiset opettajat olivat keskimäärin nuorempia kuin suomenkielisen perusopetuksen. Ero oli vuoden 2016 aineistossa edelleen kasvanut. Vähintään 50-vuotiaita oli ruotsinkielisessä opetuksessa 30,3 prosenttia ja suomenkielisessä 38,9 prosenttia.

Viisikymmentä vuotta täyttäneitä oli suhteellisesti eniten perusopetuksen rehtoreissa (60 %) ja toiseksi eniten perusopetuksen erityisluokanopettajissa ja erityisopettajissa (41 %) sekä lehtoreissa (40 %).

Viisikymmentä vuotta täyttäneiden suhteellinen osuus perusopetuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista yhteensä kasvoi 1,2 prosenttiyksikköä vuodesta 2010 vuoteen 2013. Eniten heidän suhteellinen osuutensa oli vuonna 2013 kasvanut erityisluokanopettajien ja erityisopettajien (2,6 prosenttiyksikköä) ja toiseksi eniten maahanmuuttajien opettajien (2,6 prosenttiyksikköä) ryhmässä. Vastaava kasvu näkyy myös vuoden 2016 aineistossa. Suhteellinen osuus oli vuoden 2013 tietojen tapaan kasvanut edelleen eniten erityisluokanopettajien ja erityisopettajien ryhmässä.

Viisikymmentä vuotta täyttäneiden osuus oli hiukan vähentynyt vain maahanmuuttajien opettajien ryhmässä, kaikissa muissa ryhmissä kasvanut.

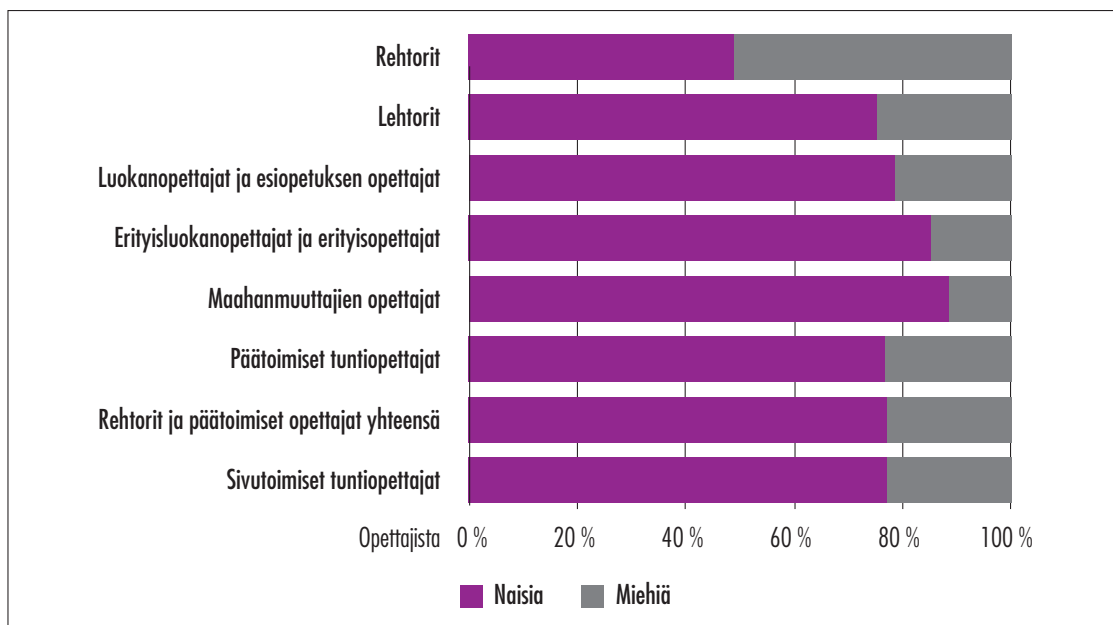
► Perusopetuksen opettajien sukupuolijakauma

Opetusalan naisistumista pidetään ongelmallisena. Etenkin perusopetuksessa opettajayhteisön toivottaisiin olevan sukupuolijakaumaltaan yhteiskunnan kaltainen ja siten antavan oppilaille mallia naisten ja miesten tasa-arvosta. Opettajakunnan naisistumisen on myös arveltu vaikuttavan epäedullisesti poikien koulumenestykseen. Miesten houkuttelemiseksi opettajiksi on esitetty esimerkiksi mieskiintiön kokeilua korkeakouluissa, selkeää urarakennetta ja kannustavaa palkkausta.

Tilastoinnissa mukana olevien koulujen perusopetuksen rehtoreista ja opettajista oli naisia 77 prosenttia. Suhteellisesti eniten naisia oli maahanmuuttajien opettajissa (88 %) ja vähiten rehtoreissa (48 %).

Koulun opetuskielen mukaan tarkasteltuna naisten prosentuaalinen osuus opettajista oli ruotsinkielisessä ja suomenkielisessä perusopetuksessa samankaltainen.

Kuvio 2.3. Perusopetuksen koulujen rehtorien ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen sukupuolittain kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 2.5.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Naisten suhteellinen osuus perusopetuksen rehtoreista ja opettajista oli edelleen kasvanut tässä aineistossa: 3,4 prosenttiyksikköä kevätlukukaudesta 2013 kevätlukukauteen 2016. Naisten suhteellinen osuus oli kevään 2016 aineistossa kevään 2013 osuuksia suurempi kaikissa muissa ryhmissä paitsi maahanmuuttajien opettajissa kohdalla. Naisten suhteellinen osuus maahanmuuttajien opettajien ryhmässä oli vähentynyt 3,4 prosenttiyksikköä.

Alueellisesti tarkasteltuna naisten suhteellinen osuus kaikista opettajista on vuoden 2016 aineistossa suurin Uudellamaalla (80 %) ja pienin Pohjois-Karjalassa (73 %).

► **Perusopetusta antavien koulujen opettajien työsuhteen luonne**

Palvelussuhteen laadulla on merkitystä koulujen pitkäjänteisen kehittämistyön kannalta. Vakinaisessa työsuhteessa oleville opettajille oman oppilaitoksen kehittäminen on motivoivampaa kuin vuodeksi kerrallaan palkatuille. Erityisen tärkeää vakinaisuus on kehittämistyötä johtaville rehtoreille.

Tilastoinnissa mukana olevien perusopetuksen koulujen rehtoreista ja opettajista yhteensä 80,6 prosentilla oli kevätlukukaudella 2016 vakinainen (toistaiseksi määrätty) palvelussuhde. Vuonna 2013 vastaava osuus oli 75,9 prosenttia. Vakinaisessa työsuhteessa oli rehtoreista 92,7 prosenttia. Toiseksi eniten eli 90,5 prosenttia vakinaisia oli lehtoreissa. Luokanopettajissa vakinaisia oli 81,4 prosenttia. Myös vuoden 2013 tarkastelussa suhteellisesti eniten vakinaisia oli rehtoreissa: 93,4 prosenttia.

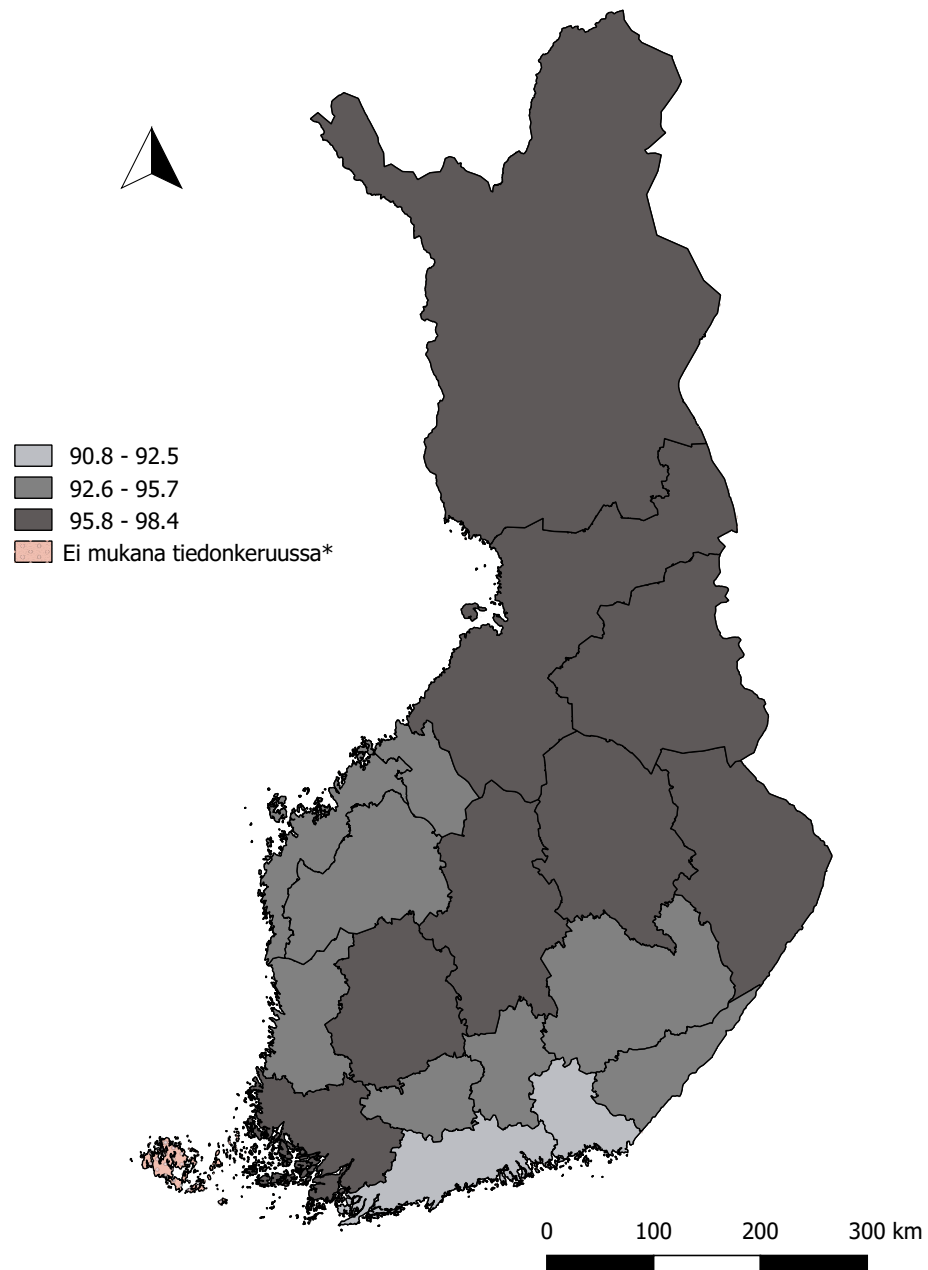
► **Luokanopettajat ja perusopetuksen esiopetuksen opettajat maakunnittain**

Luokanopettajista ja esiopetuksen opettajista yhteensä muodollisesti kelpoisia kevätlukukaudella 2016 oli 96,3 prosenttia. Tiedonkeruu kattoi 353 perusopetuksen yhteydessä toimivaa esiopetuksen opettajaa. Heistä 95,5 prosenttia täytti muodollisen kelpoisuuden vaatimukset.

Luokanopettajien ja esiopetuksen opettajien kelpoisuustilanne vaihteli alueellisesti. Maakunnittain paras kelpoisuustilanne oli Kainuun maakunnassa, jossa luokanopettajista ja peruskoulujen esiopetuksen opettajista yhteensä 99,4 prosentilla oli muodollinen kelpoisuus antaa opetusta hoitamassaan tehtävässä. Toiseksi paras luokanopettajien ja peruskouluissa opettavien esiopetuksen opettajien kelpoisuustilanne oli Pohjois-Karjalassa (99,3 % muodollisesti kelpoisia). Luokanopettajien ja peruskouluissa esiopetusta opettaneiden opettajien kelpoisuustilanne oli edellisen kartoituksen tapaan huonoin Uudenmaan (90,9 % muodollisesti kelpoisia) ja Kymenlaakson (93,7 %) maakunnissa.

Suhteellisesti eniten 50-vuotiaita ja sitä vanhempia opettajia oli kevätlukukaudella 2016 Kainuun maakunnan luokanopettajissa ja peruskoulujen esiopetuksen opettajissa, 45,3 prosenttia. Myös Keski-Suomen, Lapin, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan ja Kymenlaakson maakunnissa 50 vuotta täyttäneiden osuus luokanopettajista ja esiopetuksen opettajista oli yli neljäkymmentä prosenttia. Osuus oli suhteellisesti pienin Päijät-Hämeen maakunnassa.

Muodollisesti kelpoisten perusopetuksen opettajien osuus maakunnittain 2016

*Ahvenanmaa ei mukana tiedonkeruussa

[Linkki taulukkoon 2.8.](#)

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

► Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat

Erityinen tuki muodostuu perusopetuslain 17 §:n mukaan erityisopetuksesta ja muusta perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 on täsmennetty kolmiportaisen tuen mallia. Erityinen tuki voi toteutua joko erityisluokalla tai yleisopetukseen integroituna.

Kevätlukukaudella 2016 peruskouluasteen erityiskouluissa työskentelevistä opettajista tiedonkeruuseen osallistui 55,2 prosenttia opettajista niissä oppilaitoksissa, jotka osallistuivat kyselyyn. Oppilaitosten osallistumisaste oli peruskouluasteen erityiskoulujen osalta 84,9 prosenttia.

Selvityksessä mukana olleissa perusopetuksen kouluissa työskenteli 3759 erityisluokanopettajaa ja erityisopettajaa kevätlukukaudella 2016. Erityisluokanopettajista ja erityisopettajista 86,6 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä. Suomenkielisessä erityisopetuksessa osuus oli 86,7 prosenttia ja ruotsinkielisessä 84,2 prosenttia.

Erityisopetusta antavien opettajien kelpoisuustilanne oli kokonaisuutena tarkasteltuna parantunut kevätlukukaudesta 2013 kevätlukukauteen 2016. Hoitamaansa tehtävään muodollisesti kelpoisten erityisluokanopettajien ja erityisopettajien suhteellinen osuus yhteensä oli kasvanut mainittuna ajanjaksona 8,3 prosenttiyksikköä.

Alueellisesti tarkasteltuna muodollisesti kelpoisten opettajien osuus erityisluokanopettajista ja erityisopettajista vaihteli maakunnittain.

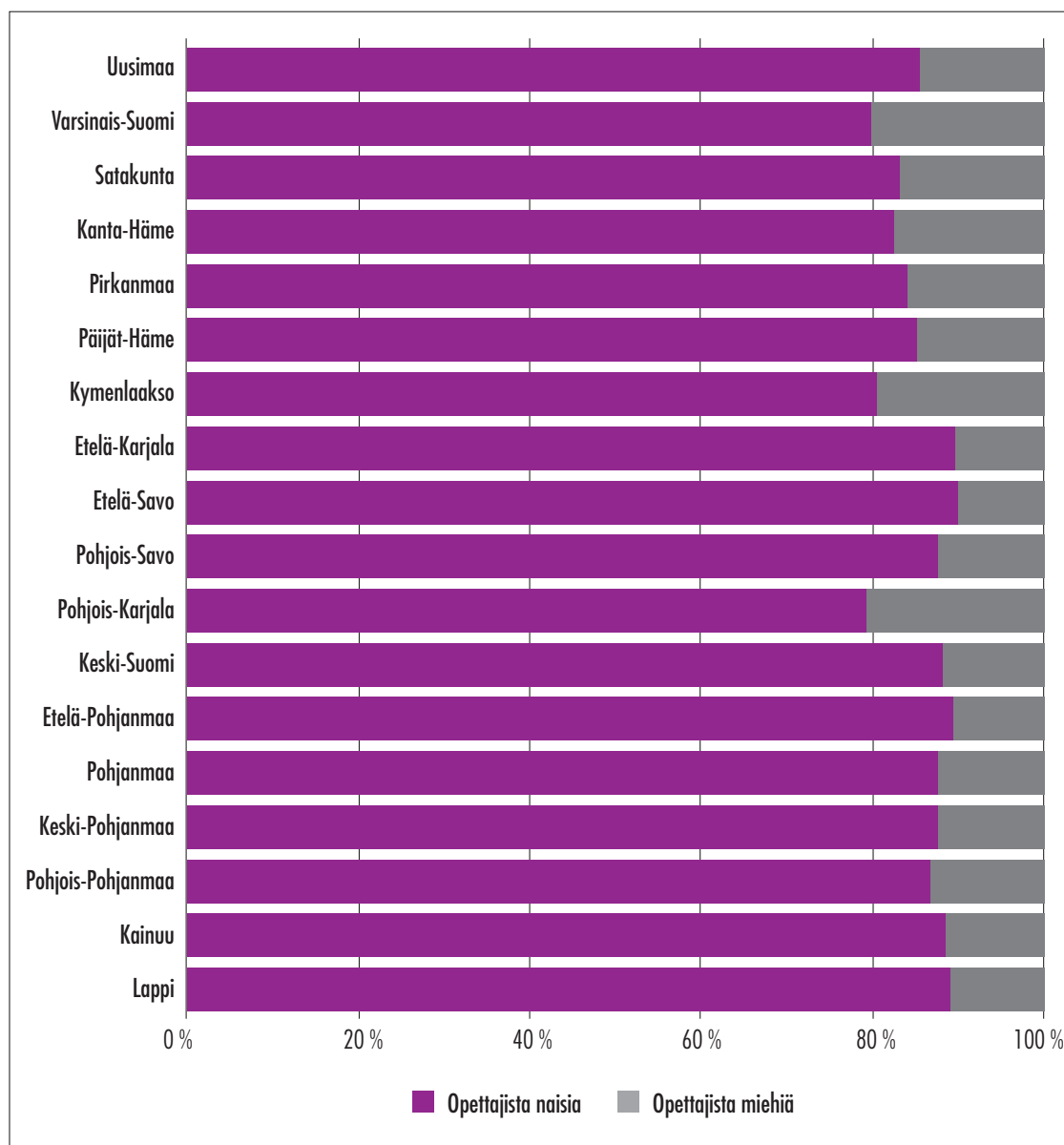
Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien kelpoisuustilanne oli tämän aineiston perusteella suhteellisesti paras Keski-Suomen maakunnassa, jossa 97,7 prosenttia opettajista oli muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä. Toiseksi paras kelpoisuustilanne oli Lapissa. Siellä 97 prosenttia tarkastelluista opettajista oli muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta hoitamassaan erityisluokanopettajan tai erityisopettajan tehtävässä.

Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien kelpoisuustilanne oli suhteellisesti huonoin Kanta-Hämeen maakunnassa. Siellä 77 prosenttia opettajista ei ollut muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta hoitamassaan erityisluokanopettajan tai erityisopettajan tehtävässä. Myös Uudenmaan ja maakunnan erityisluokanopettajista ja erityisopettajista alle 80 prosentilla oli muodollinen kelpoisuus.

Kevätlukukaudella 2016 erityisluokanopettajista ja erityisopettajista 41,7 prosenttia oli 50-vuotiaita tai vanhempia. Suomenkielisen erityisopetuksen opettajat olivat keskimäärin vanhempia kuin ruotsinkielisen opetuksen opettajat.

Vähintään 50-vuotiaita opettajia oli suhteellisesti eniten Lapin (58 %) ja Etelä-Savon (52 %) maakuntien erityisluokanopettajissa ja erityisopettajissa. Suhteellisesti vähiten 50-vuotiaita ja sitä vanhempia opettajia oli Pohjanmaan maakunnan erityisluokanopettajissa ja erityisopettajissa (32 %).

Kuvio 2.4. Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien sukupuolijakauma maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 2.13.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - Opetushallinnon tilastopalvelu

Naisten osuus erityisluokanopettajista ja erityisopettajista oli 85,2 prosenttia, kun se kaikista opettajista oli 76,9 prosenttia. Ruotsinkielisistä erityisluokanopettajista ja erityisopettajista 92,1 prosenttia oli naisia.

Taulukko 2.1. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtäväytyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016

Tehtävätyyppi	Hoidettavaan tehtävään muodollisesti kelpoisten opettajien prosentuaalinen osuus kyselyyn osallistuneista opettajista											
	Suomenkieliset koulut				Ruotsinkieliset koulut				Yhteensä			
	KI 2010 %	KI 2013 %	KI 2016 %	Muutos 2013-2016 %-yks.	KI 2010 %	KI 2013 %	KI 2016 %	Muutos 2013-2016 %-yks.	KI 2010 %	KI 2013 %	KI 2016 %	Muutos 2013-2016 %-yks.
Rehtorit	98,8 %	96,0 %	98,7 %	2,7 %	96,8 %	96,0 %	99,2 %	3,2 %	98,6 %	96,0 %	98,7 %	2,7 %
Lehtorit	96,1 %	96,4 %	98,9 %	2,4 %	88,1 %	94,0 %	96,3 %	2,3 %	95,6 %	96,4 %	98,7 %	2,3 %
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	95,7 %	94,5 %	96,7 %	2,2 %	88,4 %	87,4 %	89,2 %	1,8 %	95,2 %	94,0 %	96,3 %	2,3 %
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	76,1 %	78,3 %	86,7 %	8,4 %	74,8 %	78,9 %	84,2 %	5,3 %	76,1 %	78,3 %	86,6 %	8,3 %
Maahanmuuttajien opettajat	76,7 %	80,3 %	84,5 %	4,2 %	100,0 %	100,0 %	87,5 %	-12,5 %	77,2 %	80,9 %	84,7 %	3,8 %
Päätoimiset tuntiopettajat	71,2 %	72,8 %	90,2 %	17,4 %	48,4 %	48,3 %	78,7 %	30,4 %	69,2 %	70,9 %	89,7 %	20,5 %
Rehtorit ja päätoimiset opettajat yhteensä	90,6 %	90,4 %	95,4 %	5,0 %	81,2 %	82,7 %	90,3 %	7,6 %	90,0 %	90,0 %	95,1 %	5,1 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	36,9 %	38,3 %	63,0 %	24,7 %	26,1 %	16,3 %	46,2 %	29,9 %	35,2 %	35,0 %	60,2 %	25,2 %
Yhteensä	89,6 %	89,3 %	95,1 %	5,8 %	78,9 %	79,2 %	89,0 %	9,8 %	88,9 %	88,7 %	94,8 %	6,1 %

Taulukko ei sisällä tilastoluokan muu tai tuntematon tietoja.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2010 ja 2013.

Taulukko 2.2. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016

Tehtävätyyppi	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen hoitamaansa tehtävään		Opettajalla on vain muu opettajan kelpoisuus		Opettajan kelpoisuus puuttuu	
			%		%		%
Rehtorit	1426	1408	98,7 %	16	1,1 %	2	0,1 %
Lehtorit	7 754	7 657	98,7 %	48	0,6 %	49	0,6 %
Luokanopettajat ja esi-opetuksen opettajat	10 931	10 532	96,3 %	165	1,5 %	234	2,1 %
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	3 924	3 397	86,6 %	309	7,9 %	218	5,6 %
Maahanmuuttajien opettajat	176	149	84,7 %	4	2,3 %	23	13,1 %
Päätoimiset tuntiopettajat, perusopetus	2 112	1 895	89,7 %	92	4,4 %	125	5,9 %
Päätoimiset tuntiopettajat, perusopetuksen ja lukion yhteinen	269	237	88,1 %	9	3,3 %	23	8,6 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	231	139	60,2 %	14	6,1 %	78	33,8 %
Muu tai tuntematon	317	307	96,8 %	4	1,3 %	6	1,9 %
Yhteensä	27 140	25 721	94,8 %	661	2,4 %	758	2,8 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.3. Perusopetuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan kevätlukukaudella 2016

Opettajan eniten opettama aine	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	905	888	98,1 %	2	...	...	907	890	
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä	1	...	...	48	47	97,9 %	49	48	98,0 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, saame äidinkielenä	3	...	...				3	...	...
Äidinkieli ja kirjallisuus, muu oppilaan äidinkieli	3	...	...	1	...	...	4	...	...
Maahanmuuttajien oma äidinkieli	18	13	72,2 %				18	13	72,2 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä	154	144	93,5 %	2	...	...	156	146	93,6 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi toisena kielenä	2	...	...				2	...	...
Toinen kotimainen kieli ruotsi (suomenkielinen opetus)	524	514	98,1 %	5	5	100,0 %	529	519	98,1 %
Saame vieraana kielenä	2	...	...				2	...	...
Toinen kotimainen kieli suomi (ruotsinkielinen opetus)	5	5	100,0 %	51	48	94,1 %	56	53	94,6 %
Englanti	1497	1476	98,6 %	38	35	92,1 %	1 535	1 511	98,4 %
Venäjä	25	23	92,0 %				25	23	92,0 %
Saksa	61	61	100,0 %	3	...	...	64	64	100,0 %
Ranska	51	51	100,0 %	1	...	...	52	52	100,0 %
Espanja	14	14	100,0 %	1	...	...	15	15	100,0 %
Muu kieli	4	...	...				4	...	...
Latina	2	...	...				2	...	...
Matematiikka	1162	1134	97,6 %	61	55	90,2 %	1 223	1 189	97,2 %
Fysiikka	312	309	99,0 %	8	7	87,5 %	320	316	98,8 %
Kemia	222	217	97,7 %	18	17	94,4 %	240	234	97,5 %

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla

Opettajan eniten opettama aine	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen anta- maan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen anta- maan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa yhteensä	Muodollisesti kelpoinen anta- maan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Maantieto tai maan- tiede	93	91	97,8 %	3	...	...	96	94	97,9 %
Ympäristö- ja luonnon- tieteet	5	...	...	1	...	...	6	...	...
Biologia	474	472	99,6 %	25	24	96,0 %	499	496	99,4 %
Muut uskonnot	5	...	...				5	...	...
Uskonto, evankelis- luterilainen	185	181	97,8 %	17	14	82,4 %	202	195	96,5 %
Elämäkatsomustieto	4	...	...				4	...	...
Uskonto, ortodoksinen	33	31	93,9 %	1	...	...	34	31	91,2 %
Historia	391	390	99,7 %	25	25	100,0 %	416	415	99,8 %
Yhteiskuntaoppi	97	97	100,0 %	7	7	100,0 %	104	104	100,0 %
Oppilaanohjaus	426	411	96,5 %	13	11	84,6 %	439	422	96,1 %
Opinto-ohjaus	79	76	96,2 %	3	...	...	82	78	95,1 %
Musiikki	268	249	92,9 %	17	14	82,4 %	285	263	92,3 %
Kuvataide	306	296	96,7 %	11	8	72,7 %	317	304	95,9 %
Liikunta	550	526	95,6 %	32	30	93,8 %	582	556	95,5 %
Terveystieto	90	84	93,3 %	6	5	83,3 %	96	89	92,7 %
Käsityö	725	686	94,6 %	30	28	93,3 %	755	714	94,6 %
Psykologia	2	...	...				2	...	...
Kotitalous	644	622	96,6 %	27	26	96,3 %	671	648	96,6 %
Tietotekniikka	41	40	97,6 %	1	...	...	42	41	97,6 %
Luokkamuotoinen erityisopetus	31	19	61,3 %	7	6	85,7 %	38	25	65,8 %
Osa-aikainen erityis- opetus	13	11	84,6 %	1	...	...	14	12	85,7 %
Maahanmuuttajien perusopetukseen valmistava opetus	10	8	80,0 %				10	8	80,0 %
Muu oppiaine tai ei tietoa oppiaineesta	206	177	85,9 %	24	18	75,0 %	230	195	84,8 %
Yhteensä	9645	9341	96,8 %	490	448	91,4 %	10 135	9 789	96,6 %

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.4. Viisikymmentä vuotta täyttäneiden osuus perusopetuksen koulujen rehtoreista ja päätoimisista opettajista kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016

Tehtävätyyppi	Vähintään 50-vuotiaat perusopetuksen koulujen rehtorit ja päätoimiset opettajat			
	KI 2010 %	KI 2013 %	KI2016 %	Muutos 2010-2016 %-yksikköä
Rehtorit	56,2 %	58,0 %	60,0 %	3,8 %
Lehtorit	40,2 %	39,7 %	40,9 %	0,7 %
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	32,1 %	34,0 %	36,4 %	4,3 %
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	36,1 %	38,7 %	41,7 %	5,6 %
Maahanmuuttajien opettajat	25,8 %	28,4 %	25,6 %	-0,1 %
Päätoimiset tuntiopettajat	22,7 %	24,2 %	24,0 %	1,3 %
Rehtorit ja päätoimiset opettajat yhteensä	35,0 %	36,2 %	38,7 %	3,7 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2010 ja 2013.

Taulukko 2.5. Naisten prosentuaalinen osuus perusopetuksen koulujen rehtoreista ja opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016

Tehtävätyyppi	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia	
			%			%			%
Rehtorit	1 308	627	47,9 %	118	69	58,5 %	1 426	696	48,8 %
Lehtorit	7 400	5 581	75,4 %	354	246	69,5 %	7 754	5 827	75,1 %
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	10 405	8 194	78,8 %	526	428	81,4 %	10 931	8 622	78,9 %
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	3 759	3 191	84,9 %	165	152	92,1 %	3 924	3 343	85,2 %
Maahanmuuttajien opettajat	168	148	88,1 %	8	8	100,0 %	176	156	88,6 %
Päätoimiset tuntiopettajat, perusopetus	2 245	1 720	76,6 %	136	107	78,7 %	2 381	1 827	76,7 %
Päätoimiset tuntiopettajat, perusopetuksen ja lukion yhteinen	25 285	19 461	77,0 %	1 307	1 010	77,3 %	26 592	20 471	77,0 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	192	148	77,1 %	39	30	76,9 %	231	178	77,1 %
Muu tai tuntematon	294	212	72,1 %	23	18	78,3 %	317	230	72,6 %
Yhteensä	25 771	19 821	77,8 %	1 369	1 040	76,0 %	27 140	20 861	76,9 %

Taulukko ei sisällä tilastoluokan muu tai tuntematon tietoja.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.6. Naisten määrä ja prosentuaalinen osuus kyselyyn osallistuneista opettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia	
			%			%			%
Uusimaa	6 266	5 032	80,3 %	583	463	79,4 %	6 849	5 495	80,2 %
Varsinais-Suomi	2 267	1 692	74,6 %	142	106	74,6 %	2 409	1 798	74,6 %
Satakunta	1 222	905	74,1 %	15	10	66,7 %	1 237	915	74,0 %
Kanta-Häme	860	642	74,7 %				860	642	74,7 %
Pirkanmaa	2 617	2 032	77,6 %	13	11	84,6 %	2 630	2 043	77,7 %
Päijät-Häme	881	674	76,5 %	2	2	100,0 %	883	676	76,7 %
Kymenlaakso	825	630	76,4 %	9	7	77,8 %	834	637	76,4 %
Etelä-Karjala	638	501	78,5 %				638	501	78,5 %
Etelä-Savo	809	632	78,1 %				809	632	78,1 %
Pohjois-Savo	1 125	836	74,3 %				1 125	836	74,3 %
Pohjois-Karjala	806	589	73,1 %				806	589	73,1 %
Keski-Suomi	1 585	1 187	74,9 %				1 585	1 187	74,9 %
Etelä-Pohjanmaa	1 146	890	77,7 %				1 146	890	77,7 %
Pohjanmaa	418	331	79,2 %	553	422	76,3 %	971	753	77,5 %
Keski-Pohjanmaa	378	293	77,5 %	47	33	70,2 %	425	326	76,7 %
Pohjois-Pohjanmaa	2 536	1 914	75,5 %	5	4	80,0 %	2 541	1 918	75,5 %
Kainuu	415	310	74,7 %				415	310	74,7 %
Lappi	977	731	74,8 %				977	731	74,8 %
Yhteensä	25 771	19 821	76,9 %	1 369	1 058	77,3 %	27 140	20 879	76,9 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

**Taulukko 2.7. Palvelussuhteen laatu esi- ja perusopetuksen opettajista tehtävä-
tyypeittäin kevätlukukaudella 2016**

Tehtävätyyppi	Palvelussuhteen laatu	Opettajien lukumäärä (tiedonkeruussa)	Osuus kaikista tehtävä- tyypin palvelussuhteista
			%
Rehtorit	Vakinainen	1 322	92,7 %
	Määräaikainen	104	7,3 %
Lehtorit	Vakinainen	7 019	90,5 %
	Määräaikainen	735	9,5 %
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	Vakinainen	8 896	81,4 %
	Määräaikainen	2 035	18,6 %
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	Vakinainen	3 004	76,6 %
	Määräaikainen	920	23,4 %
Päätömiset tuntiopettajat	Vakinainen	1 202	50,5 %
	Määräaikainen	1 179	49,5 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	Vakinainen	31	13,4 %
	Määräaikainen	200	86,6 %
Muu tai tuntematon	Vakinainen	263	83,0 %
	Määräaikainen	54	17,0 %
Yhteensä	Vakinainen	21 737	80,6 %
	Määräaikainen	5 227	19,4 %

Taulukko ei sisällä tehtävätyypin Maahanmuuttajien opettajat tietoja.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.8. Luokanopettajien ja peruskoulujen esiopetuksen opettajien muodollinen kelpoisuus maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Uusimaa	2 426	2 228	91,8 %	218	176	80,7 %	2 644	2 404	90,9 %
Varsinais-Suomi	881	880	99,9 %	60	48	80,0 %	941	928	98,6 %
Satakunta	479	474	99,0 %	6	6	100,0 %	485	480	99,0 %
Kanta-Häme	348	338	97,1 %				348	338	97,1 %
Pirkanmaa	1 068	1 051	98,4 %	4	...	...	1 072	1 055	98,4 %
Päijät-Häme	335	319	95,2 %				335	319	95,2 %
Kymenlaakso	311	291	93,6 %	4	...	...	315	295	93,7 %
Etelä-Karjala	268	260	97,0 %				268	260	97,0 %
Etelä-Savo	312	309	99,0 %				312	309	99,0 %
Pohjois-Savo	505	501	99,2 %				505	501	99,2 %
Pohjois-Karjala	301	299	99,3 %				301	299	99,3 %
Keski-Suomi	648	641	98,9 %				648	641	98,9 %
Etelä-Pohjanmaa	475	462	97,3 %				475	462	97,3 %
Pohjanmaa	176	165	93,8 %	219	218	99,5 %	395	383	97,0 %
Keski-Pohjanmaa	159	156	98,1 %	12	10	83,3 %	171	166	97,1 %
Pohjois-Pohjanmaa	1 147	1 129	98,4 %	3	...	...	1 150	1 132	98,4 %
Kainuu	170	169	99,4 %				170	169	99,4 %
Lappi	396	391	98,7 %				396	391	98,7 %
Yhteensä	10 405	10 063	96,7 %	526	469	89,2 %	10 931	10 532	96,3 %

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.9. Vähintään viisikymmentä vuotta täyttäneiden opettajien määrä ja prosentuaalinen osuus luokanopettajista ja peruskoulujen esiopetuksen opettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat	
			%			%			%
Uusimaa	2 426	785	32,4 %	218	67	30,7 %	2 644	852	32,2 %
Varsinais-Suomi	881	329	37,3 %	60	15	25,0 %	941	344	36,6 %
Satakunta	479	174	36,3 %	6	1	16,7 %	485	175	36,1 %
Kanta-Häme	348	119	34,2 %				348	119	34,2 %
Pirkanmaa	1 068	387	36,2 %	4	1	25,0 %	1 072	388	36,2 %
Päijät-Häme	335	104	31,0 %				335	104	31,0 %
Kymenlaakso	311	129	41,5 %	4	2	50,0 %	315	131	41,6 %
Etelä-Karjala	268	89	33,2 %				268	89	33,2 %
Etelä-Savo	312	113	36,2 %				312	113	36,2 %
Pohjois-Savo	505	220	43,6 %				505	220	43,6 %
Pohjois-Karjala	301	129	42,9 %				301	129	42,9 %
Keski-Suomi	648	290	44,8 %				648	290	44,8 %
Etelä-Pohjanmaa	475	198	41,7 %				475	198	41,7 %
Pohjanmaa	176	57	32,4 %	219	69	31,5 %	395	126	31,9 %
Keski-Pohjanmaa	159	64	40,3 %	12	4	33,3 %	171	68	39,8 %
Pohjois-Pohjanmaa	1 147	375	32,7 %	3			1 150	375	32,6 %
Kainuu	170	77	45,3 %				170	77	45,3 %
Lappi	396	177	44,7 %				396	177	44,7 %
Yhteensä	10 405	3 816	36,7 %	526	159	30,2 %	10 931	3 975	36,4 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.10. Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus kevätlukukaudella 2016

Erityisluokan- opettajat ja erityis- opettajat	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Muodollisesti kelpoinen anta- maan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Yhteensä	3 759	3 258	86,7 %	165	139	84,2 %	3 924	3 397	86,6 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.11. Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien muodollinen kelpoisuus maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Muodollisesti kelpoinen anta- maan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Muodollisesti kelpoinen anta- maan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Muodollisesti kelpoinen anta- maan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Uusimaa	1 012	796	78,7 %	71	52	73,2 %	1 083	848	78,3 %
Varsinais-Suomi	385	364	94,5 %	18	15	83,3 %	403	379	94,0 %
Satakunta	188	157	83,5 %	2	...	...	190	159	83,7 %
Kanta-Häme	126	97	77,0 %				126	97	77,0 %
Pirkanmaa	338	307	90,8 %	1	...	...	339	308	90,9 %
Päijät-Häme	137	115	83,9 %				137	115	83,9 %
Kymenlaakso	123	103	83,7 %	1	...	...	124	104	83,9 %
Etelä-Karjala	98	88	89,8 %				98	88	89,8 %
Etelä-Savo	119	104	87,4 %				119	104	87,4 %
Pohjois-Savo	155	142	91,6 %				155	142	91,6 %
Pohjois-Karjala	130	126	96,9 %				130	126	96,9 %
Keski-Suomi	213	208	97,7 %				213	208	97,7 %
Etelä-Pohjanmaa	151	129	85,4 %				151	129	85,4 %
Pohjanmaa	45	36	80,0 %	69	66	95,7 %	114	102	89,5 %
Keski-Pohjanmaa	39	35	89,7 %	2	...	...	41	37	90,2 %
Pohjois-Pohjanmaa	347	303	87,3 %	1	...	...	348	303	87,1 %
Kainuu	52	50	96,2 %				52	50	96,2 %
Lappi	101	98	97,0 %				101	98	97,0 %
Yhteensä	3 759	3 258	86,7 %	165	139	84,2 %	3 924	3 397	86,6 %

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2010 ja 2013.

Taulukko 2.12. Vähintään viisikymmentä vuotta täyttäneiden määrä ja prosentuaalinen osuus erityisluokanopettajista ja erityisopettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat	
			%			%			%
Uusimaa	1 012	424	41,9 %	71	25	35,2 %	1 083	449	41,5 %
Varsinais-Suomi	385	156	40,5 %	18	8	44,4 %	403	164	40,7 %
Satakunta	188	72	38,3 %	2			190	72	37,9 %
Kanta-Häme	126	47	37,3 %				126	47	37,3 %
Pirkanmaa	338	124	36,7 %	1	1	100,0 %	339	125	36,9 %
Päijät-Häme	137	56	40,9 %				137	56	40,9 %
Kymenlaakso	123	58	47,2 %	1			124	58	46,8 %
Etelä-Karjala	98	45	45,9 %				98	45	45,9 %
Etelä-Savo	119	62	52,1 %				119	62	52,1 %
Pohjois-Savo	155	70	45,2 %				155	70	45,2 %
Pohjois-Karjala	130	51	39,2 %				130	51	39,2 %
Keski-Suomi	213	97	45,5 %				213	97	45,5 %
Etelä-Pohjanmaa	151	65	43,0 %				151	65	43,0 %
Pohjanmaa	45	19	42,2 %	69	17	24,6 %	114	36	31,6 %
Keski-Pohjanmaa	39	15	38,5 %	2	1	50,0 %	41	16	39,0 %
Pohjois-Pohjanmaa	347	145	41,8 %	1			348	145	41,7 %
Kainuu	52	20	38,5 %				52	20	38,5 %
Lappi	101	59	58,4 %				101	59	58,4 %
Yhteensä	3 759	1 585	42,2 %	165	52	31,5 %	3 924	1 637	41,7 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.13. Naisten osuus erityisluokanopettajista ja erityisopettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opetta- jien luku- määrä tiedon- keruussa	Opet- tajista naisia	Opet- tajista naisia	Opetta- jien luku- määrä tiedon- keruussa	Opet- tajista naisia	Opet- tajista naisia	Opetta- jien luku- määrä tiedon- keruussa	Opet- tajista naisia	Opet- tajista naisia
			%			%			%
Uusimaa	1 012	862	85,2 %	71	64	90,1 %	1 083	926	85,5 %
Varsinais-Suomi	385	305	79,2 %	18	17	94,4 %	403	322	79,9 %
Satakunta	188	156	83,0 %	2	2	100,0 %	190	158	83,2 %
Kanta-Häme	126	104	82,5 %				126	104	82,5 %
Pirkanmaa	338	284	84,0 %	1	1	100,0 %	339	285	84,1 %
Päijät-Häme	137	117	85,4 %				137	117	85,4 %
Kymenlaakso	123	99	80,5 %	1	1	100,0 %	124	100	80,6 %
Etelä-Karjala	98	88	89,8 %				98	88	89,8 %
Etelä-Savo	119	107	89,9 %				119	107	89,9 %
Pohjois-Savo	155	136	87,7 %				155	136	87,7 %
Pohjois-Karjala	130	103	79,2 %				130	103	79,2 %
Keski-Suomi	213	188	88,3 %				213	188	88,3 %
Etelä-Pohjanmaa	151	135	89,4 %				151	135	89,4 %
Pohjanmaa	45	36	80,0 %	69	64	92,8 %	114	100	87,7 %
Keski-Pohjanmaa	39	34	87,2 %	2	2	100,0 %	41	36	87,8 %
Pohjois-Pohjanmaa	347	301	86,7 %	1	1	100,0 %	348	302	86,8 %
Kainuu	52	46	88,5 %				52	46	88,5 %
Lappi	101	90	89,1 %				101	90	89,1 %
Yhteensä	3 759	3 191	84,9 %	165	152	92,1 %	3 924	3 343	85,2 %

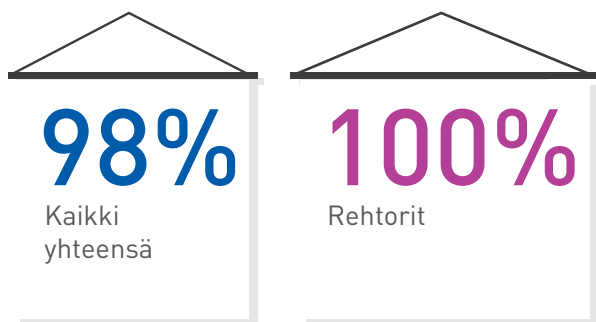
Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 2.14. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016

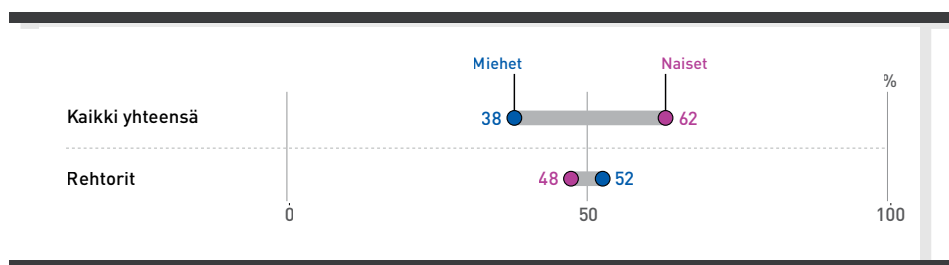
Tehtävätyyppi	Opettajien osuus tiedonkeruuseen osallistuneista opettajista				
	Alle 30 -vuotiaat	30–39 -vuotiaat	40–49 -vuotiaat	50–59 -vuotiaat	Vähintään 60-vuotiaat
Rehtorit	0,6	7,3	32,1	48,9	11,1
Lehtorit	3,6	21,5	34,0	31,4	9,5
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	5,9	23,9	33,8	30,5	5,9
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	3,7	20,8	33,8	33,3	8,4
Maahanmuuttajien opettajat	11,9	31,8	30,7	17,6	8,0
Päätoimiset tuntiopettajat	9,8	37,3	28,9	18,6	5,4
Sivutoimiset tuntiopettajat	14,7	31,6	25,1	20,3	8,2
Perusopetus yhteensä	5,1	23,2	33,3	30,9	7,6

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

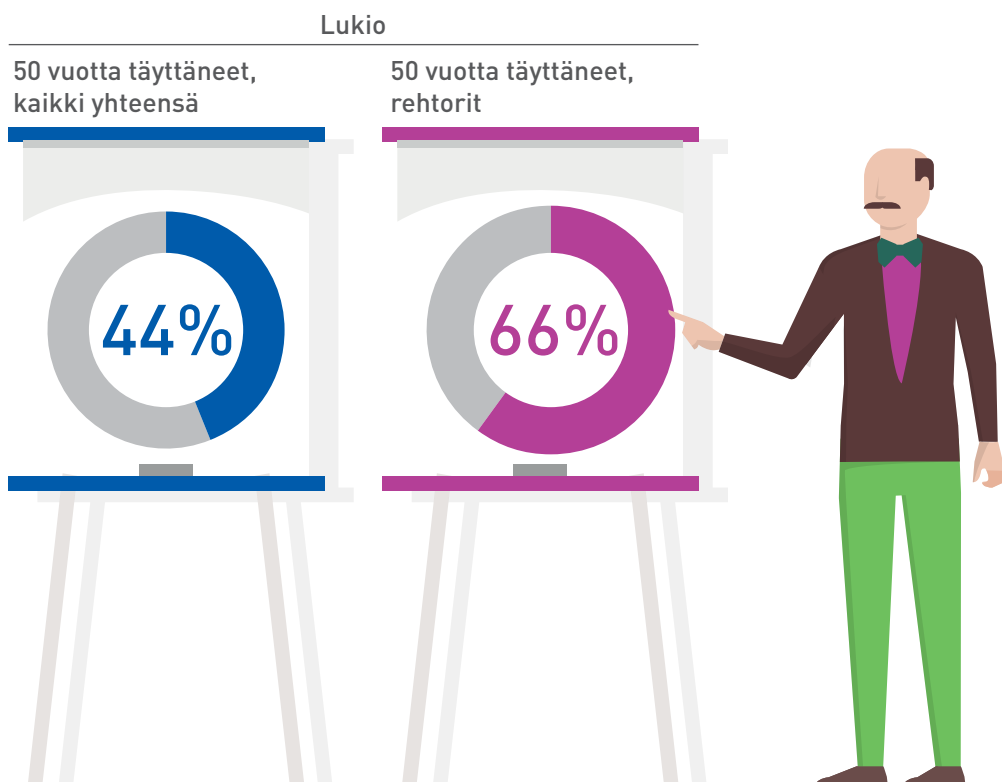
Lukiossa lähes kaikki opettajat ovat muodollisesti kelpoisia

Opettajien sukupuolijakauma lukiokoulutuksessa 2016

Rehtorit muuta opettajakuntaa vanhempia

Opetusneuvos Satu Elo
Asiantuntija Riikka Koivusalo

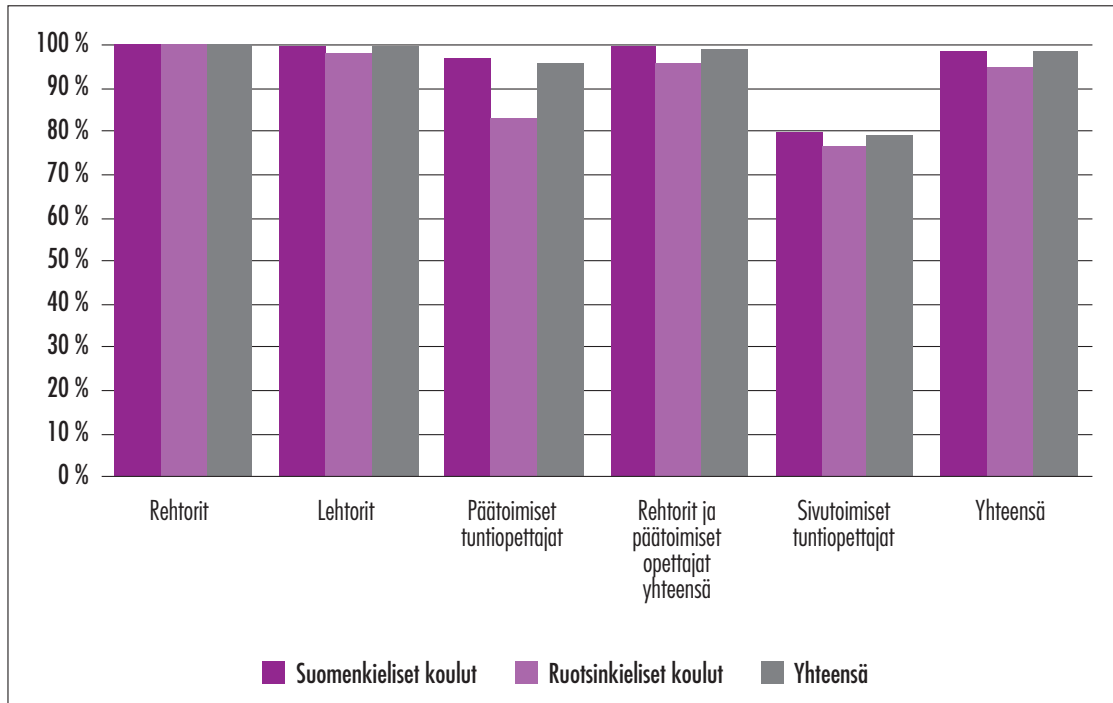
3 Lukiokoulutuksen opettajat

Lukiokoulutusta järjestetään nuorille ja aikuisille. Lukiolain mukaan lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa opiskelu yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksien kannalta lukion opettajien muodollinen kelpoisuus ja lukiossa annetun opetuksen laatu ovat keskeisiä tekijöitä.

► Lukiokoulutuksen opettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus

Kevätlukukaudella 2016 lukioissa työskentelevistä opettajista ja rehtoreista tiedonkeruuseen osallistui 65,5 prosenttia opettajista ja rehtoreista niissä oppilaitoksissa, jotka osallistuivat kyselyyn. Oppilaitosten osallistumisaste oli lukioiden osalta 96 prosenttia. Määrä kertoo alhaisesta vastausprosentista, mikä saattaa vaikuttaa tietojen yleistettävyyteen.

Kuvio 3.1. Lukiokoulutuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukautena 2016

Linkki taulukkoon 3.1.

Kuvio ei sisällä tehtävätyyppejä Maahanmuuttajien opettajat.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Selvityksen lukiodien rehtoreista ja kaikista opettajista 98,0 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia toimimaan tai antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä. Rehtoreista ja päätoimisista opettajista vastaava osuus oli 98,9 prosenttia. Lukiokoulutuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista muodollisesti kelpoisia hoitamaansa tehtävään oli suomenkielisessä opetuksessa 99,1 prosenttia ja ruotsinkielisessä 95,7 prosenttia

Rehtorin ja lehtorin tehtävät ovat vetovoimaisia. Tehtävätyypeittäin tarkasteltuna muodollista kelpoisuutta vailla olevia opettajia oli lukiossa lähinnä sivutoimisissa tuntiopettajissa. Muodollista kelpoisuutta vailla olevia rehtoreita ei ollut aineistossa lainkaan ja lehtoreisakin vain vähän.

Lukiokoulutuksessa tehtäväänsä muodollisesti kelpoisten rehtoreiden ja päätoimisten opettajien suhteellinen osuus oli kasvanut 3,3 prosenttiyksikköä kevätlukukaudesta 2013 kevätlukukauteen 2016. Kelpoisuusaste oli noussut kaikissa tehtävätyypeissä sekä suomenkielisessä lukiokoulutuksessa, että ruotsinkielisessä koulutuksessa. Vuoden 2010 aineistoon verrattuna kasvua on muodollisesti kelpoisten rehtoreiden ja päätoimisten opettajien suhteellisessa osuudessa 3,4 prosenttiyksikköä.

Tuntiopettajien kelpoisuustilanne oli parantunut kevätlukukaudesta 2013. Suhteellisesti suurin muutos oli tapahtunut sivutoimisten tuntiopettajien kelpoisuustilanteessa. Niiden päätoimisten tuntiopettajien, jotka olivat muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä, oli kasvanut 6,5 prosenttiyksikköä. Sivutoimisten tuntiopettajien kelpoisuusaste oli kasvanut 26,1 prosenttiyksikköä. Vuoden 2010 aineistoon verrattuna kasvua on muodollisesti kelpoisten sivutoimisten opettajien suhteellisessa osuudessa 28,9 prosenttiyksikköä.

► Lukiokoulutuksen päätoimiset aineenopettajat oppiaineittain

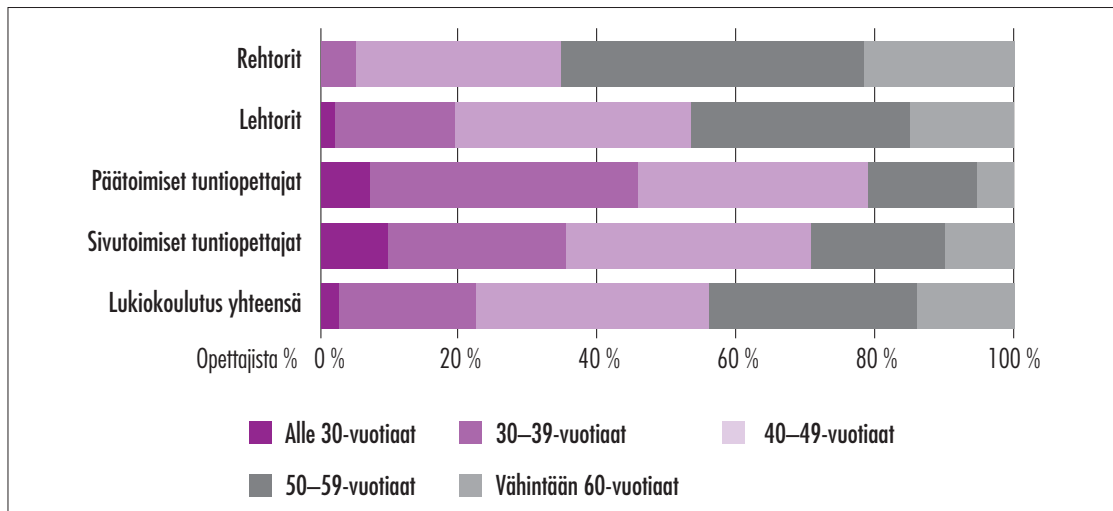
Lukio voi tarjota opiskelijoille runsaasti valinnaisia opintoja. Tarjonta ja valinnat ovat osin riippuvaisia muodollisesti kelpoisten opettajien saatavuudesta. Epäpätevin voimin toteutettu opetus saattaa asettaa opiskelijat eriarvoiseen asemaan myös esimerkiksi ylioppilaskirjoituksissa.

Kartoituksessa mukana olleissa lukioissa työskenteli kevätlukukaudella 2016 yhteensä 3617 lehtoria ja 618 päätoimista tuntiopettajaa. Aineenopettajatarkastelu on tehty opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan. Näin tilastoituna lukion lehtoreissa ja päätoimisissa tuntiopettajissa oli eniten matematiikan opettajia ja toiseksi eniten englannin kielen opettajia.

Lukiokoulutuksen lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista 98,8 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä. Lukion lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista muodollisesti kelpoisia oli suomenkielisessä koulutuksessa 3,4 prosenttiyksikköä enemmän kuin ruotsinkielisessä koulutuksessa. Lehtoreista muodollisesti kelpoisia oli suomenkielisessä lukiokoulutuksessa 99,1 prosenttia ja ruotsinkielisessä 95,7 prosenttia.

Kevätlukukaudella 2016 suurimmassa osassa lukion oppiaineita muodollista kelpoisuutta vailla olevia opettajia oli suhteellisen vähän. Sataprosenttinen muodollinen kelpoisuus oli tutkimusaineiston suurista opettajaryhmistä fysiikassa, biologiassa, historiassa ja evankelisluterilaisessa uskonnossa.

Kuvio 3.2. Lukion rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016 selvityksessä mukana olleissa kouluissa

Linkki taulukkoon 3.12.

Kuvio ei sisällä tehtävätyyppejä Maahanmuuttajien opettajat.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

► Lukiokoulutuksen opettajien ikä

Kevätlukukaudella 2016 rehtorit ja opettajat olivat lukiokoulutuksessa keskimäärin vanhempia kuin perusopetuksessa. Vähintään viisikymmentä vuotta täyttäneiden osuus lukion rehtoreista ja päätoimisista opettajista oli 44,2 prosenttia, mikä on 5,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin vastaava osuus perusopetuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista. Alle 40-vuotiaita lukion rehtoreista ja päätoimisista opettajista oli 22,1 prosenttia ja 40–49-vuotiaita 33,7 prosenttia.

Suomenkielisen lukiokoulutuksen henkilöstö oli keskimäärin vanhempaa kuin ruotsinkielisen. Suomenkielisen lukiokoulutuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista 44,5 prosenttia oli 50-vuotiaita tai vanhempia, ruotsinkielisen 41,0 prosenttia.

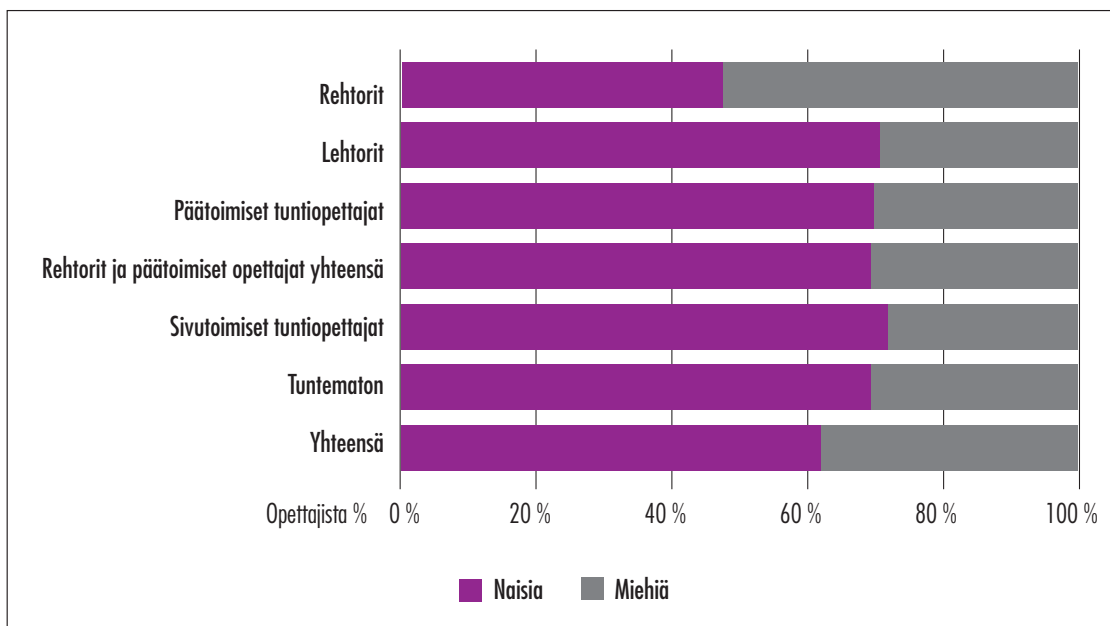
Tehtävätyypeittäin tarkasteltuna lukion rehtorit olivat keskimäärin vanhempia kuin opettajat, pää- ja sivutoimiset tuntiopettajat olivat keskimäärin nuorempia kuin lehtorit.

Vähintään 50-vuotiaiden suhteellinen osuus lukion päätoimisesta henkilöstöstä kokonaisuudessaan oli kasvanut hiukan kevätlukukaudesta 2013 kevätlukukauteen 2016.

► Lukiokoulutuksen opettajien sukupuolijakauma

Ammattien voimakas sukupuolittuminen näkyy Suomessa myös ammattialojen sisällä siten, että saman koulutustaustan omaavista johtaviin tehtäviin valikoituu enemmän miehiä kuin naisia. Myös lukiokoulutuksessa yli puolet suomenkielisten koulujen rehtoreista on miehiä, vaikka valtaosa opettajista on naisia.

Kuvio 3.3. Naisten prosentuaalinen osuus lukiokoulutuksen rehtoreista ja opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 3.4.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Tilastossa mukana olevien lukioiden rehtoreista ja opettajista naisia oli 69,4 prosenttia. Naisten osuus oli ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa jokseenkin sama (69 %) kuin suomenkielisessä lukiokoulutuksessa (69,4 %). Suhteellisesti vähiten naisia, 48 prosenttia, oli lukion rehtoreissa. Suomenkielisten lukioiden rehtoreista naisia oli 46 prosenttia ja ruotsinkielisten 67 prosenttia.

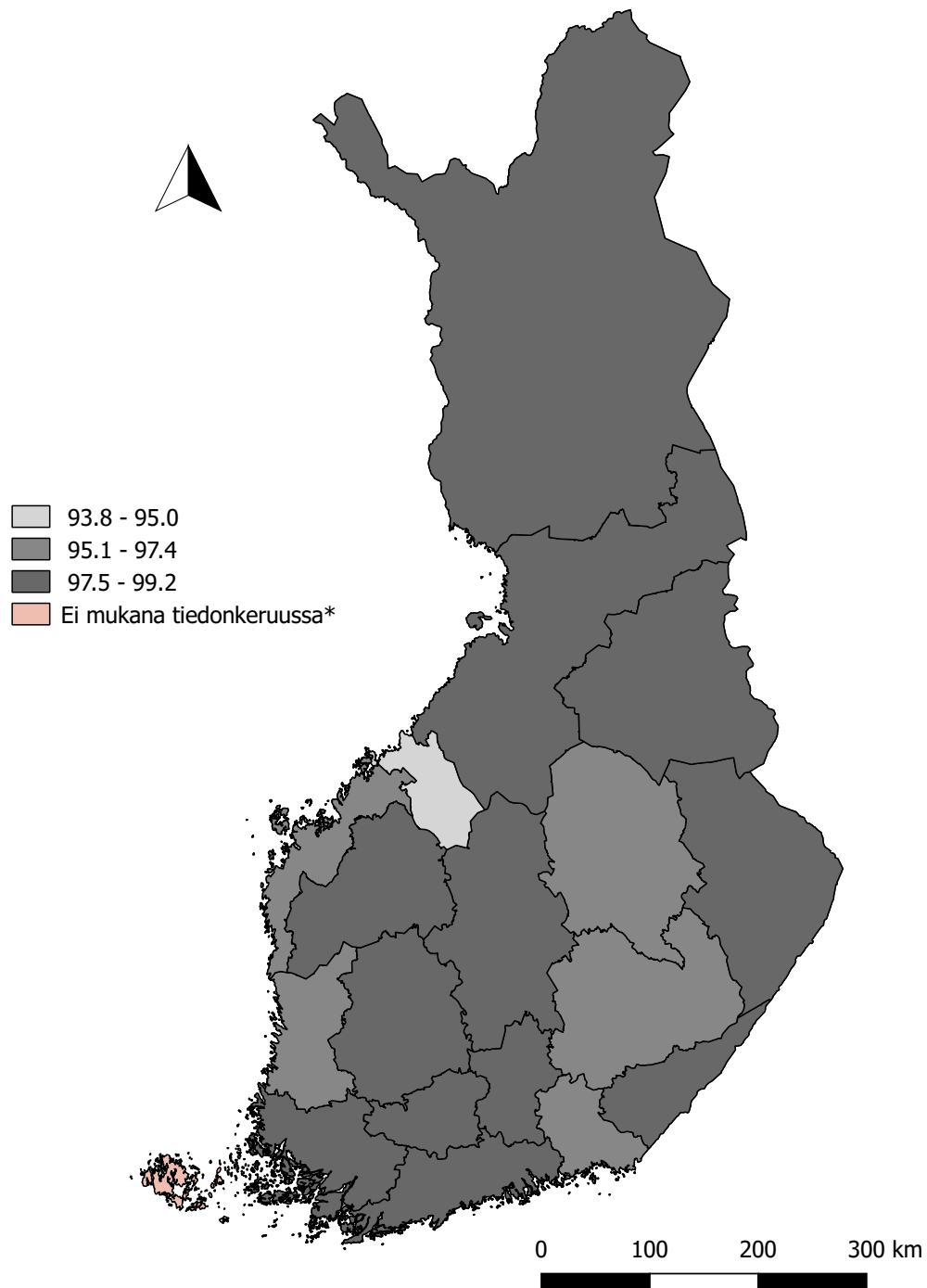
Naisten suhteellinen osuus lukiokoulutuksen opettajista oli kasvanut 3,2 prosenttiyksikköä kevätlukukaudesta 2013 kevätlukukauteen 2016. Naisten suhteellinen osuus oli kasvanut kaikissa muissa tehtävätyypeissä paitsi päätoimisissa tuntiopettajissa. Suhteellisesti eniten naisten osuus oli kasvanut rehtoreiden ryhmässä. Kevätlukukaudella 2016 naisten prosentuaalinen osuus lukion rehtoreista oli 8 prosenttiyksikköä suurempi kuin kevätlukukaudella 2013. Suomenkielisessä lukiokoulutuksessa naisten osuuden kasvu oli 3,2 prosenttiyksikköä ja ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa 3,4 prosenttiyksikköä.

► Opettajat maakunnittain

Koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää yhdenvertaisia opiskelumahdollisuuksia eri puolilla maata. Opettajien muodollinen kelpoisuus vaikuttaa kouluissa annettavan opetuksen kehittämiseen, laatuun ja koulujen tarjoamiin valinnan mahdollisuuksiin.

Lukiokoulutuksen opettajien kelpoisuus vaihtelee maakunnittain 92,7 prosentin ja sadan prosentin välillä. Kaikki opettajat ovat kelpoisia Kanta-Hämeen, Etelä-Karjalan ja Kainuun maakuntien niissä lukioissa, joiden tiedot ovat mukana aineistossa. Kelpoisuusprosentti on alle 98 prosenttia Keski-Pohjanmaan (92,7 %), Pohjanmaan (96,6 %) ja Päijät-Hämeen (97,1 %) maakunnissa.

Muodollisesti kelpoisten lukio-opettajien osuus maakunnittain 2016

*Ahvenanmaa ei mukana tiedonkeruussa

[Linkki taulukkoon 3.5.](#)

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Maakunnittain tarkasteltuna keskimäärin vanhimpia opettajat olivat Etelä-Savossa, Lapissa ja Kanta-Hämeessä. Keskimäärin nuorimpia olivat Pohjois-Karjalan ja Keski-Pohjanmaan opettajat.

Naisten suhteellinen osuus vaihteli maakunnittain 62,9 prosentin ja 74,4 prosentin välillä. Naisten osuus oli suhteellisesti suurin Lapissa ja pienin Kymenlaaksossa.

Palvelussuhteen laatu on tärkeä koulujen pitkäjänteisen kehittämistyön kannalta. Vakinaisessa työsuhhteessa olevia opettajia oman oppilaitoksen kehittäminen motivoi enemmän kuin vuodeksi kerrallaan palkattuja. Erityisen merkittävää vakinaisuus on kehittämistyötä johtaville rehtoreille.

Selvityksessä mukana olleiden lukioiden rehtoreista ja opettajista 84,4 prosentilla oli vakinainen (toistaiseksi määrätty) palvelussuhde kevätlukukaudella 2016. Vastaava luku kevätlukukaudella 2013 oli 79,2 prosenttia. Vakinaisessa työsuhhteessa oli rehtoreista 96,4 prosenttia. Lehtoreista toistaiseksi otettuja oli 92 prosenttia ja päätoimisista tuntiopettajista 56,1 prosenttia.

► Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen päätoimiset aineenopettajat yhteensä oppiaineittain

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen aineenopettajilla on pääosin yhteinen koulutus, ja perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa on paljon samoja aineenopetusta antavia opettajia. Perusopetuksen ja lukion yhteinen aineenopettajatilastointi on tehty opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaisesti.

Kevätlukukaudella 2016 perus- ja lukioasteen kouluissa työskentelevistä opettajista ja rehtoreista tiedonkeruuseen osallistui 60,3 prosenttia opettajista ja rehtoreista niissä oppilaitoksissa, jotka osallistuivat kyselyyn. Oppilaitosten osallistumisaste oli perus- ja lukioasteen koulujen osalta 82,5 prosenttia.

Aineistossa mukana olleista perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajista 97,2 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä. Vastaava prosenttiluku vuoden 2013 tarkastelussa mukana olleista opettajista oli 91,5.

► Kielten opettajat

Selvityksessä mukana olleissa perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kouluissa työskenteli kevätlukukaudella 2016 yhteensä 5106 sellaista lehtoria ja päätoimista tuntiopettajaa, joiden eniten opettama oppiaine oli jokin kieli äidinkieli ja kirjallisuus mukaan lukien. Kielten opettajien osuus lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista oli yli kolmannes (35,5 %). Vastaava osuus vuoden 2013 aineistossa oli 36,4 prosenttia. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kielten opettajien kelpoisuus vaihteli 72,2 prosentin (maahanmuuttajien oma äidinkieli) ja 100 prosentin välillä.

Opettajien kelpoisuustilanne oli eri kielissä erilainen. Suurista aineenopettajaryhmistä suhteellisesti eniten tehtävänsä muodollisesti kelpoisia opettajia selvityksen kouluissa oli toisen kotimaisen kielen ruotsin lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista 98,8 prosenttia. Sekä englannin että saksan kielessä oli muodollisesti kelpoisia antamaan opetusta hoitamamassaan tehtävässä oli 98,7 prosenttia.

Kielten opettajien kelpoisuustilanne oli tarkastelussa mukana olleen aineiston perusteella suhteellisesti hieman parantunut ajanjaksolla 2013–2016 pääosassa kielten opettajaryhmiä. Suurin parannus oli tapahtunut maahanmuuttajien oman äidinkielenopettajien ryhmässä. Ryhmä sisälsi hiukan alle 20 opettajaa kummassakin kartoituksessa, mutta vuoden 2013 aineistossa vain 15,8 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia, kun taas vuoden 2016 aineistossa 72,7 prosenttia.

► Matemaattis-luonnontieteellisten aineiden opettajat

Tässä tilastoinnissa mukana olevissa perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kouluissa työskenteli kevätlukukaudella 2016 yhteensä 3609 sellaista lehtoria ja päätoimista tuntiopettajaa, joiden eniten opettama oppiaine oli matemaattis-luonnontieteellinen aine. Näiden opettajien osuus perusopetuksen ja lukiokoulutuksen lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista oli vajaa neljäsnes 24 prosenttia, kun se vuoden 2013 aineistossa oli 23,6 prosenttia.

Matemaattis-luonnontieteellisten aineiden lehtoreitten ja päätoimisten tuntiopettajien kelpoisuusaste vaihteli maantieteen 97,8 prosentin ja biologian 99,6 prosentin välillä. Matemaattis-luonnontieteellisten aineiden opettajien kelpoisuustilanne oli ajanjaksolla 2013–2016 jonkin verran parantunut muissa aineissa paitsi maantieteessä, jossa se oli aavistuksen laskenut. Parannus oli suhteellisesti suurin matematiikassa, jossa se oli 4,6 prosenttiyksikköä.

► Muiden oppiaineiden opettajat

Muiden aineiden kuin kielten ja matemaattis-luonnontieteellisten aineiden lehtoreita ja päätoimisia tuntiopettajia työskenteli kevätlukukaudella 2016 tilastossa mukana olleiden koulujen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa yhteensä 6321. Näistä opettajista suurimmat aineenopettajaryhmät olivat liikunnan, historian ja käsityön opettajat.

Muiden oppiaineiden lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista muodollisesti kelpoisia hoitamaansa tehtävään oli suhteellisesti eniten historian (99,9 %) ja yhteiskuntaopin (99,4 %). Elämäkatsomustiedon päätoimisia opettajia kyselyyn oli vastannut alle kymmenen; heistä 83,3 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia.

Kaikkien oppiaineiden ryhmässä muodollisesti kelpoisten opettajien suhteellinen osuus lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista oli kasvanut kevätlukukaudesta 2013 lähes kaikissa oppiaineissa.

Taulukko 3.1. Lukiokoulutuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävyyteittäin kevätlukausina 2010, 2013 ja 2016

Tehtävätyyppi	Hoidettavaan tehtävään muodollisesti kelpoisten opettajien prosentuaalinen osuus kyselyyn osallistuneista opettajista										
	Suomenkieliset koulut					Ruotsinkieliset koulut					Yhteensä
	Kl 2010 %	Kl 2013 %	Kl 2016 %	Muutos 2010-2016 %-yks.		Kl 2010 %	Kl 2013 %	Kl 2016 %	Muutos 2010-2016 %-yks.		
Rehtorit	98,5 %	96,7 %	100,0 %	1,5 %		100,0 %	100,0 %	100,0 %			98,7 % 100,0 %
Lehtorit	97,5 %	97,0 %	99,5 %	2,0 %		95,2 %	97,2 %	97,7 %	2,5 %		97,3 % 99,4 %
Maahanmuuttajien opettajat		77,8 %	80,0 %								77,8 % 80,0 %
Päätoimiset tunti- opettajat	86,0 %	89,6 %	96,3 %	10,3 %		79,8 %	78,3 %	82,6 %	2,8 %		85,6 % 95,3 %
Rehtorit ja pää- toimiset opettajat yhteensä	95,7 %	95,7 %	99,1 %	3,4 %		93,1 %	94,1 %	95,7 %	2,6 %		95,5 % 98,9 %
Sivutoimiset tunti- opettajat	48,9 %	51,7 %	79,5 %	30,6 %		57,4 %	60,8 %	76,2 %	18,8 %		50,0 % 78,9 %
Yhteensä	93,4 %	93,7 %	98,3 %	4,9 %		89,8 %	91,1 %	94,2 %	4,4 %		93,1 % 98,0 % 4,9 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2010 ja 2013.

Taulukko 3.2. Lukiokoulutuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan kevätlukukaudella 2016

Opettajan eniten opettama aine	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	478	476	99,6 %	2	...	...	480	478	99,6 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä				36	36	100,0 %	36	36	100,0 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä	37	35	94,6 %	1	...	...	38	36	94,7 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, muut oppimäärät	5	5	100,0 %				5	5	100,0 %
Toinen kotimainen kieli ruotsi (suomenkielinen opetus)	355	354	99,7 %	2	...	...	357	356	99,7 %
Toinen kotimainen kieli suomi (ruotsinkielinen opetus)	4	4	100,0 %	26	26	100,0 %	30	30	100,0 %
Maahanmuuttajien perusopetukseen valmistava opetus	5	5	100,0 %				5	5	100,0 %
Saame vieraana kielenä	2	...	...				2	...	...
Englanti	471	469	99,6 %	33	32	97,0 %	504	501	99,4 %
Saksa	75	74	98,7 %	13	12	92,3 %	88	86	97,7 %
Ranska	49	49	100,0 %	10	10	100,0 %	59	59	100,0 %
Venäjä	34	34	100,0 %	1	...	...	35	35	100,0 %
Espanja	42	40	95,2 %	2	...	...	44	42	95,5 %
Italia	2	...	...				2	...	...
Latina	2	...	...				2	...	...

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla

Opettajan eniten opettama aine	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Muu kieli	1	...	...				1	...	...
Matematiikka	602	598	99,3	45	41	91,1 %	647	639	98,8 %
Fysiikka	166	166	100,0 %	13	13	100,0 %	179	179	100,0 %
Kemia	118	117	99,2 %	7	7	100,0 %	125	124	99,2 %
Maantiede	35	34	97,1 %	5	5	100,0 %	40	39	97,5 %
Biologia	217	217	100,0 %	16	16	100,0 %	233	233	100,0 %
Ympäristö- ja luonnontieteet	1	...	...				1	...	...
Uskonto, evankelisluterilainen	124	124	100,0 %	11	11	100,0 %	135	135	100,0 %
Elämäkatsomustieto	2	...	...				2	...	...
Historia	249	249	100,0 %	20	20	100,0 %	269	269	100,0 %
Yhteiskuntaoppi	57	56	98,2 %	3	...	...	60	59	98,3 %
Opinto-ohjaus	237	235	99,2 %	18	16	88,9 %	255	251	98,4 %
Oppilaanohjaus	21	21	100,0 %	1	...	...	22	22	100,0 %
Musiikki	81	77	95,1 %	1	...	...	82	78	95,1 %
Kuvataide	89	87	97,8 %	8	6	75,0 %	97	93	95,9 %
Liikunta	124	120	96,8 %	9	8	88,9 %	133	128	96,2 %
Terveystieto	26	26	100,0 %	5	4	80,0 %	31	30	96,8 %
Käsityö	4	...	...				4	...	...
Kotitalous	5	5	100,0 %				5	5	100,0 %
Filosofia	26	25	96,2 %	2	...	...	28	27	96,4 %
Osa-aikainen erityisopetus	5	5	100,0 %	1	...	...	6	6	100,0 %
Muu oppiaine tai ei tietoa oppiaineesta	179	172	96,1 %	15	13	86,7 %	194	185	95,4 %
Yhteensä	3 930	3 893	99,1 %	306	292	95,4 %	4 236	4 185	98,8 %

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 3.3. Viisikymmentä vuotta täyttäneiden osuus lukiokoulutuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016

Tehtävä- tyyppi	Suomenkieliset koulut				Ruotsinkieliset koulut				Yhteensä			
	Vähintään 50-vuotiaita				Vähintään 50-vuotiaita				Vähintään 50-vuotiaita			
	KI 2010 %	KI 2013 %	KI 2016 %	Muutos 2010- 2016 %-yks.	KI 2010 %	KI 2013 %	KI 2016 %	Muutos 2010- 2016 %-yks.	KI 2010 %	KI 2013 %	KI 2016 %	Muutos 2010- 2016 %-yks.
Rehtorit	58,2 %	63,5 %	64,6 %	6,4 %	66,7 %	67,6 %	76,2 %	9,5 %	59,0 %	63,9 %	65,5 %	6,5 %
Lehtorit	44,4 %	44,7 %	46,8 %	2,4 %	35,7 %	37,2 %	43,1 %	7,4 %	43,8 %	44,2 %	46,5 %	2,8 %
Maahan- muuttajien opettajat		44,4 %	80,0 %							44,4 %	80,0 %	
Päätoimiset tunti- opettajat	21,5 %	20,0 %	21,5 %		20,2 %	15,2 %	13,0 %	-7,2 %	21,4 %	19,7 %	20,9 %	-0,5 %
Rehtorit ja päätoimiset opettajat yhteensä	41,4 %	41,4 %	44,5 %	3,1 %	35,4 %	35,3 %	41,0 %	5,6 %	41,0 %	41,0 %	44,2 %	3,2 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2010 ja 2013.

Taulukko 3.4. Naisten prosentuaalinen osuus lukiokoulutuksen rehtoreista ja opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016

Tehtävätyyppi	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Opettajista naisia		Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Opettajista naisia		Opettajien lukumäärä tiedon- keruussa	Opettajista naisia	
			%			%			%
Rehtorit	254	117	46,1 %	21	14	66,7 %	275	131	47,6 %
Lehtorit	3 357	2 387	71,1 %	260	178	68,5 %	3 617	2 565	70,9 %
Maahanmuuttajien opettajat	5	2	40,0 %				5	2	40,0 %
Päätoimiset tunti- opettajat	572	398	69,6 %	46	33	71,7 %	618	431	69,7 %
Rehtorit ja pää- toimiset opettajat yhteensä	4 183	2 902	69,4 %	327	225	68,8 %	4 510	3 127	69,3 %
Sivutoimiset tunti- opettajat	112	81	72,3 %	21	15	71,4 %	133	96	72,2 %
Tunteamaton	519	365	70,3 %	31	51	60,8 %	570	396	69,5 %
Yhteensä	4 819	2 985	61,9 %	348	240	69,0 %	5 218	3 225	69,4 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 3.5. Lukiokoulutuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien muodollinen kelpoisuus maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Uusimaa	1 127	1 122	99,6 %	151	146	96,7 %	1 278	1 268	99,2 %
Varsinais-Suomi	347	344	99,1 %	31	29	93,5 %	378	373	98,7 %
Satakunta	162	160	98,8 %	5	4	80,0 %	167	164	98,2 %
Kanta-Häme	102	102	100,0 %				102	102	100,0 %
Pirkanmaa	406	405	99,8 %	4	4	100,0 %	410	409	99,8 %
Päijät-Häme	105	102	97,1 %				105	102	97,1 %
Kymenlaakso	121	120	99,2 %	5	4	80,0 %	126	124	98,4 %
Etelä-Karjala	99	99	100,0 %				99	99	100,0 %
Etelä-Savo	128	126	98,4 %				128	126	98,4 %
Pohjois-Savo	172	170	98,8 %				172	170	98,8 %
Pohjois-Karjala	102	101	99,0 %				102	101	99,0 %
Keski-Suomi	197	195	99,0 %				197	195	99,0 %
Etelä-Pohjanmaa	203	199	98,0 %				203	199	98,0 %
Pohjanmaa	52	52	100,0 %	97	92	94,8 %	149	144	96,6 %
Keski-Pohjanmaa	45	41	91,1 %	10	10	100,0 %	55	51	92,7 %
Pohjois-Pohjanmaa	333	329	98,8 %	3	3	100,0 %	336	332	98,8 %
Kainuu	48	48	100,0 %				48	48	100,0 %
Lappi	180	177	98,3 %				180	177	98,3 %
Yhteensä	3 929	3 892	99,1 %	306	292	95,4 %	4 235	4 184	98,8 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 3.6. Viisikymmentä vuotta täyttäneiden määrä ja prosentuaalinen osuus lukio-koulutuksen lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat		Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat		Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat	
			%			%			%
Uusimaa	1 127	466	41,3 %	151	57	37,7 %	1 278	523	40,9 %
Varsinais-Suomi	347	148	42,7 %	31	14	45,2 %	378	162	42,9 %
Satakunta	162	67	41,4 %	5	2	40,0 %	167	69	41,3 %
Kanta-Häme	102	53	52,0 %				102	53	52,0 %
Pirkanmaa	406	172	42,4 %	4	2	50,0 %	410	174	42,4 %
Päijät-Häme	105	48	45,7 %				105	48	45,7 %
Kymenlaakso	121	53	43,8 %	5	2	40,0 %	126	55	43,7 %
Etelä-Karjala	99	40	40,4 %				99	40	40,4 %
Etelä-Savo	128	68	53,1 %				128	68	53,1 %
Pohjois-Savo	172	77	44,8 %				172	77	44,8 %
Pohjois-Karjala	102	36	35,3 %				102	36	35,3 %
Keski-Suomi	197	82	41,6 %				197	82	41,6 %
Etelä-Pohjanmaa	203	81	39,9 %				203	81	39,9 %
Pohjanmaa	52	25	48,1 %	97	34	35,1 %	149	59	39,6 %
Keski-Pohjanmaa	45	15	33,3 %	10	5	50,0 %	55	20	36,4 %
Pohjois-Pohjanmaa	333	147	44,1 %	3	2	66,7 %	336	149	44,3 %
Kainuu	48	21	43,8 %				48	21	43,8 %
Lappi	180	95	52,8 %				180	95	52,8 %
Yhteensä	3 929	1 694	43,1 %	306	118	38,6 %	4 235	1 812	42,8 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 3.7. Naisten määrä ja prosentuaalinen osuus kyselyyn osallistuneista lukiokoulutuksen opettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Suomenkieliset koulut			Ruotsinkieliset koulut			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Opettajista naisia	
			%			%			%
Uusimaa	1 319	929	70,4 %	191	123	64,4 %	1 510	1 052	69,7 %
Varsinais-Suomi	412	299	72,6 %	42	28	66,7 %	454	327	72,0 %
Satakunta	203	129	63,5 %	6	6	100,0 %	209	135	64,6 %
Kanta-Häme	122	90	73,8 %				122	90	73,8 %
Pirkanmaa	480	338	70,4 %	6	5	83,3 %	486	343	70,6 %
Päijät-Häme	130	93	71,5 %				130	93	71,5 %
Kymenlaakso	160	101	63,1 %	7	4	57,1 %	167	105	62,9 %
Etelä-Karjala	115	79	68,7 %				115	79	68,7 %
Etelä-Savo	169	109	64,5 %				169	109	64,5 %
Pohjois-Savo	204	135	66,2 %				204	135	66,2 %
Pohjois-Karjala	147	100	68,0 %				147	100	68,0 %
Keski-Suomi	251	182	72,5 %				251	182	72,5 %
Etelä-Pohjanmaa	259	174	67,2 %				259	174	67,2 %
Pohjanmaa	70	48	68,6 %	128	91	71,1 %	198	139	70,2 %
Keski-Pohjanmaa	66	40	60,6 %	14	10	71,4 %	80	50	62,5 %
Pohjois-Pohjanmaa	429	294	68,5 %	5	4	80,0 %	434	298	68,7 %
Kainuu	64	47	73,4 %				64	47	73,4 %
Lappi	219	163	74,4 %				219	163	74,4 %
Yhteensä	4 819	3 350	69,5 %	399	271	67,9 %	5 218	3 621	69,4 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 3.8. Lukiokoulutuksen opettajien palvelussuhteen laatu tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016

Tehtävätyyppi	Palvelussuhteen laatu	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoisten osuus vastanneista	
				%
Rehtorit	Vakinainen	265 %	265	100,0 %
	Määräaikainen	10 %	10	100,0 %
Lehtorit	Vakinainen	3 328 %	3 321	99,8 %
	Määräaikainen	289 %	274	94,8 %
Päätoimiset tuntiopettajat	Vakinainen	247 %	344	99,1 %
	Määräaikainen	271 %	245	90,4 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	Vakinainen	17 %	17	100,0 %
	Määräaikainen	116 %	88	75,9 %
Maahanmuuttajien opettajat	Vakinainen	4 %	...	...
	Määräaikainen	1 %	...	...
Tuntematon	Vakinainen	442 %	439	99,3 %
	Määräaikainen	128 %	107	83,6 %
Yhteensä	Vakinainen	4 403	4 390	99,7 %
	Määräaikainen	815	724	88,8 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 3.9. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreiden ja opettajien määrä yhteensä ja muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016

Tehtävätyyppi	Perusopetus			Lukiokoulutus			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Rehtorit	1 426	1 408	98,7 %	275	275	100 %	1 701	1 683	98,9 %
Lehtorit	7 754	7 657	98,7 %	3 617	3 595	99,4 %	11 371	11 252	99,0 %
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	10 931	10 532	96,3 %				10 931	10 532	96,3 %
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	3 924	3 397	86,6 %				3 924	3 397	86,6 %
Maahanmuuttajien opettajat	176	149	84,7 %	5	...	...	181	153	84,5 %
Päätoimiset tuntiopettajat	2 381	2 132	89,5 %	618	589	95,3 %	2 999	2 721	90,7 %
Rehtorit ja päätoimiset opettajat yhteensä	26 416	25 126	95,1 %	4 510	4 459	98,9 %	30 926	29 585	95,7 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	231	139	60,2 %	133	105	78,9 %	364	139	38,2 %
Yhteensä	26 823	25 414	94,7 %	4 648	4 568	98,3 %	31 471	29 877	94,9 %

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Taulukko ei sisällä tilastoluokan muu tai tuntematon tietoja.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja Tilastokeskus

Taulukko 3.10. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen lehtoreiden ja päätoimisten tunti-opettajien muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan kevätlukukaudella 2016

Opettajan eniten opettama aine	Perusopetus			Lukiokoulutus			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	907	890	98,1 %	480	478	99,6 %	1 387	1 368	98,6 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä	49	48	98,0 %	36	36	100,0 %	85	84	98,8 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, saame äidinkielenä	3	...	...				3	...	...
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä	156	146	93,6 %	38	36	94,7 %	194	182	93,8 %
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi toisena kielenä	2	...	...				2	...	...
Äidinkieli ja kirjallisuus, muut oppimäärät	4	...	...	5	5	100,0 %	9	9	100,0 %
Toinen kotimainen kieli ruotsi (suomenkielinen opetus)	529	519	98,1 %	357	356	99,7 %	886	875	98,8 %
Toinen kotimainen kieli suomi (ruotsinkielinen opetus)	56	53	94,6 %	30	30	100,0 %	86	83	96,5 %
Maahanmuuttajien oma äidinkieli	18	13	72,2 %				18	13	72,2 %
Saame vieraana kielenä	2	...	...	2	...	...	4	...	...
Englanti	1535	1511	98,4 %	504	501	99,4 %	2 039	2 012	98,7 %
Saksa	64	64	100,0 %	88	86	97,7 %	152	150	98,7 %
Ranska	52	52	100,0 %	59	59	100,0 %	111	111	100,0 %
Venäjä	25	23	92,0 %	35	35	100,0 %	60	58	96,7 %
Espanja	15	15	100,0 %	44	42	95,5 %	59	57	96,6 %
Italia				2	...	...	2	...	...
Latina	2	...	...	2	...	...	4	...	...
Muu kieli	4	...	...	1	...	...	5	5	100,0 %
Matematiikka	1223	1189	97,2 %	647	639	98,8 %	1 870	1 828	97,8 %
Fysiikka	320	316	98,8 %	179	179	100,0 %	499	495	99,2 %
Kemia	240	234	97,5 %	125	124	99,2 %	365	358	98,1 %

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla

Opettajan eniten opettama aine	Perusopetus			Lukiokoulutus			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Maantieto tai maantiede	96	94	97,9 %	40	39	97,5 %	136	133	97,8 %
Biologia	499	496	99,4 %	233	233	100,0 %	732	729	99,6 %
Ympäristö- ja luonnon-tieteet	6	...	...	1	...	...	7	5	71,4 %
Uskonto, evankelis-luterilainen	202	195	96,5 %	135	135	100,0 %	337	330	97,9 %
Elämäkatsomustieto	4	...	...	2	...	...	6	5	83,3 %
Uskonto, ortodoksinen	34	31	91,2 %				34	31	91,2 %
Muut uskonnot	5	...	...				5	...	...
Historia	416	415	99,8 %	269	269	100,0 %	685	684	99,9 %
Yhteiskuntaoppi	104	104	100,0 %	60	59	98,3 %	164	163	99,4 %
Opinto-ohjaus	82	78	95,1 %	255	251	98,4 %	337	329	97,6 %
Oppilaanohjaus	439	422	96,1 %	22	22	100,0 %	461	444	96,3 %
Musiikki	285	263	92,3 %	82	78	95,1 %	367	341	92,9 %
Kuvataide	317	304	95,9 %	97	93	95,9 %	414	397	95,9 %
Liikunta	582	556	95,5 %	133	128	96,2 %	715	684	95,7 %
Terveystieto	96	89	92,7 %	31	30	96,8 %	127	119	93,7 %
Käsityö	755	714	94,6 %	4	...	...	759	718	94,6 %
Kotitalous	671	648	96,6 %	5	5	100,0 %	676	653	96,6 %
Filosofia				28	27	96,4 %	28	27	96,4 %
Psykologia	2	...	...				2	...	...
Tietotekniikka	42	41	97,6 %				42	41	97,6 %
Luokkamuotoinen erityisopetus	38	25	65,8 %				38	25	65,8 %
Osa-aikainen erityisopetus	14	12	85,7 %	6	6	100,0 %	20	18	90,0 %
Maahanmuuttajien perusopetukseen valmis-tava opetus	10	8	80,0 %	5	5	100,0 %	15	13	86,7 %
Muu oppiaine tai ei tietoa oppiaineesta	230	195	84,8 %	184	176	95,7 %	414	380	89,6 %
Yhteensä	10135	9789	96,6 %	4226	4176	98,8 %	14 361	13 965	97,2 %

... Tietoa ei ole ilmoitettu tietosuojasyistä.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 3.11. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen lehtoreiden ja päätoimisten tunti-opettajien määrä yhteensä ja opettajien muodollinen kelpoisuus maakunnittain kevätlukukaudella 2016

Maakunta	Perusopetus			Lukiokoulutus			Yhteensä		
	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä		Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoinen antamaan opetusta hoitamassaan tehtävässä	
			%			%			%
Uusimaa	2 658	2 546	95,8 %	1 278	1 268	99,2 %	3 936	3 814	96,9 %
Varsinais-Suomi	862	831	96,4 %	378	373	98,7 %	1 240	1 204	97,1 %
Satakunta	447	433	96,9 %	167	164	98,2 %	614	597	97,2 %
Kanta-Häme	321	315	98,1 %	102	102	100,0 %	423	417	98,6 %
Pirkanmaa	1 035	1 016	98,2 %	410	409	99,8 %	1 445	1 425	98,6 %
Päijät-Häme	348	338	97,1 %	105	102	97,1 %	453	440	97,1 %
Kymenlaakso	321	303	94,4 %	126	124	98,4 %	447	427	95,5 %
Etelä-Karjala	222	217	97,7 %	99	99	100,0 %	321	316	98,4 %
Etelä-Savo	294	281	95,6 %	128	126	98,4 %	422	407	96,4 %
Pohjois-Savo	394	387	98,2 %	172	170	98,8 %	566	557	98,4 %
Pohjois-Karjala	300	285	95,0 %	102	101	99,0 %	402	386	96,0 %
Keski-Suomi	600	590	98,3 %	197	195	99,0 %	797	785	98,5 %
Etelä-Pohjanmaa	404	391	96,8 %	203	199	98,0 %	607	590	97,2 %
Pohjanmaa	344	331	96,2 %	149	144	96,6 %	493	475	96,3 %
Keski-Pohjanmaa	180	167	92,8 %	55	51	92,7 %	235	218	92,8 %
Pohjois-Pohjanmaa	850	829	97,5 %	336	332	98,8 %	1 186	1 161	97,9 %
Kainuu	160	154	96,3 %	48	48	100,0 %	208	202	97,1 %
Lappi	395	375	94,9 %	180	177	98,3 %	575	552	96,0 %
Yhteensä	10 135	9 789	96,6 %	4 235	4 184	98,8 %	14 370	13 973	97,2 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

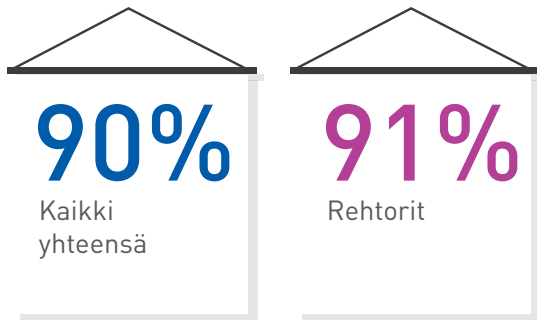
Taulukko 3.12. Lukion rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016

Tehtävätyyppi	Opettajien osuus tiedonkeruuseen osallistuneista opettajista				
	Alle 30-vuotiaat	30–39-vuotiaat	40–49-vuotiaat	50–59-vuotiaat	Vähintään 60-vuotiaat
Rehtorit	0,0	5,1	29,5	44,0	21,4
Lehtorit	2,0	17,3	34,1	31,8	14,8
Päätoimiset tuntiopettajat	7,1	38,7	33,3	15,7	5,2
Sivutoimiset tuntiopettajat	9,8	25,6	35,3	19,5	9,8
Lukiokoulutus yhteensä	2,8	19,7	33,8	30,0	13,7

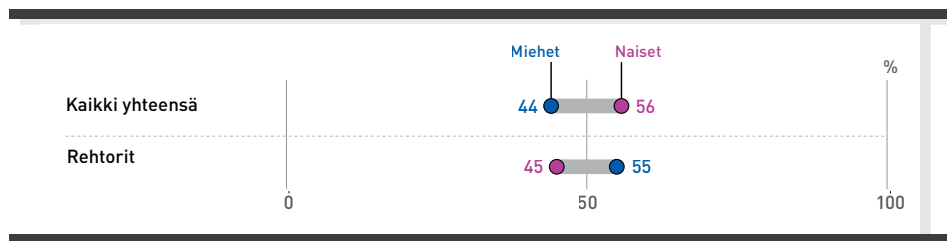
Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Opettajien ja rehtorien kelpoisuus ammatillisessa koulutuksessa

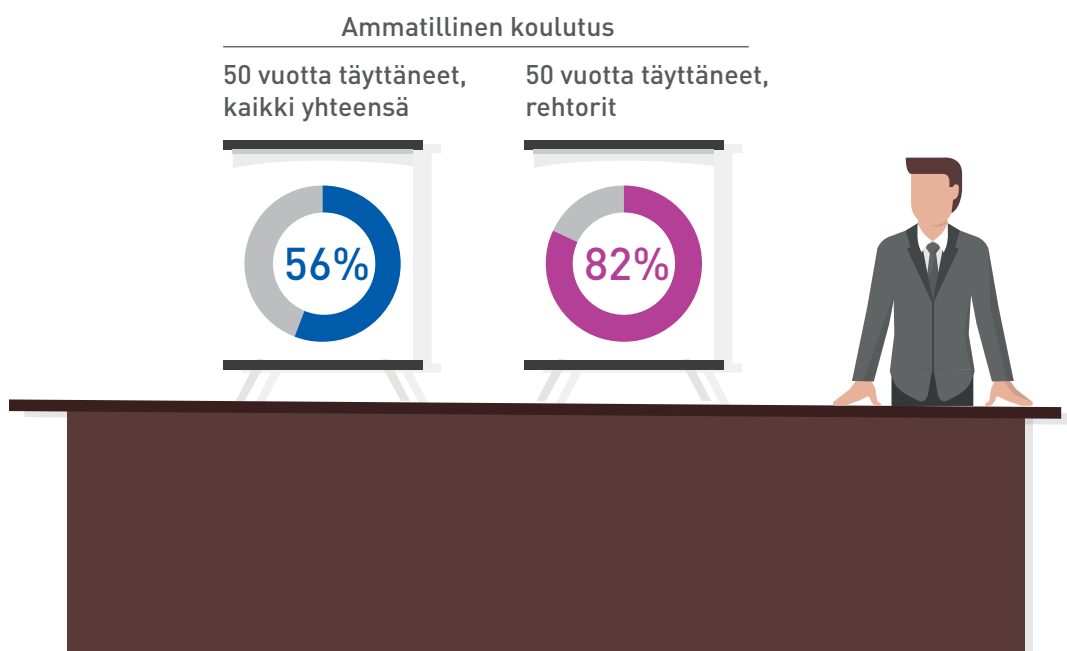
Kelpoisten osuus

Opettajien sukupuolijakauma ammatillisessa koulutuksessa 2016

Ammatillisessa koulutuksessa suurin yli 50-vuotiaiden rehtorien osuus

Sanna Penttinen
Marianne Portin

4 Ammatillisen koulutuksen opettajat

Tässä luvussa tarkasteltavat tiedot perustuvat Tilastokeskuksen yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa keväällä 2016 kokoamiin opettajatietoihin. Tarkastelussa on mukana sekä suomenkielisiä että ruotsinkielisiä ammatillisia opettajia koskevat tiedot. Vastaavat tiedot kerättiin edellisen kerran vuonna 2013.

Vuoden 2016 opettajatiedonkeruun vastausaste jäi aikaisempia tiedonkeruita alhaisemmaksi. Vuoden 2016 tiedonkeruu tavoitti kaikkiaan 9 454 toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajaa, jolloin vastausasteeksi muodostui noin 66 prosenttia.

► Opettajien kelpoisuustilanne kohentunut selvästi

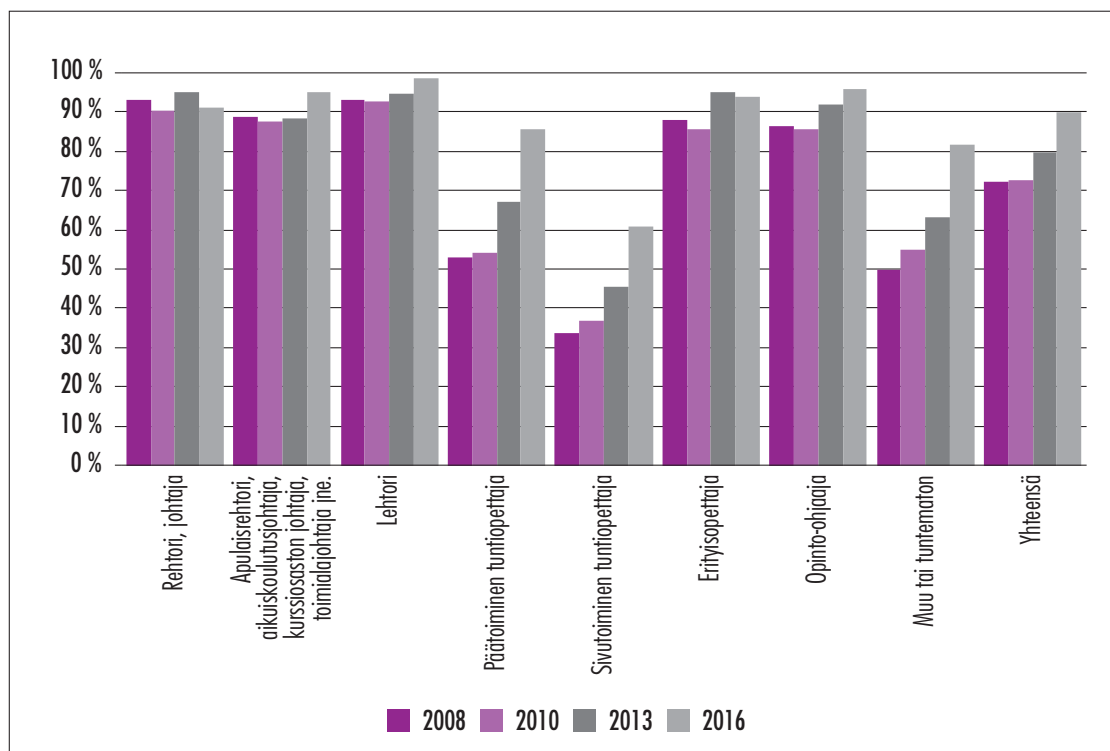
Ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstön kelpoisuudet ovat hyvällä tasolla. Vuonna 2016 kyselyyn vastanneista ammatillisessa koulutuksen henkilöstöstä 90 prosenttia ilmoitti olevansa muodollisesti kelpoinen hoitamassaan tehtävässä. Tuntiopettajista erityisesti sivutoimisten tuntiopettajien kelpoisuusasteet ovat alemmalla tasolla kuin muiden ryhmien. Heidänkin kelpoisuusasteensa on noussut merkittävästi vuodesta 2013. Päätoimisten opettajien kelpoisuusaste on noussut 67 prosentista 86 prosenttiin ja vastaavasti sivutoimisten 45 prosentista 61 prosenttiin.

Koulutuksen järjestäjät ovat kiinnittäneet erityistä huomiota ammatillisten opettajien pätevyyteen ja muodolliseen kelpoisuuteen. Opetus- ja ohjaustehtävissä toimiville kelpoisuuden saavuttaminen on ammatillisesti tärkeää, ja sillä on myös työsuhteessa iso merkitys. Ammatillisen opettajankoulutuksen vetovoima on säilynyt erinomaisena.

Johtavassa asemassa työskentelevien kelpoisuusaste oli laskenut jonkin verran. On kuitenkin huomattava, että kyselyyn vastanneiden määräkin oli selvästi pienempi kuin aikaisemmin ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien keskuudessa on tapahtunut muutoksia. Osa koulutuksen järjestäjistä on yhdistynyt ja vaihtanut omistuspohjaa. Muutoksiin on tarvittu myös uudentyyppistä johtajuutta, jota on saatettu hakea myös oppilaitosten ulkopuolelta.

Lehtoreiden kelpoisuusaste lähenee sataa prosenttia. Vuoden 2016 kyselyyn vastanneista kelpoisia oli 98,7 prosenttia. Lehtorinimikkeellä toimii sekä ammatillisia että yhteisten aineiden opettajia. Muodollisesti kelpoisten erityisopettajien osuus pysyi lähes samana 94 prosentissa. Erona edelliseen kyselyyn oli se, että vastanneita erityisopettajia oli lähes kaksinkertainen määrä. Korkean kelpoisuusasteen voi olettaa olevan seuraus lisäpanostuksesta erityisopettajien koulutukseen ja yleensä opettajien kiinnostuksesta erityisopetukseen. Ruotsinkielisten erityisopettajien kelpoisuusaste oli 67 prosenttia.

Kuvio 4.1. Ensisijaisesti ammatillisessa koulutuksessa työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2008, 2010, 2013 ja 2016

Linkki taulukkoon 4.1.

Vastausprosentti vuonna 2008 87,5 %, vuonna 2010 86,2 %, 2013 90 % ja vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja vuosien 2008, 2010, 2013 ja 2016 erilliset opettajakyselyt

Ruotsinkielisten opettajien kelpoisuustilanne oli kokonaisuutenakin edelleen suomenkielistä opettajistoa heikompi. Kyselyyn vastanneista ruotsinkielisistä opettajista muodollisen opettajakelpoisuuden vaatimukset täyttyivät 75 prosentilla. Edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna myös ruotsinkielisen opettajiston kelpoisuusaste on kuitenkin noussut selvästi, noin 13 prosenttiyksikköä.

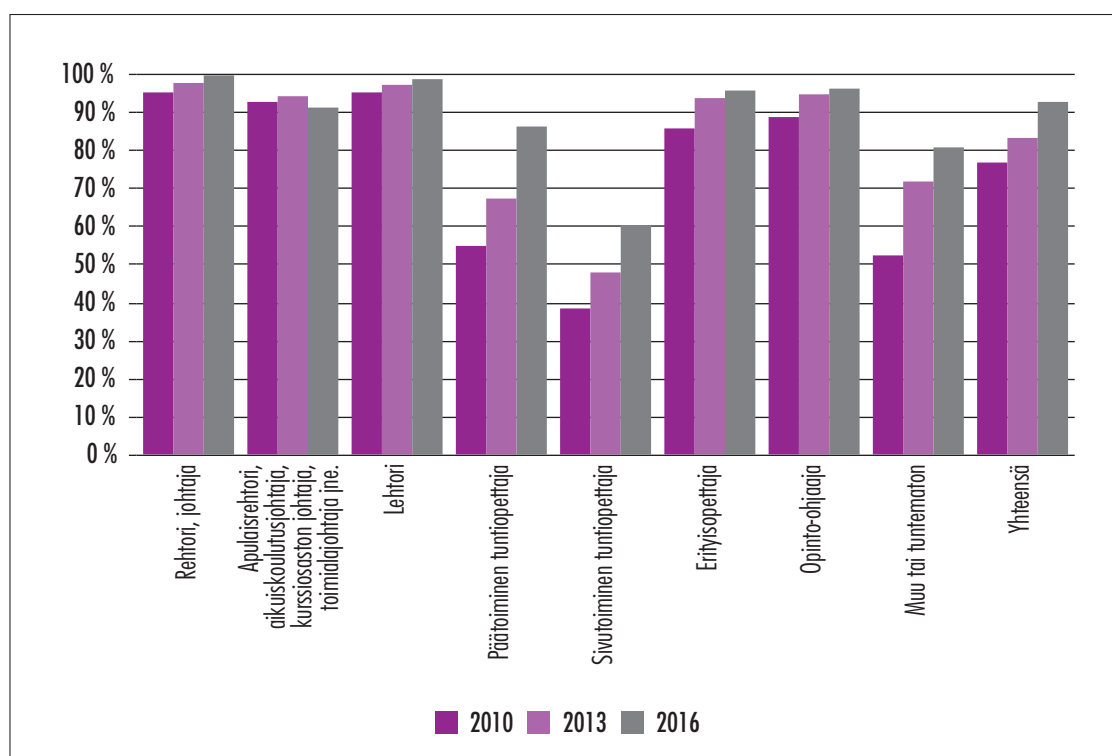
Opinto-ohjaajien kelpoisuusaste säilyi korkeana. Vuonna 2016 kyselyyn vastanneista opinto-ohjaajista kelpoisia oli 96 prosenttia. Merkille pantavaa oli, että opettajat ovat valinneet tehtävätyypiksi muu tai tuntematon määrittämään omaa tehtävänkuvaansa opilaitoksessa. Määrä edustaa vuoden 2016 vastaajien joukossa jo lähes reilua 10 prosenttia vastanneista. Tilanne voi kertoa myös uusista tehtävänkuvista ammatillisessa koulutuksessa, jolloin perinteisten opetustehtävien lisäksi oppilaitoksiin on tullut uusia tehtäviä ja vastuita. Tästä syystä tulevaisuudessa olisikin syytä pohtia tiedonkeruussa käytettävien luokitusten uudistamista.

► Nuorille ja aikuisille suunnattu koulutus

Kyselyyn vuonna 2016 vastanneista ja ensisijaisesti ammatillisessa peruskoulutuksessa työskennelleistä opettajista 93 prosenttia oli muodollisesti kelpoisia. Kokonaisuutena muodollisesti kelpoisten opettajien osuus kasvoi lähes 10 prosenttiyksikköä vuodesta 2013. Kyselyyn vastanneista rehtoreista kaikki ja lehtoreistakin yli 99 prosenttia täyttivät muodolliset kelpoisuusvaatimukset hoitamassaan tehtävässä.

Ammatillisen koulutuksen laatua ja opettajien osaamista on kehitetty paljon viime vuosina. Vuoden 2016 aikana ammatillisessa koulutuksessa olivat uudistukset jo alkaneet ja monet järjestäjät olivat käynnistäneet YT-neuvotteluja rahoitusleikkauksien ja muiden muutoksien vuoksi. Millaisia vaikutuksia kaikilla näillä toimenpiteillä on henkilöstön asemaan ja kelpoisten opettajien määrään tulisi selvittää ammatillisen koulutuksen reformin etenemisen myötä tarkemmin.

Kuvio 4.2. Ensisijaisesti opetussuunnitelmaperusteisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa* työskennelleiden opettajien kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016

Linkki taulukkoon 4.2.

Vastausprosentti vuonna 2010 86,2 %, 2013 90 % ja vuonna 2016 66 %.

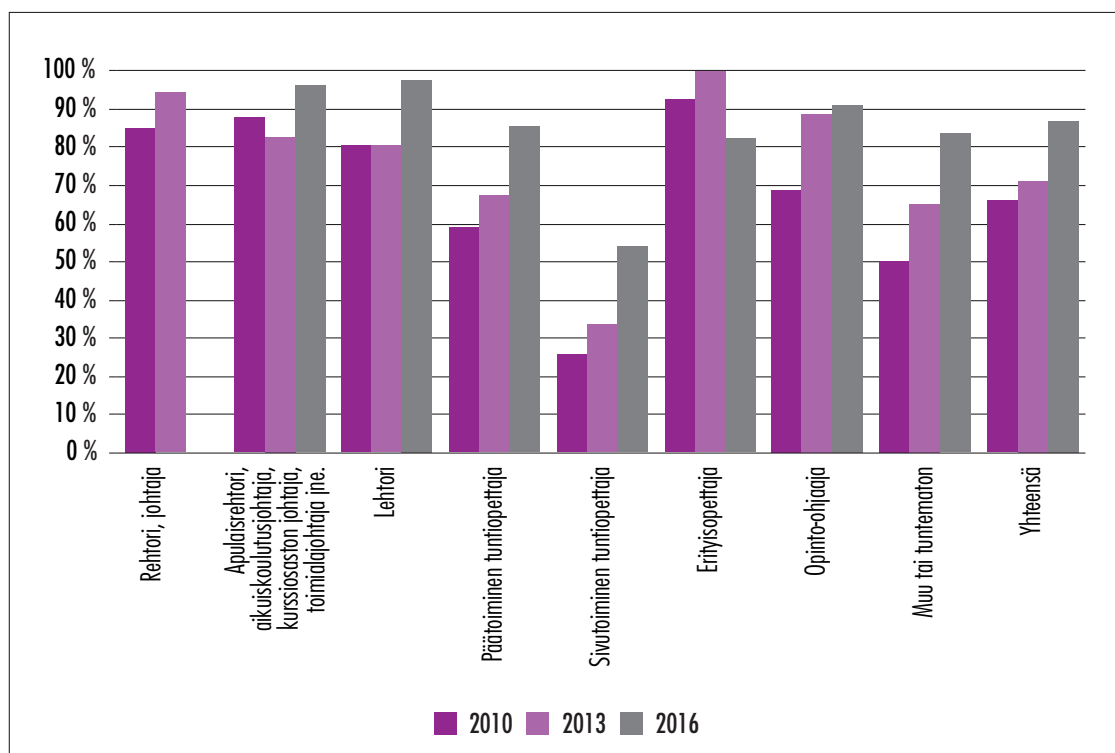
*) Sisältää oppilaitos- ja oppisopimusmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen.

Lähde : Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja vuosien 2008, 2010, 2013 ja 2016 erilliset opettajakyselyt

Ensisijaisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa työskennelleistä opettajista 87 prosenttia täytti muodollisen opettajakelpoisuuden vaatimukset. Kelpoisten opettajien määrä kasvoi 15 prosenttia. Vastanneiden opettajien määrä säilyi samana kuin edellisinä vuosina, mikä poikkeaa muista opettajaryhmistä. Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa opettajat työskentelevät useimmiten päätoimisina tuntiopettajina. Heidän kelpoisuutensa on noussut vuoden 2013 tiedonkeruun 68 prosentista 85 prosenttiin, mitä voidaan pitää erittäin merkittävänä muutoksena.

Erityisopettajia ja opinto-ohjaajia oli opettajakunnasta suhteellisesti vähän. Heidän määränsä näyttää kuitenkin kasvaneen selkeästi viime vuosien aikana. Tehtävätyypin ”muu tai tuntematon” on valinnut lähes viidennes vastaajista. Heistäkin kelpoisia opettajia on 84 prosenttia. Juuri tämän vuoksi luokittelua tulee jatkossa tarkentaa vastaamaan paremmin opettajakunnan nykyistä tehtäväkuvaa ja rakennetta.

Kuvio 4.3. Ensisijaisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa*) työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016

Linkki taulukkoon 4.3.

Vastausprosentti vuonna 2010 86,2, vuonna 2013 90 % ja vuonna 2016 66 %

*) Sisältää oppilaitos- ja oppisopimusmuotoisen näyttötutkintoon valmistavan ammatillisen peruskoulutuksen sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen.

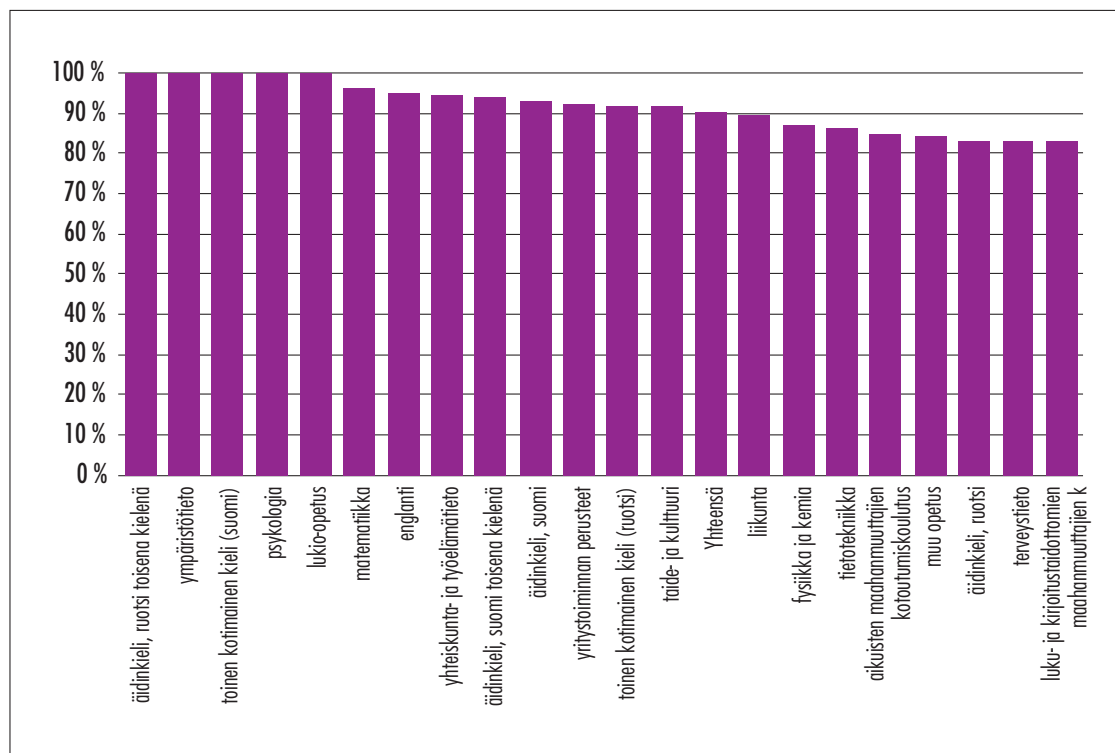
Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja vuosien 2010 ja 2013 erilliset opettajakyselyt

► Opettajiston kelpoisuustilanne aineen ja koulutusalan mukaisesti

Opettajilta vaadittavat kelpoisuudet vaihtelevat opetettavan aineen mukaan. Ammatillisia aineita opettavalta opettajalta vaaditaan sekä opetusalan käytännön, että teorian vahvaa osaamista. Yhteisten aineiden opettajilta vaaditaan opetettavan aineen aineenopettajan kelpoisuus. Ammatillista opettajankoulutusta järjestetään viidessä ammattikorkeakoulussa. Ruotsinkielistä koulutusta järjestää Åbo Akademi.

Yhteisten aineiden opettajien kelpoisuusaste on keskimäärin 90 prosenttia. Pientä hajontaa opettavien aineiden kohdalla on, mutta vastanneiden joukko on osin niin pieni, ettei lukujen suhteen voi todeta mitään varmaa puoleen tai toiseen. Yleisesti voisi todeta, että yhteisten aineiden opettajien tilanne on muuttunut ja muuttumassa ammatillisen koulutuksen reformin myötä, koska yhteisiä aineita integroidaan yhä enemmän ammatillisten aineiden kanssa. Myös perinteinen ryhmäopetus on muuttumassa ja muutoksien keskellä on erityisesti tärkeää, että opettajat saavat päivitettyä osaamistaan.

Kuvio 4.4. Yhteisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus (%) opettajan ensisijaisesti opettaman aineen mukaan kevätlukukaudella 2016

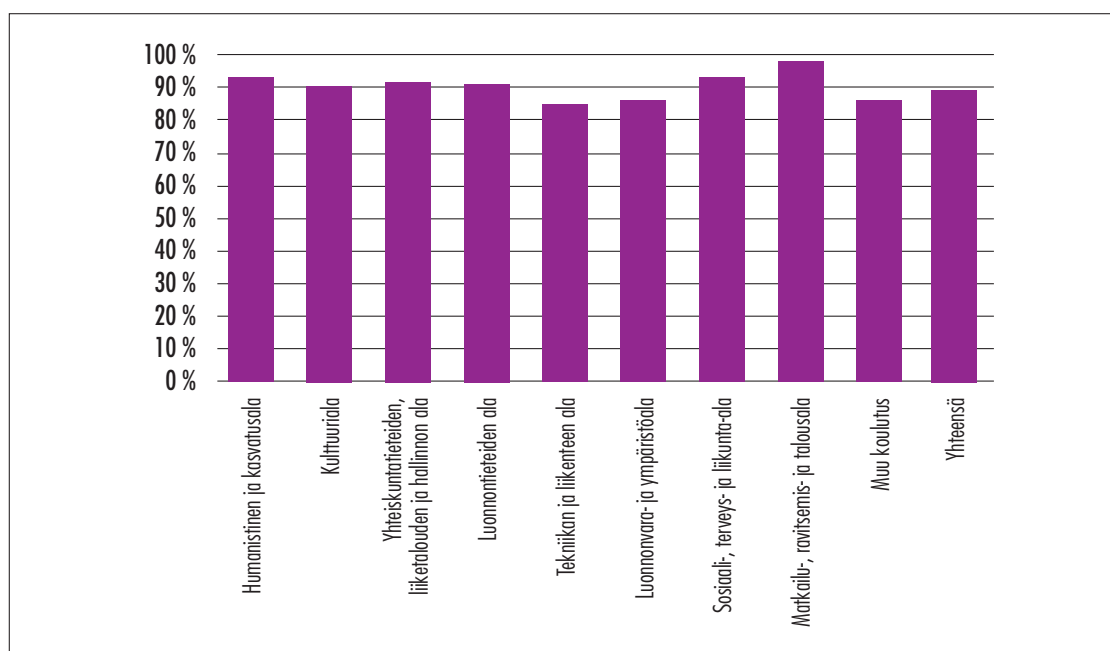
Linkki taulukkoon 4.5.

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Ammatillisista opettajista lähes 90 prosenttia täytti muodolliset kelpoisuusvaatimukset. Kelpoisten opettajien osuus on suurin matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla ja humanistisella ja kasvatusalalla. Kelpoisten opettajien osuus oli pienin tekniikan ja liikenteen alalla (85%). Tekniikan ja liikenteen ala on erittäin suuri ja sisältää paljon erilaisia tutkintoja

Kuvio 4.5. Ammatillisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus (%) koulutusalan mukaan kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 4.6.

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %

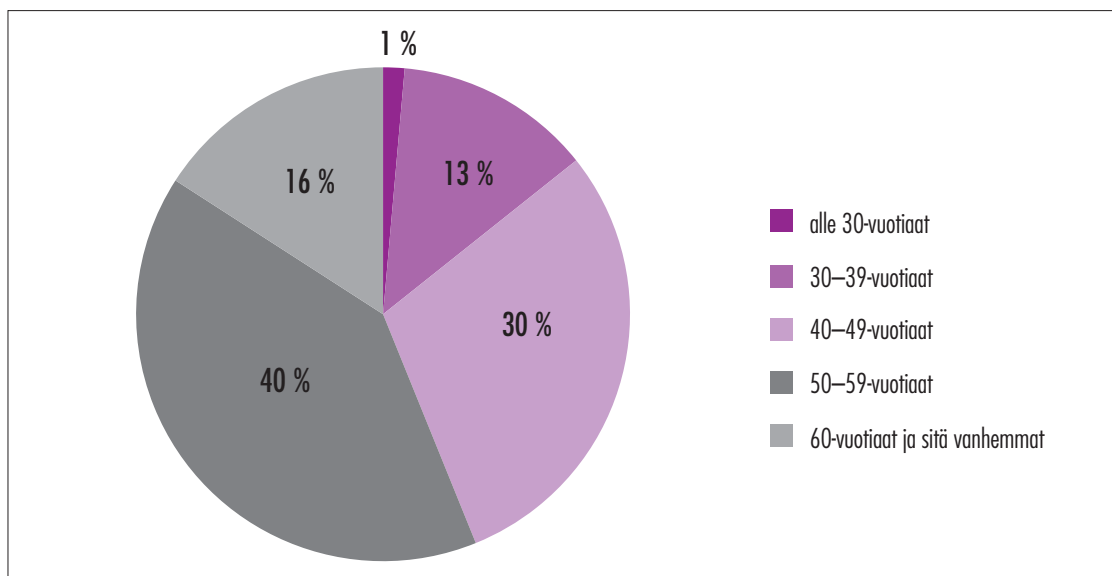
Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

► Opettajiston ikä ja sukupuolijakauma

Ammatilliseksi opettajaksi tullaan vanhempana kuin muiden koulutusmuotojen opettajaksi. Ammatillisilta opettajilta edellytetään työelämäkokemusta ennen opettajankoulutusta. Ammatillisten opettajien nuorimpaan ikäluokkaan (alle 40-vuotiaat) sijoittui reilu 14 prosenttia kaikista opettajista, ja yli 60-vuotiaita oli 16 prosenttia. Ammatillisissa opettajissa on paljon keski-ikäisiä, mikä tuo opettajakuntaan laaja-alaista kokemusta, mutta haastaa opettajat uudistamaan itseään. Suuri joukko opiskelijoista on vielä nuoruusiässä ja vaatii ammatillisen osaamisen kehittämisen lisäksi kasvatuksellista otetta.

Ammatillisilla opettajilla on myös tärkeä tehtävä toimia linkkinä tutkinnon suorittajan ja työelämän välissä. Molemmat osapuolet tarvitsevat opettajilta ohjausta ja tietoa sekä ammatillisista asioista ja tukea yhteistyöhön tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällainen laaja-alainen yhteistyö ja erilaiset muutokset niin koulutuksessa kuin työelämässäkin vaativat erityisesti opettajilta jatkuvaa osaamisen kehittämistä.

Kuvio 4.6. Opettajat ikäryhmän mukaan (%) kevätlukukaudella 2016

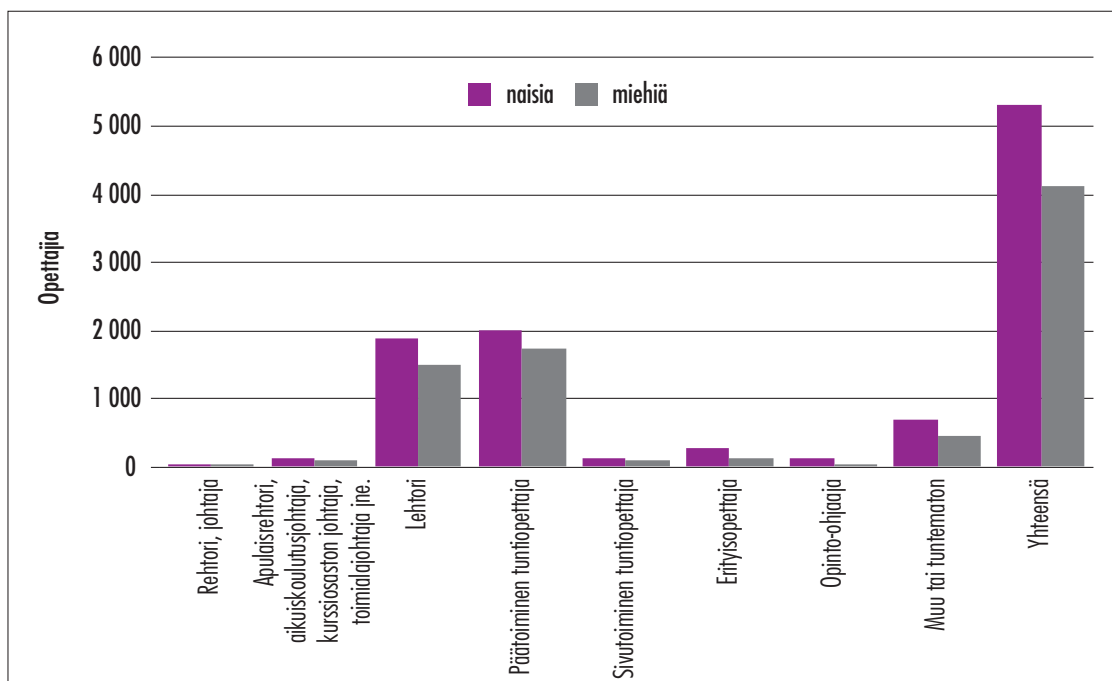

Linkki taulukkoon 4.8.

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Kuvio 4.7. Opettajat tehtävätyypin ja sukupuolen mukaan kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 4.9.

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Ammatillisen koulutuksen opettajisto poikkeaa muista koulutusmuodoista myös sen vuoksi, että se ei ole yhtä naisvaltainen kuin muissa koulutusmuodoissa. Yleisen segregaatiokehityksen mukaan tietyt alat ovat olleet miesvaltaisia ja toiset naisvaltaisia, mikä on näkynyt myös opettajakunnassa. Muutos on ollut hidasta tältä osin niin kuin muutenkin yhteiskunnassa.

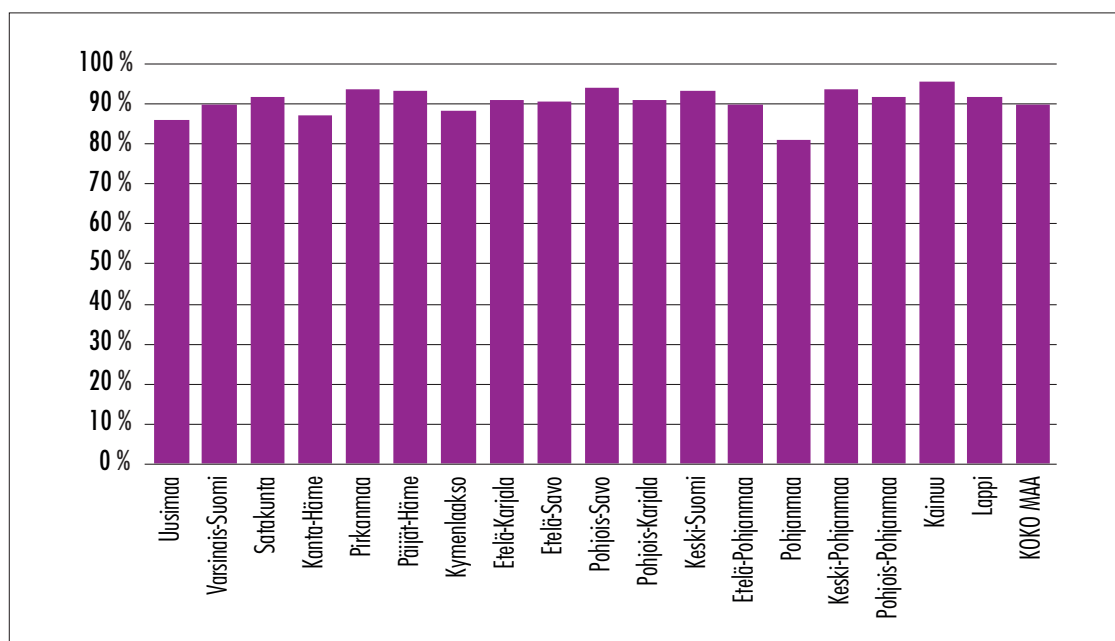
Kun tarkastelee ammatilliseen opettajankoulutukseen hyväksytyjen sukupuolijakaumaa, voi päätellä, että tulevaisuudessa naisten määrä tulee suhteellisesti kasvamaan opettajien keskuudessa. Sukupuolten epätasapaino tulee siitä, että miehet hakeutuvat opettajan koulutukseen, erityisopettajiksi ja opinto-ohjaajiksi paljon naisia vähemmän.

Haaste, joka tästä voi syntyä ammatillisessa koulutuksessa on, ettei saada myöskään erityisopettajien ja opinto-ohjaajien keskuuteen tasaisempaa sukupuolijakaumaa. Ammatillisen koulutuksen kehittämisen ja tasa-arvon kannalta on tärkeää, että opettajakunta jakaantuisi sukupuolen mukaisesti tasaisemmin eri koulutusaloilla. Tällainen kehitys nopeuttaisi todennäköisesti myös segregaatian purkua yleisestikin.

► Maakunnittainen tarkastelu

Opettajiston kelpoisuustilanne oli maakunnittain Pohjanmaata lukuun ottamatta suhteellisen yhtenäinen. Tiedonkeruuseen vastanneista Pohjanmaalla työskentelevistä miesopettajista 76 prosenttia täytti kelpoisuusvaatimukset. Myös Uudellamaalla toimivien miesopettajien kelpoisuusaste jäi alle 80 prosentin.

Kuvio 4.8. Muodollisesti kelpoiset opettajat kaikista opettajista (%) kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 4.10.

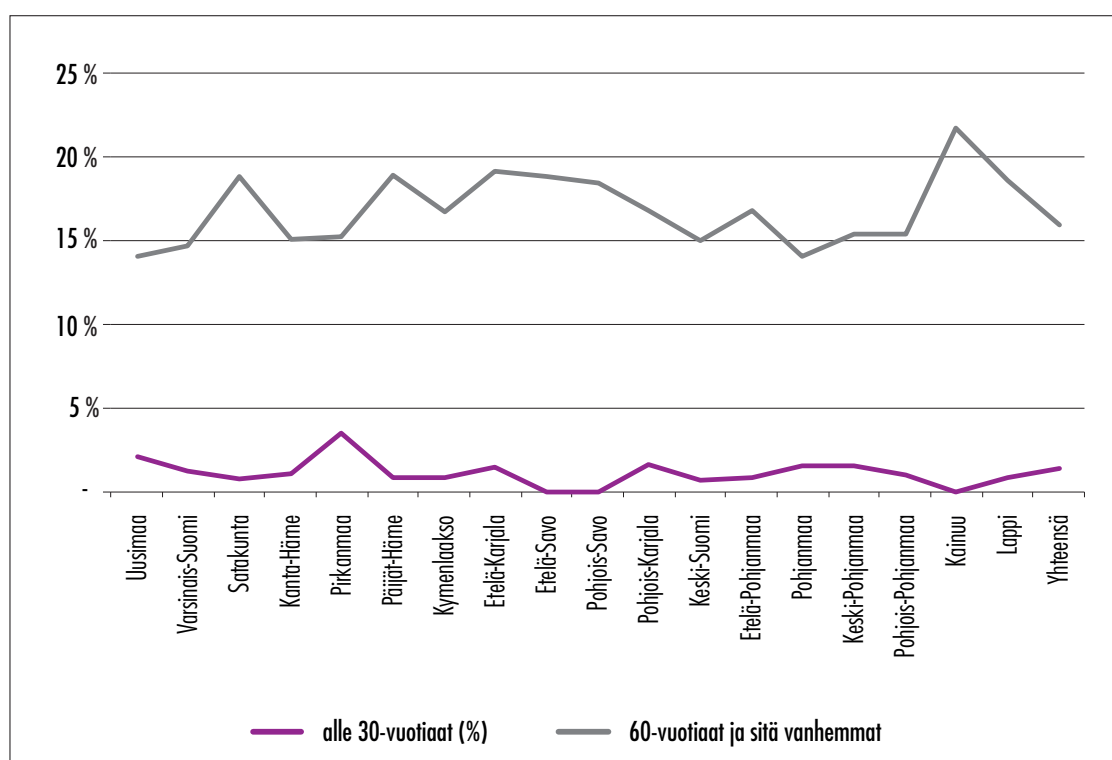
Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Parhaimman kelpoisuustilanteen maakunnassa, Kainuussa, myös miesopettajien kelpoisuusaste oli lähes 94 prosenttia, joka oli sekin miesopettajien osalta maan korkein. Kaikki tehtävätyypit huomioiden kelpoisten opettajien osuus vaihteli maakunnittain Kainuun 96 prosentin ja Pohjanmaan 81 prosentin välillä.

Ammatillisen koulutuksen opettajistosta suurin ikäryhmä oli 50-59-vuotiaat opettajat, johon sijoittui 40 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista opettajista. Maakunnittain tarkastellen opettajien ikäjakauma on suhteellisen tasainen. Eniten yli 60-vuotiaita opettajia toimi Kainuussa, missä 22 prosenttia opettajista kuului tähän ikäryhmään. Vähiten vanhimpaan ikäryhmään kuuluneita opettajia toimi Uudenmaan maakunnan oppilaitoksissa ja suhteellisesti eniten alle 30-vuotiaita opettajia Pirkanmaan alueella.

Kuvio 4.9. Opettajat ikäryhmän ja oppilaitoksen maakunnan mukaan (%) kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 4.11.

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Kaikki tehtävätyypit huomioiden tiedonkeruussa mukana olleista opettajista naisia oli 56 prosenttia ja miehiä 44 prosenttia. Maakunnittain tarkasteltuna tässä jaossa ei ollut suuria eroavaisuuksia. Kanta-Hämeessä naisten osuus oli suurin, 61 prosenttia opettajista, ja alhaisin Satakunnassa, missä naisten ja miesten osuudet jakautuivat tasan. Näin ollen yhdenkään tiedonkeruun piiriin saadun maakunnan opettajisto ei ollut ammatillisessa koulutuksessakaan miesvaltainen.

Kuvio 4.10. Opettajat sukupuolen ja oppilaitoksen maakunnan mukaan (%) kevätlukukaudella 2016

Linkki taulukkoon 4.12.

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Korkein pätevyystilanne naisopettajien osalta oli Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan ja Päijät-Hämeen maakunnissa, joissa kaikissa naisopettajien kelpoisuusaste nousi yli 97 prosentin. Alhaisin kelpoisuustilanne oli Pohjanmaan oppilaitoksissa, joissa kyselyyn vastanneista naisopettajista 86 prosenttia ja miesopettajista 76 prosenttia täytti muodollisen kelpoisuuden vaatimukset hoitamassaan tehtävässä.

Taulukko 4.1. Ensisijaisesti ammatillisessa koulutuksessa työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävyyteittäin kevätlukausina 2008, 2010, 2013 ja 2016

	2008				2010				2013				2016			
	Opettaja yhteensä tiedonkeruussa	Opettajakelpoisuus on kunnossa	Ilkm	%	Opettaja yhteensä tiedonkeruussa	Opettajakelpoisuus on kunnossa	Ilkm	%	Opettaja yhteensä tiedonkeruussa	Opettajakelpoisuus on kunnossa	Ilkm	%	Opettaja yhteensä tiedonkeruussa	Opettajakelpoisuus on kunnossa	Ilkm	%
Tehtävyyppi																
Rehtori, johtaja	185	93,0 %	172		163	90,2 %	147		142	95,1 %	135		66	90,9 %	60	
Apulaisrehtori, aikuiskoulutusjohtaja, kurssiasaston johtaja, toimialajohtaja jne.	530	88,9 %	471		641	87,5 %	561		622	88,4 %	550		249	95,2 %	237	
Lehtori	6 393	92,9 %	5 939		6 160	92,7 %	5 711		6 425	94,6 %	6 080		3 393	98,7 %	3 348	
Päätoiminen tuntiohjaaja	5 790	52,7 %	3 054		5 903	54,1 %	3 192		5 970	67,2 %	4 011		3 753	85,6 %	3 213	
Sivutoiminen tuntiohjaaja	694	33,6 %	233		603	37,0 %	223		511	45,4 %	232		246	61,0 %	150	
Erityisopettaja	406	87,9 %	357		195	85,6 %	167		178	94,9 %	169		426	93,7 %	399	
Opinto-ohjaaja	188	86,2 %	162		230	85,7 %	197		242	91,7 %	222		147	95,9 %	141	
Muu tai tuntematon	642	49,8 %	320		619	54,8 %	339		927	63,1 %	585		1 149	81,7 %	939	
Yhteensä	14 828	72,2 %	10 708		14 514	72,6 %	10 537		15 017	79,8 %	11 984		9 429	90,0 %	8 487	

Vastausprosentti vuonna 2008 87,5 %, vuonna 2010 86,2 %, 2013 90 % ja vuonna 2016 66 %.

Lähde : Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja vuosien 2008, 2010, 2013 ja 2016 erilliset opettajakyselyt

Taulukko 4.2. Ensisijaisesti opetussuunnitelmaperusteisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa *) työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016

	2010			2013			2016		
	Opettajia yhteensä tiedonkeruussa	Opettaja-kelpoisuus on kunnossa		Opettajia yhteensä tiedonkeruussa	Opettaja-kelpoisuus on kunnossa		Opettajia yhteensä tiedonkeruussa	Opettaja-kelpoisuus on kunnossa	
Tehtäväyryppi		lkm	%		lkm	%		lkm	%
Rehtori, johtaja	113	108	95,6 %	91	89	97,8 %	6	6	100,0 %
Apulaisrehtori, aikuiskoulutusjohtaja, kurssiosaston johtaja, toimialajohtaja jne.	359	333	92,8 %	344	325	94,5 %	69	63	91,3 %
Lehtori	5 071	4 832	95,3 %	5 257	5 110	97,2 %	2 601	2 577	99,1 %
Päätoiminen tuntiopettaja	3 910	2 148	54,9 %	4 327	2 924	67,6 %	2 157	1 863	86,4 %
Sivutoiminen tuntiopettaja	385	148	38,4 %	315	151	47,9 %	84	51	60,7 %
Erityisopettaja	128	110	85,9 %	145	136	93,8 %	312	300	96,2 %
Opinto-ohjaaja	201	179	89,1 %	194	184	94,8 %	84	81	96,4 %
Muu tai tuntematon	116	61	52,6 %	99	71	71,7 %	126	102	81,0 %
Yhteensä	10 283	7 919	77,0 %	10 772	8 990	83,5 %	5 439	5 043	92,7 %

Vastausprosentti vuonna 2010 86,2 %, 2013 90 % ja vuonna 2016 66 %.

*) Sisältää oppilaitos- ja oppisopimusmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen.

Lähde : Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja kevätlukukausina 2008, 2010, 2013 ja 2016 erilliset opettajakyselyt

Taulukko 4.3. Ensisijaisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa*) työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016

	2010			2013			2016		
	Opettajia yhteensä tiedonkeruussa	Opettaja-kelpoisuus on kunnossa		Opettajia yhteensä tiedonkeruussa	Opettaja-kelpoisuus on kunnossa		Opettajia yhteensä tiedonkeruussa	Opettaja-kelpoisuus on kunnossa	
Tehtävätyyppi		lkm	%		lkm	%		lkm	%
Rehtori, johtaja	20	17	85,0 %	18	17	94,4 %	...	...	
Apulaisrehtori, aikuiskoulutusjohtaja, kurssiosaston johtaja, toimialajohtaja jne.	139	122	87,8 %	134	111	82,8 %	81	78	96,3 %
Lehtori	831	667	80,3 %	947	763	80,6 %	627	612	97,6 %
Päätoiminen tuntiopettaja	1 170	690	59,0 %	1 110	751	67,7 %	1 275	1089	85,4 %
Sivutoiminen tuntiopettaja	93	24	25,8 %	110	37	33,6 %	117	63	53,8 %
Erityisopettaja	13	12	92,3 %	12	12	100,0 %	51	42	82,4 %
Opinto-ohjaaja	16	11	68,8 %	18	16	88,9 %	33	30	90,9 %
Muu tai tuntematon	244	123	50,4 %	526	343	65,2 %	705	591	83,8 %
Yhteensä	2 526	1 666	66,0 %	2 875	2 050	71,3 %	2 892	2 508	86,7 %

*) Sisältää oppilaitos- ja oppisopimusmuotoisen näyttötutkintoon valmistavan ammatillisen peruskoulutuksen sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen.

Vastausprosentti kevätlukukausina 2010 86,2, 2013 90 % ja 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu ja vuosien 2010 ja 2013 erilliset opettajakyselyt

Taulukko 4.4. Opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätöypin ja koulutuksen järjestäjän kielen mukaan kevätlukukaudella 2016

	Opettaja yht.	Opettaja- kelpoisuus on kunnossa		Suomi, Opettaja yht.	Opettaja- kelpoisuus on kunnossa		Ruotsi, Opettaja yht.	Opettaja- kelpoisuus on kunnossa	
		lkm	%		lkm	%		lkm	%
Tehtävätöyppi									
Rehtori, johtaja	66	60	90,9 %	63	57	90,5 %	...	...	
Apulaisrehtori, aikuiskoulutusjohtaja, kurssiosaston johtaja, toimialajohtaja jne.	249	237	95,2 %	237	222	93,7 %	15	15	100,0 %
Lehtori	3 393	3 348	98,7 %	3 282	3 240	98,7 %	111	105	94,6 %
Päätötoiminen tuntiopettaja	3 753	3 213	85,6 %	3 630	3 141	86,5 %	123	72	58,5 %
Sivutoiminen tunti- opettaja	246	150	61,0 %	243	150	61,7 %	...	...	
Erityisopettaja	426	399	93,7 %	408	387	94,9 %	18	12	66,7 %
Opinto-ohjaaja	147	141	95,9 %	144	138	95,8 %	...	...	
Muu tai tuntematon	1149	939	81,7 %	1104	912	82,6 %	42	27	64,3 %
Yhteensä	9 429	8 487	90,0 %	9 111	8 247	90,5 %	318	237	74,5 %

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 4.5. Yhteisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus opettajan ensisijaisesti opettaman aineen mukaan kevätlukukaudella 2016

Opettama aine	Opettajia yhteensä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoiset opettajat	Muodollisesti kelpoisten osuus vastanneista (%)
äidinkieli, suomi	261	243	93,1 %
äidinkieli, ruotsi	18	15	83,3 %
äidinkieli, suomi toisena kielenä	105	99	94,3 %
äidinkieli, ruotsi toisena kielenä	6	6	100,0 %
matematiikka	240	231	96, %
tietotekniikka	111	96	86,5 %
fysiikka ja kemia	24	21	87,5 %
ympäristötieto	9	9	100,0 %
yhteiskunta- ja työelämä tieto	114	108	94,7 %
toinen kotimainen kieli (suomi)	12	12	100,0 %
toinen kotimainen kieli (ruotsi)	72	66	91,7 %
englanti	189	180	95,2 %
ranska	...	...	
venäjä	...	...	
muu kieli	...	...	
yritystoiminnan perusteet	39	36	92,3 %
psykologia	24	24	100,0 %
liikunta	117	105	89,7 %
terveystieto	18	15	83,3 %
taide- ja kulttuuri	36	33	91,7 %
etiikka	...	...	
vieraat kulttuurit	...	...	
lukio-opetus	12	12	100,0 %
aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus	120	102	85,0 %
luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien koulutus	18	15	83,3 %
muu opetus	564	477	84,6 %
Yhteensä	2 112	1 911	90,5 %

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 4.6. Ammatillisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus koulutusalan mukaan kevätlukukaudella 2016

Opettama koulutusala	Opettajien lukumäärä (tiedonkeruussa)	Muodollisesti kelpoiset	Muodollisesti kelpoisten osuus vastanneista
Humanistinen ja kasvatustila	216	201	93,1 %
Kulttuuriala	654	591	90,4 %
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	639	585	91,5 %
Luonnontieteiden ala	165	150	90,9 %
Tekniikan ja liikenteen ala	2 697	2 295	85,1 %
Luonnonvara- ja ympäristöala	477	411	86,2 %
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	1 434	1 335	93,1 %
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	843	825	97,9 %
Muu koulutus	903	780	86,4 %
Yhteensä	8 028	7 176	89,4 %

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 4.7. Ammatillisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman aineen mukaan kevätlukukaudella 2016

	Opettajien lukumäärä (tiedonkeruussa)	Muodollisesti kelpoiset	Muodollisesti kelpoisten osuus (%) vastanneista
äidinkieli, suomi	261	243	93,1 %
äidinkieli, ruotsi	18	15	83,3 %
äidinkieli, suomi toisena kielenä	105	99	94,3 %
äidinkieli, ruotsi toisena kielenä	6	6	100,0 %
matematiikka	240	231	96,3 %
tietotekniikka	111	96	86,5 %
fysiikka ja kemia	24	21	87,5 %
ympäristötieto	9	9	100,0 %
yhteiskunta- ja työelämätieto	114	108	94,7 %
toinen kotimainen kieli (suomi)	12	12	100,0 %
toinen kotimainen kieli (ruotsi)	72	66	91,7 %
englanti	189	180	95,2 %
ranska	3	3	100,0 %
venäjä	3	3	100,0 %
muu kieli	3	3	100,0 %
yritystoiminnan perusteet	39	36	92,3 %
psykologia	24	24	100,0 %
liikunta	117	105	89,7 %
terveystieto	18	15	83,3 %
taide- ja kulttuuri	36	33	91,7 %
etiikka	3	3	100,0 %
vieraat kulttuurit	3	3	100,0 %
vapaa-aika- ja nuorisotyö	36	36	100,0 %
kielitieteet	3	3	100,0 %
opetus- ja kasvatustyö	126	117	92,9 %
muu humanistisen ja kasvatustieteiden koulutus	51	48	94,1 %
käsi- ja taideteollisuus	198	177	89,4 %
viestintä ja informaatiotieteet	93	81	87,1 %
Kulttuuriala: Ympäristön suunnittelu ja rakentaminen	21	18	85,7 %
teatteri ja tanssi	18	15	83,3 %
musiikki	264	246	93,2 %
kuvataide	24	24	100,0 %
muu kulttuurialan koulutus	33	30	90,9 %
liiketalous ja kauppa	567	519	91,5 %
hallinto	18	18	100,0 %
muu yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon koulutus	51	48	94,1 %
tietojenkäsittely	156	144	92,3 %

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla

	Opettajien lukumäärä (tiedonkeruussa)	Muodollisesti kelpoiset	Muodollisesti kelpoisten osuus (%) vastanneista
muu luonnontieteiden alan koulutus	9	6	66,7 %
arkkitehtuuri ja rakentaminen	471	405	86,0 %
kone-, metalli- ja energiatekniikka	396	357	90,2 %
sähkö- ja automaatiotekniikka	342	309	90,4 %
tieto- ja tietoliikennetekniikka	135	123	91,1 %
graafinen ja viestintätekniikka	39	33	84,6 %
elintarvikeala ja biotekniikka	93	87	93,5 %
prosessi-, kemian- ja materiaalitekniikka	159	147	92,5 %
tekstiili- ja vaatetustekniikka	63	60	95,2 %
ajoneuvo- ja kuljetustekniikka	546	435	79,7 %
tuotantotalous	6	3	50,0 %
muu tekniikan ja liikenteen alan koulutus	447	339	75,8 %
maatilatalous	114	99	86,8 %
puutarhatalous	75	63	84,0 %
kalatalous	6	6	100,0 %
metsätalous	162	141	87,0 %
luonto- ja ympäristöala	57	48	84,2 %
muu luonnonvara- ja ympäristöalan koulutus	63	54	85,7 %
sosiaaliala	192	183	95,3 %
terveysala	477	453	95,0 %
sosiaali- ja terveysala (alojen yhteiset ohjelmat)	363	345	95,0 %
hammaslääketiede ja muu hammashuolto	27	24	88,9 %
kuntoutus ja liikunta	108	93	86,1 %
tekniset terveystalvet	3	3	100,0 %
kauneudenhoitoala	189	162	85,7 %
muu sosiaali- ja terveys- ja liikunta-alan koulutus	78	69	88,5 %
matkailuala	75	72	96,0 %
majoitus- ja ravitsemisala	549	540	98,4 %
kotiitalous- ja kuluttajapalvelut	84	84	100,0 %
muu matkailu-, ravitsemis- ja talousalan koulutus	135	129	95,6 %
lukio-opetus	12	12	100,0 %
aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus	120	102	85,0 %
luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien koulutus	18	15	83,3 %
muu opetus	564	477	84,6 %
muu oppiaine tai ei tietoa oppiaineesta	192	177	92,2 %
Yhteensä	9 429	8 484	90,0 %

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 4.8. Opettajat tehtävätyypin ja ikäryhmän mukaan kevätlukukaudella 2016

Opettajat tehtävätyypin ja ikäryhmän (%) mukaan kevätlukukaudella 2016						
	Opettajat yhteensä (tiedonkeruussa)	alle 30-vuotiaat (%)	30–39 -vuotiaat (%)	40–49 -vuotiaat (%)	50–59 -vuotiaat (%)	60-vuotiaat ja sitä vanhemmat (%)
Rehtori, johtaja	66	-	4,5 %	18,2 %	54,5	22,7 %
Apulaisrehtori, aikuiskoulutusjohtaja, kurssiosaston johtaja, toimialajohtaja jne.	249	1,2 %	7,2 %	31,3 %	48,2	12,0 %
Lehtori	3 393	0,5 %	7,8 %	24,2 %	43,7	23,8 %
Päätoiminen tuntiopettaja	3 750	1,8 %	18,0 %	34,4 %	35,6	10,2 %
Sivutoiminen tuntiopettaja	246	7,3 %	20,7 %	26,8 %	31,7	13,4 %
Erityisopettaja	429	0,7 %	7,7 %	28,7 %	46,9	16,1 %
Opinto-ohjaaja	147	2,0 %	10,2 %	26,5 %	46,9	14,3 %
Muu	1 146	1,6 %	13,9 %	30,9 %	41,4	12,3 %
Yhteensä	9 426	1,4 %	12,9 %	29,6 %	40,2	15,9 %

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Opettajat tehtävätyypin ja ikäryhmän mukaan kevätlukukaudella 2016 (lkm)						
	Opettajat yhteensä (tiedonkeruussa)	alle 30-vuotiaat	30–39 -vuotiaat	40–49 -vuotiaat	50–59 -vuotiaat	60-vuotiaat ja sitä vanhemmat
Rehtori, johtaja	66		3	12	36	15
Apulaisrehtori, aikuiskoulutusjohtaja, kurssiosaston johtaja, toimialajohtaja jne.	249	3	18	78	120	30
Lehtori	3 393	18	264	822	1 482	807
Päätoiminen tuntiopettaja	3 750	69	675	1 290	1 335	381
Sivutoiminen tuntiopettaja	246	18	51	66	78	33
Erityisopettaja	429	3	33	123	201	69
Opinto-ohjaaja	147	3	15	39	69	21
Muu	1 146	18	159	354	474	141
Yhteensä	9 426	132	1 215	2 787	3 792	1 497

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 4.9. Opettajat tehtävätyypin ja sukupuolen mukaan kevätlukukaudella 2016

	Opettajat yhteensä (tiedonkeruussa)	joista naisia	%
Rehtori, johtaja	66	30	45,5 %
Apulaisrehtori, aikuiskoulutusjohtaja, kurssiosaston johtaja, toimialajohtaja jne.	249	135	54,2 %
Lehtori	3 393	1 884	55,5 %
Päätoiminen tuntiopettaja	3 753	2 022	53,9 %
Sivutoiminen tuntiopettaja	246	132	53,7 %
Eriyisopettaja	426	294	69,0 %
Opinto-ohjaaja	147	120	81,6 %
Muu tai tuntematon	1 149	699	60,8 %
Yhteensä	9 429	5 316	56,4 %

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

**Taulukko 4.10. Opettajien muodollinen kelpoisuus sukupuolen mukaan maakunnittain
kevätlukukaudella 2016**

Maakunta	Opettajat yhteensä (tiedon- keruussa)	Muodollisesti kelpoiset opettajat (%)	josta naisia	Muodollisesti kelpoiset naiset (%)	josta miehiä	Muodollisesti kelpoiset miehet (%)
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	2 391	86,2 %	1 428	90,8 %	963	79,4 %
Varsinais-Suomi	735	89,8 %	414	92,8 %	321	86,0 %
Satakunta	399	91,7 %	198	95,5 %	198	89,4 %
Kanta-Häme	279	87,1 %	171	89,5 %	105	85,7 %
Pirkanmaa	945	93,7 %	549	95,6 %	396	90,9 %
Päijät-Häme	366	93,4 %	207	97,1 %	159	88,7 %
Kymenlaakso	360	88,3 %	189	92,1 %	168	85,7 %
Etelä-Karjala	204	91,2 %	108	94,4 %	96	87,5 %
Etelä-Savo	351	90,6 %	192	95,3 %	159	84,9 %
Pohjois-Savo	504	94,0 %	261	96,6 %	243	91,4 %
Pohjois-Karjala	375	91,2 %	204	97,1 %	168	87,5 %
Keski-Suomi	420	93,6 %	240	96,3 %	180	91,7 %
Etelä-Pohjanmaa	357	89,9 %	186	93,5 %	171	87,7 %
Pohjanmaa	384	81,3 %	210	85,7 %	174	75,9 %
Keski-Pohjanmaa	195	93,8 %	105	97,1 %	90	90,0 %
Pohjois-Pohjanmaa	585	91,8 %	354	94,9 %	231	87,0 %
Kainuu	207	95,7 %	108	97,2 %	99	93,9 %
Lappi	372	91,9 %	189	93,7 %	183	90,2 %
Koko maa	9 429	89,9 %	5 313	93,4 %	4 104	85,7 %

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 4.11. Opettajat ikäryhmän ja oppilaitoksen/koulutuksen järjestäjän maakunnan mukaan (%) kevätlukukaudella 2016

	Opettajat yhteensä (tiedonkeruussa)	alle 30-vuotiaat (%)	30–39 -vuotiaat (%)	40–49 -vuotiaat (%)	50–59 -vuotiaat (%)	60-vuotiaat ja sitä vanhemmat (%)
Uusimaa	2 391	2,1 %	14,7 %	28,4 %	40,7 %	14,1 %
Varsinais-Suomi	735	1,2 %	14,3 %	29,4 %	40,4 %	14,7 %
Satakunta	399	0,8 %	8,3 %	31,6 %	41,4 %	18,8 %
Kanta-Häme	279	1,1 %	9,7 %	29,0 %	45,2 %	15,1 %
Pirkanmaa	945	3,5 %	11,7 %	31,7 %	38,1 %	15,2 %
Päijät-Häme	366	0,8 %	9,8 %	32,0 %	40,2 %	18,9 %
Kymenlaakso	360	0,8 %	14,2 %	28,3 %	40,0 %	16,7 %
Etelä-Karjala	204	1,5 %	8,8 %	22,1 %	50,0 %	19,1 %
Etelä-Savo	351	-	13,7 %	29,1 %	39,3 %	18,8 %
Pohjois-Savo	504	-	8,9 %	26,2 %	45,8 %	18,5 %
Pohjois-Karjala	375	1,6 %	15,2 %	30,4 %	35,2 %	16,8 %
Keski-Suomi	420	0,7 %	12,9 %	32,1 %	40,7 %	15,0 %
Etelä-Pohjanmaa	357	0,8 %	16,8 %	30,3 %	35,3 %	16,8 %
Pohjanmaa	384	1,6 %	14,8 %	33,6 %	35,2 %	14,1 %
Keski-Pohjanmaa	195	1,5 %	10,8 %	29,2 %	44,6 %	15,4 %
Pohjois-Pohjanmaa	585	1,0 %	11,8 %	33,3 %	39,0 %	15,4 %
Kainuu	207	-	11,6 %	27,5 %	40,6 %	21,7 %
Lappi	372	0,8 %	13,7 %	26,6 %	40,3 %	18,5 %
Yhteensä	9 429	1,4 %	12,9 %	29,6 %	40,2 %	15,9 %

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 4.12. Opettajat sukupuolen ja koulutuksen järjestäjän oppilaitoksen maakunnan mukaan (%) kevätlukukaudella 2016

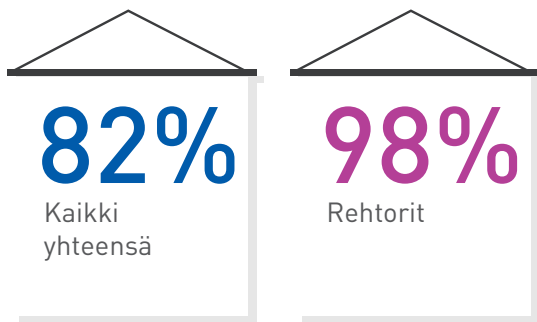
	Miehet (%)	Naiset (%)	Opettajat yhteensä (tiedonkeruussa)
Uusimaa	40,3 %	59,7 %	2 391
Varsinais-Suomi	43,7 %	56,3 %	735
Satakunta	49,6 %	49,6 %	399
Kanta-Häme	37,6 %	61,3 %	279
Pirkanmaa	41,9 %	58,1 %	945
Päijät-Häme	43,4 %	56,6 %	366
Kymenlaakso	46,7 %	52,5 %	360
Etelä-Karjala	47,1 %	52,9 %	204
Etelä-Savo	45,3 %	54,7 %	351
Pohjois-Savo	48,2 %	51,8 %	504
Pohjois-Karjala	44,8 %	54,4 %	375
Keski-Suomi	42,9 %	57,1 %	420
Etelä-Pohjanmaa	47,9 %	52,1 %	357
Pohjanmaa	45,3 %	54,7 %	384
Keski-Pohjanmaa	46,2 %	53,8 %	195
Pohjois-Pohjanmaa	39,5 %	60,5 %	585
Kainuu	47,8 %	52,2 %	207
Lappi	49,2 %	50,8 %	372
Yhteensä	43,6 %	56,3 %	9 429

Vastausprosentti vuonna 2016 66 %.

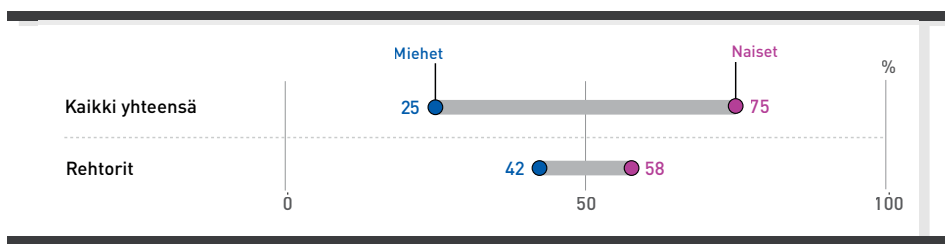
Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Opettajien ja rehtorien kelpoisuus vapaassa sivistystyössä

Kelpoisten osuus

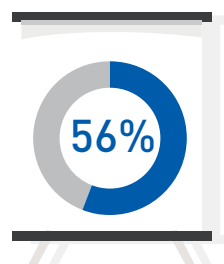

Opettajien sukupuolijakauma vapaassa sivistystyössä 2016

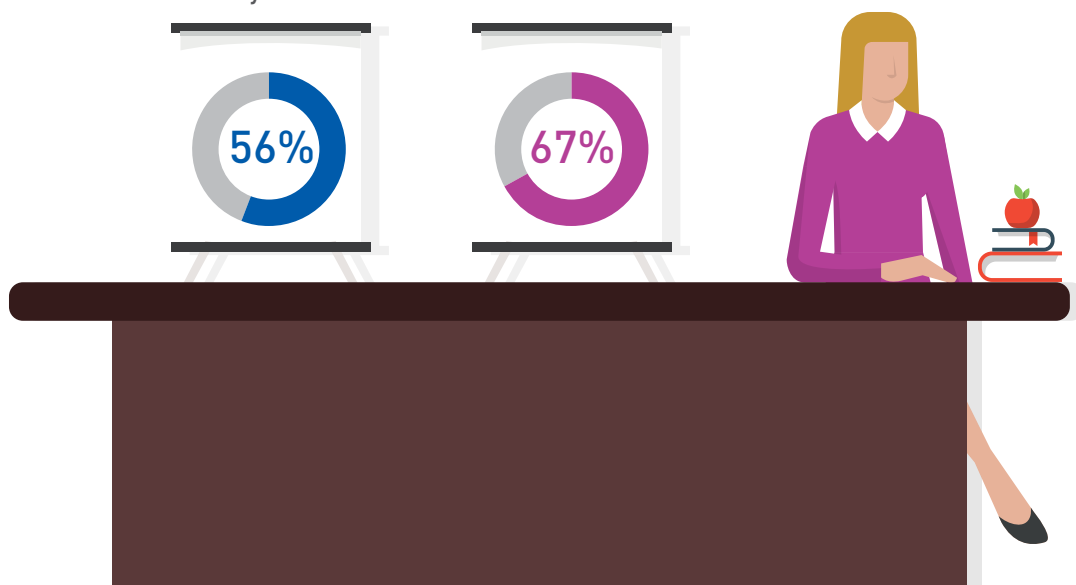
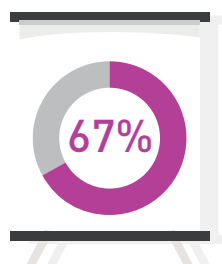

Vapaa sivistystyö

50 vuotta täyttäneet,
kaikki yhteensä

50 vuotta täyttäneet,
rehtorit

Opetusneuvos Heikki Sederlöf
Erityisasiantuntija Timo Kumpulainen

5 Vapaan sivistystyön opettajat

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisössä. Olenainen piirre vapaassa sivistystyössä on, että se ei ole tutkintotavoitteista eikä sen sisältöjä säädelä lainsäädännössä.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot. Opettajat Suomessa 2016- tiedonkeruussa mukana olleita vapaan sivistystyön oppilaitostyyppieä olivat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset ja liikunnan koulutuskeskukset.

Vuoden 2016 tiedonkeruun vastausaste jäi aikaisempia opettajatiedonkeruita alhaisemmaksi. Alhaisesta vastausasteesta johtuen vapaan sivistystyön opettajien tilannetta tarkastellaan tässä kirjassa erikseen pääasiassa vain volyymiltaan suurimpien oppilaitostyyppien, kansalaisopistojen ja kansanopistojen osalta. Kaikkiaan vapaan sivistystyön oppilaitosten opettajista 1 093 opettajaa vastasi kyselyyn, mikä tarkoittaa 62 prosentin vastausastetta.

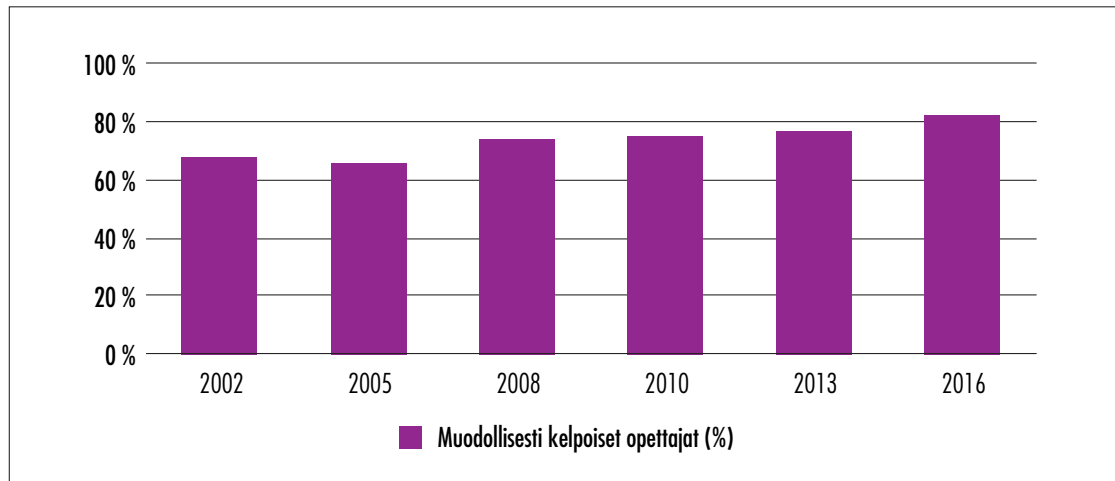
► Opettajien muodollinen kelpoisuus kohenemassa

Tarkasteltaessa vapaan sivistystyön opettajien kelpoisuutta voidaan pidemmän aikajakson kehityksestä todeta, että kelpoisten opettajien osuus on ollut kasvusuunnassa. Kun vuonna 2005 muodollinen opettajankelpoisuus oli 66 prosentilla opettajista, niin vuonna 2016 jo 82 prosenttia vapaan sivistystyön opettajistosta oli muodollisesti kelpoisia hoitamassaan tehtävässä. Erityisesti kansanopistoissa työskentelevien opettajien kelpoisuustilanteessa on tapahtunut merkittävä käänne parempaan. Vuodesta 2013 katsoen kansanopistojen opettajakunnan kelpoisuustilanne on kohentunut kaikkiaan 12 prosenttiyksikköä. Volyymiltaan suurimmassa oppilaitostyyppissä, kansalaisopistoissa, muodollisesti kelpoisten opettajien osuus on kahden edellisen tiedonkeruun tapaan 84 prosenttia. Kelpoisuustilanteen kohentumisesta huolimatta opetushenkilöstön pätevyys on myös vapaassa sivistystyössä yksi laadun kehittämisen haasteista. Yleisin tuntiopettajien pätevyyden puuttumisen syy on, että vaikka opettajalla on oman alansa pätevyys, pedagogista pätevyyttä ei ole ehditty hankkia. Tarkasteltaessa vapaan sivistystyön opettajistoa kokonaisuutena voidaan havaita, että pedagogiset opinnot puuttuivat noin 6 prosentilla kaikista opettajista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Osaava-ohjelma sekä Opetushallituksen toimesta vuosittain jaettava laatu- ja kehittämisraha (LAKE) ovat antaneet myös vapaalle sivistystyölle mahdollisuuksia panostaa henkilöstön täydennyskoulutukseen ja myös tuntiopettajien koulutukseen.

Eri opettajaryhmissä kelpoisuus on korkeinta johtavassa asemassa olevilla opettajakunnan edustajilla (rehtorit, johtajat, apulaisrehtorit, aluerehtorit ja vararehtorit). Kansalaisopistojen ja kansanopistojen rehtoreista lähes kaikki täyttivät muodollisen kelpoisuuden vaatimukset. Vastaavasti päätoimisten tuntiopettajien ja muiden ryhmässä kelpoisuuden omaavien osuus on keskimäärin alle 60 %.

Kuvio 5.1. Muodollisesti kelpoiset vapaan sivistystyön opettajat vuosina 2002-2016

Linkki taulukkoon 5.1.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Tarkasteltaessa kansalaisopistojen ja kansanopistojen opetushenkilöstön kelpoisuutta eri koulutusaloilla voidaan todeta, että kelpoisuudet vaihtelevat suuresti molemmissa oppilaitosmuodoissa. Molemmissa oppilaitosmuodoissa humanistisella- ja kasvatusalalla työskentelevien opettajien kelpoisuusaste on korkea. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla kelpoisuudet ovat taas suhteellisen alhaisella tasolla (67 % - 50 %).

► Maahanmuuttajille suunnatun koulutuksen merkitys on kasvamassa

Ennen muuta maahanmuuttajille suunnatun koulutuksen merkitys vapaan sivistystyön koulutustarjonnassa on ollut viime vuosina kasvussa. Opetushallituksen tuoreen erilliselvityksen mukaan (Opetushallitus / raportit ja selvitykset 2016:4/ toim. Leena Saloheimo) vapaan sivistystyön oppilaitosten opiskelijarakenne ja henkilöstön rakenne vastaavat maahanmuuttajaosuuksiltaan hyvin maan väestön rakennetta. Selvityksessä ilmeni myös, että valtaosa maahanmuuttajille suunnatusta koulutuksesta oli kielikoulutusta.

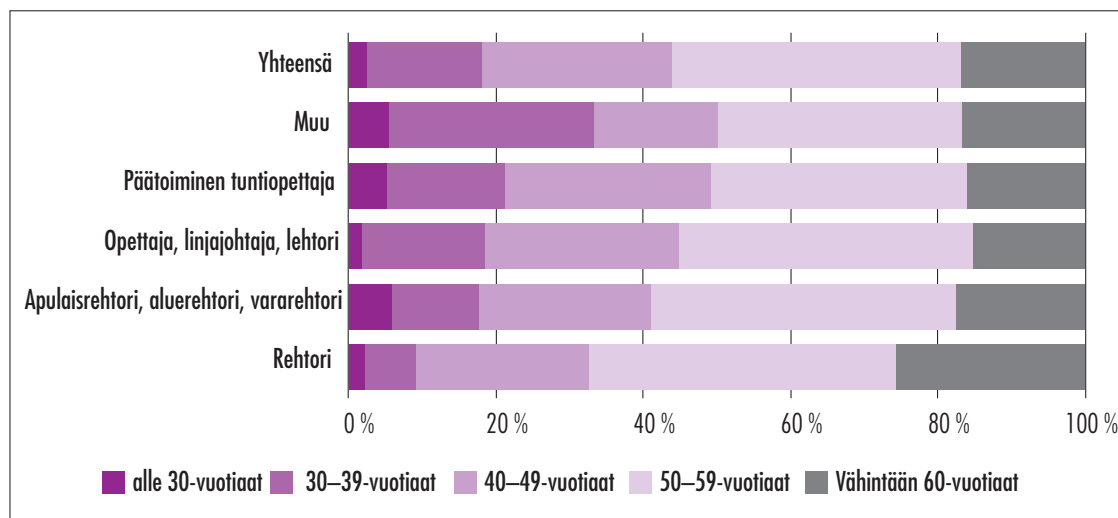
Opettajan eniten opettaman aineen mukaisessa tarkastelussa muodollisesti kelpoisten opettajien osuudet vaihtelivat 40-100 prosentin välillä. Kaikki Opettajat Suomessa -kyselyyn vastanneet suomi toisena kieltä opettaneet opettajat täyttivät muodollisen kelpoisuuden vaatimukset.

► Vapaan sivistystyön opettajistosta selvästi yli puolet 50-vuotta täyttäneitä

Vapaan sivistystyön opettajisto on kokonaisuutena tarkastellen varsin ikääntynyttä. Yli puolet (56 prosenttia) kaikista opettajista on täyttänyt 50 vuotta. Yli kuusikymmentä vuotta täyttäneitä on 17 prosenttia ja nuoria, alle 30-vuotiaita opettajia, on 2,4 prosenttia kaikista opettajista.

Opettajaryhmittäin tarkasteltuna kansalaisopistojen ja kansanopistojen opettajakunnan ikärakenne noudattelee useimmissa oppilaitoksissa luonnollista urakehitystä. Vanhin ikärakenne on johtavassa asemassa olevilla, sitten tulevat opettajat ja tuntiopettajat. Kansalaisopistojen opettajista vain 14 prosenttia on alle 40 -vuotiaita, mutta 62 prosenttia on jo täyttänyt 50 vuotta.

Kuvio 5.2. Vapaan sivistystyön rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016

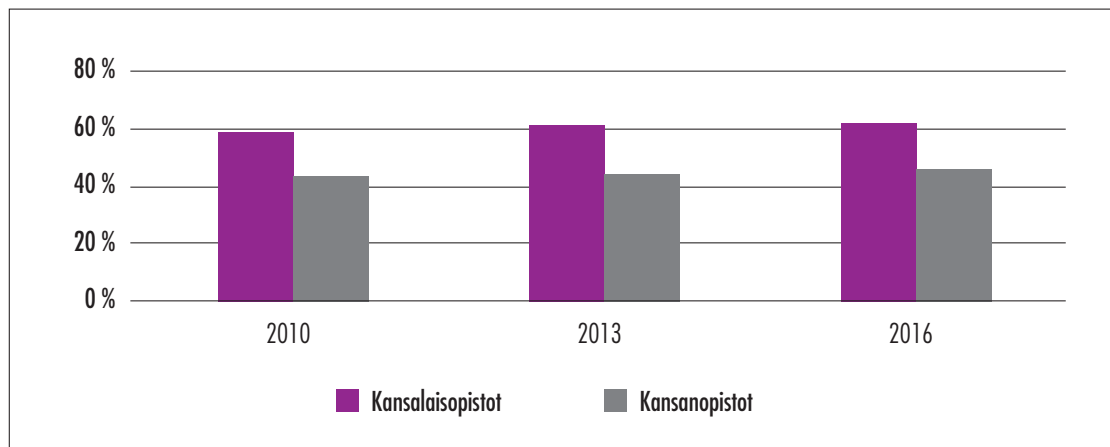

Linkki taulukkoon 5.5.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Kansalaisopistojen ja kansanopistojen yli 50 -vuotiaiden opettajien osuus opettajakunnasta on 2010-luvun kuluessa entisestään hieman lisääntynyt. Kun vuonna 2010 kansalaisopistojen opettajista 59 prosenttia oli yli 50-vuotiaita, oli vastaava osuus noussut tuoreimmassa vuoden 2016 tiedonkeruussa kolme prosenttiyksikköä. Kansanopistojen yli 50 -vuotiaiden opettajien osuus oli noussut samassa ajassa vastaavasti kolme prosenttiyksikköä 46 prosenttiin.

Kuvio 5.3. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen yli 50 -vuotiaiden opettajien %- osuus kaikista opettajista vuosina 2010-2016

Linkki taulukkoon 5.6.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

► Valtaosa opettajista on naisia

Naiset toimivat myös selvänä enemmistönä kansalaisopistojen rehtoreista ja oppilaitosten johtajista. Toisessa erikseen tarkastellussa oppilaitostyyppissä, kansanopistoissa, valtaosa rehtoreista oli taas miehiä. Päätoimisista tuntiopettajista naisten osuus oli hieman päälle 80 prosenttia kummassakin oppilaitostyyppissä.

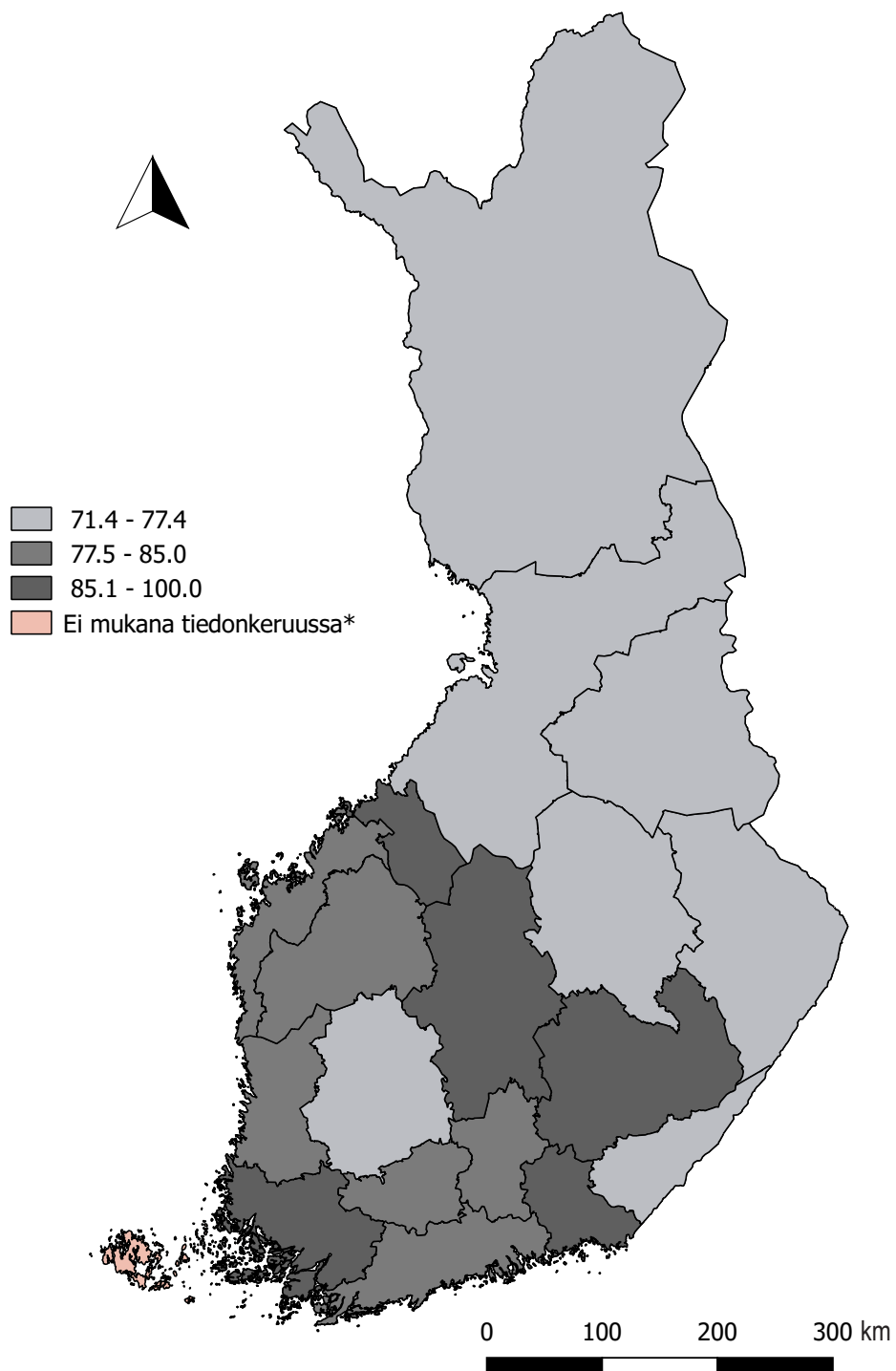
Vapaan sivistystyön opettajisto kokonaisuutena on naisvaltaista, eikä tässä suhteessa ole tapahtunut mainittavaa muutosta viimeisen kymmenen vuoden aikana. Maakunnittain tarkasteltuna Satakunnassa toimivista vapaan sivistystyön opettajista yli 90 prosenttia on naisia. Vähiten naisenenemmistö painottuu Keski-Pohjanmaan maakunnassa, jossa naisten osuus oli 60 prosenttia.

► Vapaan sivistystyön opettajisto maakunnittain

Vapaan sivistystyön opettajiston kelpoisuustilanne vaihteli alueellisesti jonkin verran. Maakunnittain paras kelpoisuustilanne oli Keski-Pohjanmaan maakunnassa, jossa kaikki kyselyyn vastanneet opettajat olivat muodollisesti kelpoisia hoitamaansa tehtävään. Toiseksi paras kelpoisuustilanne oli Etelä-Savossa (93,3 % muodollisesti kelpoisia) ja kolmanneksi paras Varsinais-Suomen maakunnassa (90,9 % muodollisesti kelpoisia). Myös Keski-Suomen maakunnassa toimivien opettajien kelpoisuusaste ylitti 90 prosenttia. Haastavin kelpoisuustilanne oli Etelä-Karjalassa ja Lapissa, joissa muodollisesti kelpoisten opettajien osuus jäi 70 prosentin tuntumaan.

Suhteellisesti eniten 50-vuotiaita ja sitä vanhempia opettajia työskenteli Pohjois-Karjalan-, Etelä-Savon- ja Satakunnan maakuntien oppilaitoksissa, joissa kaikissa 50-vuotta täyttäneiden opettajien osuus ylitti 70 prosenttia. Vähiten 50-vuotta täyttäneitä opettajia toimi Kanta-Hämeen maakunnassa, jossa ko. ikäryhmän opettajien osuus jäi vajaaseen 42 prosenttiin.

Muodollisesti kelpoisten vapaan sivistystyön opettajien osuus maakunnittain 2016

*Ahvenanmaa ei mukana tiedonkeruussa

[Linkki taulukkoon 5.8.](#)

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu.

Taulukko 5.1. Vapaan sivistystyön päätoimisten opettajien opettajakelpoisuus oppilaitostyyppittäin vuosina 2002, 2005, 2008, 2010, 2013 ja 2016

	2016			2013			2010			2008			2005			2002		
	Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Muodollisesti kelpoiset opettajat	%	Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Muodollisesti kelpoiset opettajat	%	Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Muodollisesti kelpoiset opettajat	%	Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Muodollisesti kelpoiset opettajat	%	Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Muodollisesti kelpoiset opettajat	%	Opettajien lukumäärä tiedon-keruussa	Muodollisesti kelpoiset opettajat	%
Oppilaitostyyppi		lkm			lkm			lkm			lkm			lkm			lkm	
Kansalaisopistot	702	591	84 %	864	729	84 %	943	789	84 %	876	715	82 %	1126	776	69 %	1039	792	76 %
Kansanopistot	375	297	79 %	482	322	67 %	495	315	64 %	468	298	64 %	413	247	60 %	478	282	59 %
Liikunnan koulu- tuskukset	...	...	...	46	28	61 %	62	26	42 %	69	30	43 %	52	27	52 %	52	17	33 %
Opintokeskukset	...	...	...	28	17	61 %	45	26	58 %	41	26	63 %	39	21	54 %	65	23	35 %
Yhteensä	...	...	82 %	1420	1096	77 %	1545	1156	75 %	1454	1069	74 %	1630	1071	66 %	1634	1114	68 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu
Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 %.

Taulukko 5.2. Naisten osuus tehtävätyypin mukaan vuonna 2016. Kansalaisopistot ja kansanopistot

Tehtävä- tyyppi	Oppilaitostyyppi								
	Kansalaisopistot			Kansanopistot			Yhteensä		
	lkm	Nainen lkm	Nainen %	lkm	Nainen lkm	Nainen %	lkm	Nainen lkm	Nainen %
Rehtori, johtaja	87	60	69,0 %	36	15	41,7 %	123	75	61,0 %
Apulaisrehtori, alurehtori, vararehtori	21	15	71,4 %	24	18	75,0 %	45	33	73,3 %
Opettaja, linjajohtaja, lehtori	381	306	80,3 %	264	195	73,9 %	645	501	77,7 %
Päätoiminen tuntiopettaja	192	159	82,8 %	33	27	81,8 %	225	186	82,7 %
Muu	24	15	62,5 %	18	12	66,7 %	42	27	64,3 %
Yhteensä	705	555	78,7 %	375	267	71,2 %	1080	822	76,1 %
Oppilaitostyyppien osuus kaikista									

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 %.

Taulukko 5.3. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen päätoimisten opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypin mukaan vuonna 2016

Oppilaitostyyppi	Tehtävätyyppi vapaan sivistystyön oppilaitoksessa	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Muodollisesti kelpoiset opettajat lkm	Muodollisesti kelpoiset opettajat %
Kansalaisopistot				
	Rehtori, johtaja	87	84	96,6 %
	Apulaisrehtori, aluerehtori, vararehtori	21	21	100,0 %
	Opettaja, linjajohtaja, lehtori	381	369	96,9 %
	Päätoiminen tuntiopettaja	192	108	56,3 %
	Muu	24	12	50,0 %
	Yhteensä	702	591	84,2 %
Kansanopistot				
	Rehtori, johtaja	36	36	100,0 %
	Apulaisrehtori, aluerehtori, vararehtori	24	24	100,0 %
	Opettaja, linjajohtaja, lehtori	264	207	78,4 %
	Päätoiminen tuntiopettaja	33	18	54,5 %
	Muu	18	12	66,7 %
	Yhteensä	375	297	79,2 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu
Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 %.

Taulukko 5.4. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen päätoimisten opettajien opettajakelpoisuus koulutusaloittain vuonna 2016

	Kansalaisopistot	Kansanopistot
Maahanmuuttajien opetus	77,8 %	75,0 %
Humanistinen ja kasvatusala	92,1 %	95,1 %
Kulttuuriala	86,4 %	60,0 %
Yht.tieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	100,0 %	75,0 %
Luonnontieteiden ala	71,4 %	90,0 %
Tekniikan ja liikenteen ala	50,0 %	...
Luonnonvara- ja ympäristöala	0,0 %	100,0 %
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	66,7 %	50,0 %
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	100,0 %	66,7 %
Muu koulutus	0,0 %	50,0 %
Yhteensä	84,2 %	79,2 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu
Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 %.

Taulukko 5.5. Vapaan sivistystyön opettajiston ikäjakauma tehtävätyypeittäin vuonna 2016

	alle 30-vuotiaat	30–39-vuotiaat	40–49-vuotiaat	50–59-vuotiaat	Vähintään 60-vuotiaat
Rehtori	2,3 %	7,0 %	23,3 %	41,9 %	25,6 %
Apulaisrehtori, aluerehtori, vararehtori	5,9 %	11,8 %	23,5 %	41,2 %	17,6 %
Opettaja, linjajohtaja, lehtori	1,8 %	16,9 %	26,2 %	40,0 %	15,1 %
Päätoiminen tuntiopettaja	5,3 %	16,0 %	28,0 %	34,7 %	16,0 %
Muu	5,6 %	27,8 %	16,7 %	33,3 %	16,7 %
Yhteensä	2,4 %	15,8 %	25,7 %	39,1 %	16,9 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu
Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 %.

**Taulukko 5.6. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen päätoimiset opettajat tehtävätöy-
pin ja ikäryhmän mukaan vuonna 2016**

		Kansalaisopistot		Kansanopistot	
		lkm	%	lkm	%
Rehtori, johtaja					
	Alle 40 v.	9	10 %	3	7 %
	40-49 v.	18	20 %	12	29 %
	50 v. ja yli	63	70 %	27	64 %
	Yhteensä	90		42	
Apulaisrehtori, aluerehtori, vararehtori					
	Alle 40 v.	3	11 %	9	33 %
	40-49 v.	6	22 %	6	22 %
	50 v. ja yli	18	67 %	12	44 %
	Yhteensä	27		27	
Opettaja, linjajohtaja, lehtori					
	Alle 40 v.	48	13 %	72	27 %
	40-49 v.	90	24 %	72	27 %
	50 v. ja yli	243	64 %	120	45 %
	Yhteensä	381		264	
Päätoiminen tuntiopettaja					
	Alle 40 v.	33	17 %	15	45 %
	40-49 v.	54	28 %	9	27 %
	50 v. ja yli	105	55 %	9	27 %
	Yhteensä	192		33	
Muu					
	Alle 40 v.	6	25 %	6	29 %
	40-49 v.	3	13 %	6	29 %
	50 v. ja yli	15	63 %	9	43 %
	Yhteensä	24		21	
Kaikki					
	Alle 40 v.	96	14 %	96	26 %
	40-49 v.	171	24 %	105	28 %
	50 v. ja yli	438	62 %	171	46 %
	Yhteensä	705		372	

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 %.

Taulukko 5.7. Opettajan eniten opettama aine vapaassa sivistystyössä 2016

	Opettajien lukumäärä (tiedonkeruussa)	Muodollisesti kelpoiset	Muodollisesti kelpoisten osuus vastanneista
	69	69	100,00 %
Äidinkieli, suomi toisena kielenä	87	66	75,90 %
Äidinkieli, ruotsi toisena kielenä	18	9	50,00 %
Suomalainen yhteiskunta- ja työelämä- tieto	18	18	100,00 %
Muu maahanmuuttajille tarkoitettu opetus	18	15	83,30 %
Vapaa-aika ja nuorisotyö	15	15	100,00 %
Kielitieteet	123	114	92,70 %
Historia ja arkeologia	6	6	100,00 %
Filosofia	3	3	100,00 %
Kasvatustieteet ja psykologia	27	24	88,90 %
Opetus- ja kasvatustyö	36	33	91,70 %
Teologia	18	15	83,30 %
Muu humanistisen ja kasvatustieteen koulutus	15	15	100,00 %
Käsi- ja taideteollisuus	162	132	81,50 %
Viestintä- ja informaatiotieteet	12	6	50,00 %
Kirjallisuus	6	6	100,00 %
Teatteri ja tanssi	33	30	90,90 %
Musiikki	117	102	87,20 %
Kuvataide	87	75	86,20 %
Muu kulttuurialan koulutus	18	12	66,70 %
Liiketalous ja kauppa	3		
Kansantalous	3	3	100,00 %
Hallinto	3	3	100,00 %
Sosiaalitieteet	3	3	100,00 %
Politiikkatieteet	3	3	100,00 %
Oikeustiede	3	3	100,00 %
Muu yhteiskuntatieteiden, liike- talouden ja hallinnon alan koulutus	6	6	100,00 %
Matematiikka	12	9	75,00 %
Tietojenkäsittely	27	21	77,80 %
Fysiikka	3	3	100,00 %
Kemia	3	3	100,00 %
Biologia	6	3	50,00 %
Muu luonnontieteiden alan koulutus	3		
Tieto- ja tietoliikennetekniikka	15	6	40,00 %
Graafinen viestintätieteiden tekniikka	3		
Tekstiili- ja vaatetustekniikka	12	6	50,00 %
Ajoneuvo- ja kuljetustekniikka	3		

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla

	Opettajien lukumäärä (tiedonkeruussa)	Muodollisesti kelpoiset	Muodollisesti kelpoisten osuus vastanneista
Muu tekniikan ja liikenteen alan koulutus	3	3	100,00 %
Luonto- ja ympäristöala	3	3	100,00 %
Muu luonnonvara- ja ympäristöalan koulutus	3		
Sosiaaliala	3	3	100,00 %
Terveysala	6	3	50,00 %
Sosiaali- ja terveysala (alojen yhteiset ohjelmat)	3	3	100,00 %
Kuntoutus ja liikunta	51	39	76,50 %
Muu sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan koulutus	24	15	62,50 %
Matkailuala	3	3	100,00 %
Majoitus- ja ravitsemisala	3	3	100,00 %
Kotitalous- ja kuluttajapalvelut	6	6	100,00 %
Puhdistuspalvelut	3	3	100,00 %
Muu matkailu-, ravitsemis- ja talous- alan koulutus	3	3	100,00 %
Muu opetusministeriön hallinnonalan ulkopuolella järjestettävä koulutus	9	3	33,30 %
Muu opetusministeriön hallinnonalla järjestettävä koulutus	15	9	60,00 %
Yhteensä	1 119	921	82,30 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu
 Vuonna 2016 vastausprosentti oli vapaan sivistystyön osalta 62 prosenttia

Taulukko 5.8. Vapaan sivistystyön opettajiston kelpoisuus maakunnittain 2016

	Opettajien lukumäärä (tiedonkeruussa)	Muodollisesti kelpoiset	Muodollisesti kelpoisten osuus vastanneista
Uusimaa	237	198	83,50 %
Varsinais-Suomi	66	60	90,90 %
Satakunta	33	27	81,80 %
Kanta-Häme	36	30	83,30 %
Pirkanmaa	102	78	76,50 %
Päijät-Häme	63	51	81,00 %
Kymenlaakso	27	24	88,90 %
Etelä-Karjala	21	15	71,40 %
Etelä-Savo	45	42	93,30 %
Pohjois-Savo	63	48	76,20 %
Pohjois-Karjala	36	27	75,00 %
Keski-Suomi	93	84	90,30 %
Etelä-Pohjanmaa	63	51	81,00 %
Pohjanmaa	48	39	81,30 %
Keski-Pohjanmaa	15	15	100,00 %
Pohjois-Pohjanmaa	84	63	75,00 %
Kainuu	24	18	75,00 %
Lappi	66	48	72,70 %
Yhteensä	1 119	921	82,30 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu
Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 %.

Taulukko 5.9. Vähintään viisikymmentä vuotta täyttäneiden opettajien määrä ja prosentuaalinen osuus vapaan sivistystyön opettajista vuonna 2016

	Opettajien lukumäärä tiedonkeruussa	Vähintään 50-vuotiaat opettajat	Vähintään 50-vuotiaat opettajat %
Uusimaa	237	126	53,2 %
Varsinais-Suomi	66	30	45,5 %
Satakunta	33	24	72,7 %
Kanta-Häme	36	15	41,7 %
Pirkanmaa	102	66	64,7 %
Päijät-Häme	63	36	57,1 %
Kymenlaakso	27	18	66,7 %
Etelä-Karjala	21	9	42,9 %
Etelä-Savo	45	33	73,3 %
Pohjois-Savo	63	33	52,4 %
Pohjois-Karjala	36	27	75,0 %
Keski-Suomi	93	48	51,6 %
Etelä-Pohjanmaa	63	33	52,4 %
Pohjanmaa	48	27	56,3 %
Keski-Pohjanmaa	15	9	60,0 %
Pohjois-Pohjanmaa	84	39	46,4 %
Kainuu	24	12	50,0 %
Lappi	66	39	59,1 %
Yhteensä	1 119	624	55,8 %

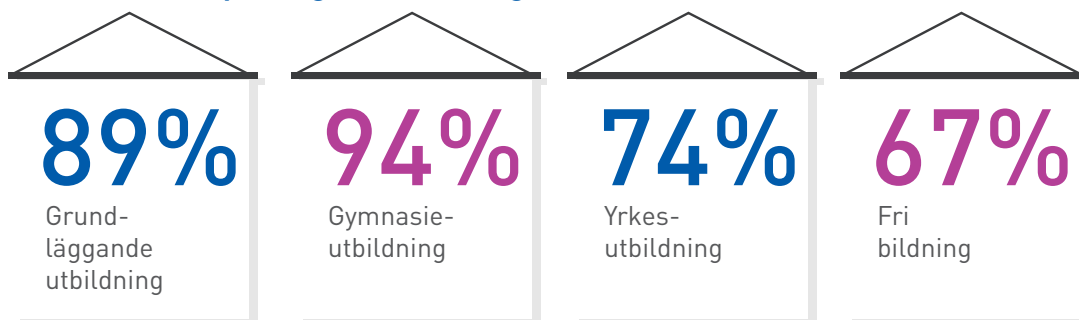
Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu
Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 prosenttia.

Taulukko 5.10. Naisten määrä ja prosentuaalinen osuus kyselyyn osallistuneista opettajista maakunnittain 2016

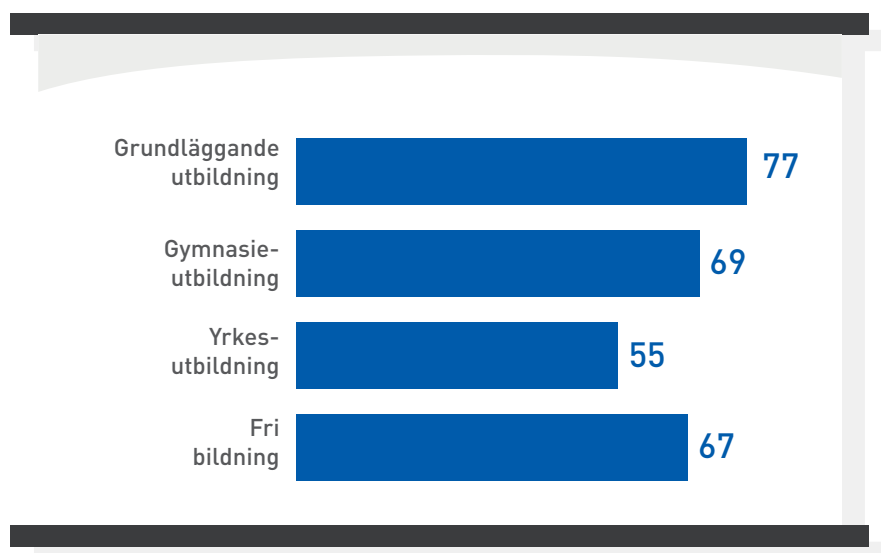
	Opettajien lukumäärä (tiedonkeruussa)	Opettajista naisia	naisten %-osuus opettajista
Uusimaa	234	177	75,6 %
Varsinais-Suomi	66	48	72,7 %
Satakunta	33	30	90,9 %
Kanta-Häme	33	24	72,7 %
Pirkanmaa	102	72	70,6 %
Päijät-Häme	63	45	71,4 %
Kymenlaakso	27	18	66,7 %
Etelä-Karjala	21	15	71,4 %
Etelä-Savo	45	33	73,3 %
Pohjois-Savo	63	54	85,7 %
Pohjois-Karjala	36	30	83,3 %
Keski-Suomi	93	69	74,2 %
Etelä-Pohjanmaa	63	45	71,4 %
Pohjanmaa	48	33	68,8 %
Keski-Pohjanmaa	15	9	60,0 %
Pohjois-Pohjanmaa	84	66	78,6 %
Kainuu	24	18	75,0 %
Lappi	66	51	77,3 %
Yhteensä	1119	840	75,1 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu
Vastausprosentti vuonna 2016 oli 62 %.

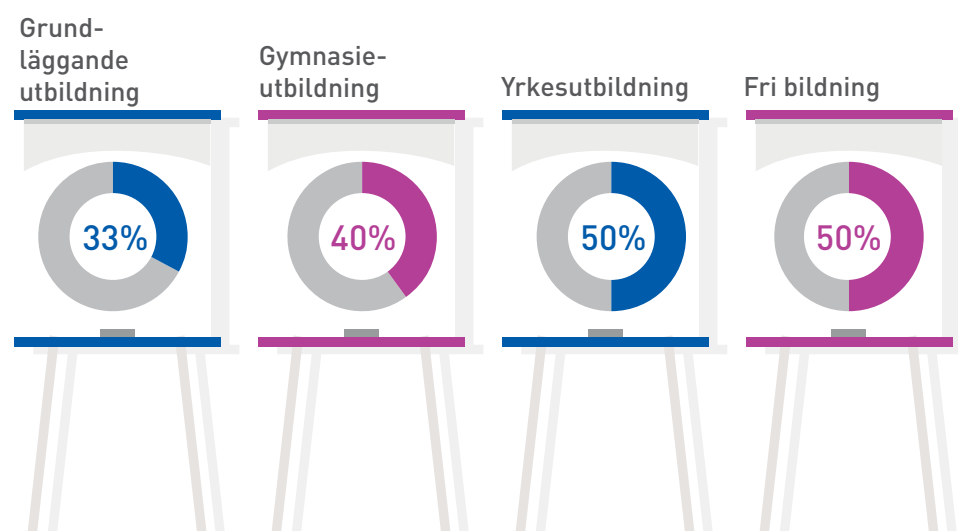
Andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom den svenskspråkiga utbildningen våren 2016

Andelen (%) kvinnor bland rektorer och lärare inom den svenskspråkiga utbildningen våren 2016

Andelen (%) rektorer och lärare som är 50 år eller äldre inom den svenskspråkiga utbildningen våren 2016

Specialsakkunnig Annika Westerholm

6 Lärarsituationen inom den svenskspråkiga utbildningen våren 2016

I internationell jämförelse är lärarutbildningen populär i Finland, vilket betyder att man kan välja de mest lämpliga och motiverade för läraryrket till lärarutbildningen. Samtidigt är kompetenta och professionella lärare en förutsättning för att kunna säkerställa en kvalitativ undervisning. I Finland utgår vi ifrån att alla elever och studerande har rätt till en bra skolgång och undervisning oberoende av var man bor eller vilken skola eller läroanstalt man går i – jämlika utbildningsmöjligheter är en av grundpelarna inom utbildningen i Finland. Genom att regelbundet följa upp lärarsituationen är det möjligt att prognostisera lärarbehovet och ställa kvantitativa mål för lärarutbildningen, som i sin tur tryggar tillgången på lärare.

Lärarsituationen i de svenskspråkiga skolorna och läroanstalterna inom den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen samt den fria bildningen presenteras här utgående från den situation som gällde 1.3.2016. Uppgifterna har samlats in av Statistikcentralen i samarbete med undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen. Motsvarande insamling har tidigare gjorts åren 2002, 2005, 2008, 2010 och 2013. År 2016 samlades lärarstatistiken in för första gången med en enkät på nätet, som lärarna personligen fyllde i – enkäten skickades direkt till lärarnas e-postadresser. De lärare som undervisade i flera läroanstalter fick en separat enkät för varje läroanstalt, dvs. en lärare som t.ex. undervisade vid två läroanstalter, meddelades som lärare av båda läroanstalterna.

”Motsvarande insamling har tidigare gjorts åren 2002, 2005, 2008, 2010 och 2013.

De insamlade uppgifterna gäller både rektorer och lärare, men de som t.ex. var tjänstlediga eller resurslärare vid tiden för insamlingen omfattas inte av datainsamlingen, liksom inte heller lärarna och rektorerna på Åland. Uppgifterna som har samlats in gäller bl.a. lärarens anställningsförhållande, typ av uppgift, lärarbehörighet, vidareutbildning samt för den grundläggande utbildningens del också undervisningsgruppernas storlek.

Alla skolor, läroanstalter och lärare svarade inte på Statistikcentralens förfrågan våren 2016 och statistiken är inte heltäckande. Svarsprocenten för 2016 var betydligt lägre än under tidigare insamlingar av lärarstatistik. Svarsprocenten för lärarna år 2016 inom den grundläggande utbildningen var 66,3 procent, inom gymnasieutbildningen 65,5 procent, inom yrkesutbildningen 65,9 procent och inom den fria bildningen 62 procent. Som en följd av att svarsandelarna i insamlingen år 2016 var lägre än tidigare år så presenteras statistiken huvudsakligen bara för de till antalet största grupperna av lärare. Tidigare insamlingar har haft en svarsprocent på omkring 90 procent.

Det kan finnas många olika orsaker till att svarsprocenten var klart lägre i insamlingen år 2016 i jämförelse med tidigare år. En tydlig skillnad är att insamlingen nu har skett på ett annat sätt. Dels har insamlingen av uppgifter gjorts i två steg i stället för som tidigare i ett steg och dels har lärarna själva fyllt i enkäten i stället för att en och samma person har fyllt i för alla lärare i skolan. De som svarade på enkäten år 2016 var till större del lärare i huvudsyssla och också sådana som hade en fast tjänst, medan t.ex. antalet lärare i bisyssla var betydligt färre än i tidigare insamlingar. Det kan finnas många olika orsaker till att lärarna inte har svarat på enkäten som t.ex. att adressen har varit fel och man inte har fått någon enkät, att man inte har fått tillräcklig information om vad svaren används till eller att man inte tycker att det berör eller är viktigt. Andra orsaker kan vara t.ex. att man upplever sig ha tidsbrist och att man upplever att man får alltför många olika blanketter att svara på i sitt arbete.

”Svarsprocenten var klart lägre i insamlingen år 2016 i jämförelse med tidigare år.

I det följande beskrivs i huvudsak situationen inom den svenskspråkiga utbildningen och jämförelser görs med den finskspråkiga utbildningen och utbildningen i hela landet. Speciellt betonas den formella behörigheten och ålders- och könsfördelningen samt den regionala fördelningen sett ur ett finlandssvenskt perspektiv. Då antalet lärare är litet, vilket ofta är fallet inom den svenskspråkiga utbildningen, blir en procentuell jämförelse ibland missvisande. Skolor med ett annat undervisningsspråk än finska eller svenska har lagts till i gruppen med skolor där undervisningsspråket är finska. Inom yrkesutbildningen har de tvåspråkiga yrkesläroanstalterna lagts till antingen den svenskspråkiga eller den finskspråkiga gruppen, beroende på vilket språk som är det huvudsakliga språket i läroanstalten.

I utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen (<https://vipunen.fi/sv-fi/>) finns rapporter med mera information angående lärarsituationen. I den här publikationen finns mera information om situationen inom den svenskspråkiga utbildningen också på finska bland annat i kapitlen om den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen nationellt samt i kapitlet om lärarnas deltagande i vidareutbildning (dvs. kompetensutveckling så som t.ex. fortbildning och examensinriktade utbildningar) och arbetslivsperioder år 2015. Dessutom finns information om antagningen till den svenskspråkiga lärarutbildningen i det kapitel som behandlar antagningen till utbildning nationellt.

Tidigare har fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier vid Åbo Akademi, med Vasa som huvudsaklig utbildningsort, ordnat bl.a. den pedagogiska utbildningen av svenskspråkiga barnträdgårds-, klass-, ämnes- och yrkeslärare. År 2015 ordnade Åbo Akademi ännu som enda aktör klasslärarutbildningen på svenska, men år 2016 inledde också Helsingfors universitet klasslärarutbildning i Helsingfors. Också den svenskspråkiga barnträdgårdslärarutbildningen ordnas sedan tidigare både i Jakobstad (Åbo Akademi) och i Helsingfors (Åbo Akademi och Helsingfors universitet). (För mera information se kapitel 1 Hakeminen opettajankoulutukseen)

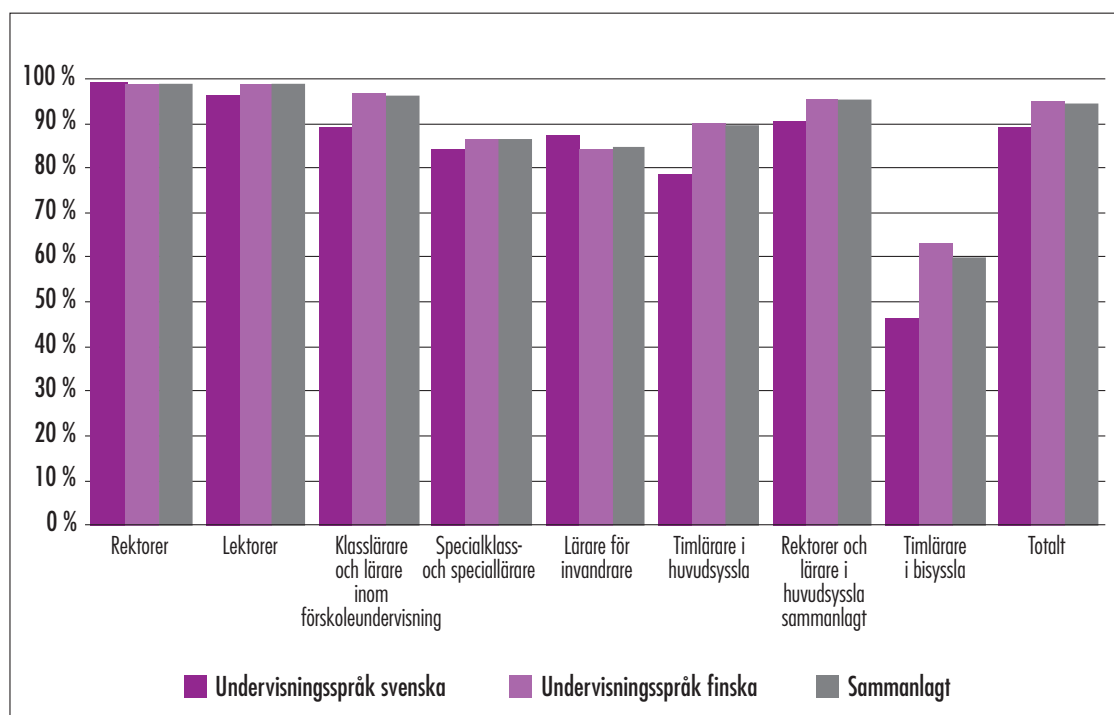
► Lärarsituationen inom den grundläggande utbildningen

Allt större andel av lärarna behöriga

Prognostiseringen av lärarbehovet görs bland annat utgående från lärarnas behörighetsgrad. Andra faktorer som inverkar är naturligtvis elev- och befolkningsstatistik, lärarnas ålder, i hur hög grad de utexaminerade lärarna söker sig till tjänster inom bildningssektorn och hur de stannar kvar inom läraryrket. Att dimensionera utbildningen enligt lärarbehov är en utmaning bl.a. därför att lärarnas kompetens passar in också inom många andra yrken och lärarna placerar sig inom många olika delar av arbetslivet.

Lärarnas rörlighet har ändå inte kunnat konstaterats vara särskilt stor i jämförelse med andra yrken i Finland och det här beror säkert till stor del på att största delen av lärarna är nöjda med sitt arbete. Att lärarna trivs i arbetet och upplever att deras yrke uppskattas i samhället inverkar på hur länge de vill stanna kvar som lärare, men också indirekt på hur nytexaminerade söker sig till lärartjänster. (Martin & Pennanen, 2015) (Taajamo, Puhakka, Välijärvi, 2015) (TALIS 2013 Results)

Diagram 6.1. Den procentuella andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom den grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2016

Länk till tabell 6.1.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Grundläggande utbildning 66,3 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Av alla rektorer och lärare i de svenskspråkiga skolorna var 89 procent formellt behöriga för sin uppgift år 2016. I hela landet var till och med närmare 95 procent av rektorerna och lärarna behöriga. Av alla rektorer och lärare i huvudsyssla var 90,3 procent behöriga i de svenskspråkiga skolorna, medan 95,0 procent var behöriga i hela landet – vilket är en skillnad på 5 procentenheter. Störst var andelen behöriga bland rektorerna och lektorerna både i de svenskspråkiga skolorna och i hela landet.

”Av alla rektorer och lärare i huvudsyssla var 90,3 procent behöriga.

Åren 2010–2016 ökade andelen behöriga med till och med 10 procentenheter inom den svenskspråkiga utbildningen. Störst var förändringen när det gäller timlärare i huvudsyssla och specialklass- och speciallärarna. År 2010 var lärarna inom specialundervisningen en av tjänstetyperna med lägst behörighetsgrad och under åren som följde gjordes därför särskilda satsningar på att få andelen behöriga speciallärare att öka – andelen behöriga ökade från 74,8 procent år 2010 till 84,2 procent år 2016. Enligt statistiken har andelen behöriga inte minskat inom någon av tjänstetyperna inom den svenskspråkiga utbildningen under tidsperioden 2010–2016.

De som svarade på enkäten år 2016 var till större del lärare i huvudsyssla och också sådana som hade en ordinarie anställning, medan andelen lärare i bisyssla var betydligt mindre i den här insamlingen än i de tidigare insamlingarna åren 2010 och 2013. Det att lärarna den här gången personligen har svarat på enkäten på nätet kan vara en orsak till att de lärare som svarade på enkäten år 2016 delvis hade en annan profil, vilket i sin tur kan vara en av orsakerna till att andelen behöriga ökade. Andra orsaker kan vara de nedskärningar som utbildningsanordnarna har varit tvungna att göra de senaste åren och som med största sannolikhet har drabbat de lärare som saknar behörighet i högre grad än andra lärare. Samtidigt har extra satsningar gjorts inom finansieringen av lärarutbildningen under de senaste åren, speciellt inom de områden där man har kunnat konstatera att speciellt stora behov finns gällande behörigheten, men också gällande tillgången på lärare.

Ämneslärarnas behörighet

Av alla lektorer och timlärare i huvudsyssla var 91,4 procent formellt behöriga. I de finskspråkiga skolorna var 96,8 procent behöriga. Skillnaden i behörighet är stor beroende på undervisningsspråk, men också beroende på undervisningsämnen, då man beaktar de ämnen som läraren huvudsakligen undervisar i. Eftersom ämneslärarnas antal är litet i många undervisningsämnen, speciellt inom den svenskspråkiga utbildningen, ska man utifrån andelen behöriga inte dra alltför långtgående slutsatser.

Inom den svenskspråkiga utbildningen var andelen behöriga lektorer och timlärare i huvudsyssla i de största undervisningsämnena följande: i matematik 90,2 procent behöriga, i modersmål och litteratur (svenska) 97,9 procent behöriga, i det andra inhemska språket finska 94,1 procent behöriga och i engelska 92,1 procent behöriga. Av lärarna i matematik och naturvetenskapliga ämnen (fysik, kemi, geografi, biologi, miljö- och naturvetenskaper) var 92,2 procent behöriga. (se tabell 6.2.)

I de tidigare insamlingarna 2010 och 2013 var det framförallt andelen behöriga i matematik och gymnastik som var speciellt utmanande inom den svenskspråkiga utbildningen och i båda dessa har andelen behöriga ökat sedan år 2013. I insamlingen 2016 var behörighetsgraden 93,8 procent för gymnastiken. Eftersom lärarna är ganska få inom vissa läroämnen så kan också små insatser ibland vara tillräckliga för att andelen behöriga ska öka markant. Inom en del läroämnen, som t.ex. i matematik, finns flera konkurrerande yrken än inom andra läroämnen. Det här leder till att det är svårare att uppskatta hur många av de studerande som slutligen söker sig till en tjänst som ämneslärare. Därtill kommer utmaningen med att få tillräckligt många att söka sig till utbildningen och inleda ämnesstudierna.

Inom den finskspråkiga utbildningen var andelen behöriga lektorer och timlärare i huvudsyssla i engelska, det andra inhemska språket svenska, matematik och modersmål och litteratur (finska) omkring 98 procent. Av lärarna i matematik och naturvetenskapliga ämnen (fysik, kemi, geografi, biologi, miljö- och naturvetenskaper) var 98 procent behöriga.

Behörigheten regionalt

Andelen formellt behöriga av alla rektorer och lärare i huvudsyssla inom den svenskspråkiga utbildningen varierade mycket beroende på landskap – i Österbotten var 97,7 procent av de som deltog i enkäten behöriga, i Nyland 84,7 procent och i Egentliga Finland 83,0 procent. Inom den finskspråkiga utbildningen hade Nyland en lägre andel behöriga än resten av landet. (se tabell 6.3.)

Inom den svenskspråkiga utbildningen var totalt 89,2 procent av klasslärarna och lärarna inom förskoleundervisningen behöriga för sin uppgift. Den största andelen behöriga klasslärare och lärare inom förskoleundervisningen, om man bortser från områden med mycket få lärare som undervisar på svenska, fanns i Österbotten (99,5 %) och Mellersta Österbotten (83,3 %). I Nyland och Egentliga Finland var omkring 80 procent behöriga. År 2013 var andelen behöriga klasslärarna och lärarna inom förskoleundervisningen 76,8 procent i Nyland. I statistiken ingick de lärare inom förskoleundervisningen som undervisar i en skola inom den grundläggande utbildningen. De lärare inom förskoleundervisningen som deltog i enkäten 2016 var 15 till antalet, varav alla var behöriga.

Inom den finskspråkiga utbildningen var 96,7 procent av klasslärarna och lärarna inom förskoleundervisningen behöriga för sin uppgift – den lägsta behörighetsgraden regionalt sett fanns också här i Nyland där andelen behöriga var 91,8 procent. Behörighetssituationen var med andra ord betydligt bättre för klasslärarna och lärarna inom förskoleundervisningen i de finskspråkiga skolorna (totalt en skillnad på 7,5 procentenheter).

”Behörighetssituationen var betydligt bättre för klasslärarna och lärarna inom förskoleundervisningen i de finskspråkiga skolorna.

Fram till år 2016 var det Åbo Akademi, med Vasa som den huvudsakliga utbildningsorten, som erbjöd utbildning för blivande klasslärare inom den svenskspråkiga utbildningen. År 2016 inledde också Helsingfors universitet klasslärarutbildning på svenska i Helsingfors.

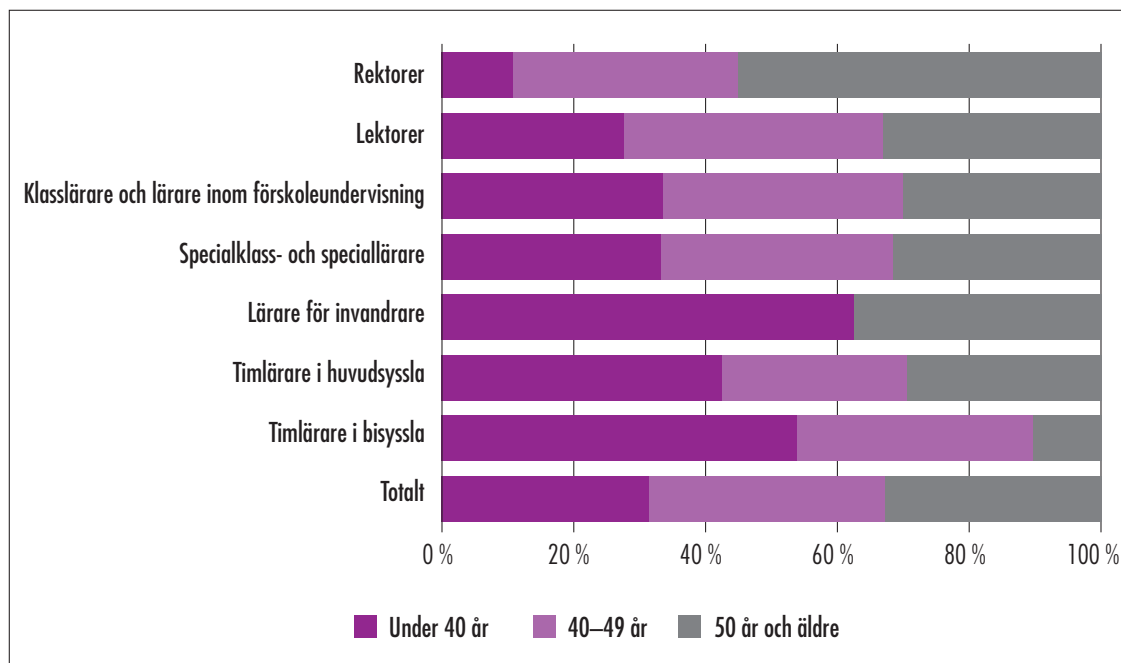
Det här betydde samtidigt att både antalet sökande, antagna och antal studerande som tog emot sin studieplats ökade kraftigt. Som exempel kan nämnas att det totala antalet antagna var 70 studerande år 2015 och 120 studerande år 2016, medan antalet studerande som tog emot sin studieplats ökade från 68 till 114. Redan tidigare inledde Åbo Akademi behörighetsgivande utbildning för klasslärare och speciallärare i Helsingfors, dvs. kompletterande utbildning, för att snabbare och effektivare öka antalet behöriga i huvudstadsregionen. Dessa satsningar sammantaget börjar nu synas i statistiken. (Se kapitel 1 Hakeminen opettajankoulutukseen i den här publikationen)

När det gäller lektorerna är skillnaderna mellan landskapen betydligt mindre och totalt sett var andelen behöriga lektorer 96,3 procent inom den svenskspråkiga utbildningen. Både i Österbotten och i Nyland var 98 procent av lektorerna behöriga. Behörigheten bland lektorerna har ökat med till och med 8,2 procentenheter från år 2010 till 2016 och var enligt statistiken för 2016 över 90 procent i så gott som alla landskap. (se tabell 6.4.)

En tredjedel av lärarna över 50 år

Att följa upp åldersfördelningen bland lärarna är en central åtgärd för att undvika lärarbrist och förbereda sig för de framtida behoven. Det är av stor betydelse att man reagerar i tid om åldersstrukturen tyder på att många lärare i ett visst ämne eller en viss tjänstetyp närmar sig pensionsåldern – hur stor andel av lärarna som t.ex. är 50 år eller äldre är därför en viktig signal. En ganska jämn åldersstruktur i sin tur betyder också att pensionsavgången blir jämnare.

Diagram 6.2. Rektorernas och lärarnas procentuella fördelning (%) inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen enligt åldersgrupp och tjänstetyp våren 2016

Svarsprocenten i hela landet 2016: Grundläggande utbildning 66,3 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Åldersstrukturen för rektorerna och lärarna inom den grundläggande utbildningen visar, liksom i tidigare kartläggningar, att de svenskspråkiga skolorna har en yngre lärarkår och en något jämnare åldersfördelning än de finskspråkiga skolorna. Av alla rektorer och lärare som deltog i enkäten och som undervisar på svenska var 31,6 procent under 40 år, 35,6 procent var i ålderskategorin 40–49 år och 32,8 procent var 50 år eller äldre. I de finskspråkiga skolorna var det rektorerna och lärarna som var 50 år eller äldre som utgjorde den största gruppen; 28,1 procent var under 40 år, 33,1 procent var 40–49 år och resten eller 38,8 procent var 50 år eller äldre.

”De svenskspråkiga skolorna har en yngre lärarkår och en något jämnare åldersfördelning.

Åldersfördelningen visar att det var framför allt rektorerna som var 50 år eller äldre (55,1 %), medan de största grupperna av lektorer och klasslärarna samt lärarna inom förskoleundervisningen fanns i kategorin för 40–49-åringar (36–39 %). Andelen rektorer som är över 50 år har ökat i de svenskspråkiga skolorna sedan de tidigare statistiska insamlingarna – en ökning med 11,9 procentenheter sedan år 2010. Också i fråga om klasslärarna och lärarna inom förskoleundervisningen samt timlärarna i huvudsyssla kan man se en ökning i kategorin med lärare över 50 år (3,2 procentenheter respektive 8,3 procentenheter). Samtidigt har andelen lektorer som är över 50 år minskat något under samma tidsperiod – en minskning med 4,1 procentenheter.

Andelen rektorer och lärare i huvudsyssla som är 50 år eller äldre ökade nationellt med 3,6 procentenheter mellan åren 2010 och 2016 (från 35 % till 38,6 %), medan ökningen i de svenskspråkiga skolorna var 3,3 procentenheter (från 30 % till 33,3 %).

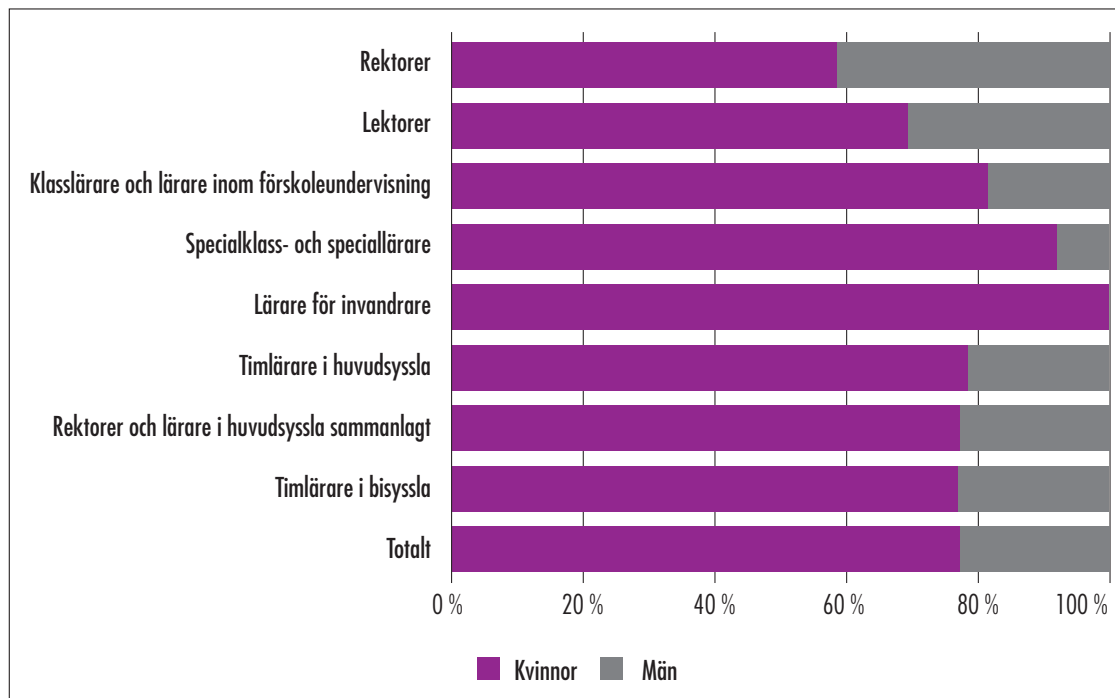
Kvinnorna fortfarande i stor majoritet

Inom den grundläggande utbildningen är majoriteten av lärarna kvinnor och situationen är som helhet i stort sett den samma både i skolor med svenska som undervisningsspråk och i hela landet. Enligt uppgifterna för år 2016 var 77,3 procent av lärarna i de svenskspråkiga skolorna kvinnor, medan den motsvarande andelen år 2013 var 73,9 procent. I hela landet var de kvinnliga lärarnas andel också 77 procent år 2016. Inom de flesta tjänstetyper kan man märka till och med en ökning i andelen kvinnor sedan 2013. I de flesta fall är det fråga om mycket små ökningar, men det finns också kategorier av lärare där en större ökning har skett, som t.ex. i fråga om specialklasslärarna och speciallärarna (kvinnornas andel har ökat med 8 procentenheter sedan 2013) och timlärarna i huvudsyssla (andelen kvinnor har ökat med 13 procentenheter sedan 2013).

”Enligt uppgifterna för år 2016 var 77,3 procent av lärarna i de svenskspråkiga skolorna kvinnor.

Både internationellt och i Finland har man redan tidigare kunnat konstatera att det speciellt i de lägre årskurserna är vanligast med kvinnliga lärare. Även om en jämn könsfördelning inte är ett bevis på jämställdhet finns det skäl att lyfta fram frågor som inverkar på valet av yrke som t.ex. lönevillkor, anställningsvillkor, läraryrkets status och karriärmöjligheter.

Diagram 6.3. Den procentuella andelen (%) kvinnor och män bland rektorer och lärare inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp våren 2016

Länk till tabell 6.5.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Grundläggande utbildning 66,3 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

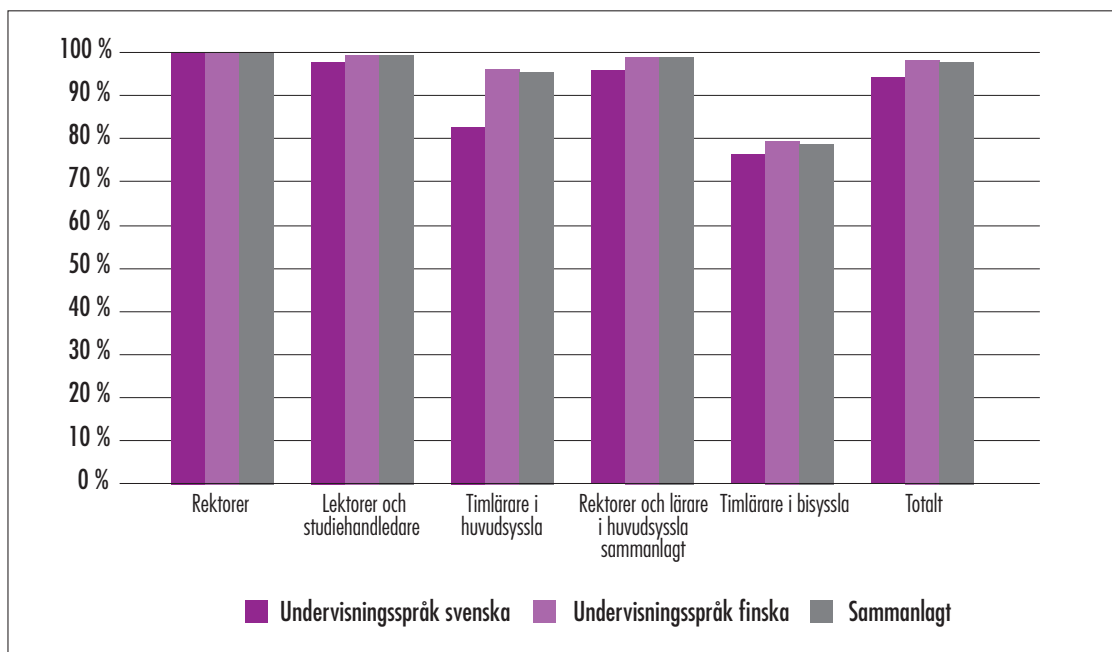
► Lärarsituationen inom gymnasieutbildningen

Andelen behöriga ökade en aning

Inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen var behörighetsgraden 94,5 procent bland de rektorer och lärare som deltog i enkäten. I hela landet var 98,3 procent formellt behöriga. Av alla rektorer och lärare i huvudsyssla var 95,7 procent behöriga inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen, medan till och med 99,1 procent var behöriga i hela landet – skillnaden är 3,4 procentenheter. Både i de svenskspråkiga gymnasierna och i hela landet var alla rektorer och nästan alla lektorer och studiehandledare behöriga enligt den insamlade statistiken (se tabell 6.6.).

”Inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen var behörighetsgraden 94,5 procent.

Diagram 6.4. Den procentuella andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2016

Länk till tabell 6.6.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Gymnasieutbildning 65,5 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Inga större förändringar har skett under perioden 2010–2016 och andelen behöriga har inte minskat inom någon tjänstetyp. I de fall där en förändring har skett inom den svenskspråkiga utbildningen så handlar det mest om små ökningar på omkring 2 procentenheter.

Av alla lektorer och timlärare i huvudsyssla inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen som deltog i enkäten var 95,4 procent formellt behöriga år 2016 – 96,7 procent var behöriga i Nyland, 94,8 procent i Österbotten och 93,5 procent i Egentliga Finland. I de finskspråkiga gymnasierna var 99,1 procent av lektorerna och timlärarna i huvudsyssla behöriga.

I de största undervisningsämnena, sett till antalet lektorer och timlärare i huvudsyssla som deltog i enkäten, varierade andelen behöriga mellan 90 och 100 procent. I en del ämnen var andelen behöriga en aning lägre, men ofta handlade det om ämnen som hade till och med under 10 svarande i enkäten. Då lärarnas antal är litet i ett visst undervisningsämne kan man inte dra alltför långtgående slutsatser gällande andelen behöriga. I modersmål och litteratur (svenska) var alla lärare behöriga liksom i det andra inhemska språket finska. I engelska var 97 procent av lärarna behöriga. I matematik var 91,1 procent av lärarna behöriga och det här betyder en minskning med nästan 5 procentenheter sedan år 2013. I de finskspråkiga gymnasierna var andelen behöriga i motsvarande ämnen i samtliga fall drygt 99 procent. (se tabell 6.7.)

Lärarna enligt ålder och kön

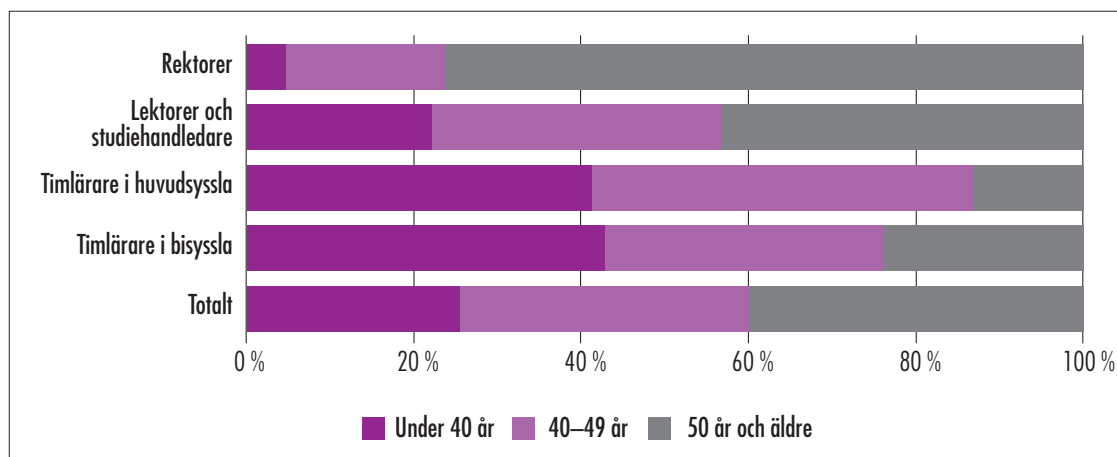
Lärarkåren inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen är något yngre än i landet i övrigt, men samtidigt är medelåldern bland rektorerna och lärarna i gymnasiet överhuvudtaget en aning högre än inom den grundläggande utbildningen. Enligt internationella studier är det också i andra länder vanligt med en aning äldre lärare inom gymnasieutbildningen än inom den grundläggande utbildningen. (TALIS 2013 Results)

Inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen var ungefär en fjärdedel av rektorerna och lärarna under 40 år (25,6 %), drygt en tredjedel var mellan 40 och 49 år (34,6 %) och resten eller nästan 40 procent var 50 år eller äldre (39,8 %). Av rektorerna och lärarna inom den finskspråkiga gymnasieutbildningen var 23,4 procent under 40 år, medan 33,4 procent var mellan 40 och 49 år och 43,2 procent var 50 år eller äldre.

Åldersfördelningen visar att det är framförallt rektorerna, men också lektorerna, som är 50 år eller äldre. Andelen rektorer som är över 50 år har ökat något i de svenskspråkiga skolorna sedan de tidigare statistiska insamlingarna – en ökning med 9,5 procentenheter sedan 2010. Också andelen lektorer som är i den här ålderskategorin har ökat med 7,3 procentenheter sedan insamlingen 2010.

”Åldersfördelningen visar att det är framförallt rektorerna som är 50 år eller äldre.

Diagram 6.5. Rektorernas och lärarnas procentuella fördelning (%) inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen enligt åldersgrupp och tjänstetyp våren 2016

Svarsprocenten i hela landet 2016: Gymnasieutbildning 65,5 %.

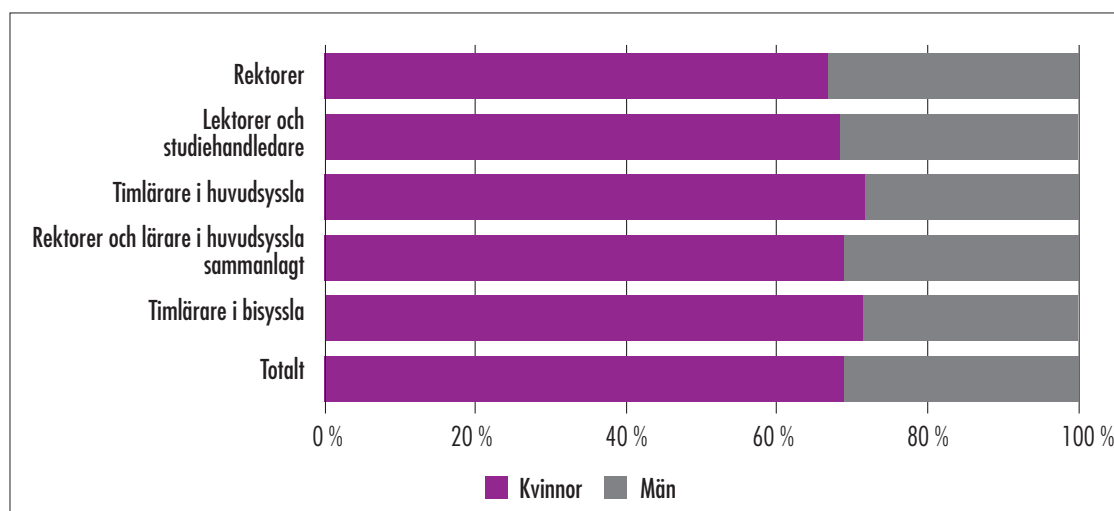
Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Såsom inom den grundläggande utbildningen så är också kvinnorna i majoritet bland lärarna inom gymnasieutbildningen. Könsfördelningen är ändå något jämnare bland rektorerna och lärarna i gymnasierna än bland rektorerna och lärarna inom den grundläggande utbildningen. Medan 77,3 procent av lärarna var kvinnor inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen så är andelen kvinnor inom gymnasieutbildningen 69 procent. Inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen är det i stort sett lika vanligt med kvinnor inom alla tjänstetyper, också bland rektorerna.

Bland lärarna inom gymnasieutbildningen i hela landet var andelen kvinnor lika stor som inom den svenskspråkiga utbildningen, 69,4 procent. En skillnad till den svenskspråkiga gymnasieutbildningen är att det i hela landet inte är lika vanligt med kvinnliga rektorer. Inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen var 66,7 procent av rektorerna kvinnor år 2016, medan de kvinnliga rektorerna var i minoritet i hela landet (46,1 %).

”Inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen var 66,7 procent av rektorerna kvinnor.

Diagram 6.6. Den procentuella andelen (%) kvinnor och män bland rektorer och lärare inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp våren 2016

Länk till tabell 6.8.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Gymnasieutbildning 65,5 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

► Lärarsituationen inom yrkesutbildningen

Den sammanställda statistiken omfattar alla de läroanstalter som erbjuder yrkesutbildning på andra stadiet (både grundläggande yrkesutbildning och yrkesinriktad tilläggsutbildning). Inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen var antalet rektorer och lärare som deltog i enkäten år 2016 inte tillräckligt stort för att det ska vara ändamålsenligt att göra en indelning enligt olika sätt att ordna utbildningen (totalt 318 rektorer och lärare deltog).

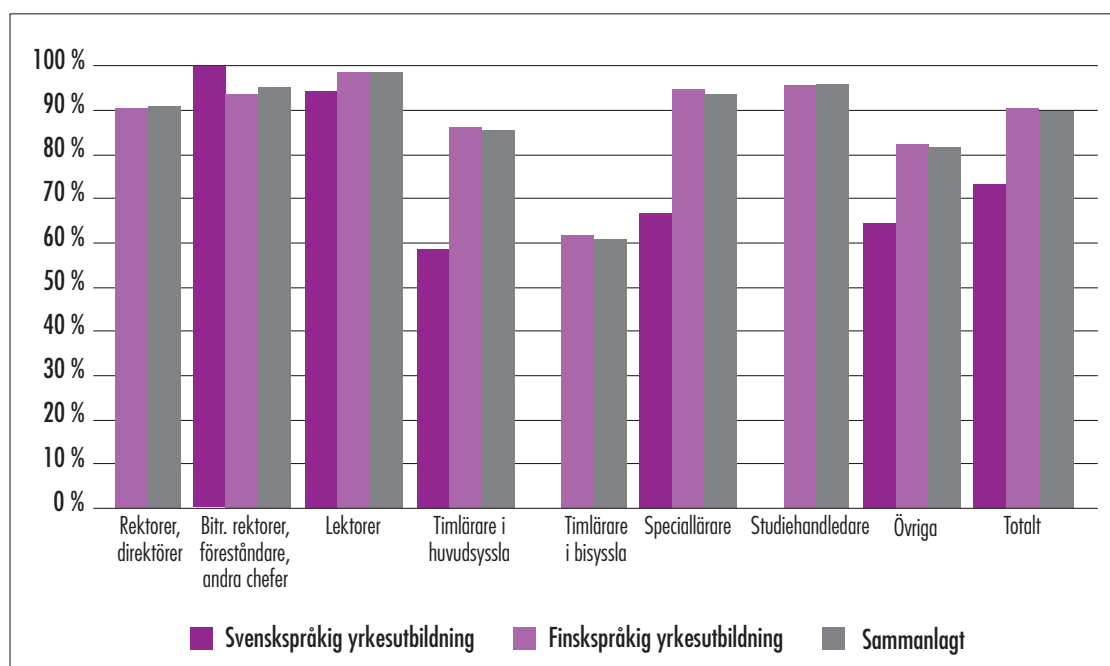
Stor skillnad i behörighet beroende på språk

Med lärarbehörighet avses att läraren har behörighet att sköta sin uppgift enligt vad som definieras i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998). Behörighetssituationen bland rektorer och lärare inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen var år 2016 fortfarande klart sämre än bland rektorer och lärare inom den finskspråkiga yrkesutbildningen. Av samtliga rektorer och lärare som deltog i enkäten och som undervisade i de svenskspråkiga yrkesläroanstalterna var 73,6 procent formellt behöriga för sin uppgift. Den motsvarande andelen för rektorerna och lärarna i hela landet var 90 procent – en skillnad på till och med 16 procentenheter beroende på språk.

Inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen fanns det stora skillnader i behörighet mellan de olika tjänstetyperna i insamlingen 2016. Av de deltagande lektorerna var 95 procent behöriga, medan endast 59 procent av timlärarna i huvudsyssla var behöriga. Alla biträdande rektorer, föreståndare och andra chefer som deltog i enkäten var behöriga.

”Av de deltagande lektorerna var 95 procent behöriga, medan endast 59 procent av timlärarna i huvudsyssla var behöriga.

Diagram 6.7. Den procentuella andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom yrkesutbildningen på andra stadiet enligt tjänstetyp och utbildningsanordnarens språk våren 2016

Länk till tabell 6.9.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Yrkesutbildning 65,9 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Våren 2016 var 72 procent av rektorerna och lärarna inom yrkesutbildningen behöriga i Nyland och 75 procent var behöriga i Österbotten. I den förra insamlingen år 2013 var skillnaden mellan de här två landskapen över 10 procentenheter, eftersom behörighetsgraden då var betydligt högre i Österbotten (67 %) än i Nyland (57 %). Skillnaden på 10 procentenheter år 2013 var endast 3 procentenheter år 2016.

Behörigheten bland lärarna inom de yrkesinriktade ämnena varierade kraftigt beroende på utbildningsområde. Inom nästan alla utbildningsområden var behörighetssituationen sämre inom den svenskspråkiga utbildningen än inom den finskspråkiga utbildningen. Behörighetsnivån var högst inom utbildningsområdet för samhällsvetenskap, företagsekonomi och administration samt inom turism-, kosthålls- och ekonomibranschen, eftersom alla lärare var behöriga. Inom det största utbildningsområdet teknik och kommunikation var 68 procent av lärarna behöriga.

”Inom det största utbildningsområdet teknik och kommunikation var 68 procent av lärarna behöriga.

Behörighetssituationen bland rektorer och lärare inom yrkesutbildningen på andra stadiet har år 2016 förbättrats betydligt jämfört med resultaten av datainsamlingen år 2010 – inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen med 13,6 procentenheter och inom den finskspråkiga yrkesutbildningen med 17,4 procentenheter. Förbättringen gällde alla tjänstetyper inom den svenskspråkiga utbildningen förutom speciallärarna som i stället hade en mindre andel behöriga enligt datainsamlingen 2016 än i insamlingarna 2013 och 2010. Det är ändå viktigt att lägga märke till att speciallärarna är en ganska liten grupp enligt insamlingarna och att också små förändringar i antal ger stora förändringar i andelar. (se tabell 6.10.)

Lärarna enligt ålder och kön

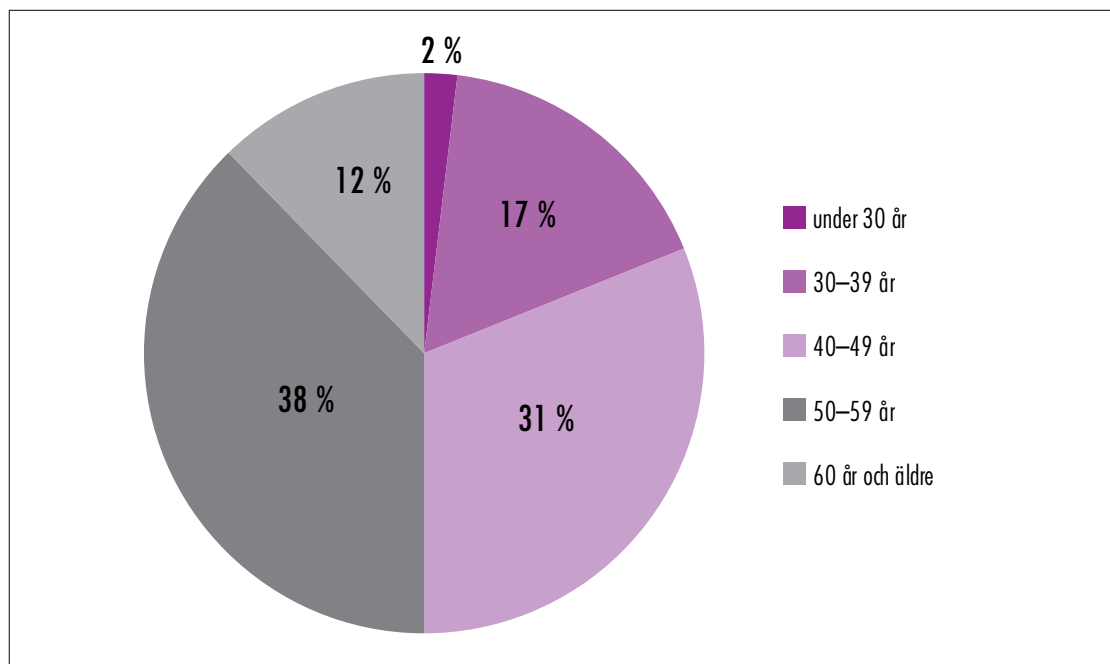
Största delen av lärarna inom yrkesutbildningen har sökt sig till läraryrket först efter en längre eller kortare tids arbete inom den egna branschen. Det här kan vara en delorsak till att lärarna är en aning äldre inom yrkesutbildningen än t.ex. inom den grundläggande utbildningen. Enligt förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998) måste dessutom lärare inom de yrkesinriktade studierna ha minst tre års praktisk arbetserfarenhet i motsvarande uppgifter för att vara behöriga. (Martin & Pennanen, 2015)

”Hälften av lärarna inom yrkesutbildningen var 50 år eller äldre.

Av de rektorer och lärare som deltog i enkäten var knappt en femtedel under 40 år (18,9 %), knappt en tredjedel av lärarna var 40–49 år (31,1 %) och resten eller 50 procent var 50 år och äldre. Hälften av lärarna inom yrkesutbildningen var 50 år eller äldre och det här betyder att många kommer att nå pensionsåldern inom de kommande åren. Andelen rektorer och lärare som var 50 år eller äldre har ökat med till och med 10 procentenheter inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen sedan den senaste insamlingen år 2013. Liksom inom gymnasieutbildningen så var också lärarkåren inom yrkesutbildningen

ändå i medeltal en aning yngre inom den svenskspråkiga utbildningen än inom den finskspråkiga utbildningen år 2016. Av rektorerna och lärarna inom de finskspråkiga yrkesläroanstalterna var 14,1 procent under 40 år, medan 29,5 procent var mellan 40 och 49 år och 56,4 procent var 50 år eller äldre.

Diagram 6.8. Rektorernas och lärarnas procentuella fördelning (%) inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen på andra stadiet enligt åldersgrupp våren 2016

Svarsprocenten i hela landet 2016: Yrkesutbildning 65,9 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Könsfördelningen inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen på andra stadiet är totalt sett ganska jämn; av alla rektorer och lärare är något över hälften kvinnor (54,7 %). Andelen kvinnor var exakt lika stor i hela landet. Andelen manliga och kvinnliga lärare varierar enligt utbildningsområde så att andelen manliga lärare är stor inom utbildningsområdet teknik och kommunikation, medan andelen kvinnliga lärare är stor speciellt inom social-, hälso- och idrottsområdet.

”Andelen kvinnliga lärare är stor speciellt inom social-, hälso- och idrottsområdet.

► Lärarsituationen inom den fria bildningen

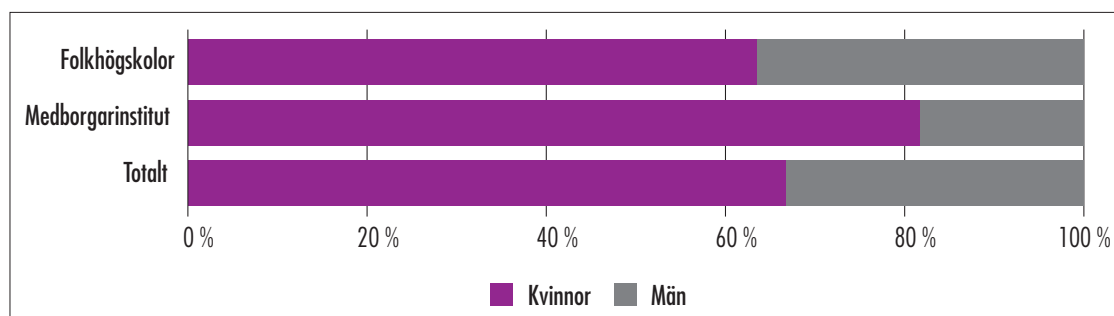
Datainsamlingen inom fritt bildningsarbete omfattar genomgående endast heltidsanställda rektorer och lärare. Som heltidsanställda lärare i fritt bildningsarbete räknas alla lärare som enligt situationen 1.3.2016 undervisade minst 16 timmar per vecka.

Behörighetsgraden inom den fria bildningen var 66,7 procent när det gäller den svenskspråkiga utbildningen år 2016, vilket är på samma nivå som år 2013. I medborgarinstituten med svenska som undervisningsspråk var 81,8 procent av de deltagande rektorerna och lärarna behöriga, medan 63,6 procent var behöriga i folkhögskolorna. Av rektorerna och lärarna i hela landet var 82 procent behöriga.

”Behörighetsgraden inom den fria bildningen var 66,7 procent.

Hälften av rektorerna och lärarna inom den fria bildningen på svenska var 50 år eller äldre och majoriteten var kvinnor (66,7 %). Speciellt i medborgarinstituten var andelen kvinnor stor inom lärarkåren (81,8 %). Också enligt könsfördelningen i hela landet var andelen kvinnor betydligt större än andelen män – av alla rektorer och lärare inom den fria bildningen var 75,1 procent kvinnor.

Diagram 6.9. Den procentuella andelen (%) kvinnor och män bland heltidsanställda rektorer och lärare inom den fria bildningen med svenska som undervisningsspråk enligt undervisningsplats våren 2016

Länk till tabell 6.11.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Den fria bildningen 62 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

► Litteraturförteckning

Förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (14.12.1998/986).
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980986> (Finlex)

Anne Martin & Matti Pennanen (2015). Pedagogisk expertis i rörelse. Pedagogiska forskningsinstitutet. Rapport 52. Jyväskylä universitet. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/45860>

Matti Taajamo, Eija Puhakka, Jouni Välijärvi (2015). Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:4. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75134>

OECD (2014). TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning. OECD Publishing. http://www.oecd-ilibrary.org/education/talis-2013-results_9789264196261-en

► **Tabeller**

Den grundläggande utbildningen

Tabell 6.1. Andelen formellt behöriga rektorer och lärare inom den grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp och undervisnings-språk våren 2010, 2013 och 2016

Tjänstetyp	Andelen behöriga lärare för uppgiften av de lärare som deltog i enkäten											
	Undervisningsspråk svenska				Undervisningsspråk finska				Sammanlagt			
	2010 %	2013 %	2016 %	Förändring 2010–2016 %-enheter	2010 %	2013 %	2016 %	Förändring 2010–2016 %-enheter	2010 %"	2013 %	2016 %	Förändring 2010–2016 %-enheter
Rektorer	96,8 %	96,0 %	99,2 %	2,4 %	98,8 %	96,0 %	98,7 %	-0,1 %	98,6 %	96,0 %	98,7 %	0,1 %
Lektorer	88,1 %	94,0 %	96,3 %	8,2 %	96,1 %	96,5 %	98,9 %	2,8 %	95,6 %	96,4 %	98,7 %	3,1 %
Klasslärare och lärare inom förskoleundervisning	88,4 %	87,4 %	89,2 %	0,8 %	95,7 %	94,5 %	96,7 %	1,0 %	95,2 %	94,0 %	96,3 %	1,1 %
Specialklass- och speciallärare	74,8 %	78,9 %	84,2 %	9,4 %	76,1 %	78,3 %	86,7 %	10,6 %	76,1 %	78,3 %	86,6 %	10,5 %
Lärare för invandrare	...	...	87,5 %	-	76,7 %	80,3 %	84,5 %	7,8 %	77,2 %	80,9 %	84,7 %	7,5 %
Timlärare i huvudsyssla	48,4 %	48,3 %	78,7 %	30,3 %	71,2 %	72,8 %	90,2 %	19,0 %	69,2 %	70,9 %	89,5 %	20,3 %
Rektorer och lärare i huvud- syssla sammanlagt	81,2 %	82,7 %	90,3 %	9,1 %	90,6 %	90,4 %	95,3 %	4,7 %	90,0 %	90,0 %	95,0 %	5,0 %
Timlärare i bisyssla	26,1 %	16,3 %	46,2 %	20,1 %	36,9 %	38,3 %	63,0 %	26,1 %	35,2 %	35,0 %	60,2 %	25,0 %
Totalt	78,9 %	79,2 %	89,0 %	10,1 %	89,6 %	89,3 %	95,1 %	5,5 %	88,9 %	88,7 %	94,8 %	5,9 %

I tabellen ingår inte kategorin övriga eller okända.

Svarsprocenten i hela landet 2010: Skolor inom grundläggande utbildning 90,5 %, specialskolor inom grundläggande utbildning 82,3 %, skolor med både grundläggande och gymnasieutbildning 81,6 %.

Svarsprocenten i hela landet 2013: Skolor inom grundläggande utbildning 88,1 %, specialskolor inom grundläggande utbildning 92,7 %, skolor med både grundläggande och gymnasieutbildning 73,2 %.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Grundläggande utbildning 66,3 %.

... Uppgiften anges ej p.g.a. bestämmelser om integritetsskydd.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst.

Tabell 6.2. Den formella behörigheten bland lektorer och timlärare i huvudsyssla inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen enligt det huvudsakliga undervisningsämnet våren 2016

Det huvudsakliga undervisningsämnet	Antal lärare som deltog i enkäten	Andelen formellt behöriga lärare för att sköta uppgiften (%)
Modersmål och litteratur, modersmålet svenska	48	97,9 %
Det andra inhemska språket finska (undervisningsspråk svenska)	51	94,1 %
Engelska	38	92,1 %
Tyska	3	...
Matematik	61	90,2 %
Fysik	8	87,5 %
Kemi	18	94,4 %
Geografi	3	...
Biologi	25	96,0 %
Religion, evangelisk-luthersk	17	82,4 %
Historia	25	100,0 %
Samhällslära	7	100,0 %
Elevhandledning	13	84,6 %
Musik	17	82,4 %
Bildkonst	11	72,7 %
Gymnastik	32	93,8 %
Hälsokunskap	6	83,3 %
Slöjd	30	93,3 %
Huslig ekonomi	27	96,3 %
Specialundervisning i klass	7	85,7 %
Övriga eller uppgift saknas	43	81,4 %
Totalt	490	91,4 %

Svarsprocenten i hela landet 2016: Grundläggande utbildning 66,3 %.

Undervisningsämnena med mycket få lärare enligt enkäten ingår i gruppen Övriga eller uppgift saknas.

... Uppgifterna anges ej p.g.a. bestämmelser om integritetsskydd.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Tabell 6.3. Den formella behörigheten bland rektorer och lärare i huvudsyssla inom den grundläggande utbildningen enligt landskap och undervisningsspråk våren 2016

Landskap	Undervisningsspråk svenska		Undervisningsspråk finska		Sammanlagt	
	Antal rektorer och lärare i huvudsyssla som deltog i enkäten	Formellt behöriga att sköta uppgiften (%)	Antal rektorer och lärare i huvudsyssla som deltog i enkäten	Formellt behöriga att sköta uppgiften (%)	Antal rektorer och lärare i huvudsyssla som deltog i enkäten	Formellt behöriga att sköta uppgiften (%)
Nyland	555	84,7 %	6 169	91,7 %	6 724	91,1 %
Egentliga Finland	135	83,0 %	2 224	97,9 %	2 359	97,0 %
Satakunta	15	93,3 %	1 198	95,5 %	1 213	95,5 %
Egentliga Tavastland			840	94,6 %	840	94,6 %
Birkaland	12	100,0 %	2 575	97,3 %	2 587	97,3 %
Päijänne-Tavastland			873	94,3 %	873	94,3 %
Kymmenedalen	9	100,0 %	805	92,5 %	814	92,6 %
Södra Karelen			627	95,9 %	627	95,9 %
Södra Savolax			790	95,8 %	790	95,8 %
Norra Savolax			1 111	97,7 %	1 111	97,7 %
Norra Karelen			787	97,1 %	787	97,1 %
Mellersta Finland			1 545	98,5 %	1 545	98,5 %
Södra Österbotten			1 117	95,4 %	1 117	95,4 %
Österbotten	533	97,7 %	410	92,9 %	943	95,7 %
Mellersta Österbotten	43	90,7 %	373	95,2 %	416	94,7 %
Norra Österbotten	5	60,0 %	2 486	96,5 %	2 491	96,5 %
Kajanaland			408	97,5 %	408	97,5 %
Lappland			947	97,0 %	947	97,0 %
Totalt	1 307	90,3 %	25 285	95,3 %	26 592	95,0 %

Svarsprocenten i hela landet 2016: Grundläggande utbildning 66,3 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Tabell 6.4. Den formella behörigheten bland klasslärare och lärare inom förskoleundervisningen samt lektorer inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen enligt landskap våren 2016

Landskap	Klasslärare och lärare inom förskoleundervisning			Lektorer		
	Antal som deltog i enkäten	Formellt behöriga att sköta uppgiften		Antal som deltog i enkäten	Formellt behöriga att sköta uppgiften	
Nyland	218	176	80,7 %	165	161	97,6 %
Egentliga Finland	60	48	80,0 %	31	28	90,3 %
Österbotten	219	218	99,5 %	130	127	97,7 %
Mellersta Österbotten	12	10	83,3 %	15	14	93,3 %
Övriga landskap	17	17	100,0 %	13	11	84,6 %
Totalt	526	469	89,2 %	354	341	96,3 %

Svarsprocenten i hela landet 2016: Grundläggande utbildning 66,3 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Tabell 6.5. Den procentuella andelen (%) kvinnor bland rektorer och lärare inom den grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2016

Tjänstetyp	Undervisningsspråk svenska		Undervisningsspråk finska		Sammanlagt	
	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)
Rektorer	118	58,5 %	1 308	47,9 %	1 426	48,8 %
Lektorer	354	69,5 %	7 400	75,4 %	7 754	75,1 %
Klasslärare och lärare inom förskoleundervisning	526	81,4 %	10 405	78,8 %	10 931	78,9 %
Specialklass- och speciallärare	165	92,1 %	3 759	84,9 %	3 924	85,2 %
Lärare för invandrare	8	100,0 %	168	88,1 %	176	88,6 %
Timlärare i huvudsyssla	136	78,7 %	2 245	76,6 %	2 381	76,7 %
Rektorer och lärare i huvudsyssla sammanlagt	1 307	77,3 %	25 285	77,0 %	26 592	77,0 %
Timlärare i bisyssla	39	76,9 %	192	77,1 %	231	77,1 %
Totalt	1 346	77,3 %	25 477	77,0 %	26 823	77,0 %

I tabellen ingår inte kategorin övriga eller okända.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Grundläggande utbildning 66,3 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Gymnasieutbildningen

Tabell 6.6. Andelen formellt behöriga rektorer och lärare inom gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2010, 2013 och 2016

Tjänstetyp	Andelen behöriga lärare för uppgiften av de lärare som deltog i enkäten									
	Undervisningsspråk svenska				Undervisningsspråk finska				Sammanlagt	
	2010 %	2013 %	2016 %	Förändring 2010–2016 %-enheter	2010 %	2013 %	2016 %	Förändring 2010–2016 %-enheter	2010 %	Förändring 2010–2016 %-enheter
Rektorer	100,0 %	100,0 %	100,0 %		98,5 %	96,7 %	100,0 %	1,5 %	98,7 %	1,3 %
Lektorer och studiehandledare	95,2 %	97,2 %	97,7 %	2,5 %	97,5 %	97,0 %	99,5 %	2,0 %	97,3 %	2,1 %
Lärare för invandrare						77,8 %	80,0 %			
Timlärare i huvudsyssla	79,8 %	78,3 %	82,6 %	2,8 %	86,0 %	89,6 %	96,3 %	10,3 %	85,6 %	9,7 %
Rektorer och lärare i huvudsyssla sammanlagt	93,1 %	94,1 %	95,7 %	2,6 %	95,7 %	95,7 %	99,1 %	3,4 %	95,5 %	3,4 %
Timlärare i bisyssla	57,4 %	60,8 %	76,2 %	18,8 %	48,9 %	51,7 %	79,5 %	30,6 %	50,0 %	28,9 %
Totalt	89,8 %	91,1 %	94,5 %	4,7 %	93,4 %	93,7 %	98,6 %	5,2 %	93,1 %	5,2 %

I tabellen ingår inte kategorin okända.

Svarsprocenten i hela landet 2010: Gymnasieutbildning 97,2 %, skolor med både grundläggande utbildning och gymnasieutbildning 81,6 %.

Svarsprocenten i hela landet 2013: Gymnasieutbildning 94,0 %, skolor med både grundläggande utbildning och gymnasieutbildning 73,2 %.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Gymnasieutbildning 65,5 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Tabell 6.7. Den formella behörigheten bland lektorer och timlärare i huvudsyssla inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen enligt det huvudsakliga undervisningsämnet våren 2016

Det huvudsakliga undervisningsämnet	Antal lärare som deltog i enkäten	Andelen formellt behöriga lärare för att sköta uppgiften (%)
Modersmål och litteratur, modersmålet svenska	36	100,0 %
Det andra inhemska språket finska (undervisningsspråk svenska)	26	100,0 %
Engelska	33	97,0 %
Tyska	13	92,3 %
Franska	10	100,0 %
Matematik	45	91,1 %
Fysik	13	100,0 %
Kemi	7	100,0 %
Geografi	5	100,0 %
Biologi	16	100,0 %
Religion, evangelisk-luthersk	11	100,0 %
Historia	20	100,0 %
Studiehandledning	18	88,9 %
Bildkonst	8	75,0 %
Gymnastik	9	88,9 %
Övriga eller uppgift saknas	33	93,9 %
Totalt	303	95,7 %

I tabellen ingår inte kategorierna ingen undervisning och klassundervisning.

Undervisningsämnena med mycket få lärare enligt enkäten ingår i gruppen Övriga eller uppgift saknas.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Gymnasieutbildning 65,5 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Tabell 6.8. Den procentuella andelen (%) kvinnor bland rektorer och lärare inom gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2016

Tjänstetyp	Undervisningsspråk svenska		Undervisningsspråk finska		Sammanlagt	
	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)
Rektorer	21	66,7 %	254	46,1 %	275	47,6 %
Lektorer och studiehandledare	260	68,5 %	3 357	71,1 %	3 617	70,9 %
Lärare för invandrare			5	40,0 %	5	40,0 %
Timlärare i huvudsyssla	46	71,7 %	572	69,6 %	618	69,7 %
Rektorer och lärare i huvudsyssla sammanlagt	327	68,8 %	4 188	69,3 %	4 515	69,3 %
Timlärare i bisyssla	21	71,4 %	112	72,3 %	133	72,2 %
Totalt	348	69,0 %	4 300	69,4 %	4 648	69,4 %

I tabellen ingår inte kategorin övriga eller okända.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Gymnasieutbildning 65,5 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Yrkesutbildningen

Tabell 6.9. Den formella behörigheten bland rektorer och lärare inom yrkesutbildningen på andra stadiet enligt tjänstetyp och utbildningsanordnarens språk våren 2016

Tjänstetyp	Svenskspråkig yrkesutbildning		Finskspråkig yrkesutbildning		Sammanlagt	
	Antal lärare som deltog i enkäten	Formellt behöriga att sköta uppgiften (%)	Antal lärare som deltog i enkäten	Formellt behöriga att sköta uppgiften (%)	Antal lärare som deltog i enkäten	Formellt behöriga att sköta uppgiften (%)
Rektorer, direktörer	...	...	63	90,5 %	66	90,9 %
Bitr. rektorer, föreståndare, andra chefer	15	100,0 %	237	93,7 %	249	95,2 %
Lektorer	111	94,6 %	3 282	98,7 %	3 393	98,7 %
Timlärare i huvudsyssla	123	58,5 %	3 630	86,5 %	3 753	85,6 %
Timlärare i bisyssla	...	...	243	61,7 %	246	61,0 %
Speciallärare	18	66,7 %	408	94,9 %	426	93,7 %
Studiehandledare	...	...	144	95,8 %	147	95,9 %
Övriga	42	64,3 %	1 104	82,6 %	1 149	81,7 %
Totalt	318	73,6 %	9 111	90,5 %	9 429	90,0 %

Svarsprocenten i hela landet 2016: Yrkesutbildning 65,9 %.

... Uppgiften anges ej p.g.a. bestämmelser om integritetsskydd.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

Tabell 6.10.

Andelen formellt behöriga rektorer och lärare inom yrkesutbildningen på andra stadiet enligt tjänstetyp och utbildningsanordnarens språk våren 2010, 2013 och 2016

Tjänstetyp	Andelen behöriga lärare för uppgiften av de lärare som deltog i enkäten									
	Svenskspråkig yrkesutbildning				Finskspråkig yrkesutbildning				Sammanlagt	
	2010 %	2013 %	2016 %	Förändring 2010–2016 %-enheter	2010 %	2013 %	2016 %	Förändring 2010–2016 %-enheter	2010 %	Förändring 2010–2016 %-enheter
Rektorer, direktörer	90,0 %	100,0 %	...	...	90,2 %	95,6 %	90,5 %	0,3 %	90,2 %	90,9 %
Bitr. rektorer, föreståndare, andra chefer	75,0 %	84,6 %	100,0 %	25,0 %	88,5 %	89,2 %	93,7 %	5,2 %	87,5 %	95,2 %
Lektorer	86,2 %	89,1 %	94,6 %	8,4 %	93,0 %	94,8 %	98,7 %	5,7 %	92,7 %	98,7 %
Tillfälliga i huvudsyssla	38,6 %	44,4 %	58,5 %	19,9 %	55,0 %	68,7 %	86,5 %	31,5 %	54,1 %	85,6 %
Tillfälliga i bisyssla	46,2 %	33,3 %	...	...	36,8 %	45,5 %	61,7 %	24,9 %	37,0 %	61,0 %
Speciallärare	84,6 %	100,0 %	66,7 %	-17,9 %	85,7 %	96,3 %	94,9 %	9,2 %	85,6 %	93,7 %
Studiehandledare	90,0 %	100,0 %	...	...	85,5 %	92,1 %	95,8 %	10,3 %	85,7 %	95,9 %
Övriga	42,4 %	61,9 %	64,3 %	21,9 %	55,5 %	63,2 %	82,6 %	27,1 %	54,8 %	81,7 %
Totalt	60,0 %	62,0 %	73,6 %	13,6 %	73,2 %	80,7 %	90,5 %	17,4 %	72,6 %	90,0 %

Svarsprocenten i hela landet 2010: Yrkesutbildning 86,2 %.

Svarsprocenten i hela landet 2013: Yrkesutbildning 90,4 %.

Svarsprocenten i hela landet 2016: Yrkesutbildning 65,9 %.

... Uppgiften anges ej p.g.a. bestämmelser om integritetsskydd.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvalningens statistiktjänst

Den fria bildningen

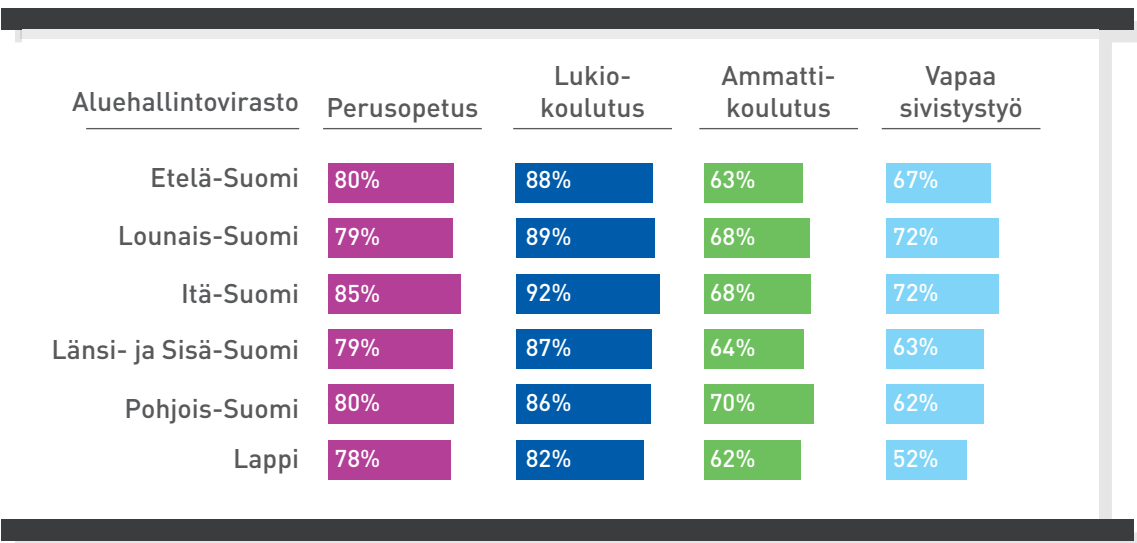
Tabell 6.11. Den procentuella andelen (%) kvinnor bland heltidsanställda rektorer och lärare inom den fria bildningen enligt undervisningsplats och undervisningsspråk våren 2016

Läroanstaltstyp	Undervisningsspråk svenska		Undervisningsspråk finska		Sammanlagt	
	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)	Antal rektorer och lärare som deltog i enkäten	Varav kvinnor (%)
Folkhögskolor	33	63,6 %	339	72,6 %	372	71,2 %
Medborgarinstitut	33	81,8 %	669	78,9 %	702	79,1 %
Övriga läroanstalter	...	...	39	53,8 %	45	50,0 %
Totalt	72	66,7 %	1 047	75,6 %	1 119	75,1 %

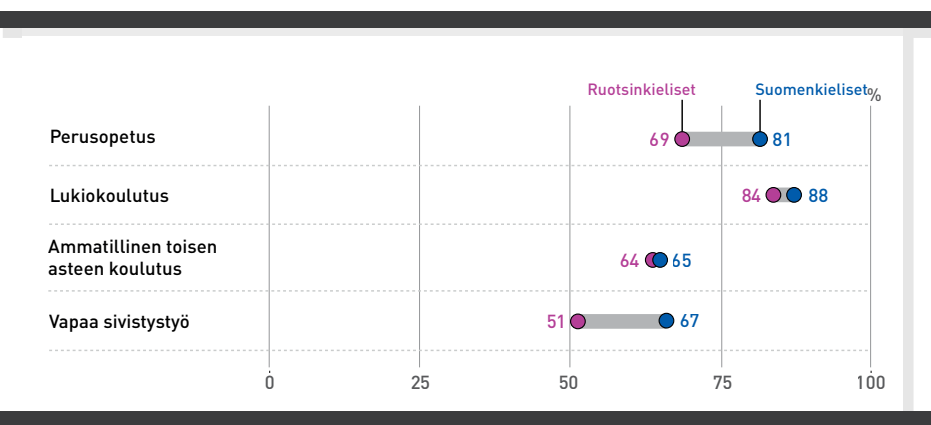
Svarsprocenten i hela landet 2016: Den fria bildningen 62 %.

Källa: Statistikcentralen. Vipunen - utbildningsförvaltningens statistiktjänst

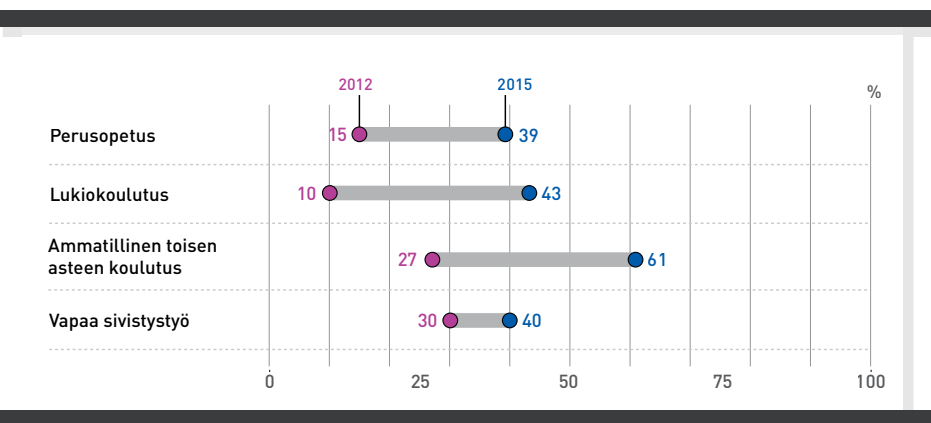
Aktiivisuus osallistua täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%) alueittain

Suomen- ja ruotsinkielisten oppilaitosten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)

Henkilökohtaisen koulutus- ja kehittämissuunnitelman hyödyntäminen eri koulutusmuodoissa vuosina 2012 ja 2015

Opetusneuvos Elisa Helin
Erityisasiantuntija Timo Kumpulainen

7 Opettajien osallistuminen jatko- ja täydennyskoulutukseen, asiantuntijavaihtoon sekä työelämäjaksoihin

Opettajien osallistumista jatko- ja täydennyskoulutukseen on selvitetty osana kansallista opettajatiedonkeruuta vuodesta 2008 lähtien. Osallistumistiedot on kerätty erikseen perusopetuksen, lukiokoulutuksen, toisen asteen ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstön osalta sekä vapaan sivistystyön päätoimisen henkilöstön osalta.

Nyt kuvatut täydennyskoulutustiedot koskevat pääasiassa vuotta 2015 (osallistuminen täydennyskoulutukseen 1.1.–31.12.2015 välisenä aikana). Kyselyn ensisijaisena tarkoituksena oli tuottaa tietoa opetushenkilöstön aktiivisuudesta kehittää omaa ammatillista osaamistaan tai osallistumattomuudesta sekä kerätä tietoa koulutuksellinen tasa-arvon toteutumisesta työyhteisöissä (koko henkilöstön mahdollisuudet osallistua täydennyskoulutukseen).

Koulutukseen osallistumista mitattiin kouluttautumiseen käytetyllä ajalla. Käytetty aika pyydettiin kuvaamaan henkilötyöpäivän tarkkuudella. Henkilötyöpäivällä tarkoitettiin vähintään kuuden tunnin työpanosta. Esimerkiksi kaksi kahdeksantuntista täydennyskoulutuspäivää laskettiin kahdeksi täydennyskoulutuspäiväksi. Vastaavasti kaksi vähintään kolmen tunnin työpanosta laskettiin yhdeksi täydennyskoulutuspäiväksi. Alle kolme tuntia kestäneitä tilaisuuksia ei huomioitu näissä tilastoissa. Tiedossa kuitenkin on, että täydennyskouluttautumiseen hyödynnetään myös lyhyitä 1-2 tunnin tuokioita.

Kyselyn vastausprosentti oli matalampi kuin aiempina vuosina. Vuonna 2016 suoritettussa tiedonkeruussa oli mukana yhteensä 42 906 opettajaa, joista perusopetuksessa oli 27 140, lukiokoulutuksen parissa 5 218, toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa 9 429 sekä vapaassa sivistystyössä 1 119 henkeä. Kerätyistä tiedoista puuttuvat Ahvenanmaan tiedot ja virkavapaalla olleiden tiedot.

Vuoden 2016 tiedonkeruussa täydennyskoulutuksen osallistumisen muodot on kuvattu seuraavasti:

- **Tutkintotavoitteinen koulutus** sisältää tutkintotavoitteisen koulutuksen, kuten tohtorin- ja lisensiaatintutkinnon, ylemmän ja alemman korkeakoulututkinnon, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon tai muun tutkinnon.
- **Kelpoisuuden tai erityispätevyyden tuottava koulutus:** sisältää mm. opettajan pedagogiset opinnot tai ammatilliset opettajaopinnot, erityisopettajakoulutuksen, opinto-ohjaaja-koulutuksen tai korkeakoulujen erilliset arvosanaopinnot, opetushallinnon tutkinnon, PD-koulutuksen tai ammatilliset erikoistumisopinnot sekä muun pitkäkestoisen erikoistumiskoulutuksen.
- **Työnantajan järjestämä henkilöstökoulutus:** sisältää osallistumista koskevat tiedot työnantajan järjestämästä tai hankkimasta tai työ- ja virkaehtosopimukseen kuuluvasta henkilöstökoulutuksesta.

- **Muu täydennyskoulutus ammatillista osaamista päivittävä tai kehittävä toiminta:** sisältää osallistumisen esimerkiksi aine- tai ammattijärjestön järjestämään täydennyskoulutukseen, omaehtoiseen kouluttautumiseen sekä osallistumisen valtion tai aluehallinnon rahoittamaan henkilöstökoulutukseen tai muuhun vastaavaan täydennyskoulutukseen.
- **Asiantuntijavaihtoon osallistuminen:** osallistuminen vähintään viikon pituiseen joko kotimaiseen tai kansainväliseen oman alan asiantuntijavaihtoon.

Lisäksi lomakkeessa kysyttiin opettajan kanssa sovitun koulutus- ja kehittämissuunnitelman hyödyntämisestä ammatillisen osaamisen kehittämisen tukena sekä osallistumisesta työelämäjaksoihin.

Tiedonkeruun täydennyskoulutuksen osallistumisen muodoista puuttui informaali ammatillisen osaamisen kehittämisen muoto. Usein informaalia oppimista tapahtuu erilaisissa työ- ja vapaa-ajan yhteisöissä. Näyttäisi siltä, että informaalit oman osaamisen kehittämisen muodot ovat kasvava trendi opetustoimen henkilöstön keskuudessa. Vapaa-ajalla tapahtuvan epämuodollisen oppimisen ja hyvinvointiin keskittyvän koulutuksen katsotaan usein edistävän omaa työhyvinvointia. Sillä taas katsotaan olevan heijastusvaikutus oppilaiden hyvinvointiin sekä oman työn kehittämiseen ja työnimiuun.

Tällainen ”arkioppiminen” tai vertaisoppiminen, joka ei välttämättä ole suunnitelmallista tai tavoitteellista eikä varsinaisesti tähtää oppimiseen, voi merkittävästi lisätä ammatillista osaamista. Esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikoiden taitojen opiskelu itsenäisesti verkossa tai omien laitteiden parissa, kasvatustieteellisen kirjallisuuden lukeminen lukupiirissä, tietoisuustaitokurssit tai liikunnanopettajan uusien liikuntalajien opettelu ovat esimerkkejä informaalista täydennyskoulutuksesta. Tällainen täydennyskoulutuksen muoto on yleisessä tiedonkeruussa haastava mitattava. Se on kuitenkin asia, jota kannattaisi pohtia tulevia tiedonkeruita suunniteltaessa. Opettajat ja rehtorit kehittävät tunnetusti omaa osaamistaan vapaa-ajallaan ja työssään.

Opettajien ja oppilaitosjohton osallistuminen ammatillista osaamista kehittävään toimintaan vuonna 2015

Vuonna 2015 opettajat ja oppilaitosjohto osallistuivat täydennys- tai jatkokoulutukseen aktiivisesti. Lähes neljä viidestä eli 77,4 prosenttia henkilöstöstä päivitti vuoden aikana omaa ammatillista osaamistaan täydennyskoulutuksessa. Eri henkilöstöryhmien aktiivisuudessa ja kouluttautumisen tarpeissa oli eroja.

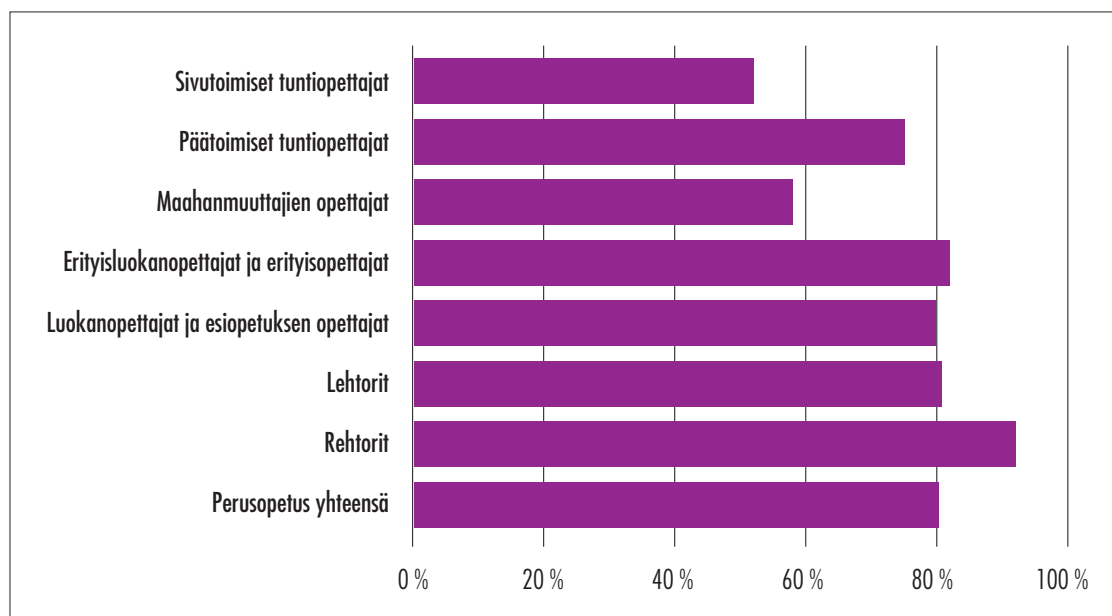
Aktiivisimpia jatko- ja täydennyskoulutukseen osallistuneita opettajaryhmiä olivat perusopetuksen (92,0 %) ja lukiokoulutuksen rehtorit (97,1 %), lukiokoulutuksen lehtorit (88,3 %) ja päätoimiset tuntiopettajat (88,2 %), perusopetuksen erityisluokanopettajat (82,2 %) sekä perusopetuksen luokanopettajat (80,8 %). Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa aktiivisimpia olivat rehtorit ja johtajat (86,6 %). Vapaan sivistystyön osalta aktiivisin ryhmä olivat rehtorit (85,9 %) sekä apulaisrehtorit, aluerehtorit ja vararehtorit (86,4 %).

Opetustoimen henkilöstökoulutusta tuettiin noin 20 miljoonalla eurolla vuonna 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus vastasivat yhdessä valtionavustustoiminnasta sekä henkilöstökoulutuksen kehittämisestä kansallisella tasolla. Opetushallitus myönsi valtion erityisavustuksena tästä rahasta noin puolet. Toinen puoli on viime

vuosina jaettu määräraikaisen Osaava-ohjelman kautta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on vastannut Osaava-ohjelmalle suunnatun määrärahan jakamisesta, ja aluehallintovirastot ovat kanavoineet rahaa alueellisille verkostoille, jotka koostuvat koulutuksen järjestäjistä. Vuonna 2015 Osaava -ohjelman koulutusteemoina olivat opetustoimen laatutyön edistäminen, hyvinvoinnin edistäminen opetustoimessa, tietoyhteiskuntaosaamisen vahvistaminen, osaamisen kehittämisen suunnitelmallisten rakenteiden ja mallien kehittäminen verkostossa sekä erityisryhmille tarjottu koulutus. Osaava -ohjelman kautta koulutuksiin osallistui vuonna 2015 yhteensä 62 755 koulutettavaa.

Perusopetuksen opettajat ja rehtorit osallistuivat aktiivisesti täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon vuonna 2015. Rehtoreiden ja kaikkien muiden opettajaryhmien paitsi maahanmuuttajien opettajien ja lehtoreiden osallistumisprosentti oli kasvanut vuodesta 2013.

Kuvio 7.1. Perusopetuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)

[Linkki taulukkoon 7.1.](#)

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

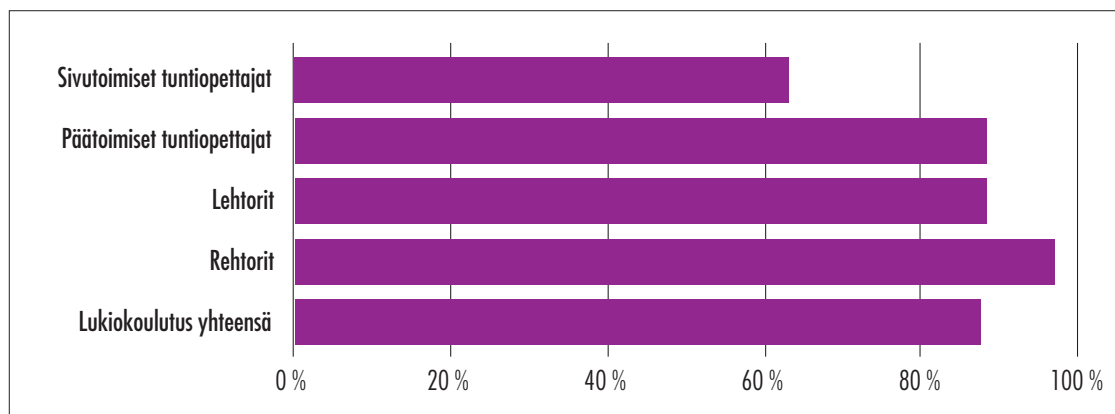
Yhä useampi opettaja työskentelee maahanmuuttajaoppilaiden tai monikulttuurisen taustan omaavien oppilaiden kanssa joustavin opetusjärjestelyin. Kulttuurinen moninaisuus ja sen tuntemus, suomi toisena kielenä opetus sekä erilaiset tuen muodot ovat nousseet voimakkaasti esille koulutustarpeina. Näihin teemoihin esimerkiksi Opetushallitus on osoittanut opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutushauissa 2015-2016 yhä enemmän valtion erityisavustusta. Täydennyskoulutuksiin ovat osallistuneet eri tehtävissä toimivat opettajat esiopettajista aina aikuiskouluttajiin asti. Valmistavien luokkien opettajat ovat osallistuneet näihin koulutuksiin yhdessä muiden opettajien kanssa tai heille erikseen räätälöityihin koulutusosioihin tai koulutuksiin. Seuraavaa tiedonkeruuta suunnitellussa tämän tehtävätyypin määrittely kannattaa uudistaa.

Täydennyskoulutuksiin osallistumisen kasvua perusopetuksen puolella saattaa selittää myös valmistautuminen sekä osallistuminen opetussuunnitelmien uudistamistyöhön (POPS2014,

EOPS2014 sekä Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015). Vuosina 2014-2015 Opetushallitus ja Aluehallintovirasto rahoittivat sekä järjestivät useita valtakunnallisia OPS -prosessikoulutuksia. Myös rehtoreille oli koulutusta OPS -työn johtamisesta. Osallistuminen näihin koulutuksiin oli aktiivista, ja osallistujamäärät olivat suuria.

Lukiokoulutuksen opettajat ja rehtorit osallistuivat aktiivisesti täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon vuonna 2015. Täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon osallistui 87,5 prosenttia lukiokoulutuksen opettajistosta, jota voidaan pitää erinomaisena osallistumisasteena. Täydennyskoulutukseen osallistumisen aste oli kasvanut kaikissa opettajaryhmissä sekä rehtoreilla ja johtajilla vuodesta 2013.

Kuvio 7.2. Lukiokoulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)

Linkki taulukkoon 7.2.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

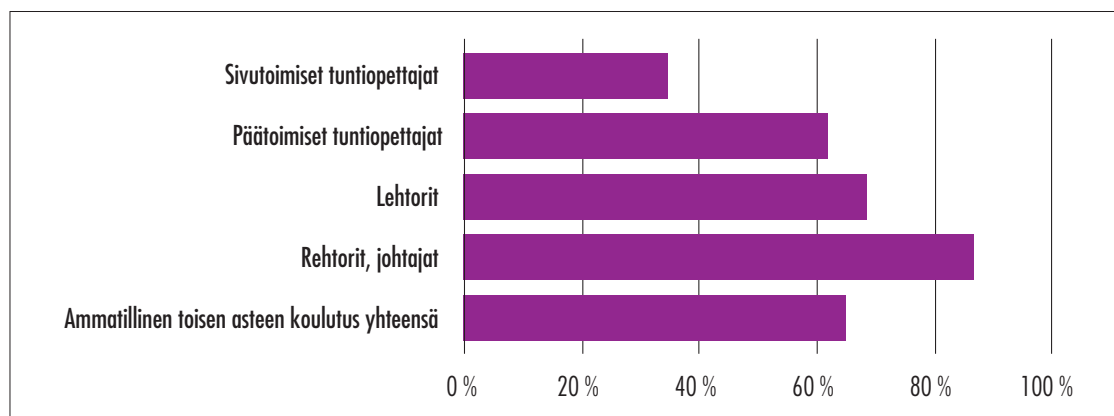
Täydennyskoulutuksiin osallistumisen kasvua lukiokoulutuksessa saattaa selittää valmistautuminen sekä osallistuminen opetussuunnitelmien uudistamistyöhön (LOPS2014, Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2015 sekä Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Vuonna 2014-2015 Opetushallitus rahoitti sekä järjesti useita valtakunnallisia opetussuunnitelmaprosessikoulutuksia yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa. Myös rehtoreille oli koulutusta opetussuunnitelmatyön johtamisesta. Osallistuminen näihin koulutuksiin oli aktiivista ja osallistujamäärät olivat suuria.

Lisäksi sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin siirtyminen on lisännyt tarvetta ja halukkuutta osallistua tätä osaamista kehittäviin koulutuksiin. Myös tähän teemaan Opetushallitus on suunnannut henkilöstökoulutuksen valtionavustusta vuosina 2014-2016.

Ammatillisen koulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen on vähentynyt aiempaan tiedonkeruuseen verrattuna. Sen sijaan osallistuminen työelämäjaksolle on jonkin verran kasvanut. Vuoden 2015 aikana 17 prosenttia ammatillisen koulutuksen opettajista osallistui työelämäjaksolle, kun vuonna 2012 vastaava prosenttiosuus oli viisi. Edelleen ollaan selvästi jäljessä siitä tavoitteesta, että jokainen ammatillisen koulutuksen opettaja osallistuisi kerran viidessä vuodessa työelämäjaksolle.

Vapaan sivistystyön opettajat, rehtorit, linjanjohtajat ja lehtorit osallistuivat aktiivisesti täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon vuonna 2015. Vuoden 2013 aineistoon verrattuna osallistumisprosentti täydennyskoulutukseen oli kasvanut kaikissa tehtäväryhmissä päätoimisia tuntiopettajia lukuun ottamatta. Päätoimiset tuntiopettajat osallistuivat huomattavan vähän täydennyskoulutukseen, 38,8 %. Vähäistä osallistumista selittävät vapaan sivistystyön tuntiopettajien haasteelliset ja vaihtelevat työajat sekä työt useissa eri toimipisteissä. Sitoutuminen pidempikestoisiin täydennyskoulutuksiin sekä eri työyhteisöjen omiin koulutuksiin on ollut heille erityisen haastavaa.

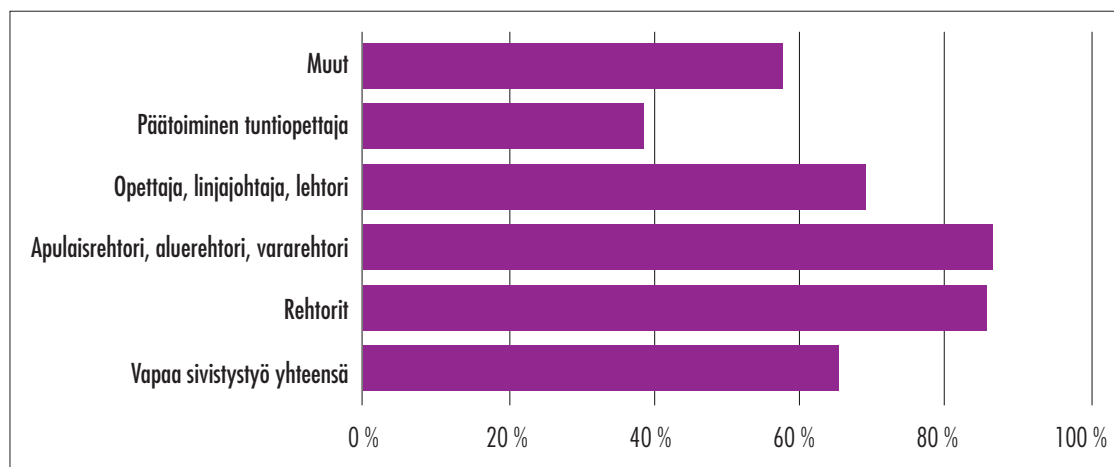
Kuvio 7.3. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)

Linkki taulukkoon 7.3.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Kuvio 7.4. Vapaan sivistystyön koulutuksen päätoimisten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)

Linkki taulukkoon 7.4.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Opettajien ikä ja osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)

Peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen opettajista täydennyskoulutukseen osallistuivat aktiivisimmin 50–54-vuotiaat, kun taas vapaan sivistystyön opettajista aktiivisimpia olivat 40–44-vuotiaat. Vähiten täydennyskoulutuksiin osallistuvat kaikista koulutusmuodoista alle 34-vuotiaat sekä yli 60-vuotiaat opettajat.

Uudet opettajat eivät välttämättä vielä työuransa alkuvaiheessa suuntaudu formaaliin täydennyskoulutukseen vaan hakeutuvat enemmän oman työyhteisönsä mentorointiryhmiin tai perehdytyskoulutukseen. He saattavat muutenkin kokea, että eivät vasta koulutuksesta valmistuneina ole lisäkoulutuksen tarpeessa, ja haluavat rauhassa ottaa haltuun uuden työn. Täydennyskoulutustarpeet alkavat herätä muutamien työvuosien jälkeen. 50–54-vuotiaat opettajat ovat saaneet opettajankoulutuksensa 1980-luvulla. Digitalisaatio, uusi pedagoginen ajattelu, oppilaiden ja opiskelijoiden tuen tarpeiden lisääntyminen, työelämän muutokset, globalisaatio, kulttuurisen moninaisuuden lisääntyminen sekä toimintakulttuurin muutokset haastavat opettajaa ja hänen osaamistaan yhä enemmän. Myös tarve ja halu täydennyskoulutukseen tässä ikäryhmässä on suurta, koska työvuosiakin on vielä edessä reilusti.

Opettajien osallistuminen erimuotoisesti toteutettuun täydennyskoulutukseen (käytetty aika, htpv)

Eri tavoitteita toteuttavaan jatko- ja täydennyskoulutukseen käytettiin runsaasti aikaa. Kaikissa koulutusmuodoissa eniten henkilötyöpäiviä käytettiin muuhun täydennyskoulutukseen, ammatillista osaamista päivittävään ja kehittävään toimintaan. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajat käyttivät toisiksi eniten henkilötyöpäiviä työnantajan järjestämään henkilöstökoulutukseen. Ammatillisessa koulutuksessa toiseksi eniten henkilötyöpäiviä käytettiin tutkintotavoitteiseen koulutukseen ja vapaassa sivistystyössä kelpoisuuden antavaan koulutukseen. Kaikista jatko- ja täydennyskoulutuksen vaihtoehtoista vähiten aikaa käytettiin kaikissa koulutusmuodoissa asiantuntijavaihtoon. (Asiaa käsittelevät tilastotaulukot luvun lopussa liitetiedostoina).

Tulosta selittää se, että osa työnantajan järjestämästä täydennyskoulutuksesta, esimerkiksi työ- ja virkaehtosopimukseen liittyvä koulutus, on opettajaa velvoittavaa koulutusta. Lisäksi tässä saattavat myös jo näkyä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen puolella kuntien sekä koulujen ja oppilaitosten omiin opetussuunnitelmapirosesseihin liittyvät koulutukset.

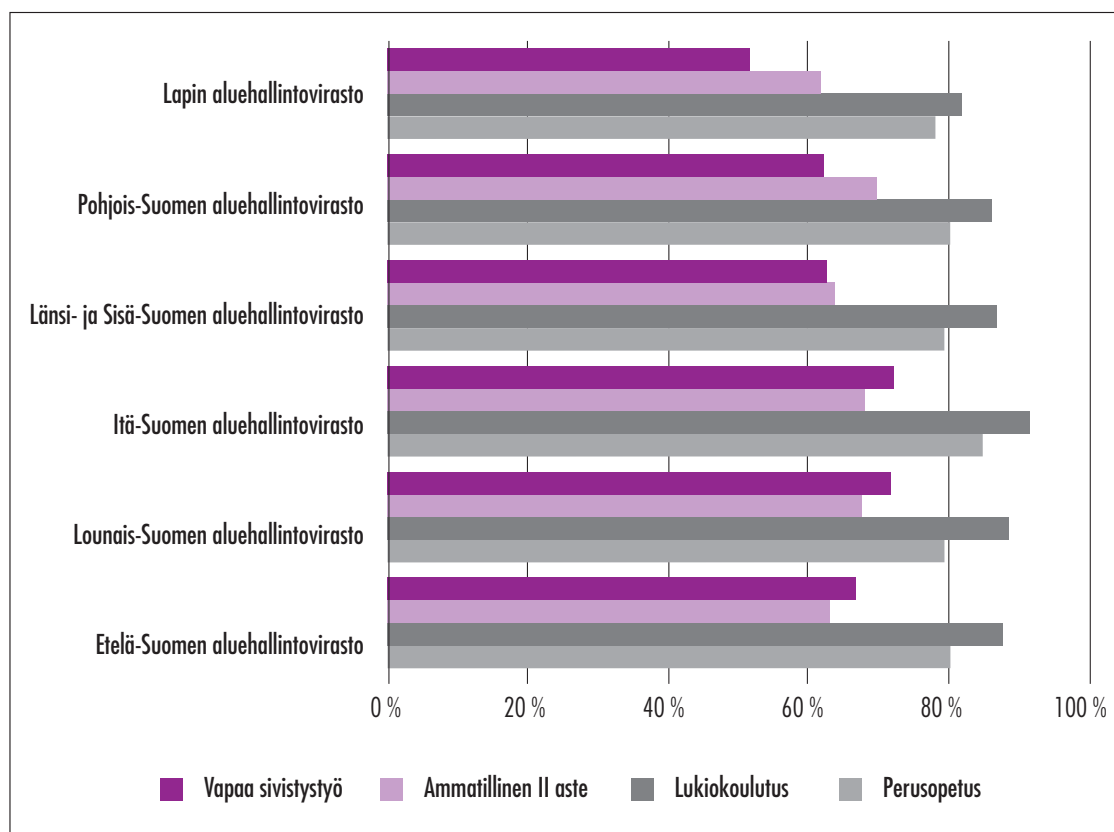
Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä oli vuonna 2015 mahdollisuus osallistua valtion mittavasti rahoittamaan ilmaiseen, alueellisesti kattavaan täydennyskoulutukseen. Tilastot osoittaisivat, että tähän mahdollisuuteen on tartuttu innokkaasti.

Opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%) aluehallintovirastojen toiminta-alueittain tarkasteltuna

Täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon osallistumisessa on havaittavissa merkittäviä alueellisia eroja. Itä-Suomen opettajat osallistuivat siihen aktiivisimmin (80,6 %). Lapin opettajien keskuudessa osallistuminen oli matalinta (73,7 %).

Itä-Suomen opettajat olivat aktiivisimpia myös vuoden 2013 opettajien tiedonkeruun perusteella (83,3%), ja Lapin opettajien osallistuminen oli silloinkin matalinta (74%). Lapissa pitkät matkat koulutuspaikkakunnille lähiopetukseen ja sijaisjärjestelyjen vaikeus tekevät täydennyskoulutuksiin osallistumisen haastavaksi. Lapin opettajat ja rehtorit suosivatkin etäopetusta ja verkkopohjaista opiskelua. Verkkoysteysien toimimattomuus tosin rajoittaa osallistumista ajoittain joillakin alueilla.

Kuvio 7.5. Aktiivisuus osallistua täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%) alueittain tarkasteltuna (aluehallintoviraston toiminta-alue)

Linkki taulukkoon 7.7.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Lapissa vapaan sivistystyön opettajista vain noin puolet (51,5 %) ja ammatillisen toisen asteen opettajista vain 61,6 prosenttia osallistui vuoden aikana täydennyskoulutukseen. Tosin muillakin alueilla ammatillisten toisen asteen ja vapaan sivistystyön opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen oli vähäisempää kuin perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajien osallistuminen.

Eniten täydennyskoulutukseen osallistuivat kaikilla AVI-alueilla lukiokoulutuksen opettajat. Aktiivisimmin osallistuivat Itä-Suomen lukio-opettajat (91,5 %). Myös perusopetuksen opettajien keskuudessa täydennyskoulutukseen osallistuminen oli melko yleistä, heistä aktiivisimpia olivat Itä-Suomen perusopetuksen opettajat (84,6 %). Vähiten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajista täydennyskoulutukseen osallistuivat Lapin opettajat (78,0 %) ja (81,7 %).

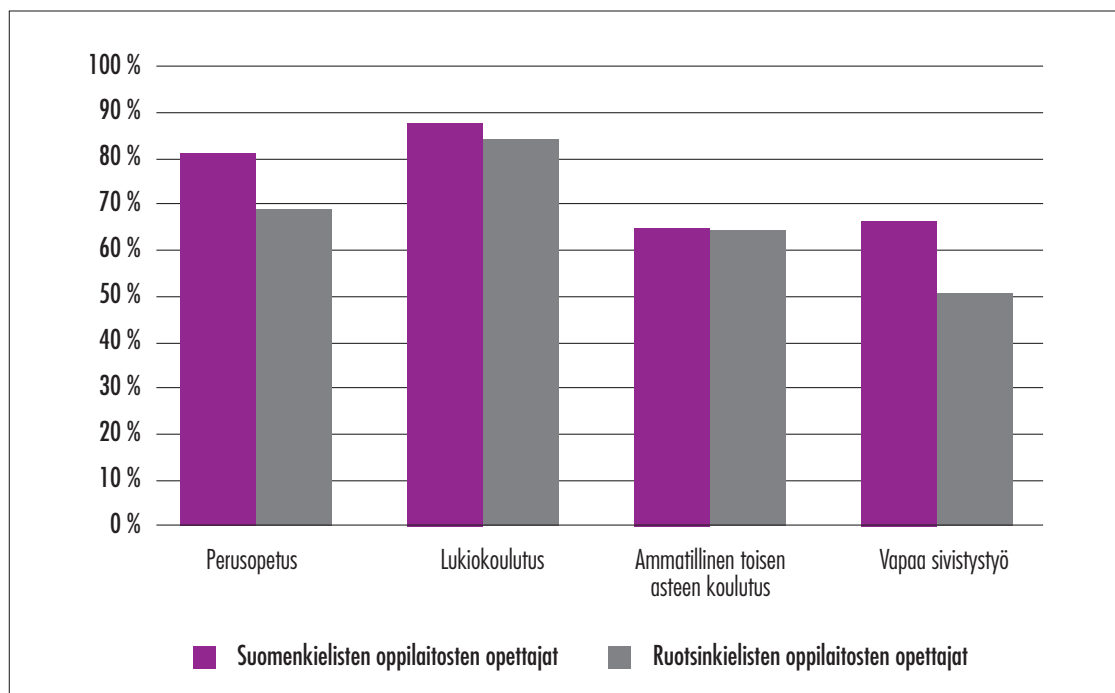
Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajien rehtoreiden aktiivisuutta täydennyskoulutautua voidaan selittää aiemmin mainituilla seikoilla: sähköinen ylioppilaskirjoitus, digitalisaatio ja siihen liittyvät tieto- ja viestintäteknologiset taidot, opetussuunnitelmaprosessit sekä globalisaation tuomat muutokset koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuurissa.

Suomen- ja ruotsinkielisten oppilaitosten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen

Kieliryhmittäin tarkasteltuna aineisto osoitti, että suomenkielisten oppilaitosten opettajat osallistuivat jatko- ja täydennyskoulutukseen aktiivisemmin kuin ruotsinkielisten oppilaitosten opettajat. Suomenkielisistä opettajista koulutukseen osallistui keskimäärin 77,7 % ja ruotsinkielisistä 70,5 %. Merkittävin ero koulutuksiin osallistuvien aktiivisuudessa on perusopetuksen ja vapaan sivistystyön opettajien välillä.

Suomenkielisten oppilaitosten opettajat olivat aktiivisempia osallistumaan täydennyskoulutukseen kuin ruotsinkielisten oppilaitosten opettajat kaikissa muissa oppilaitoksissa paitsi ammatillisen toisen asteen oppilaitoksissa. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajista suomenkieliset osallistuivat täydennyskoulutukseen aktiivisemmin kuin ruotsinkieliset opettajat. Ero aktiivisuudessa oli noin 9,5 prosenttiyksikköä.

Kuvio 7.6. Suomen- ja ruotsinkielisten oppilaitosten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)

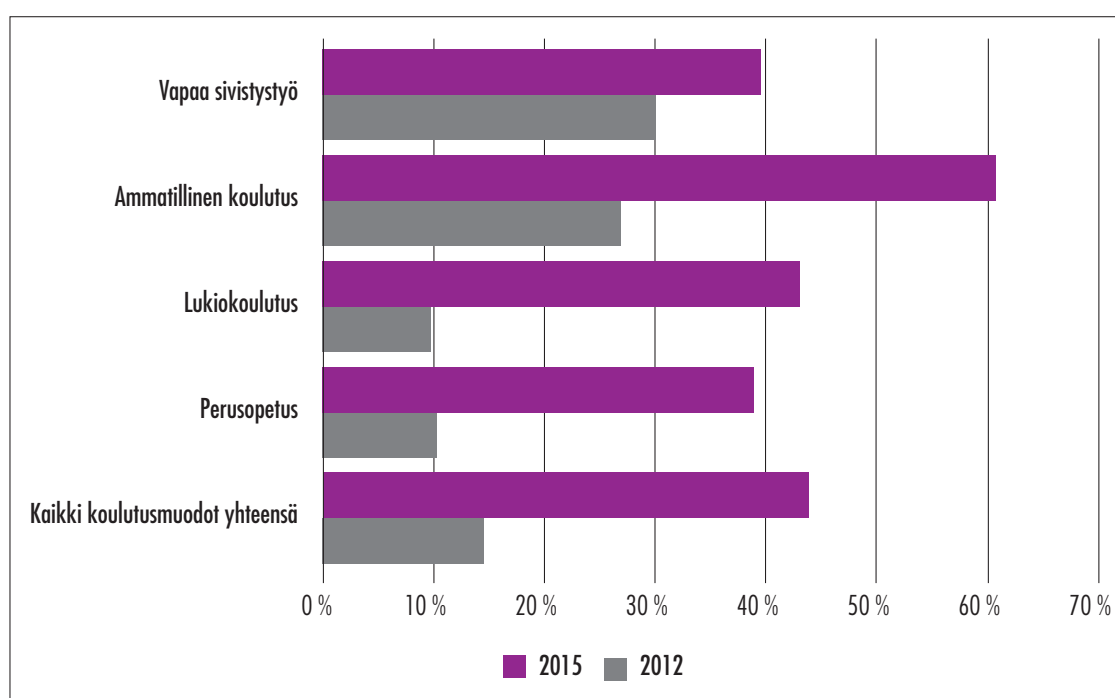
Linkki taulukkoon 7.8.

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Henkilökohtaisen koulutus- ja kehittämissuunnitelman hyödyntäminen eri koulutusmuodoissa (%)

Yhä useammalla opettajalla on henkilökohtainen koulutus- ja kehittämissuunnitelma oman ammatillisen kehittymisensä tueksi. Vuonna 2015 ammatillisen koulutuksen opettajistosta noin 60 prosentilla oli henkilökohtainen koulutus- ja kehittämissuunnitelma. Kun edellisessä kartoituksessa vain 10 prosentilla perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajista löytyi henkilökohtainen koulutus- ja kehittämissuunnitelma, oli vastaava osuus noussut tuoreimmassa selvityksessä noin 40 prosenttiin kummankin koulutusmuodon osalta. Vapaan sivistystyön opettajista henkilökohtainen koulutus- ja kehittämissuunnitelma oli myös noin 40 prosentilla kyselyyn vastanneista opettajista.

Kuvio 7.7 Henkilökohtaisen koulutus- ja kehittämissuunnitelmien hyödyntäminen eri koulutusmuodoissa v. 2012 ja 2015

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

► Mentorointi

Vuoden 2016 opettajatiedonkeruussa kysyttiin ensimmäisen kerran opettajien osallistumisesta mentorointiin tai kouluttautumisesta mentoriksi.

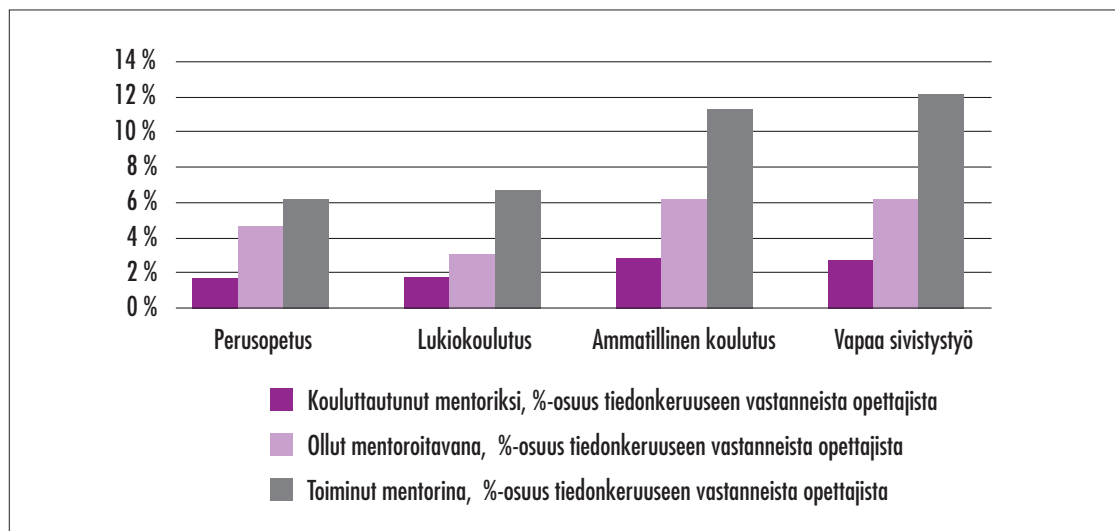
Kyselyssä mentoroinnilla tarkoitettiin oppilaitoksessa harjoitettua tukitoimintaa, jossa kokeneemmat kollegat tai ulkopuoliset asiantuntijat ohjaavat uusia opettajia. Mentorointi voi olla kohdistettu joko yksilölle tai ryhmälle. Mentoroinnilla ei tarkoitettu työnohjausta, joka on oman työn arviointia ja kehittämistä koulutetun työnohjaajan avulla. Mentoriksi kouluttautumisella tarkoitettiin osallistumista yliopiston tai AMK:n järjestämään mentoroinnin täydennyskoulutusohjelmaan.

Yleisesti ottaen mentorointi ei ole kovin laajamittaista tai yleistä missään tarkastellussa koulutusmuodossa. Mentorointi oli hieman yleisempää ammatillisessa koulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä kuin yleissivistävässä koulutuksessa. Perusopetuksen opettajista noin 6 prosenttia oli toiminut mentorina toiselle opettajalle kun taas vapaan sivistystyön vastaava prosenttiosuus oli 12. Vuoden 2015 aikana mentoriksi oli kouluttautunut noin 2-3 prosenttia opettajista koulutusmuodosta riippuen.

Uran alkuvaiheessa olevien opettajien perehdyttäminen ja tukeminen on Suomessa vähäistä. Yleisin uuden opettajan tukimuoto on mentorointi, jossa uusi opettaja saa tukea ja opastusta kokeneemmalta opettajalta. Parimentorointia alettiin Suomessa kokeilla systemaattisesti vasta 2000-luvun alkupuolella. Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia ja Cicero Learning -verkosto ovat kouluttaneet opettajia parimentorointiin.

Vuodesta 2010 alkaen opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Osaava Verme -verkostossa on sovellettu vertaisryhmämentorointia. Verkosto on kuulunut valtakunnalliseen Osaava -ohjelmaan. Verkostossa ovat olleet mukana kaikki opettajankoulutusta antavat yliopistot ja ammatilliset opettajakorkeakoulut kumppaneinaan alueilla toimivat koulutuksen järjestäjät. Verkosto on kouluttanut mentoreita, jotka koulutuksen saatuaan ovat vetäneet itsenäisesti Verme-ryhmiä omissa oppilaitoksissaan ja kunnissaan. Vuoden 2015 loppuun mennessä verkosto oli kouluttanut Suomeen noin 700 mentoria. Vertaismentorointikoulutusten kautta on oletettavaa, että seuraavassa tiedonkeruussa mentoreiden ja mentoroitavien määrän kasvu on jo nähtävissä.

Kuvio 7.8. Osallistuminen mentorointiin koulutusmuodoittain vuonna 2015

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Osallistuminen työnohjaukseen

Vuonna 2015 työnohjaajaksi kouluttautui 3,1 % ammatillisen koulutuksen opettajistosta. Työnohjaukseen oli osallistunut keskimäärin 8,6 prosenttia opettajista, joista naisten osuus oli miehiä korkeampi. Työnohjaajana oli toiminut keskimäärin 5,0 % opettajista. Työnohjaajana toimiminen oli yli puolet yleisempää miesten (7 %) kuin naisten (3,4 %) keskuudessa.

Yhteenveto

Opetustoimen toimintaympäristö on muuttunut voimakkaasti vuodesta 2008 lähtien. Silloin koottiin ensimmäisen kerran tiedot osallistumisesta täydennyskoulutukseen opettajatiedonkeruun yhteydessä (Opettajat Suomessa 2010). Merkittävimpiä muutoksia ovat olleet kuntatalouden ja koulutusta koskevan rahoituksen merkittävä kiristyminen, oppilaitoskentän rakenteellinen kehittäminen, taloussuhdanteiden kiristyminen kansainvälisesti sekä koulutus- ja opetustoimen toimintaympäristön voimakas kehittäminen ja uudistaminen. Opettajat, rehtorit ja oppilaitosyhteisöt elävät jatkuvassa muutoksessa ja erilaisten vaateiden ristipaineissa. Viime vuosina opetustoimen henkilöstön osaamisen kehittämisen vaatimukset ovat kohdistuneet muun muassa seuraaviin osaamisen alueisiin:

- opetussuunnitelmien ja tutkintojen uudistamiseen liittyvä osaaminen
- oppilaitosten toimintakulttuurin kehittäminen
- digitalisaation hyödyntäminen nimenomaan pedagogiikan ja ammatillisen osaamisen kehittämisen näkökulmasta
- kulttuurinen moninaisuus ja kansainvälisyys
- hyvinvointi- ja turvallisuusosaaminen
- yksilölliset opintopolut, ohjaus ja eri tuen muodot, erityispedagoginen osaaminen
- uudistuva pedagogiikka, osallisuus, opimisen omistajuus, laatutyö

Opettajien koko työuran kestävä kehittäminen on yhä tärkeämpää koulutukseen ja opetukseen kohdistuvien muutosvaatimusten ristipaineissa. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa edistetään opettajien valmiuksia kohdata työn muutoksia. Opettajien peruskoulutus ei pysty yksin vastaamaan eikä valmentamaan kaikkiin näihin vaatimuksiin, joita opettaja kohtaa työssään. Opettajien ammatillisen osaamisen kehittämisen merkitys kasvaa koko ajan. Opetustoimen henkilöstöllä tulee olla mahdollisuus kehittää ammatillista osaamistaan, johtamisosaamistaan ja työhyvinvointiaan koko työuran ajan. Erityisen tärkeää on, että osaamis- ja koulutustarpeita ennakoidaan ja tulevaisuuden tarpeisiin pyritään vastaamaan.

Tästä aineistosta ilmenee, että opettajat ja oppilaitosjohto osallistuivat täydennys- tai jatkokoulutukseen aktiivisesti vuonna 2015. Oppilaitosjohto ja henkilöstö ovat tunnistaneeet kehittämistarpeensa ja täydennyskoulutuksen merkityksen oman ammatillisen osaamisensa kehittämisessä sekä heidän osallistumismahdollisuuttaan täydennyskoulutukseen on tuettu.

Vastuuta opetustoimen henkilöstökoulutuksesta ja henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittämisestä kantaa niin yksilö, työnantaja kuin valtiokin. Opetustoimen henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittämisestä vastaavat kuitenkin ensisijaisesti työnantaja ja opettaja itse. Työehtosopimuksissa sovitaan yleisesti TES/VESO –koulutuksista ja niihin osallistumisesta. Henkilöstökoulutuksen tavoitteena on edistää opetustoimessa toimivan

henkilöstön elinikäistä oppimista ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää ammatissa tarvittavaa osaamista. Henkilöstökoulutuksella tuetaan hallituksen koulutuspoliittisten uudistusten toimeenpanoa sekä opetustoimen henkilöstön osaamisen kehittymistä oppimis- ja toimintaympäristön muutoksessa. Henkilöstökoulutuksilla tulee mahdollistaa osaamisen kehittyminen sekä yhteisön että yksilön tarpeet huomioiden.

Valtio tuki opetustoimen henkilöstökoulutusta noin 20 miljoonalla eurolla vuonna 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus ovat yhdessä vastanneet valtionavustustoiminnasta sekä henkilöstökoulutuksen kehittämisestä kansallisella tasolla. Opetushallitus on myöntänyt valtion erityisavustuksena tukisummasta noin puolet. Toinen puoli on jaettu viime vuosina määräaikaisen Osaava-ohjelman kautta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on vastannut Osaava-ohjelmalle suunnatun määrärahan jakamisesta, ja aluehallintovirastot ovat kanavoineet rahaa alueellisille verkostoille, jotka koostuvat koulutuksen järjestäjistä. Osallistuminen näihin koulutuksiin on maksutonta. Työnantajan, opettajan tai rehtorin maksettavaksi jäävät lähinnä mahdolliset matka- ja majoituskulut lähiopetuksen paikkakunnalle sekä sijaiskulut koulutuksen ajalta. Kuntatalouden kiristyessä useat kunnat ovat ajautuneet taloudellisiin vaikeuksiin, eivätkä kaikki koulutusta haluavat opettajat ole päässeet osallistumaan tarvitsemaansa, muualla järjestettyyn täydennyskoulutukseen. Erityiseksi esteeksi näissä on noussut se, että kunnilla ei ole oman ilmoituksensa mukaan ollut varaa palkata opettajille sijaisia koulutuksen ajaksi, vaikka koulutuksen kaikki muut kulut olisi jo katettu muulla rahoituksella. Rahoittaessaan täydennyskoulutusta valtio ei edelleenkään kustanna samanaikaisesti sijaisten palkkaamisesta aiheutuvia kuluja sen rahoittaessa täydennyskoulutusta muutoin.

Lisäksi yhteiskunta tukee useilla eri valtionavustuksilla koulujen ja oppilaitosten hanke- ja kehittämistoimintaa. Hankkeiden osana kehitetään myös paljon henkilökohtaista osaamista. Usein tätä ei kuitenkaan mielletä tilastoitavaksi täydennyskoulutukseksi. Kansallisten ja kansainvälisten tutkimusten mukaan tämän tyyppinen täydennyskoulutus on kuitenkin hyvin tehokasta ja sillä saavutettavat synergiaedut kiistattomia. Laadukas opetustoimen henkilöstökoulutus kehittää pedagogista ja ammatillista osaamista sekä työyhteisö- ja yhteistyöosaamista. Parhaimmillaan se johtaa uuteen pedagogiseen ajatteluun ja toimintaan, toimintakulttuurin muutokseen, yhteisölliseen oppimiseen, osaamisen jakamiseen, oman työn kehittämiseen ja koko työyhteisön kehittymiseen. Siksi opettajien täydennyskoulutus tulee nähdä ja toteuttaa osana oppilaitosten kehittämistä. Samalla tulee aina tarkastella, miten opettajien ammatillinen kehittyminen vaikuttaa heidän työhönsä oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa sekä oppilaitoksen toimintakulttuuriin. Yksilön näkökulmasta työn kehittäminen, ammatillinen kehittyminen ja osaamisen lisääminen eivät ole irrallisia prosesseja työyhteisössä, johon yksilö kuuluu. Vaikuttava täydennyskoulutus tukee sekä oppilaitoksen kehittämistä että yksilön ja työyhteisön kehittymistä. Kehittämistyö edellyttää, että opettajat hahmottavat oman työnsä ja sen kehittämisen osana koko koulun kehittämistä.

Yhä tärkeämmiksi tekijöiksi henkilöstökoulutuksien suunnittelussa ja toteutuksessa osoittautuivat erilaiset joustavat ja monipuoliset koulutusmallit. Kontaktiopetus, työpaikalla tapahtuva osaamisen kehittäminen, konsultoiva koulutus, ajasta ja paikasta riippumattomat digitaaliset oppimisympäristöt, työyhteisöjen kehittämät omat koulutusmallit ja näiden luova yhdistely paransivat henkilöstön mahdollisuutta osallistua koulutuksiin.

Yhä useammalla opettajalla on henkilökohtainen koulutus- ja kehityssuunnitelma oman ammatillisen kehittymisen tueksi. Tilastojen perusteella voidaan havaita, että vuonna

2015 noin 44 prosentille kyselyyn vastanneista opettajista oli laadittuna henkilökohtainen koulutus- ja kehittämissuunnitelma. Opettajan ammatillisen kehittämissuunnitelman tarkoituksena on tukea opettajaa työssään. Tämä tapahtuu tunnistamalla opettajan vahvuusalueet sekä asettamalla tavoitteet kehitettävälle osaamiselle. Opetustoimen henkilöstölle luodaan mahdollisuuksia oppia ja kehittää osaamistaan siten, että se vahvistaa oppimisympäristöjä, kouluja ja oppilaitoksia oppivina yhteisöinä. Tulevaisuudessa tulee kehittää toiminnallista yhteistyötä opettajien peruskoulutus- ja täydennyskoulutusorganisaatioiden välille. Valmistuvalla opettajaopiskelijalla tulisi olla henkilökohtainen kehittämissuunnitelma opettajan tehtävään siirtyessään. Uuden opettajan esimiehen tulee perehtyä työntekijänsä kehittämissuunnitelmaan ja tukea sen toteutumista osana oppilaitoksen kehittämistä. Opettajan tulee kehittää osaamistaan koko työuran ajan. Opettajan työn alkuvaiheessa tulee tarjota järjestelmällistä perehdyttämiskoulutusta ja mentorointia. Työuran myöhemässä vaiheessa koulutustarpeet voivat suuntautua esimerkiksi pedagogisen osaamisen ja aineenhallinnan kehittämiseen sekä kehittämis- ja johtamisosaamiseen.

Yhä useammin koulutuksista ja niihin osallistumisesta sovitaan työnantajan ja työntekijän välillä käydyissä kehityskeskusteluissa. Jokaista työajalla suoritettua koulutusta edeltää tarveharkinta. Julkisen talouden kiristyminen viime vuosina on selvästi vaikuttanut tiukenevina vaatimuksina osallistua harkitummin. Joissakin kunnissa on jopa tehty päätös säästää kaikesta osaamisen kehittämisestä ja jätetty siitä huolehtiminen opettajalle itselleen omalla ajalla toteutettavaksi. Kehityksen suunta on tältä osin huolestuttava. Täydennyskoulutuksesta kerättävä palaute on tärkeää. Arviointitiedon keruussa on oltava mahdollisuus tunnistaa ja huomioida usein marginaaliin jääviä osallistujia ja eri koulutussektoreiden erilaisuutta. Koko työyhteisöjen aktivointi ja sen myötä tasa-arvoisen osallistumisen lisääminen ja kouluttautumisen kasautumisen välttäminen on ollut yksi kansallisesti rahoitettujen täydennyskoulutusten keskeisistä tavoitteista.

Lopuksi

Lähes neljä viidestä opettajista osallistui täydennys- tai jatkokoulutukseen vuoden 2015 aikana. Opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen oli kokonaisuudessaan lisääntynyt vuoteen 2012 verrattuna. Osallistumattoman viidenneksen osallistumattomuuden syiksi on eri selvityksissä osoitettu muun muassa pitkät välimatkat koulutukseen, oman alueen koulutustarjonnan vähäisyys tai soveltuvan koulutuksen puute sekä koulutuksen ja opetuksen järjestäjien jatkuvasti heikentynyt oma taloudellinen tilanne, joka ei ole mahdollistanut sijais- ja matkakustannusten korvaamista.

Opetustoimen henkilöstökoulutuksen riittävyys ja kattavuus riippuvatkin paljon koulutuksen ja opetuksen järjestäjien resursseista, vaikka valtio onkin viime vuosina lisännyt merkittävästi omaa panostustaan.

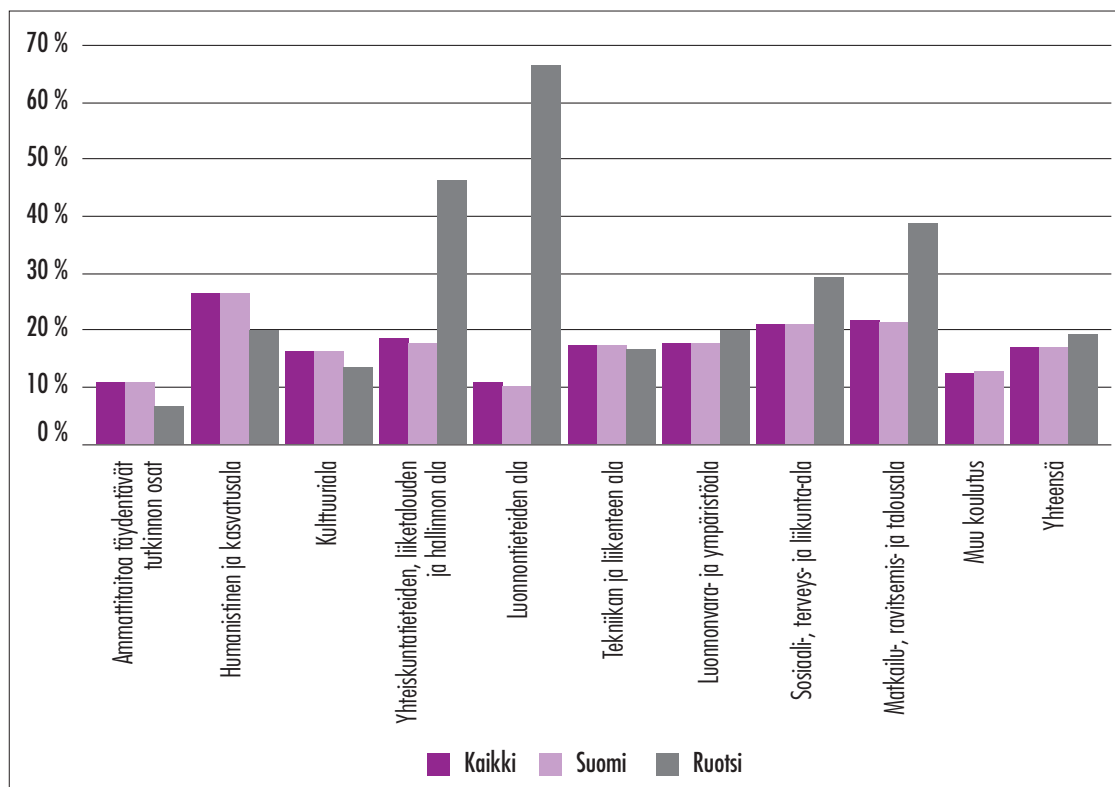
Oman henkilöstökoulutuksen ja valtion rahoittaman täydennyskoulutuksen aktiivinen ja tasapainoinen hyödyntäminen edellyttää, että koulutuksen järjestäjä on arvioinut omaa toimintaansa ja henkilöstönsä koulutustarpeita sekä luonut rakenteet ja suunnitelmat, jotka edistävät henkilöstön osallistumista omaa ammatillisen osaamista kehittävään toimintaan.

► Ammatillisen koulutuksen opettajien työelämäjaksot

Noin 17 prosenttia ammatillisen koulutuksen opettajista oli osallistunut työelämäjaksolle vuoden 2015 aikana. Koulutusaloittain tarkastellen korkein osallistumisprosentti oli humanistisella ja kasvatusalalla (26,3 %), ja matalin luonnontieteiden alalla (10,9 %).

Pelkästään ruotsinkielisissä oppilaitoksissa työelämäjaksolle osallistuminen oli kaikkein yleisintä luonnontieteiden alalla (66,7 %). Suomenkielisissä oppilaitoksissa työelämäjaksolle osallistuivat eniten humanistisen ja kasvatusalan opettajat (26,5 %).

Kuvio 7.9. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajien osallistuminen työelämäjaksoille koulutusalan ja kielen mukaan vuonna 2015

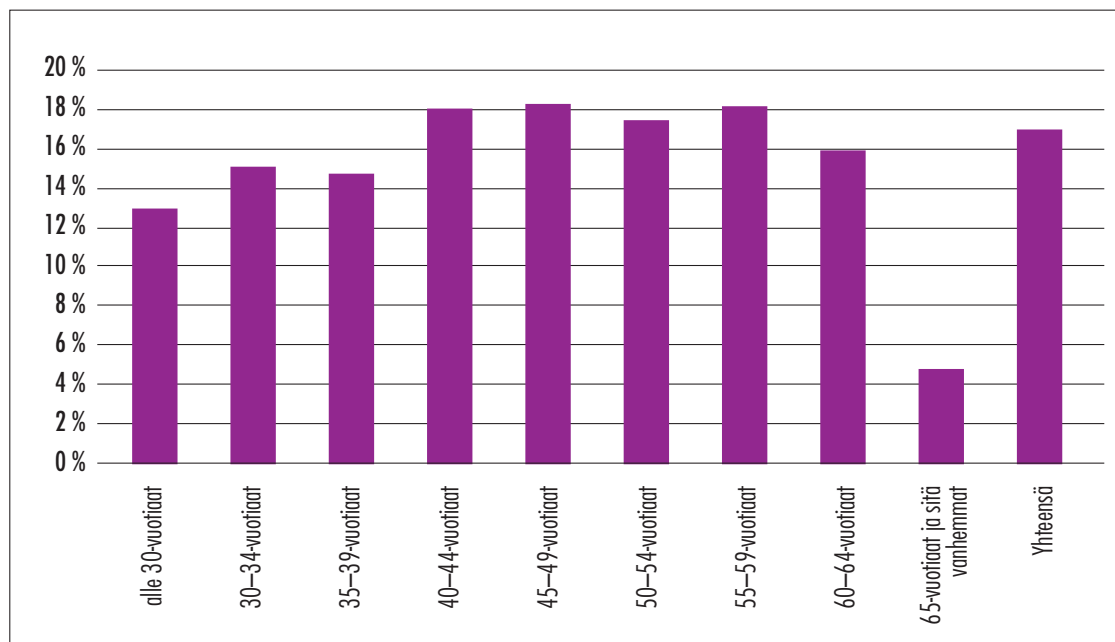

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Ikäryhmittäin tarkastellen kävi ilmi, että työelämäjaksoihin osallistuvat muita enemmän 40–59-vuotiaat opettajat. Se on melko luonnollista, sillä sen ikäiset ovat jo ehtineet toimia opettajina sen verran pitkään, että tarvetta työelämäosaamisen päivittämiseen on syntynyt. Kaikista ammatillisen koulutuksen opettajista 70 prosenttia kuuluu tähän ikäluokkaan, mutta työelämäjaksoihin osallistuneista ikäluokan osuus on 74 prosenttia.

Vuonna 2015 aktiivisin ikäryhmä työelämäkoulutukseen osallistuneista oli 45–49-vuotiaat, vaikkakin myös 55–59, 40–44 ja 50–54-vuotiaat olivat lähes yhtä aktiivisia. Sekä alle 40- että yli 60-vuotiaiden osuus työelämäjaksoon osallistuneista oli alhaisempi.

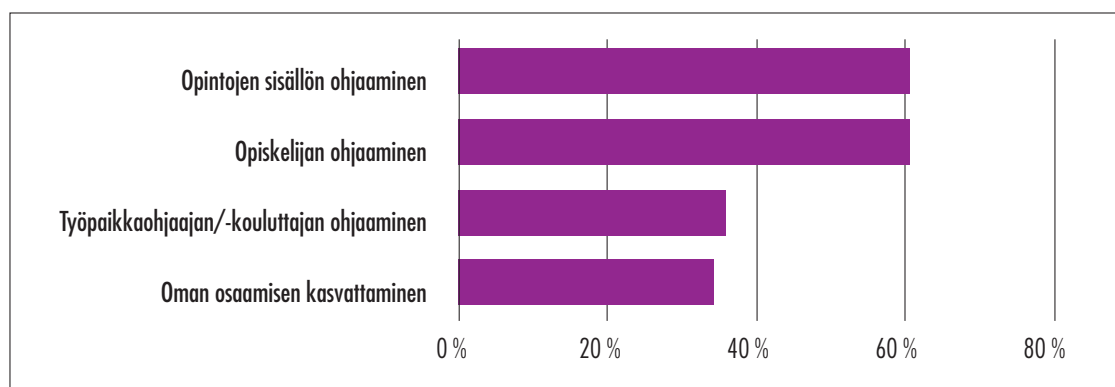
Kuvio 7.10. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajien osallistuminen työelämäjaksoille ikäryhmittäin

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Työelämäjaksolla opettajat voivat kouluttautua eri tavoin. Yleisimmin työelämäjaksolla kouluttauduttiin opintojen sisällön ohjaamiseen sekä opiskelijan ohjaamiseen. Yli 60 prosenttia työelämäjaksoon osallistuneista opettajista ilmoitti osallistuneensa molempiin. Työpaikkaohjaajan/-kouluttajan ohjaamiseen osallistui 36 prosenttia, ja oman osaamisen kasvattamiseen 34 prosenttia työelämäjaksolle osallistuneista.

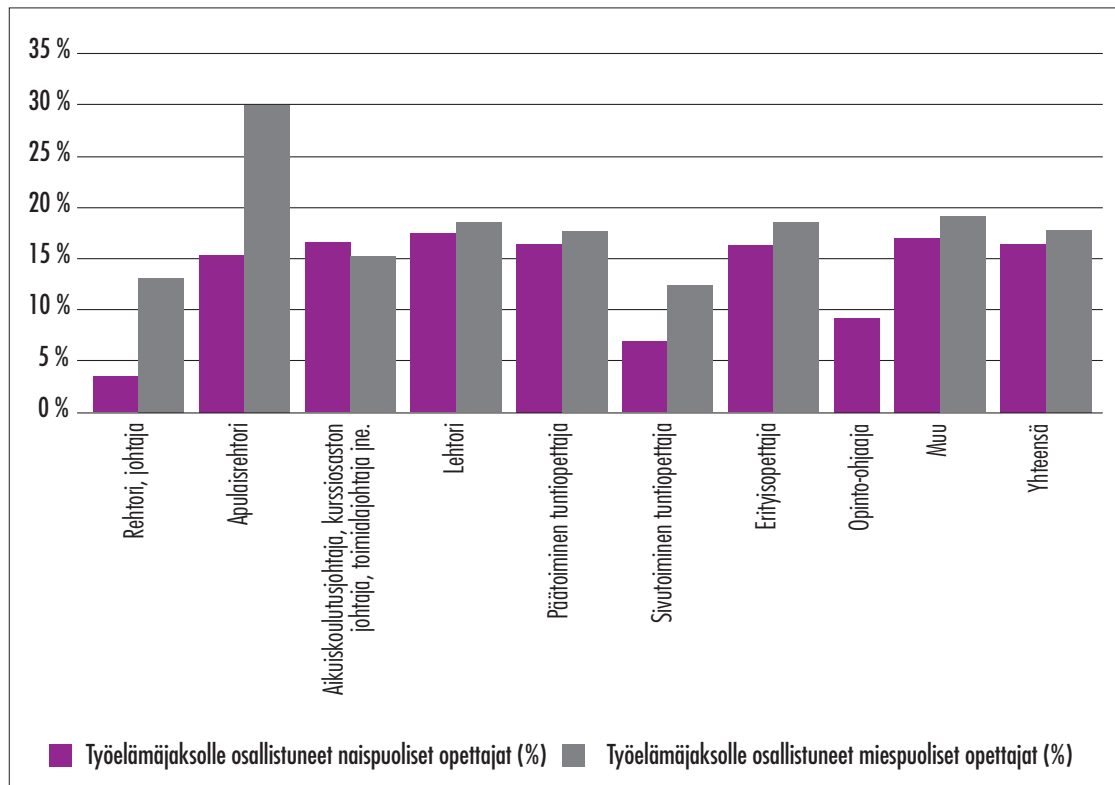
Kuvio 7.11. Työelämäjaksolla eri työmuotoihin osallistuminen 2015 (%)

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Työelämäjaksolle osallistuminen vaihteli vuonna 2015. Lähes kaikissa opettajaryhmissä työelämäjaksolle osallistuminen oli yleisempää miesten kuin naisten keskuudessa. Eniten työnohjaukseen osallistuivat miespuoliset apulaisrehtorit (30 %). Naispuolisista opettajista eniten työelämäjaksolle osallistuivat lehtorit (17,4 %).

Kuvio 7.12. Työelämäjaksolle osallistuminen (%) sukupuolittain ja tehtävätyypeittäin vuonna 2015

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 7.1. Perusopetuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)

Peruskouluopetuksen opettajat	Osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)	Ei osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)
Perusopetus yhteensä	80,3 %	19,7 %
Rehtorit	92,0 %	8,0 %
Lehtorit	80,8 %	19,2 %
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	79,8 %	20,2 %
Erityisluokanopettajat ja erityisopettajat	82,2 %	17,8 %
Maahanmuuttajien opettajat	58,0 %	42,0 %
Päätoimiset tuntiopettajat	75,1 %	24,9 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	51,9 %	48,1 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 7.2. Lukiokoulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)

Lukiokoulutuksen opettajat	Osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)	Ei osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)
Lukiokoulutus yhteensä	87,5 %	12,5 %
Rehtorit	97,1 %	2,9 %
Lehtorit	88,3 %	11,7 %
Päätoimiset tuntiopettajat	88,2 %	11,8 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	63,2 %	36,8 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 7.3. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)

Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opettajat	Osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)	Ei osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)
Ammatillinen toisen asteen koulutus yhteensä	64,9 %	35,1 %
Rehtorit, johtajat	86,6 %	13,4 %
Lehtorit	68,4 %	31,6 %
Päätoimiset tuntiopettajat	62 %	38 %
Sivutoimiset tuntiopettajat	34,7 %	65,3 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 7.4. Vapaan sivistystyön koulutuksen päätoimisten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)

Vapaan sivistystyön opettajat	Osallistunut täydennyskoulu- tukseen tai asiantuntijavaihtoon 2016 (%)	Ei osallistunut täydennyskoulu- tukseen tai asiantuntijavaihtoon 2016 (%)
Vapaa sivistystyö yhteensä	65,3 %	34,7 %
Rehtorit	85,9 %	14,1 %
Apulaisrehtori, alurehtori, vararehtori	86,4 %	13,6 %
Opettaja, linjajohtaja, lehtori	69,1 %	30,9 %
Päätoiminen tuntiopettaja	38,8 %	61,2 %
Muut	57,8 %	42,2 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 7.5. Eri ikäisten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon koulutusasteen mukaan vuonna 2015 (%)

Osallistuminen täydennyskoulu- tukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)	Perusopetus	Lukio	Ammatillinen II. aste	Vapaa sivistystyö
Ikä				
-29	63,0 %	68,8 %	53,4 %	33,3 %
30-34	74,2 %	80,6 %	59,5 %	57,3 %
35-39	78,9 %	84,7 %	64,3 %	59,8 %
40-44	81,8 %	87,5 %	67,5 %	70,2 %
45-49	84,0 %	90,0 %	66,0 %	68,6 %
50-54	84,9 %	91,6 %	68,4 %	68,2 %
55-59	82,5 %	91,1 %	67,1 %	68,8 %
60-64	76,1 %	86,7 %	58,4 %	64,0 %
65-	75,0 %	89,4 %	46,9 %	53,8 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 7.6. Henkilöstöryhmien osallistuminen eri tavoitteita toteuttavaan jatko- ja täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon vuosina 2015

Perusopetuksen opettajat	Tutkinto- tavoitteinen koulutus	Kelpoisuuden tuottava koulutus	Henkilöstö- koulutus	Muu täydennys- koulutus	Asiantuntija- vaihto
	(htpv)	(htpv)	(htpv)	(htpv)	(htpv)
Perusopetus yhteensä	32 074	55 959	66 347	71 258	4 508
Rehtorit	1 771	1 534	6 576	4 253	811
Lehtorit	5 488	10 225	18 402	19 104	1 221
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	11 727	17 367	25 388	27 165	1 150
Erityisluokan- opettajat ja erityisopettajat	8 281	14 665	9 633	12 263	471
Maahanmuuttajien opettajat	329	680	267	939	16
Päätoimiset tuntiopettajat	3 417	9 925	4 909	5 343	233
Sivutoimiset tuntiopettajat	640	1 128	500	1 189	554
Lukiokoulu- tuksen opettajat	Tutkinto- tavoitteinen koulutus 2015	Kelpoisuuden tuottava koulutus 2015	Henkilöstö- koulutus 2015	Muu täydennys- koulutus 2015	Asiantuntija- vaihto 2015
	(htpv)	(htpv)	(htpv)	(htpv)	(htpv)
Lukiokoulutus yhteensä	7 111	7 468	13 579	17 900	1 984
Rehtorit	519	134	1 074	1 016	280
Lehtorit	3 529	3 915	9 570	13 057	1 295
Luokanopettajat ja esiopetuksen opettajat	0	0	0	0	0
Erityisluokan- opettajat ja erityisopettajat	0	0	0	0	0
Maahanmuuttajien opettajat	0	0	6	5	0
Päätoimiset tuntiopettajat	1 509	1 685	1 412	1 684	243
Sivutoimiset tuntiopettajat	379	488	178	631	41

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla

► Opettajien osallistuminen jatko- ja täydennyskoulutukseen,
asiantuntijavaihtoon sekä työelämäjaksoille

Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opettajat	Tutkinto-tavoitteinen koulutus 2015	Kelpoisuuden tuottava koulutus 2015	Henkilöstö-koulutus 2015	Muu täydennys-koulutus 2015	Asiantuntija-vaihto 2015
	(htpv)	(htpv)	(htpv)	(htpv)	(htpv)
Ammatillinen toisen asteen koulutus yhteensä	31 781	15 926	21 466	33 015	4 499
Rehtorit, johtajat	69	36	257	332	29
Apulaisrehtorit	79	111	108	107	21
Aikuiskoulutus-johtajat, kurssi-osaston johtajat	555	415	872	817	237
Lehtorit	9 416	3 926	8 519	10 819	1 722
Päätöimiset tuntiopettajat	15 094	7 647	8 145	14 662	1 569
Sivutoimiset tuntiopettajat	889	328	114	658	26
Eriyisopettajat	939	1 035	1 251	1 071	316
Opinto-ohjaajat	297	351	390	387	72
Muut	4 443	2 077	1 810	4 162	507
Vapaan sivistys-työn opettajat	Tutkinto-tavoitteinen koulutus 2015	Kelpoisuuden tuottava koulutus 2015	Henkilöstö-koulutus 2015	Muu täydennys-koulutus 2015	Asiantuntija-vaihto 2015
	(htpv)	(htpv)	(htpv)	(htpv)	(htpv)
Vapaa sivistystyö yhteensä	2 303	2 939	1 988	5 250	304
Rehtorit	269	178	462	687	16
Apulaisrehtorit, aluerehtorit, vararehtorit	102	109	98	115	27
Opettajat, linja-johtajat, lehtorit	1 429	2 012	1 221	3 560	228
Päätöimiset tuntiopettajat	360	481	126	704	6
Muut	143	159	81	184	27

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Taulukko 7.7. Aktiivisuus osallistua täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%) alueittain tarkasteltuna (aluehallintoviraston toiminta-alue) vuonna 2015

Aluehallintovirasto	Perusopetus	Lukiokoulutus	Ammatillinen II aste	Vapaa sivistystyö
Etelä-Suomen aluehallintovirasto	80,3 %	87,6 %	63,1 %	66,8 %
Lounais-Suomen aluehallintovirasto	79,3 %	88,7 %	67,6 %	71,7 %
Itä-Suomen aluehallintovirasto	84,6 %	91,5 %	68,1 %	72,0 %
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto	79,4 %	86,7 %	63,7 %	62,5 %
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto	80,3 %	86,1 %	69,9 %	62,0 %
Lapin aluehallintovirasto	78,0 %	81,7 %	61,6 %	51,5 %

Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

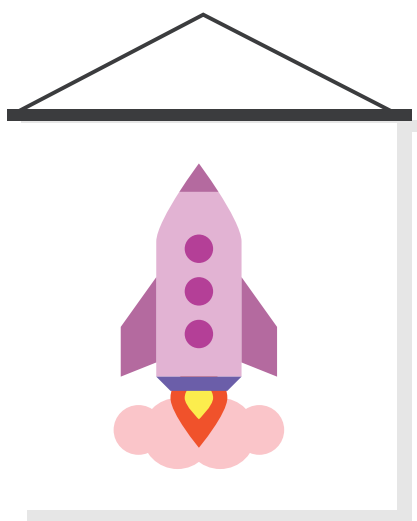
Taulukko 7.8. Suomen- ja ruotsinkielisten oppilaitosten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon vuonna 2015 (%)

Suomenkieliset opettajat	Osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)	Ei osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)
Perusopetus	80,9 %	19,1 %
Lukiokoulutus	87,8 %	12,2 %
Ammatillinen toisen asteen koulutus	64,9 %	35,1 %
Vapaa sivistystyö	66,3 %	33,7 %
Ruotsinkieliset opettajat	Osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon 2015 (%)	Ei osallistunut täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon 2015 (%)
Perusopetus	69,0 %	31,0 %
Lukiokoulutus	84,2 %	15,8 %
Ammatillinen toisen asteen koulutus	64,4 %	35,6 %
Vapaa sivistystyö	50,7 %	49,3 %

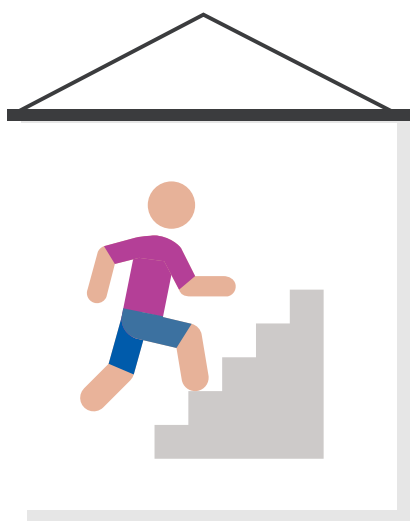
Lähde: Tilastokeskus - Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu

Opettajatarpeet nyt ja tulevaisuudessa

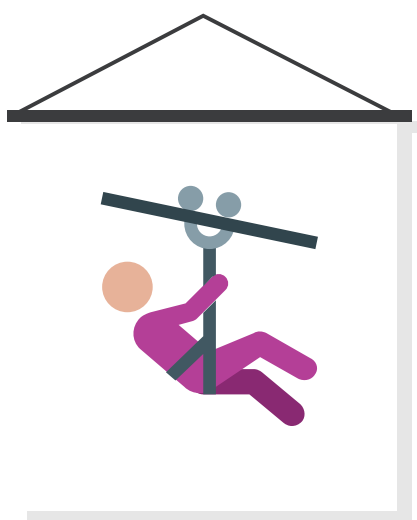
Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman vision mukaan opettajat ...

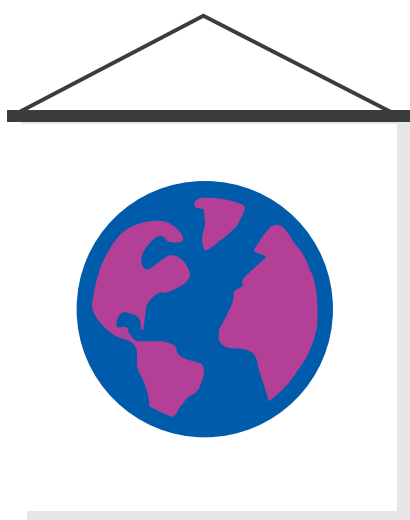
... ovat tulevaisuuteen tähtääviä, laaja-alaisia ja uutta luovia asiantuntijoita, jotka hyödyntävät monipuolisesti uusia oppimisympäristöjä.

... kehittävät jatkuvasti omaa ja työyhteisönsä osaamista.

... ovat työssään rohkeita kehittäjiä ja kokeilijoita. He hyödyntävät tutkimusta työssään.

... toimivat verkostoissa kansallisesti ja kansainvälisesti.

*Opetusneuvos Armi Mikkola
Opetus- ja kulttuuriministeriö*

8 Opettajatarpeet nyt ja tulevaisuudessa

► Opettajatarvetta ennakoimalla varmistetaan opettajien saatavuus eri opetustehtäviin

Suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi rakentuu tiedon ja osaamisen varaan. Kansalaisten osaamistason turvaaminen ja parantaminen edellyttävät tasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia. Kaikilla opiskelijoilla on oikeus hyvään opetukseen ja ohjaukseen alueesta ja oppilaitoksesta riippumatta. Jatko-opintoihin pääsy tai työllistyminen eivät saa vaarantua heikolaatuisen opetuksen vuoksi. Siksi opetushenkilöstön on oltava pätevää ja ammattitaitoista.

Opettajatarvetta ennakoimalla halutaan varmistaa, että opettajankoulutusmäärät ovat riittäviä turvaamaan opettajien saatavuus eri opetustehtäviin. Saatavuuden turvaaminen edellyttää koulutuksen kohdentamista opettajatarpeiden mukaan. Opettajankoulutuksessa tehtävät määrälliset ratkaisut vaikuttavat vasta usean vuoden päästä oppilaitosten opettajatilanteeseen. Monet tulevaan opettajatarpeeseen vaikuttavat tekijät voivat muuttua tavalla, joiden vaikutus jäisi ilman säännöllisin väliajoin toistuvaa ennakointia huomaamatta.

Opettajankoulutusratkaisuissa tarvitaan opetushallinnon ja korkeakoulujen opettajankoulutusyksiköiden käytettävissä olevaa ajantasaista tietoperustaa. Vuodesta 1998 lähtien tietoperusta on saatu valtakunnallisella opettajatiedonkeruulla ja opettajatarpeiden ennakkoinnilla. Ne toteutetaan säännöllisesti keskimäärin kolmen vuoden välein. Tätä ennen opettajatilanteesta ei ollut ajantasaista tietoa, joten opettajatarpeiden ennakointi ja opettajankoulutuksen määrällisten tavoitteiden asettaminen eivät olleet mahdollisia. Tämä johti siihen, että opettajankoulutusmäärät olivat riittämättömiä opettajatarpeisiin nähden. Seurauksena oli opettajapula, jonka vähentämiseksi käynnistettiin 2000-luvun alussa opettajankoulutuksen laajennusohjelma.

Opettajatiedonkeruun perusteella on mahdollista seurata kelpoisuuden ja ikärakenteen muutoksia ja ohjata niiden perusteella opettajankoulutuksen määrällisiä ratkaisuja. Ennakkoinnissa hyödynnetään opettajatietojen ohella oppilas- ja väestötilastoja ja väestöennusteita. Opettajien ikärakenne- ja kelpoisuustietojen sekä oppilasmäärän kehitystä kuvaavien tietojen lisäksi opettajatarpeisiin vaikuttavat muun muassa ryhmäkoot, mahdolliset uudet tai poisjäävät oppiaineet, tuntijakoratkaisut, erot eri opettajaryhmien koulutuksen kestossa ja keskeyttämisessä sekä opettajien siirtymät opetustehtävien ja muiden tehtävien kesken. (Nissinen & Välijärvi 2011).

Osa opettajatarpeeseen vaikuttavista tekijöistä on vaikeasti ennakoitavissa. Esimerkki tästä on ammatillisen koulutuksen reformi ja sen vaikutukset koulutuksen järjestäjäverkostoon ja tätä kautta opettajatarpeisiin. Ennakkoinnin haasteena on myös se, miten taloudellinen tilanne ja muutokset työmarkkinoilla vaikuttavat opettajien siirtymiin opetusalan ja muun työelämän tehtävien kesken.

► Opettajankoulutuksen ja opetustyön vetovoima tulevaisuuden avainkysymyksiä

Opettaja- ja opettajankoulutustarpeita arvioitaessa on aiheellista kiinnittää huomiota siihen, millainen on opettajankoulutuksen vetovoima, miten opettajankoulutuksen saaneet hakeutuvat opetusalan tehtäviin ja mikä on heidän pysyvyytensä opettajan ammatissa.

Opettajankoulutus on Suomessa kansainvälisesti vertailtuna vetovoimaista. Korkeakoulut voivat valita hakijoiden joukosta soveltuvimmat ja motivoituneimmat hakijat. Opettajan koulutuksen ja opettajan ammatin pysyminen vetovoimaisena ja houkuttelevana on yksi koulutusjärjestelmämme tulevaisuuden avainkysymyksistä.

Opettajankoulutuksen valintoja koskevat tutkimukset (Kari 2001; Kari 2002) ovat osoittaneet, että valmistuneen opettajan sitoutuneisuus opetustyöhön on pysyvämpää silloin, kun opettajankoulutuksen valinnoissa on kiinnitetty riittävästi huomiota alalle soveltuvuuteen ja tietoiseen ammatinvalintaratkaisuun. Soveltuvuuden ja sitoutuneisuuden arviointi on ollut jo pitkään tärkeä osa esimerkiksi luokanopettajaopettajankoulutuksen valintoja, mutta soveltuvuutta on ryhdytty arvioimaan myös aineenopettajakoulutuksen valinnoissa. Soveltuvuuden arviointimenetelmiä kehittävää tutkimusta on vahvistettava kaikessa opettajankoulutuksessa.

Monissa maissa havaittu vähäinen kiinnostus opettajankoulutukseen ei ainakaan toistaiseksi näytä vaikuttavan Suomessa opettajien saatavuuteen tulevina vuosina. Opettajan koulutus on edelleen suosittu hakukohde, joskin on syytä kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi lastentarhanopettaja- ja luokanopettajakoulutuksien hakijamäärät laskivat muutaman prosenttiyksikön, kun verrataan vuosien 2015 ja 2016 hakijamääriä keskenään. Ammatillisen opettajankoulutuksen hakijamäärä vuonna 2016 laski 13 prosenttia vuoteen 2015 verrattuna. On aiheellista seurata, onko kyse satunnaisesta ilmiöstä vai pysyvästä kiinnostuksen vähenemisestä opettajankoulutukseen opiskeluvaihtoehtona.

Opetuslalle hakeudutaan selvitysten mukaan useista syistä ja kiinnostus ammattia kohtaan voi herätä missä elämänvaiheessa tahansa. Yleissivistävän koulutuksen opettajien motivaatio alalle hakeutumiseen syntyy pääasiassa kiinnostuksesta tiettyä oppiainetta kohtaan, esikuvien antamasta myönteisestä mallista sekä siitä, että ammatti koetaan merkityksellisenä ja haastavana. Ammatillisen koulutuksen opettajille on puolestaan tyypillistä, että päätös opettajaksi hakeutumisesta syntyy oman ammattialan työtehtävien kautta. Opettajan ammattiin hakeutumiseen vaikuttavat ammatillisilla opettajilla halu kehittyä ammatillisesti ja edetä uralla sekä opettajan ammatin luonteeseen kuuluva vuorovaikutus ihmisten kanssa (Jokinen ym. 2013).

► Suurin osa opettajista on tyytyväisiä työhönsä

Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä –hankkeen selvitykset (Jokinen ym. 2013; Taajamo 2013) viittaavat siihen, että pääosa opettajista on tyytyväisiä ammatissaan. Opettajan työ koetaan houkuttelevaksi ja kiinnostavaksi. Mieluiten opettajan työtä halusi yleissivistävän koulutuksen opettajista tehdä 83 prosenttia ja 84 prosenttia ammatillisen koulutuksen opettajista.

Opettajien liikkuvuus opetuslalta muihin tehtäviin ei ole huomattavaa verrattuna kaikkiin suomalaisiin työntekijöihin. Yleissivistävän koulutuksen sisällä toisiin tehtäviin oli

siirtynyt noin kymmenesosa opettajista ja ammatillisen koulutuksen sisällä noin viidesosa. Uransa aikana opetustehtävistä muihin tehtäviin oli yleissivistävän koulutuksen opettajista siirtynyt noin kymmenesosa ja ammatillisen koulutuksen opettajista viidesosa. Opettajat, jotka olivat vaihtaneet tehtäviä opetusalan sisällä, olivat siirtyneet toisen kouluasteen tai aineen opettajiksi, erityisopettajiksi, opinto-ohjaajiksi, kehittämistehtäviin tai opetusalan hallinnon palvelukseen. (Jokinen ym. 2013).

Ammatillisen koulutuksen opettajat olivat siirtyneet omille ammattialoilleen tai yrittäjiksi. Ammatin vaihtamista oli harkinnut em. selvityksen mukaan noin viidesosa opettajista ja työpaikan vaihtamista vajaa kolmasosa yleissivistävän koulutuksen opettajista ja neljäsosa ammatillisen koulutuksen opettajista. (Jokinen ym. 2013).

Opettajien oman arvion mukaan opettajan työn houkuttelevuutta voidaan lisätä kohentamalla palkkausta, lisäämällä työn arvostusta, tuomalla työn hyviä puolia esille nykyistä enemmän sekä muuttamalla työn julkisuuskuvaa. Opettajan työtä voitaisiin kehittää painottamalla enemmän varsinaista opetustyötä. Työssä jaksamista ja pysymistä voidaan opettajien näkemyksen mukaan vahvistaa täydennyskoulutuksen, vertaistuen, mentoroinnin ja työnohjauksen keinoin sekä koko työyhteisöä kehittämällä. Ammatillisessa koulutuksessa hyvinä keinoina nähtiin lisäksi työelämäjaksot ja omassa organisaatiossa tapahtuva tiimioppiminen. (Jokinen ym. 2013).

OECD:n TALIS 2013 (Teaching and Learning International Survey) -tutkimuksen tulosten mukaan yli 90 prosenttia suomalaisista alakoulun, yläkoulun, lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opettajista pitää työstään. Alakoulujen opettajista 57 prosenttia ja toisen asteen oppilaitosten opettajista 69 prosenttia kokee, että heidän ammattiaan arvostetaan yhteiskunnassa. Yläkoulun opettajista 88 prosenttia suosittelee kouluaan hyvänä työpaikkana. Jos he saisivat päättää uudelleen, he valitsisivat yhä opettajan ammatin (85 %). Toisen asteen opettajista vain 2 prosenttia katuu ryhtymistään opettajaksi. Toisaalta, vaikka suomalaiset alakoulun opettajat ovat tyytyväisiä työhönsä, 23 prosenttia heistä on silti miettinyt, olisiko ollut parempi valita jonkin toinen ammatti. (OKM 2014; OKM 2015).

Opettajien työhyvinvointiin, täydennyskoulutuksen antamaan tukeen ja opettajan työn arvostukseen tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota, jotta opettajien pysyvyys opetusalan tehtävissä voidaan säilyttää ainakin nykytasolla.

► Opettajankoulutuksen määrälliset tavoitteet perustuvat opettajatiedonkeruuseen ja ennakkointiin

Opettajatiedonkeruun ja ennakkoinnin tulosten perusteella määritellään yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen antaman opettajankoulutuksen määrälliset tavoitteet.

Yliopistojen opettajankoulutuksessa on viime vuosina tehty useita koulutuslisäyksiä. Lisäykset ovat kohdistuneet lastentarhanopettaja-, luokanopettaja-, erityisopettaja- ja erityisluokanopettajakoulutukseen sekä oppilaan/opinto-ohjaajakoulutukseen. Aineenopettajakoulutuksen lisäykset ovat koskeneet matemaattis-luonnontieteellisten aineiden opettajankoulutusta. Myös ammatillista opettajankoulutusta on lisätty.

Koulutuslisäykset on toteutettu sekä korottamalla korkeakoulujen ja opetus- ja kulttuuriministeriön välisten sopimuksien määrällisiä koulutustavoitteita että kohdentamalla

erillisrahoitusta tiettyjen opettajaryhmien koulutettavamäärien kasvattamiseen. Koulutustavoitteiden korottaminen vaikuttaa luokan- ja aineenopettajien opettajatilanteeseen 5-6 vuoden aikavälillä tutkintojen suoritusajoista riippuen. Erityisopetuksessa, oppilaan/opinto-ohjauksessa ja ammatillisessa koulutuksessa opettajankoulutuslisäykset vaikuttavat 2-3 vuoden aikavälillä. Erillisrahoitetuissa koulutuksissa valmistumisaika on 1-2 vuotta, koska koulutukset suunnataan henkilöille, joilla on jo aiempia opintosuorituksia, jotka voidaan lukea hyväksi tutkinnon tai opintokokonaisuuden suorittamisessa.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opettajankoulutuksen määrälliset tavoitteet on viimeksi määritelty sopimuskaudelle 2017-2020. Yliopistojen tavoitteet koskivat lastentarhan- ja erityislastentarhanopettajakoulutusta, luokanopettajakoulutusta, erityisluokanopettaja- ja erityisopettajakoulutusta sekä oppilaan/opinto-ohjaajakoulutusta. Aineenopettajakoulutukselle asetettiin määrälliset tavoitteet opettajaryhmittäin (esim. matemaattis-luonnontieteellinen ja humanistinen koulutusala). Ammattikorkeakoulujen kanssa sovittiin ammatillisen opettajankoulutuksen tavoitteista, joihin sisältyvät myös ammatillinen erityisopettajakoulutus ja opinto-ohjaajakoulutus. Yliopistojen luokanopettaja- ja erityisopettajakoulutuksen tavoitteisiin tehtiin vähäinen korotus aiempaan sopimuskauteen verrattuna. Suurimmat lisäykset tehtiin yliopistojen lastentarhanopettaja- ja erityislastentarhanopettajakoulutuksessa. Lisäyksiä tehtiin myös ruotsinkieliseen opettajankoulutukseen. Suomenkielisen aineenopettajakoulutuksen ja ammatillisen opettajakoulutuksen määrällisiä tavoitteita vähennettiin. Huomattavin vähennys tehtiin humanistisella koulutusosalalla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa korkeakouluille sopimuksessa asetettujen tavoitteiden toteutumista tilastoinnin avulla. Sopimuskauden aikana korkeakouluja ohjataan lisäksi kirjallisen palautteen avulla.

► Opettajatilanne yleissivistävässä koulutuksessa

Opettajatiedonkeruun 2016 tulokset osoittavat, että yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa annettavan opettajankoulutuksen koulutuslisäykset ovat vaikuttaneet kelpoisten opettajien saatavuuteen myönteisesti. Opettajatiedonkeruussa mukana olleista perusopetuksen rehtoreista ja opettajista noin 95 prosenttia on kelpoisia hoitamaansa tehtävään, kun aiemmin kelpoisia on ollut noin 90 prosenttia. Kelpoisten henkilöiden osuus pää- ja sivutoimisten tuntiopettajien ryhmissä on parantunut selvästi. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa kelpoisten opettajien osuus on lähes 90 prosenttia, kun se aiemmin oli 79 prosenttia.

Suomenkielisistä luokanopettajista miltei 97 % on kelpoisia tehtävänsä. Vaikka ruotsinkielisten luokanopettajien kelpoisuustilanne on aiempaa parempi, jää kelpoisuusprosentti vielä alle yhdeksänkymmenen (89,2 %).

Kelpoisuutta vailla olevien luokanopettajien määrä on kaikkiaan noin 400. Alueelliset erot luokanopettajien saatavuudessa ovat samanlaisia kuin aiemminkin. Eniten epäpäteviä suomen- ja ruotsinkielisiä luokanopettajia on Uudellamaalla, jossa epäpätevien määrä on runsaat kaksi sataa. Muissa maakunnissa epäpätevien määrät ovat muutamasta opettajasta pariinkymmeneen.

Vaikka erityisluokanopettajien ja erityisopettajien kelpoisuustilanne on aiemmasta selvästi parantunut koulutusmäärien huomattavien lisäyksiä vuoksi, on kelpoisuusprosentti edelleen alle yhdeksänkymmentä (86,6 %). Opettajatiedonkeruuseen osallistuneista eri-

tyisluokan- ja erityisopettajista epäpäteviä on vajaa 600. Eniten erityisluokanopettaja- ja erityisopettajatarvetta on eteläisessä Suomessa.

Lukioiden rehtoreista ja kaikista opettajista 98 prosenttia oli kelpoisia. Kelpoisuustilanne on jo aiemminkin ollut hyvä sekä suomen- että ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa, mutta nyt huomattava muutos on tapahtunut sivutoimisten tuntiopettajien kelpoisuustilanteen parantumisessa.

Oppiainekohtaisessa tarkastelussa ilmenee, että lähes kaikissa perusopetuksen ja lukion oppiaineissa opettajien kelpoisuusprosentti on yli 90. Maahanmuuttajien parissa työskentelevien opettajien kelpoisuusprosentti on tätä alempi (maahanmuuttajien oma äidinkieli, perusopetukseen valmistava opetus). Vapaassa sivistystyössä kelpoisten opettajien osuus on edelleen kasvusuunnassa verrattuna aiempien opettajatiedonkeruiden tuloksiin. Selvimmin tämä myönteinen muutos on nähtävissä kansanopistoissa.

► **Luokanopettajakoulutuksen nykyisiä koulutusmääriä ei ole tarpeen kasvattaa**

Tiedonkeruun tulosten perusteella voi päätellä, että luokanopettajakoulutuksen nykyisiä koulutusmääriä ei ole tarpeen kasvattaa. Erityisopettajakoulutuksen määrällisiä tavoitteita on edelleen tarpeen korottaa sekä kelpoisten opettajien määrän lisäämiseksi, että ikärakenteen vuoksi. Erityisluokanopettajista ja erityisopettajista 41 prosenttia on vähintään 50 vuotta täyttäneitä. Perusopetuksen lehtoreista 40,9 prosenttia ja lukion lehtoreista 46,5 prosenttia on vähintään 50 vuotta täyttäneitä. Vaikka nyt ei ole aiheellista korottaa aineenopettajakoulutuksen määrällisiä tavoitteita, on pidemmällä aikavälillä perusteltua varautua suurten opettajaryhmien (esim. matemaattis-luonnontieteelliset aineet) eläköitymiseen.

Tähänastiset kokemukset ovat osoittaneet, että luokanopettajien mahdollisuudet hankkia kelpoisuus koko perusopetukseen ovat useissa yliopistoissa hyvät, mutta aineenopettajilla mahdollisuudet kaksoiskelpoisuuden hankkimiseen ovat vähäiset. Yliopistojen tulee tasapainottaa koulutustarjontaansa ja -järjestelyjään niin, että myös aineenopettajilla on mahdollisuus hankkia kelpoisuus koko perusopetukseen. Kelpoisuus koko perusopetukseen helpottaa esimerkiksi taide- ja taitoaineiden opettajien saatavuutta ja lisää vähätuntisten oppiaineiden aineenopettajien työllistymismahdollisuuksia. Taide- ja taitoaineissa tulisi tarjota opiskelijoille myös mahdollisuuksia kahden opetettavan aineen kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen.

► **Voimavarat suunnattava opettajatarpeiden mukaisesti**

Opettajankoulutuksen voimavaroja tulee yliopistojen sisäisin ratkaisuin kohdentaa uudelleen tiettyjen aineenopettajaryhmien ylikoulutuksen (esim. historia, uskonto, osa kielistä) sijasta niihin opettajaryhmiin, joissa havaitaan ongelmia opettajien kelpoisuudessa ja saatavuudessa (esim. erityisluokanopettajat, erityisopettajat, lastentarhanopettajat, erityislastentarhanopettajat). Voimavarojen uudelleen suuntaaminen on niukkojen voimavarojen aikana perusteltua. Käytettävissä olevat voimavarat tulee yliopistoissa suunnata opettajatarpeiden mukaisesti. Kielten uusien opiskelijoiden ohjauksessa tulee tuoda esille, millaiset tutkinnon aineyhdistelmät työllistävät parhaiten.

Opettajatarpeisiin nähden liian suuria aineenopettajakoulutuksen määriään yliopistot perustelevat sillä, että opettajan taitoja tarvitaan ja kysytään koulun tehtävien ohella myös muualla työelämässä ja että opettajankoulutusta arvostetaan työnhakutilanteissa. Työelämän eri tehtävissä tarvitaan toki kasvavissa määrin pedagogista osaamista. Tämä ei kuitenkaan edellytä opettajakelpoisuuden tuottavien pedagogisten opintojen tarjonnan lisäyksiä. Perustellumpi ratkaisu olisi se, että eri koulutusaloilla opintoihin liitetään työelämässä tarvittavien kouluttajan ja henkilöstön kehittäjän valmiuksia tuovia sisältöjä.

► Opettajatilanne ammatillisessa koulutuksessa

Kyselyyn vastanneesta ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstöstä 90 prosenttia ilmoitti olevansa kelpoisia hoitamaansa tehtävään. Kelpoisuustilanne on parantunut aiempiin vuosiin verrattuna selvästi kaikissa tehtävätyypeissä. Huomattavin muutos on pää- ja sivutoimisten tuntiopettajien kelpoisuustilanteen paraneminen. Johtavassa asemassa työskentelevien ja lehtoreiden kelpoisuusaste on kuitenkin edelleen selvästi korkeampi kuin pää- ja sivutoimisten tuntiopettajien.

Ammatillisten opintojen opettajien kelpoisuustilanne vaihtelee koulutusalan mukaan. Kelpoisten opettajien osuus oli aiempaan tapaan korkein matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, humanistisella ja kasvatusalalla sekä sosiaali-, terveys ja liikunta-alalla. Heikoin kelpoisuustilanne on tekniikan ja liikenteen alalla sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla.

Kelpoisuustilanteessa on alueellisia eroja. Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Kymenlaaksoissa, Kanta-Hämeessä ja Pohjanmaalla kelpoisuusprosentit jäivät alle yhdeksänkymmenen, kun muissa maakunnissa kelpoisia opettajia on yli 90 prosenttia.

Ruotsinkielisen ammatillisen koulutuksen opettajien kelpoisuustilanne oli edelleen selvästi heikompi kuin suomenkielisten ammatillisten opettajien, vaikka muutosta myönteiseen suuntaan onkin tapahtunut. Ruotsinkielisen ammatillisen koulutuksen opettajista 74,5 prosentilla on muodollinen kelpoisuus. Erityisesti tuntiopettajien kelpoisuustilanne on heikko.

Ammatillisen koulutuksen opettajista 56 prosenttia on 50-vuotiaita tai sitä vanhempia, joten tuleviin eläköitymisiin on aiheellista varautua.

► Uranaikainen osaamisen kehittäminen

Opettajatiedonkeruun 2016 tulokset osoittavat, että täydennyskoulutukseen osallistui vuonna 2015 neljä viidestä opettajasta. Erityisen aktiivisia osallistujia ovat rehtorit. Lukion opettajat osallistuvat täydennyskoulutukseen perusopetuksen opettajia enemmän. Täydennyskoulutukseen osallistumisessa on alueellisia ja kieliryhmittäisiä eroja. Eniten osallistuvat Itä-Suomen opettajat, vähiten Lapin opettajat. Suomenkielisten oppilaitosten opettajat osallistuvat täydennyskoulutukseen ruotsinkielisiä opettajia enemmän.

Ammatillisen koulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen on vähentynyt aiempaan tiedonkeruuseen verrattuna. Sen sijaan osallistuminen työelämäjaksolle on jonkin verran kasvanut. Vuoden 2015 aikana 17 prosenttia ammatillisen koulutuksen opettajista osallistui työelämäjaksolle, kun vuonna 2012 vastaava prosenttiosuus oli viisi.

Edelleen ollaan selvästi jäljessä siitä tavoitteesta, että jokainen ammatillisen koulutuksen opettaja osallistuisi kerran viidessä vuodessa työelämäjaksolle.

Opetushenkilöstön osallistumisaktiivisuus täydennyskoulutukseen on kasvanut verrattuna 2000-luvun loppupuoleen, jolloin täydennyskoulutuksen osallistumisprosentti oli 68. Osallistumisaktiivisuuteen on todennäköisesti osaltaan vaikuttanut valtakunnallisen Osaava-ohjelman (2010-2016) tarjoama lisärahoitus täydennyskoulutukselle. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että lisävoimavaroista huolimatta joka viides opettaja ei vuoden 2015 aikana ollut päivittänyt omaa osaamistaan osallistumalla täydennyskoulutukseen.

Tiedonkeruun tulokset osoittavat, että opettajien uranaikaisen osaamisen kehittäminen on muuttunut aiempaa suunnitelmallisemmaksi. Henkilökohtainen koulutus- ja kehittämissuunnitelma on nyt yli neljälläkymmenellä prosentilla opettajista, kun aiemmin tällainen suunnitelma oli vain vajaalla viidellätoista prosentilla opettajista. Paras tilanne on ammatillisessa koulutuksessa, jonka opettajista kuudellakymmenellä prosentilla on koulutus- ja kehittämissuunnitelma. Suunnitelmallisuuden lisääntyminen turvaa voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön ja parantaa mahdollisuuksia erilaisten koulutustarpeiden huomioonottamiseen työuran aikana.

Opettajatiedonkeruussa 2016 kysyttiin ensimmäistä kertaa mentoroinnista. Mentoroinnilla tarkoitetaan toimintaa, jossa kokeneemmat kollegat tai ulkopuoliset asiantuntijat ohjaavat ja perehdyttävät uusia opettajia. OECD:n TALIS 2013 (Teaching and Learning International Survey) tulosten mukaan suomalaiskouluissa mentorointia on vähän. Opettajatiedonkeruun tulokset osoittavat saman asian. Mentorina toimii tai mentorointiin osallistuu vain muutama prosentti opettajista. Uusien opettajien perehdyttämistä tarvitaan, koska sen avulla voidaan tukea opettajien sitoutumista opetusalan tehtäviin.

On aiheellista olettaa, että niiden opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, jotka suuntaavat voimavaroja oppilaitosten kehittämiseen ja opettajien täydennyskoulutukseen, on tulevaisuudessa helpompi rekrytoida opettajia kuin niiden, jotka ovat leikanneet täydennyskoulutusvoimavarat minimiin. Kunnan koulutusmyönteinen maine muodostuu kilpailutekijäksi opettajia rekrytoitaessa.

Koska suomalaisen opettajakunnan ikärakenne on suhteellisen korkea, on mahdollisuus oman osaamisen päivittämiseen tärkeätä siksi, että opettajaksi valmistumisesta on kulunut jo runsaasti aikaa. Täydennyskoulutuksen tuki opettajan työuran eri vaiheissa on yksi tärkeistä opettajan työssä jaksamisen ja pysymisen edellytyksistä. Oppilaitosjohdon tehtävissä toimivien korkea ikärakenne edellyttää oppilaitosjohdon koulutuksen uudistamista ja kehittämistä, jotta rehtorin tehtävien vetovoima säilyy hyvänä ja johtotehtäviin saadaan ammattitaitoisia henkilöitä.

► Opettajankoulutuksen kehittämisen suuntaviivoja

Opetuksen ja koulutuksen toimintaympäristössä tapahtuu paljon merkittäviä muutoksia, jotka sekä vaativat että kannustavat kehittämään opettajien peruskoulutusta ja uranaikaista osaamisen kehittämistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti tammikuussa 2016 Opettajan-koulutusfoorumin uudistamaan opettajien perus-, perehdyttämisen- ja täydennyskoulutusta. Foorumi koostuu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opettajankouluttajista, opettaja-

rehtori-, kunta- ja opiskelijajärjestöjen sekä valtion opetushallinnon edustajista. Sen toimikausi päättyi vuoden 2018 lopussa.

Yksi foorumin ensimmäisistä tehtävistä oli Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman laadinta. Ohjelman työstämiseen osallistui lähes 100 foorumin ja sen jaostojen jäsentä. Verkkoaiivoriin kautta kehittämisohjelman laadintaan osallistui lisäksi lähes kaksituhatta koulutusalan asiantuntijaa, opiskelijaa ja opettajaa. Kehittämisohjelman laatimisessa hyödynnettiin foorumin työn ja verkkoaiivoriin tulosten lisäksi asiantuntijoiden kuulemisia sekä ajankohtaista opettaja- ja opettajankoulutustutkimusta. Ohjelma valmistui syksyllä 2016.

Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman visio on ”Luomme yhdessä parasta osaamista maailmaan”. (OKM 2016). Vision mukaan

- Opettajat ovat tulevaisuuteen tähtääviä, laaja-alaisia ja uutta luovia asiantuntijoita, jotka hyödyntävät monipuolisesti uusia oppimisympäristöjä.
- Opettajat kehittävät jatkuvasti omaa ja työyhteisönsä osaamista.
- Opettajilla on rohkeus kehittää ja kokeilla. He hyödyntävät tutkimusta työssään.
- Opettajat toimivat verkostoissa kansallisesti ja kansainvälisesti.

Kehittämisohjelmassa on kuusi keskeistä linjausta opettajien perus- ja täydennyskoulutukselle. (OKM 2016). Ne ovat:

1. Opettajien osaaminen kokonaisuudeksi
 - Opettajankoulutuksen eri vaiheet muodostavat kokonaisuuden.
 - Opiskelijoilla on jo opintojen aikana osallisuus opintojensa suunnitteluun.
2. Ennakoinnilla ja valinnoilla vetovoimaa
 - Opiskelijavalintoja kehitetään korkeakoulujen yhteistyönä. Soveltuvuus opetus-tehtäviin on osa valintoja.
 - Opiskelijoiden aikaisemmin hankittu osaaminen tunnistetaan.
 - Opettajatarvetta ennakoidaan säännöllisesti.
 - Varmistetaan ammatillisen reformin yhteydessä opettajien osaaminen uuden järjestelmän mukaiseksi.
3. Opettajat uutta luoviksi osaajiksi ja oppijat keskiöön
 - Opettajankoulutuksen työtavat ovat tutkimusperustaisia, oppijälähtöisiä ja yhteisöllisiä.
 - Vahvistetaan erilaisten oppimisympäristöjen pedagogiseen hyödyntämiseen liittyvää osaamista.
 - Kehitetään yhdessä työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja ohjaamisen malleja.
4. Opettajankoulutus vahvaksi yhteistyöllä
 - Rakennetaan suunnitelmallisesti yhdessä tekemisen kulttuuria ja yhteistyömalleja
 - Vahvistetaan moniammatillista työelämäyhteistyötä verkostoitumalla.
 - Osaamisen kehittämisessä hyödynnetään vertaistukijärjestelmiä.
 - Uranaikainen osaamisen kehittäminen järjestetään siten, että se on tasa-arvoisesti saavutettavissa, rakenteiltaan tarkoituksenmukaista ja oikein mitoitettua.

5. Osaavalla johtamisella oppilaitos oppivaksi ja kehittyväksi yhteisöksi
 - Oppilaitosjohtamisen koulutusta vahvistetaan ja sen suunnitelmallisuutta lisätään.
 - Vahvistetaan osallistavaa johtamista ja tiimijohtamista.
 - Opettajankoulutukseen sisällytetään riittävästi johtamisosaamista.
6. Vahvistetaan opettajankoulutuksen tutkimusperustaisuutta
 - Opettajankoulutus perustuu uusimpaan tutkimukseen.
 - Koulutus tukee opettajan tutkimuksellisen ammatti-identiteetin kehittymistä.
 - Opettajat ja opettajankouluttajat osallistuvat tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

Kehittämishojelman toimeenpano on käynnistynyt. Sitä tuetaan vuonna 2017 opettajan- koulutusta järjestäville korkeakouluille suunnatulla 15 miljoonan euron määrärahalla. Opettajankoulutusfoorumi tukee paikallista ja alueellista kehittämistyötä, hankkeiden edistymistä ja osaamisen jakamista. Se myös arvioi opettajankoulutuksen kehittämishojelman toteutumista.

► Lähteet

- Jokinen, H., Taajamo, M., Miettinen, M., Weissmann, K., Honkimäki, S. , Valkonen, S. & Välijärvi, J. 2013. Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä -hankkeen tulokset. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kari, J. 2001. Jyväskylän, Kokkolan, Hämeenlinnan ja Oulun valintakoetutkimus 1991-2000. Julkaisussa Räihä, P. (toim.) 2001. Valinnat – Koulutus – Luokanopettajan työ. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 70.
- Kari, J. 2002. Opettajan ammatin suosio ja opettajaksi hakeutumisen ongelmat. Julkaisussa Räihä, P. & Kari, J. (toim. 2002). Opettajaksi soveltuvuuden moni-ilmeisyys. Opiskelijavalinta valtakunnallisesti puntaroituna. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 74,
- Nissinen, K. & Välijärvi, J. 2011. Opettaja- ja opettajankoulutustarpeiden ennakkoinnin tuloksia. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 43.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013. Yläkoulun ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:15.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013. Tarkastelun kohteena alakoulun ja toisen asteen oppilaitosten opettajat ja rehtorit. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:4.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma.
- Taajamo, M. 2013. Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä. Yleissivistävän koulutuksen näkökulma. Esitys Kasvatustieteen päivien esiseminaarissa 20.11.2013.

*Undervisningsrådet Armi Mikkola
Undervisnings- och kulturministeriet*

Lärarbehovet nu och i framtiden

► **Genom att prognostisera lärarbehovet säkerställer man tillgången till lärare för olika undervisningsuppgifter**

Det finländska samhällets välfärd bygger på kunskap och kompetens. För att säkra och förbättra medborgarnas kompetensnivå krävs jämlika utbildningsmöjligheter. Alla studerande oavsett region och läroanstalt har rätt till bra undervisning och handledning. Tillgången till fortsatta studier eller sysselsättningen får inte äventyras på grund av undermålig undervisning. Därför måste undervisningspersonalen vara kompetent och kvalificerad.

Genom att förutse lärarbehovet vill man se till att det utbildas tillräckligt många lärare för att säkra tillgången på lärare för olika undervisningsuppgifter. För att säkra tillgången måste utbildningen riktas enligt lärarbehovet. De kvantitativa lösningarna inom lärarutbildningen har ofta inverkan på lärarsituationen vid läroanstalterna först om flera år. Många faktorer som påverkar det kommande lärarbehovet kan förändras på ett sätt som gör att deras inverkan inte skulle upptäckas utan upprepade prognoser som görs med jämna mellanrum.

För att fatta beslut om lärarutbildningen krävs att utbildningsförvaltningen och högskolornas lärarutbildningsenheter har tillgång till ett aktuellt informationsunderlag. Sedan 1998 har man skapat detta informationsunderlag genom riksomfattande insamlingar av uppgifter om lärare och prognoser om lärarbehovet. Dessa genomförs regelbundet i genomsnitt vart tredje år. Dessförinnan hade man ingen aktuell information om lärarsituationen, så det var inte möjligt att prognostisera lärarbehovet och sätta upp kvantitativa mål för lärarutbildningen. Detta ledde till otillräckliga lärarutbildningsvolymerna i förhållande till lärarbehovet. Följden blev en lärarbrist som man i början av 2000-talet försökte avhjälpa genom att starta ett program för att bygga ut lärarutbildningen.

Utgående från insamlingen av uppgifter om lärare går det att följa upp förändringar i behörighet och åldersstruktur och använda dem för att styra kvantitativa beslut inom lärarutbildningen. I prognostisering av lärarsituationen utnyttjar man utöver läraruppgifterna elev- och befolkningsstatistik samt befolkningsprognoser. Förutom uppgifterna om lärarnas åldersstruktur och behörighet samt utvecklingen av elevantalet påverkas lärarbehoven bland annat av gruppstorlekar, eventuella nya läroämnen eller läroämnen som faller bort, timfördelningsbeslut, skillnader i utbildningens längd och avbrottsfrekvens för olika lärargrupper samt lärarnas övergångar mellan undervisning och andra arbetsuppgifter. (Nissinen & Välijärvi 2011).

En del av de faktorer som påverkar lärarbehovet är svåra att förutse. Ett exempel på detta är yrkesutbildningsreformen och dess konsekvenser för nätverket av utbildningsarrangörer och därigenom för behovet av lärare. Ytterligare en utmaning är att förutse hur den ekonomiska situationen och förändringarna på arbetsmarknaden påverkar lärarnas övergång mellan undervisningen och det övriga arbetslivet.

► **Läraryrket och utbildningsarbetsattraktionskraft framtidens nyckelfrågor**

När man bedömer lärar- och läraryrkesutbildningsbehovet är det lämpligt att ägna uppmärksamhet åt hur läraryrkesutbildningens attraktionskraft ser ut, i vilken mån de som genomgått läraryrkesutbildningen söker sig till uppgifter inom undervisningen och hur länge de stannar kvar i läraryrket.

I en internationell jämförelse är läraryrkesutbildningen i Finland attraktiv. Högskolorna kan välja de bäst lämpade och mest motiverade bland sökandena. Att få läraryrkesutbildningen och läraryrket att behålla sin popularitet och attraktionskraft är en av framtidens nyckelfrågor för vårt utbildningssystem.

Undersökningar om läraryrkesutbildningens val av studerande (Kari 2001; Kari 2002) visar att en utexaminerad lärare har ett mer varaktigt engagemang för undervisningsarbetet när man vid urvalet till läraryrkesutbildningen i en tillräckligt stor utsträckning beaktat att den sökande är lämplig för branschen och har fattat ett medvetet beslut om yrkesvalet. Bedömningen av lämpligheten och engagemanget har sedan länge varit en viktig del av urvalet till exempel till klassläraryrkesutbildningen, men man har också börjar bedöma lämpligheten vid urvalet till ämnesläraryrkesutbildningen. Forskning som utvecklar metoder för lämplighetsbedömningen måste förstärkas inom all läraryrkesutbildning.

Ätminstone än så länge verkar det svaga intresset för läraryrkesutbildningen som man iakttagit i många länder inte påverka de kommande årens lärartillgång i Finland. Att söka till läraryrkesutbildningen är fortsatt populärt, men man bör uppmärksamma att antalet sökande till exempel till barnträdgårdslärar- och klassläraryrkesutbildningen sjönk med några procentenheter när man jämför antalet sökande mellan åren 2015 och 2016. Antalet sökande till yrkesläraryrkesutbildningen år 2016 sjönk med 13 procent jämfört med år 2015. Man bör följa upp om det är fråga om ett tillfälligt fenomen eller en bestående intresseminskning för läraryrkesutbildningen som ett studiealternativ.

Enligt utredningar söker man sig till undervisningsbranschen av flera skäl, och intresset för yrket kan uppstå under vilket skede i livet som helst. För lärarna inom den allmänbildande utbildningen uppstår motivationen att söka sig till branschen i huvudsak av intresset för ett visst läroämne, en positiv modell man fått av förebilder samt att man upplever yrket som meningsfullt och utmanande. Typiskt för lärarna inom yrkesutbildningen är däremot att beslutet att bli lärare uppstår genom arbetsuppgifterna inom den egna branschen. Hos yrkeslärarna påverkas sökandet till läraryrket av viljan att utvecklas yrkesmässigt och avancera i karriären samt den interaktion med människor som är karakteristiskt för läraryrket (Jokinen et al. 2013).

► **De flesta lärare är nöjda med sitt arbete**

Utredningarna inom projektet Pedagoginen – asiantuntijuus liikkeessä - Rörlighet bland pedagogisk expertis (Jokinen et al. 2013; Taajamo 2013) tyder på att de flesta lärare är nöjda i sitt yrke. Arbetet som lärare upplevs som attraktivt och intressant. Av lärarna inom den allmänbildande utbildningen var det 83 procent och av lärarna inom yrkesutbildningen 84 procent som allra helst ville arbeta som lärare.

Lärarnas yrkesrörlighet från undervisningsbranschen till andra uppgifter är inte betydande jämfört med alla anställda i Finland. Cirka en tiondel av lärarna inom den allmänbildande utbildningen och cirka en femtedel inom yrkesutbildningen hade gått över till andra uppgifter. Under sin yrkeskarriär hade cirka en tiondel av lärarna inom den allmänbildande utbildningen och cirka en femtedel av lärarna inom yrkesutbildningen gått över från undervisning till andra uppgifter. De lärare som bytt till andra uppgifter inom undervisningsbranschen hade blivit lärare inom ett annat skolstadium eller ämne, blivit speciallärare eller studiehandledare, tagit utvecklingsuppgifter eller blivit anställda inom utbildningsförvaltningen. (Jokinen et al. 2013).

Lärarna inom yrkesutbildningen hade gått över till sina egna fackområden eller blivit företagare. Enligt ovan nämnda utredning hade cirka en femtedel av lärarna övervägt att byta yrke, och en knapp tredjedel av lärarna inom den allmänbildande utbildningen och en fjärdedel av lärarna inom yrkesutbildningen hade övervägt att byta arbetsplats. (Jokinen et al. 2013).

Enligt lärarnas egen bedömning kan läraryrkets attraktivitet ökas genom att förbättra avlöningen, öka uppskattningen för yrket, lyfta fram det positiva med yrket mer än idag samt genom att förändra yrkets image. Lärarnas arbete skulle kunna utvecklas genom att man lägger större vikt på den egentliga undervisningen. Lärarna anser att man kan bidra till att de orkar med och stannar kvar i arbetet genom fortbildning, kollegialt stöd, mentorskap och arbetsledning samt genom att utveckla hela arbetsgemenskapen. Inom yrkesutbildningen betraktade man dessutom arbetslivsperioder och att lära sig i team i den egna organisationen som bra metoder. (Jokinen et al. 2013).

Enligt resultaten från OECD:s undersökning TALIS 2013 (Teaching and Learning International Survey) tycker mer än 90 procent av lärarna för årskurs 1–6, årskurs 7–9, i gymnasiet och vid yrkesläroanstalter i Finland om sitt arbete. Av lärarna i årskurs 1–6 upplever 57 procent och av lärarna vid läroanstalter på andra stadiet 69 procent att deras yrke värdesätts i samhället. Av lärarna i årskurs 7–9 skulle 88 procent rekommendera sin skola som en bra arbetsplats. Om de fick bestämma på nytt, skulle de fortfarande välja läraryrket (85 procent). Endast 2 procent av lärarna på andra stadiet ångrar att de blev lärare. Å andra sidan, trots att lärarna i årskurs 1–6 i Finland är nöjda med sitt arbete, har 23 procent av dem ändå funderat på om det hade varit bättre att välja ett annat yrke. (OKM 2014; OKM 2015).

För att få lärarna att stanna kvar inom undervisningen åtminstone i samma utsträckning som idag måste man lägga större vikt vid lärarnas arbetshälsa, det stöd de får genom att vidareutbilda sig och uppskattningen för läraryrket.

► De kvantitativa målen för lärarutbildningen baseras på insamlingar av uppgifter om lärare samt prognostisering

Utifrån resultaten från insamlingen av uppgifter om lärare och prognostiseringen definierar man de kvantitativa målen för den lärarutbildning som ges vid universitet och yrkeshögskolor.

Lärarutbildningen vid universiteten har utökats flera gånger de senaste åren. Ökningarna har gällt barntädgårdsläro-, klassläro-, specialläro- och specialklassläroutbildning-

arna samt elev-/studiehandledarutbildningen. Ökningarna av ämneslärarutbildningen har gällt lärarutbildningen inom matematisk-naturvetenskapliga ämnen. Även yrkeslärarutbildningen har utökats.

Ökningen av utbildningarna har genomförts både genom att man höjt de kvantitativa målen i avtalen mellan högskolorna och undervisnings- och kulturministeriet och genom att man riktat särskild finansiering till ökningen av antalet studerande inom vissa lärargrupper. Effekten av förhöjda utbildningsmål visar sig i lärarsituationen bland klass- och ämneslärarna på 5–6 års sikt beroende på tiderna för avläggande av examina. Inom specialundervisningen, elev-/studiehandledningen och yrkesutbildningen visar sig effekterna av utökad lärarutbildning på 2–3 års sikt. I utbildningar med särskild finansiering är utexamineringstiden 1–2 år, eftersom utbildningarna riktas till personer med tidigare studieprestationer som kan tillgodoräknas i avläggandet av en examen eller en studiehelhet.

De kvantitativa målen för lärarutbildningen vid universitet och yrkeshögskolor har senast fastställs för avtalsperioden 2017–2020. Universitetens mål gällde barnträdgårdslärar- och specialbarnträdgårdslärarutbildningen, klasslärarutbildningen, specialklasslärar- och speciallärarutbildningen samt elev-/studiehandledarutbildningen. För ämneslärarutbildningen satte man upp kvantitativa mål per lärargrupp (t.ex. för det matematisk-naturvetenskapliga och det humanistiska utbildningsområdet). Med yrkeshögskolorna kom man överens om målen för yrkeslärarutbildningen, som även omfattar utbildningen till specialyrkeslärare och studiehandledare. Målen för klasslärar- och speciallärarutbildningen vid universiteten höjdes en aning jämfört med den föregående avtalsperioden. De största ökningarna gjordes inom utbildningarna till barnträdgårdslärare och specialbarnträdgårdslärare vid universiteten. Även den svenskspråkiga lärarutbildningen utökades. De kvantitativa målen för den finskspråkiga ämneslärarutbildningen och yrkeslärarutbildningen sänktes. Störst var sänkningen inom det humanistiska utbildningsområdet.

Undervisnings- och kulturministeriet följer upp de mål som satts upp för högskolorna i avtalen med hjälp av statistik. Under avtalsperioden styrs högskolorna dessutom med hjälp av skriftlig återkoppling.

► Lärarsituationen inom den allmänbildande utbildningen

Resultaten från insamlingen av uppgifter om lärare 2016 visar att ökningarna av den lärarutbildning som ges vid universitet och yrkeshögskolor har haft en positiv effekt på tillgången till behöriga lärare. Av de rektorer och lärare inom den grundläggande utbildningen som deltog i insamlingen av uppgifter om lärare är cirka 95 procent behöriga för sin uppgift, medan andelen behöriga tidigare varit cirka 90 procent. Andelen behöriga personer i grupperna timlärare i huvud- och bisyssla har ökat betydligt. Inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen är andelen behöriga lärare närmare 90 procent, medan den tidigare var 79 procent.

Av de finskspråkiga klasslärarna var nästan 97 procent behöriga för sin uppgift. Även om behörighetssituationen för de svenskspråkiga klasslärarna har förbättrats, stannar behörighetsprocenten fortfarande under 90 (89,2 %).

Antalet klasslärare som saknar behörighet är sammanlagt cirka 400. De regionala skillnaderna i tillgången till klasslärare är likadana som förut. Flest obehöriga finsk- och svenskspråkiga klasslärare finns i Nyland, där antalet obehöriga är drygt tvåhundra. Antalen i de andra landskapen varierar från några till ett tjugotal lärare.

Även om behörighetssituationen för specialklasslärare och speciallärare förbättrats betydligt tack vare de ansevärt ökade utbildningsvolymerna, ligger behörighetsprocenten fortfarande under 90 (86,6 %). Knappt 600 av de specialklasslärare och speciallärare som deltog i insamlingen av uppgifter om lärare är obehöriga. Behovet av specialklasslärare och speciallärare är störst i södra Finland.

Av rektorerna och alla lärare vid gymnasierna var 98 procent behöriga. Behörighetssituationen inom både den finsk- och den svenskspråkiga gymnasieutbildningen har sedan tidigare varit bra, men det har nu skett en betydande förbättring i behörighetssituationen för timlärare i bisyssla.

Vid en läroämnesspecifik granskning visar det sig att lärarnas behörighetsprocent i nästan alla läroämnen inom den grundläggande utbildningen och i gymnasiet är över 90. Behörighetsprocenten för lärare som arbetar med invandrare är lägre än så (invandrarnas eget modersmål, undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen). Inom det fria bildningsarbetet är andelen behöriga lärare fortsatt på väg upp jämfört med resultaten från de tidigare insamlingarna av uppgifter om lärare. Tydligast märks denna positiva förändring vid folkhögskolorna.

► De nuvarande utbildningsvolymerna för klasslärare behöver inte ökas

Utifrån datainsamlingens resultat kan man dra slutsatsen att de nuvarande utbildningsvolymerna för klasslärare inte behöver ökas. De kvantitativa målen för speciallärarutbildningen behöver höjas ytterligare, både för att öka antalet behöriga lärare och på grund av åldersstrukturen. Av specialklasslärarna och speciallärarna är 41 procent 50 år eller äldre. Av lektorerna inom den grundläggande utbildningen är 40,9 procent och av lektorerna i gymnasiet 46,5 procent 50 år eller äldre. Även om det inte är skäl att höja de kvantitativa målen för ämneslärarutbildningen just nu, är det motiverat att på längre sikt förbereda sig på att stora lärargrupper går i pension (t.ex. inom de matematisk-naturvetenskapliga ämnena).

Erfarenheterna hittills har visat att flera universitet erbjuder goda möjligheter för klasslärare att skaffa sig behörighet för hela den grundläggande utbildningen, men ämneslärare har små möjligheter att skaffa sig dubbelbehörighet. Universiteten bör balansera sitt utbildningsutbud och sina utbildningsarrangemang så att även ämneslärarna får möjlighet att skaffa sig behörighet för hela den grundläggande utbildningen. Behörighet för hela den grundläggande utbildningen underlättar till exempel tillgången till lärare inom konst- och färdighetsämnena och ökar sysselsättningsmöjligheterna för ämneslärare inom läroämnen med få undervisningsstimmar. Inom konst- och färdighetsämnena borde studerandena dessutom erbjudas möjligheter till utbildning som ger behörighet i två undervisningsämnen.

► Resurserna bör riktas efter lärarbehovet

Genom universitetens interna lösningar bör resurserna för lärarutbildningen riktas om för att i stället för att överutbilda vissa grupper av ämneslärare (t.ex. historia, religion, vissa språk) utbilda lärare inom de grupper, där man upptäckt problem gällande behörighet och tillgång (t.ex. specialklasslärare, speciallärare, barnträdgårdslärare, specialbarnträdgårdslärare). Under en tid med knappa resurser är det motiverat att rikta om resurserna. De tillgängliga resurserna vid universiteten bör riktas utgående från lärarbehovet. I studiehandledningen av nya språkstudierande ska man lyfta fram de ämneskombinationer som lättast leder till sysselsättning.

Universiteten motiverar sina, sett till lärarbehovet, för stora volymer inom ämneslärarutbildningen med att lärarkompetens utöver skolan behövs och efterfrågas även på andra håll i arbetslivet och att lärarutbildningen uppskattas när man söker jobb. Givetvis behövs pedagogisk kompetens alltmer i olika uppgifter inom arbetslivet. För detta krävs dock inte att pedagogiska studier som leder till lärarbehörighet ska ökas. En lämpligare lösning vore att komplettera studier inom olika utbildningsområden med innehåll som ger färdigheter att arbeta som utbildare eller personalutvecklare inom arbetslivet.

► Lärarsituationen inom yrkesutbildningen

Av den undervisningspersonal inom yrkesutbildningen som besvarade enkäten angav 90 procent att de är behöriga för sin uppgift. Behörighetssituationen har förbättrats betydligt inom alla uppgiftstyper jämfört med de tidigare åren. Den största förändringen är den förbättrade behörighetssituationen för timlärare i huvud- och bisyssla. Behörighetsgraden för personer i ledande befattning och lektorer är dock fortfarande betydligt högre än för timlärare i huvud- och bisyssla.

Behörighetssituationen för lärare inom yrkesstudier varierar enligt utbildningsområde. Andelen behöriga lärare var som tidigare högst inom turism-, kosthålls- och ekonomibranschen, det humanistiska och pedagogiska området samt social-, hälso- och idrottsområdet. Svagast var behörighetssituationen inom teknik och kommunikation samt naturbruk och miljöområdet.

Det finns regionala skillnader när det gäller behörighetssituationen. I Nyland, Egentliga Finland, Kymmenedalen, Egentliga Tavastland och Österbotten stannade behörighetsprocenten under 90, medan andelen behöriga lärare i andra landskap är över 90 procent.

Behörighetssituationen inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen var fortsatt betydligt sämre än bland finskspråkiga yrkeslärare, trots att det har skett en förändring till det bättre. Av lärarna inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen har 74,5 procent formell behörighet. I synnerhet timlärarnas behörighetssituation är svag.

Av lärarna inom yrkesutbildningen är 56 procent 50 år eller äldre, så man bör förbereda sig för kommande pensionsavgångar.

► Kompetensutveckling under karriären

Resultaten från insamlingen av uppgifter om lärare 2016 visar att fyra av fem lärare deltog i vidareutbildning år 2015. Rektorer var särskild aktiva med att delta. Gymnasielärare deltog i vidareutbildning i högre grad än lärare inom den grundläggande utbildningen. Deltagandet i vidareutbildning varierar enligt region och språkgrupp. Lärarna i östra Finland deltog i störst omfattning, lärarna i Lappland minst. Lärarna vid finskspråkiga läroanstalter deltog i vidareutbildning i större grad än svenskspråkiga lärare.

Deltagande i vidareutbildning bland lärarna inom yrkesutbildningen har minskat jämfört med förra datainsamlingen. Däremot har deltagandet i arbetslivsperioder ökat något. Under 2015 deltog 17 procent av lärarna inom yrkesutbildningen i en arbetslivsperiod, medan den motsvarande procentandelen år 2012 var fem. Man ligger fortfarande betydligt efter målet att varje lärare inom yrkesutbildningen skulle delta i en arbetslivsperiod vart femte år.

Undervisningspersonalens deltagande i vidareutbildning har ökat jämfört med slutet av 2000-talet, då deltagarfrekvensen i vidareutbildning var 68. Den ökade aktiviteten beror sannolikt delvis på det riksomfattande programmet Kunnig (2010–2016) som erbjöd tilläggsfinansiering för vidareutbildning. Det är emellertid oroande att var femte lärare, trots extra resurser, inte hade uppdaterat sitt kunnande under 2015 genom att delta i vidareutbildning.

Datainsamlingens resultat visar att lärarnas kompetensutveckling under karriären blivit mer planmässig än förut. Nu har över 40 procent av lärarna en individuell utbildnings- och utvecklingsplan, medan det tidigare bara var knappt 15 procent som hade en sådan plan. Bäst är situationen inom yrkesutbildningen, där 60 procent av lärarna har en utbildnings- och utvecklingsplan. Den ökade planmässigheten säkrar att resurserna används ändamålsenligt och förbättrar möjligheten att beakta olika utbildningsbehov under arbetskarriären.

I insamlingen av uppgifter om lärare 2016 ställde man för första gången frågor om mentorsverksamhet. Med mentorsverksamhet avses att mer erfarna kollegor eller externa sakkunniga handleder och skolar in nya lärare. Enligt resultaten från OECD:s undersökning TALIS 2013 (Teaching and Learning International Survey) förekommer det lite mentorsverksamhet i skolorna i Finland. Resultaten från insamlingen av uppgifter om lärare visar samma sak. Endast några procent av lärarna fungerar som mentor eller deltar i mentorsverksamhet. Introduktion för nya lärare behövs, eftersom den kan bidra till lärarnas ökade engagemang i uppgifter inom undervisningsbranschen.

Det är skäl att anta att de undervisnings- och utbildningsarrangörer som riktar resurser till att utveckla läroanstalter och vidareutbilda lärare har lättare att rekrytera lärare i framtiden än de har dragit ned resurserna för vidareutbildning till ett minimum. En kommuns rykte som utbildningsvänlig blir till en konkurrensfaktor vid rekryteringen av lärare.

Eftersom lärarkårens åldersstruktur i Finland är relativt hög, har det gått en lång tid sedan lärarnas utexaminering och det är därför viktigt att ha möjlighet att uppdatera sin kompetens. Att få stöd från vidareutbildning under de olika faserna i lärarkarriären är en viktig förutsättning för att en lärare ska kunna behålla sin arbetsförmåga och stanna

kvar i arbetet. På grund av att åldersstrukturen bland läroanstaltsledningen är hög måste utbildningen för läroanstaltsledningen förnyas och utvecklas för att rektorsuppgiften ska behålla sin attraktionskraft och för att man ska kunna rekrytera yrkeskunniga personer till ledande befattningar.

► Riktlinjer för utvecklingen av lärarutbildningen

Många betydande förändringar har skett i undervisningens och utbildningens verksamhetsområde som både kräver och sporrar till utveckling av lärarnas grundutbildning och kompetensveckling under karriären. Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte i januari 2016 Lärarutbildningsforum för att förnya grundutbildningen, inskolningen och fortbildningen för lärare. Forumet består av lärarutbildare från universitet och yrkeshögskolor, representanter för lärar-, rektors-, kommunala och studerandeorganisationer samt representanter för statens utbildningsförvaltning. Verksamhetsperioden avslutas i slutet av 2018.

En av forumets första uppgifter var att utarbeta ett utvecklingsprogram för lärarutbildningen. Närmare hundra medlemmar i forumet och dess sektioner deltog i processen. Genom en webbtankesmedja var dessutom närmare tvåtusen utbildningsexperter, studerande och lärare med och utarbetade utvecklingsprogrammet. Utöver forumets arbete och webbtankesmedjan utnyttjades höranden av sakkunniga samt den aktuella lärar- och lärarutbildningsforskningen. Programmet blev klart hösten 2016.

Visionen för utvecklingsprogrammet för lärarutbildningen är "Tillsammans skapar vi bästa kompetens för världen". (UKM 2016). Visionens innehåll:

- Lärarna är framtidsorienterade experter med bred kompetens och utnyttjar nya lärmiljöer på ett mångsidigt sätt.
- Lärarna utvecklar ständigt sin egen och sin arbetsgemenskaps kompetens.
- Lärarna har mod att utveckla och testa. De utnyttjar forskning i sitt arbete.
- Lärarna nätverkar nationellt och internationellt.

Utvecklingsprogrammet innehåller sex centrala riktlinjer för lärarnas grund- och vidareutbildning. (UKM 2016). Dessa är:

1. En helhet av lärarnas kompetens
 - De olika faserna i lärarutbildningen bildar en helhet.
 - Redan under studietiden är de studerande delaktiga i planeringen av sina studier.
2. Attraktionskraft genom prognostisering och urval
 - Studerandeurvalet utvecklas i samarbete mellan högskolorna. Lämpligheten för undervisning utgör en del av urvalet.
 - Den kompetens som de studerande skaffat sig tidigare identifieras.
 - Lärarbehovet prognostiseras regelbundet.
 - I samband med en yrkesreform säkerställs att lärarnas kompetens överensstämmer med det nya systemet.
3. Lärarna till nyskapande proffs och fokus på de lärande
 - Arbetsmetoderna inom lärarutbildningen är forskningsbaserade och utgår från de lärande och gemenskapen.

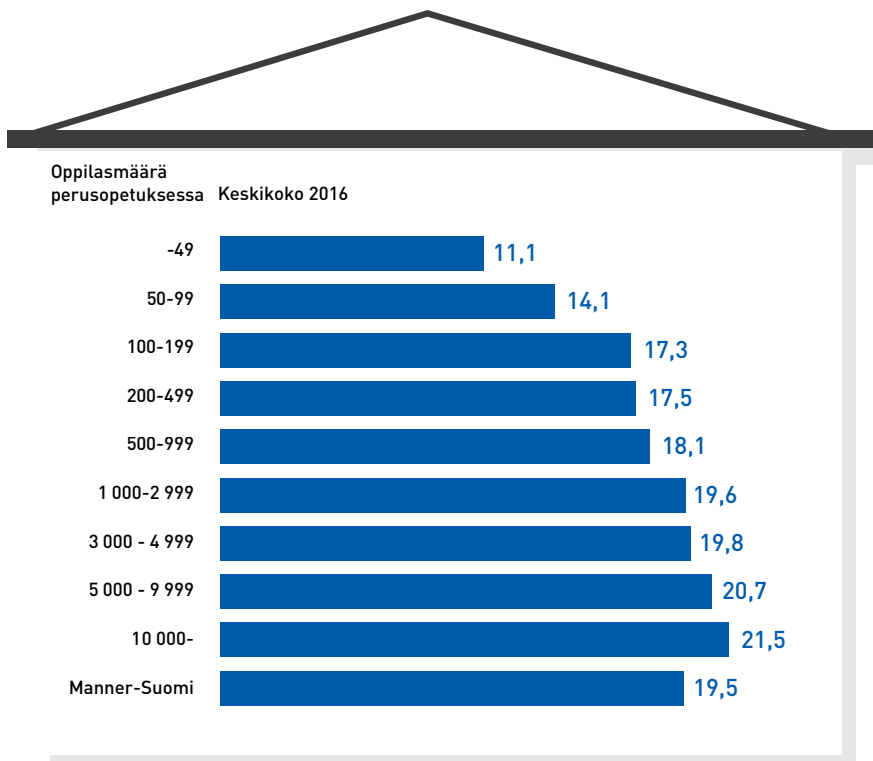
- Man förstärker kompetensen som anknyter till utnyttjandet av olika lärmiljöer i pedagogiken.
 - Tillsammans utvecklar man modeller för inläring och handledning på arbetsplatsen.
4. En stark lärarutbildning genom samarbete
 - Man bygger planmässigt upp en kultur av samverkan och samarbetsmodeller.
 - Det yrkesövergripande samarbetet med arbetslivet förstärks genom att nätverka.
 - Systemen med kollegialt stöd utnyttjas i kompetensutvecklingen.
 - Kompetensutveckling under karriären ordnas så att tillgången till den är jämlik, strukturerna är ändamålsenliga och dimensioneringen är korrekt.
 5. Läroanstalten ska bli en lärande och utvecklande gemenskap genom kunnigt ledarskap
 - Utbildningen för läroanstaltsledningen förstärks och planmässigheten i den ökas.
 - Inkluderande ledarskap och teamledarskap förstärks.
 - Tillräckligt med ledarskapskunskap inkluderas i lärarutbildningen.
 6. Lärarutbildningens forskningsbaserings förstärks
 - Lärarutbildningen baseras på den senaste forskningen.
 - Utbildningen stödjer utvecklandet av lärarens forskningsbaserade yrkesidentitet.
 - Lärare och lärarutbildarna deltar i forsknings- och utvecklingsprojekt.

Utvecklingsprogrammet har satts igång. Under 2017 stöds det med ett anslag på 15 miljoner euro riktat till högskolor som bedriver lärarutbildning. Lärarutbildningsforumet stödjer det lokala och regionala utvecklingsarbetet, främjar projekten och delningen av kompetens. Dessutom bedömer forumet hur utvecklingsprogrammet för lärarutbildningen genomförs.

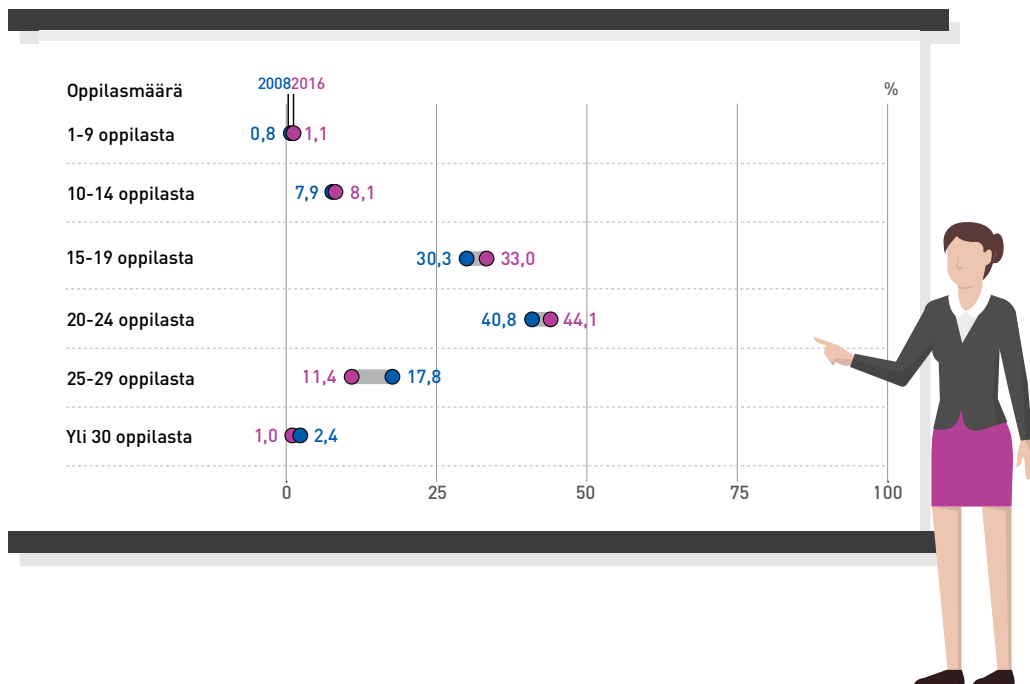
► Källor

- Jokinen, H., Taajamo, M., Miettinen, M., Weissmann, K., Honkimäki, S., Valkonen, S. & Välijärvi, J. 2013. Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä -hankkeen tulokset. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kari, J. 2001. Jyväskylän, Kokkolan, Hämeenlinnan ja Oulun valintakoetutkimus 1991–2000. I verket Riih, P. (red.) 2001. Valinnat – Koulutus – Luokanopettajan työ. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 70.
- Kari, J. 2002. Opettajan ammatin suosio ja opettajaksi hakeutumisen ongelmat. I verket Riih, P. & Kari, J. (red. 2002). Opettajaksi soveltuvuuden moni-ilmeisyys. Opiskelijavalinta valtakunnallisesti puntaroituna. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 74.
- Nissinen, K. & Välijärvi, J. 2011. Opettaja- ja opettajankoulutustarpeiden ennakkoinnin tuloksia. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 43.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013. Yläkoulun ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:15.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2013. Tarkastelun kohteena alakoulun ja toisen asteen oppilaitosten opettajat ja rehtorit. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:4.
- Undervisnings- och kulturministeriet 2016. Lärarutbildningens utvecklingsprogram.
- Taajamo, M. 2013. Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä. Yleissivistävän koulutuksen näkökulma. Esitys Kasvatustieteen päivien esiseminaarissa 20.11.2013.

Opetusryhmien keskikoko opetuksen järjestäjän koon mukaan 1.-6. luokilla vuonna 2016

Opetusryhmien osuudet (%) kokoluokittain 1.-6. luokilla vuosina 2008 ja 2016

*Opetusneuvos Tommi Karjalainen
Ylitarkastaja Kirsi Lamberg
Opetus- ja kulttuuriministeriö*

9 Esi- ja perusopetuksen opetusryhmät

► Johdanto

Perusasteen opetusryhmäkoot ovat viimeisten hallituskausien aikana olleet vahvasti esillä koulutuspoliittisessa keskustelussa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut valtionavustuksia ryhmäkokojen pienentämiseen vuodesta 2009 saakka. Viimeisin, vuonna 2016 jaettu 20 miljoonan euron valtionavustus myönnettiin valtion talousarvion mukaisesti koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen, erityisopetukseen ja opetusryhmien pienentämiseen. Kohtuullisen kokoisilla opetusryhmillä pyritään siihen, että opettajilla on tosiasialliset mahdollisuudet huomioida erilaisten oppilaiden ja oppilasryhmien tarpeet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ovat selvittäneet peruskoulun opetusryhmien kokoa yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa osana valtakunnallista Opettajatiedonkeruuta. Kyselyn tulokset osoittavat, että keskimääräinen ryhmä koko on 1.–6. luokilla, esiopetus ja yhdysluokat mukaan luettuna 19,4 oppilasta ja 7.–9. luokilla 15,9 oppilasta. Opetusryhmät pienentyivät vuodesta 2013 7-9 vuosiluokilla, mutta kasvoivat 1-6 vuosiluokilla. Suurten opetusryhmien osuus vuosiluokilla 1-6 oli edelleen pieni verrattuna 2008 ja 2010 vuosiin, mutta kasvoi hieman verrattuna edelliseen, 2013 opettajatiedonkeruuseen.

► Tutkimusaineisto

Perusopetuksen opetusryhmäkoot on selvitetty neljännen kerran Tilastokeskuksen kanssa osana valtakunnallisesti toteutettavan Opettajatiedonkeruuta. Keväällä 2016 toteutetun Opettajatiedonkeruun yhteydessä selvitettiin esi- ja peruskoulun luokanopettajilta sekä aineenopettajilta heidän opettamiensa opetusryhmien kokoa koskevat tiedot maaliskuun tilanteen mukaisina. Tiedonkeruu toteutettiin ensimmäistä kertaa internetissä täytettävällä verkkolomakkeella. Kaksivaiheinen tiedonkeruu koostui ensiksi opettajien yhteystietojen keruusta sekä varsinaisesta opettajien varsinaisesta tiedonkeruusta. Ensimmäistä kertaa opetusryhmiä koskevaan tiedonkeruuseen vastasivat opettajat. Vuoden 2016 opettajatiedonkeruuseen osallistui yhteensä 2099 peruskoulua, 62 perusasteen erityiskoulua sekä 33 perus- ja lukioasteen kouluja. Opettajatiedonkeruussa vastausaste yhteensä peruskoulujen ja lukiodien osalta oli melko hyvä, 90 prosenttia ja peruskoulujen osalta 89 prosenttia. Peruskoulujen oppilasmäärien mukaan tarkasteltuna erot vastausasteissa olivat pieniä. Ruotsinkielisissä peruskouluissa vastausaste oli hieman heikompi (82 %) kuin suomenkielisissä peruskouluissa (90 %).

Yksityisistä peruskouluista 78 prosenttia vastasi kyselyyn ja valtion omistamista peruskouluista 100 prosenttia. Kuntien omistamien koulujen vastausaste peruskoulujen osalta oli 89 prosenttia.

Koulujen vastausaste oppilasmäärän mukaan tarkasteltaessa oli tasainen, eikä merkittäviä muutoksia koulujen vastausasteessa ollut oppilasmäärän mukaan. Alle 100 oppilaan kouluissa vastausta oli 84 prosenttia, vähintään 500 oppilaan kouluissa 90 prosenttia ja 100-499 oppilaan kouluissa vastausaste oli keskimäärin 92 prosenttia.

Vuoden 2016 tiedonkeruussa opettajat vastasivat itse kyselyyn. Kyselyyn osallistuneiden koulujen opettajista 66 % vastasi Opettajatiedonkeruuseen. Tarkasteltaessa vuoden 2016 opetusryhmäkokoja tulee huomioida, että tiedonkeruumenetelmä on muuttunut aikaisempiin vuosiin verrattaessa.

► Opetusryhmien keskimääräinen koko

Tiedonkeruussa opetusryhmien keskikokoa tarkasteltiin valtakunnallisesti vuosiluokittain sekä 1.-2. luokilla, 3.-6. luokilla ja 7.-9. luokilla maakuntaakohtaisesti. Lisäksi opetusryhmien keskikokoa selvitettiin 7.-9. luokkien osalta myös oppiainekohtaisesti. Opetusryhmien keskimääräistä kokoa on selvitetty edellisessä opettajatiedonkeruussa vuosina 2008, 2010 ja 2013. Nyt vuoden 2016 tietoja voitiin verrata aiempien kierrosten tietoihin.

► Keskimääräiset opetusryhmäkoot vuosiluokilla 1.-6. ja 7.-9.

Keskimääräinen opetusryhmäkoko 1.-6. luokilla oli vuonna 2016 esiopetusluokat ja yhdysluokat huomioiden, 19,4 oppilasta/opetusryhmä. Jos tarkasteluun ottaa mukaan vain 1.-6. vuosiluokat, on keskimääräinen ryhmäkoko 20,1. Keskimääräinen opetusryhmäkoko nousee siirryttäessä alimmilta luokka-asteilta ylemmille. Vuonna 2016 pienimmät opetusryhmäkoot olivat ensimmäisellä vuosiluokalla (19,0) ja suurimmat kuudennella vuosiluokalla (20,9).

Edelliseen kierrokseen (2013) verrattuna opetusryhmät 1.-6. luokilla kasvoivat nyt 0,4 oppilaan verran. Vastaavasti 7.-9. luokilla ryhmäkoot pienenevät 0,6 oppilaan verran.

7.-9. luokilla opetusryhmäkoot ovat keskimääräistä pienempiä kuin vuosiluokilla 1.-6. Vuonna 2016 keskimääräinen ryhmäkoko oli 15,9 joka on pienentynyt 0,6 oppilaan verran vuodesta 2013. Vuoteen 2008 verrattessa keskimääräinen ryhmäkoko on pienentynyt 1,4 oppilaan verran. Usein 7.-9. luokkien opetus järjestetään ainekohtaisesti, joten opetusryhmiä tarkastellaan erikseen ainekohtaisesti vielä myöhemmin.

Taulukko 9.1. Keskimääräinen opetusryhmäkoko 1.-6. luokilla vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016

	Opetus-ryhmäkoon keskiarvo 2008	Opetus-ryhmäkoon keskiarvo 2010	Opetus-ryhmäkoon keskiarvo 2013	Opetus-ryhmäkoon keskiarvo 2016	Ryhmäkoon muutos 2008-2010	Ryhmäkoon muutos 2010-2013	Ryhmäkoon muutos 2013-2016
Luokka-asteet yhteensä*	19,6	19,2	18,8	19,4	-0,4	-0,4	0,6
Esiopetus	13,9	14,1	14,7	15,4	0,3	0,6	0,7
1. vuosiluokka	18,8	18,5	18,6	19,0	-0,3	0,1	0,4
2. vuosiluokka	19,4	19,1	18,8	19,4	-0,3	-0,2	0,6
3. Vuosiluokka	20,6	20,3	20,0	20,2	-0,3	-0,4	0,2
4. vuosiluokka	21,4	20,9	19,8	20,7	-0,5	-1,1	0,9
5. vuosiluokka	21,9	21,3	20,4	20,7	-0,6	-0,9	0,4
6. vuosiluokka	22,5	21,7	20,7	20,9	-0,8	-1,1	0,2
Yhdysluokka muu	16,4	16,3	15,8	16,0	-0,2	-0,5	0,2
1.-6. vuosiluokat yhteensä	20,7	20,2	19,7	20,1	-0,5	-0,6	0,4

*luokka-asteilla 1.-6., esiopetusluokat ja yhdysluokat huomioiden, 19,4 oppilasta/opetusryhmä vuonna 2016

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016

Taulukko 9.2. Opetusryhmäkoko 7.-9. luokilla vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016

	2008	2010	2013	2016	Muutos vuosina 2008-2010	Muutos vuosina 2010-2013	Muutos vuosina 2013-2016
7. luokka	17,4	17,3	16,7	16,3	-0,1	-0,6	-0,4
8. luokka	17,3	17,2	16,3	15,9	-0,1	-0,8	-0,4
9. luokka	17,2	17,0	16,3	15,5	-0,2	-0,7	-0,8
7-9 vuosiluokat yhteensä*	17,3	17,1	16,5	15,9	-0,2	-0,7	-0,6

*7-9 luokkien oppiaineet yhteensä

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016

► Opetusryhmäkoot maakunnittain 1.-2. luokilla

1.-2. luokilla opetusryhmät olivat keskimäärin 19,2 oppilaan kokoisia. Keskimääräinen opetusryhmäkoko vaihteli enimmillään vajaan neljän oppilaan verran. Keskimääräisesti suurimmat opetusryhmät olivat Päijät-Hämeen maakunnassa (20,5) ja pienimmät Etelä-Savon maakunnassa (16,9).

Opetusryhmät ovat kasvaneet vuodesta 2013 noin 0,5 oppilaan verran. Yleisesti tarkastellen 1.-2. vuosiluokkien opetusryhmät ovat olleet melko tasasuuruisia ensimmäisestä opettajatiedonkeruusta (2008) saakka. Vuodesta 2013 keskimääräinen ryhmäkoko pieneni eniten Etelä-Savossa, jossa opetusryhmäkoko pieneni reilun yhden oppilaan verran. Vastaavasti ryhmäkoko on kasvanut lähes kahden oppilaan verran Päijät-Hämeessä reilun oppilaan verran Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla.

Taulukko 9.3. Keskimääräinen opetusryhmäkoko 1.-2. luokilla maakunnittain 2008, 2010, 2013 ja 2016

Maakunta	Keskiarvo 2008	Keskiarvo 2010	Keskiarvo 2013	Keskiarvo 2016	Muutos 2008-2010	Muutos 2010-2013	Muutos 2013-2016
Uusimaa	20,0	19,8	19,6	20,2	-0,2	-0,1	0,5
Varsinais-Suomi	19,5	18,5	19,0	19,0	-1,0	0,4	0,0
Satakunta	18,4	17,9	17,8	18,2	-0,4	-0,2	0,5
Kanta-Häme	20,0	19,7	19,2	20,3	-0,3	-0,5	1,0
Pirkanmaa	19,8	19,9	19,7	20,0	0,1	-0,1	0,3
Päijät-Häme	19,8	19,7	18,6	20,5	-0,1	-1,2	1,9
Kymenlaakso	18,4	18,2	18,4	18,5	-0,2	0,2	0,1
Etelä-Karjala	18,3	17,5	17,5	18,2	-0,8	0,0	0,8
Etelä-Savo	18,9	19,0	18,1	16,9	0,0	-0,9	-1,2
Pohjois-Savo	18,7	18,3	18,7	19,0	-0,3	0,3	0,4
Pohjois-Karjala	19,4	18,7	18,3	19,0	-0,7	-0,4	0,8
Keski-Suomi	18,5	18,4	18,9	19,5	-0,1	0,5	0,6
Etelä-Pohjanmaa	17,1	16,7	16,8	17,3	-0,3	0,0	0,6
Pohjanmaa	16,8	16,1	15,9	17,3	-0,7	-0,3	1,4
Keski-Pohjanmaa	17,9	18,2	16,2	17,7	0,4	-2,0	1,5
Pohjois-Pohjanmaa	18,8	18,7	18,9	19,3	-0,1	0,3	0,4
Kainuu	18,2	17,6	18,2	17,4	-0,6	0,6	-0,8
Lappi	17,9	18,1	16,8	17,4	0,2	-1,3	0,6
Maakunnat yhteensä	19,1	18,8	18,7	19,2	-0,3	-0,1	0,5

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016.

► Opetusryhmäkoot maakunnittain 3.-6. luokilla

Valtakunnallisesti keskimääräinen opetusryhmäkoko 3.-6. luokilla oli 20,6. Keskimääräinen opetusryhmäkoko vaihteli maakuntien välillä lähes neljän oppilaan verran. Keskimääräisesti suurimmat opetusryhmät olivat Pirkanmaan ja Uudenmaan maakunnissa (21,6) ja pienimmät Pohjanmaan maakunnassa (18,2).

Vuodesta 2008 opetusryhmät ovat pienentyneet yhteensä yhden oppilaan verran, mutta edelliseen kierrokseen verrattuna ryhmät ovat vastaavasti kasvaneet 0,4 oppilaan verran. Eniten keskimääräinen ryhmäkoko pieneni vuodesta 2013 Etelä-Savossa lähes yhden oppilaan verran ja ryhmäkoko kasvoi eniten Päijät-Hämeen maakunnassa. Huomioitavaa on, että keskimääräinen opetusryhmäkoko kasvoi hieman suurimmassa osassa maakunnista vuodesta 2013.

Taulukko 9.4. Opetusryhmien koko 3.-6. luokilla maakunnittain vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016

Maakunta	Keskiarvo 2008	Keskiarvo 2010	Keskiarvo 2013	Keskiarvo 2016	Muutos 2008-2010	Muutos 2010-2013	Muutos 2013-2016
Uusimaa	22,7	22,2	21,1	21,6	-0,5	-1,1	0,5
Varsinais-Suomi	21,2	21,0	19,8	20,1	-0,2	-1,1	0,3
Satakunta	21,2	20,4	19,4	19,8	-0,8	-0,9	0,4
Kanta-Häme	23,0	21,3	21,0	20,5	-1,7	-0,3	-0,5
Pirkanmaa	22,1	22,2	21,5	21,6	0,0	-0,6	0,1
Päijät-Häme	21,7	21,4	20,4	21,4	-0,3	-1,0	1,0
Kymenlaakso	22,3	20,8	19,3	19,5	-1,5	-1,4	0,2
Etelä-Karjala	20,5	19,7	18,9	19,1	-0,8	-0,8	0,2
Etelä-Savo	21,7	20,7	19,6	18,8	-1,0	-1,1	-0,8
Pohjois-Savo	21,1	20,6	20,1	20,6	-0,5	-0,5	0,5
Pohjois-Karjala	20,6	21,5	20,2	20,4	0,9	-1,3	0,2
Keski-Suomi	21,8	21,1	20,3	20,6	-0,7	-0,9	0,4
Etelä-Pohjanmaa	20,1	19,6	19,0	19,9	-0,4	-0,7	0,9
Pohjanmaa	19,0	18,1	17,8	18,2	-0,9	-0,3	0,4
Keski-Pohjanmaa	19,8	18,7	18,0	18,7	-1,1	-0,8	0,8
Pohjois-Pohjanmaa	21,5	21,0	20,2	20,8	-0,5	-0,8	0,6
Kainuu	20,7	19,6	18,9	19,7	-1,1	-0,7	0,8
Lappi	20,0	19,8	19,2	19,0	-0,2	-0,7	-0,2
Maakunnat yhteensä	21,6	21,1	20,2	20,6	-0,5	-0,9	0,4

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016.

► Opetusryhmäkoot maakunnittain 7.-9. luokilla

7.-9. luokilla opetusryhmäkoot ovat keskimääräistä pienempiä kuin 1.-6. luokilla. Keskimääräinen opetusryhmäkoko 7.-9. luokilla oli 15,9. Keskimääräinen opetusryhmäkoko vaihteli maakuntien välillä vajaan kahden oppilaan verran. Keskimääräisesti suurimmat opetusryhmät olivat Uudenmaan maakunnassa ja Kanta-Hämeen maakunnassa (16,5) ja pienimmät Kainuun maakunnassa (14,7)

Vuodesta 2008 opetusryhmät ovat pienentyneet yhteensä 1,4 oppilaan verran. Vuodesta 2013 keskimääräinen ryhmäkoko pieneni kaikissa maakunnissa ja poislukien Pohjois-Savo, jossa ryhmäkoko säilyi ennallaan.

Taulukko 9.5. Opetusryhmien koko 7.-9. luokilla maakunnittain vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016

Maakunta	Keskiarvo 2008	Keskiarvo 2010	Keskiarvo 2013	Keskiarvo 2016	Muutos 2008-2010	Muutos 2010-2013	Muutos 2013-2016
Uusimaa	17,8	17,4	16,6	16,5	-0,4	-0,8	-0,1
Varsinais-Suomi	17,5	17,4	16,5	15,9	-0,1	-0,9	-0,6
Satakunta	17,5	17,6	16,7	15,5	0,2	-0,9	-1,2
Kanta-Häme	17,8	17,5	16,9	16,5	-0,4	-0,6	-0,4
Pirkanmaa	16,9	17,2	16,5	15,9	0,3	-0,6	-0,6
Päijät-Häme	17,4	17,2	16,4	15,6	-0,1	-0,8	-0,8
Kymenlaakso	17,4	16,9	16,0	15,6	-0,5	-0,9	-0,4
Etelä-Karjala	17,7	17,0	16,8	15,6	-0,6	-0,2	-1,2
Etelä-Savo	17,5	17,3	16,6	16,1	-0,2	-0,7	-0,5
Pohjois-Savo	17,2	16,9	17,1	15,9	-0,3	0,1	-1,2
Pohjois-Karjala	16,8	17,0	16,7	15,1	0,2	-0,3	-1,6
Keski-Suomi	17,4	17,5	16,5	16,2	0,0	-0,9	-0,3
Etelä-Pohjanmaa	16,8	16,3	15,6	15,2	-0,5	-0,7	-0,8
Pohjanmaa	16,7	16,3	15,6	15,6	-0,4	-0,8	0,0
Keski-Pohjanmaa	16,3	16,7	16,1	15,6	0,4	-0,6	-0,5
Pohjois-Pohjanmaa	17,0	16,9	16,5	15,9	-0,1	-0,4	-0,6
Kainuu	17,0	16,7	15,8	14,7	-0,3	-0,9	-1,1
Lappi	16,4	16,7	15,9	14,9	0,4	-0,9	-1,0
Maakunnat yhteensä	17,3	17,1	16,5	15,9	-0,2	-0,7	-0,6

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016.

► Erikokoisten opetusryhmien osuudet ja niidenmuutokset vuosina 2008-2016

Keskimääräisen opetusryhmäkoon lisäksi tarkastellaan erikokoisten opetusryhmien suhteellisia osuuksia kaikista opetusryhmistä. Ensin tarkastelussa on opetusryhmien jakautuminen oppilasmäärän mukaan: 1-9, 10-14, 15-20, 21-25, 26-30 ja yli 30 oppilasta/opetusryhmä. Seuraavaksi tarkastellaan näiden ryhmien osuuksia kaikista ryhmistä sekä opetusryhmien jakautumisessa tapahtuneita muutoksia vuodesta 2008 lähtien. Lopuksi tarkastellaan tarkemmin suurten opetusryhmien osuuksissa tapahtuneita muutoksia 3-6 vuosiluokilla vuosina 2008-2016.

► Opetusryhmien osuudet 2016

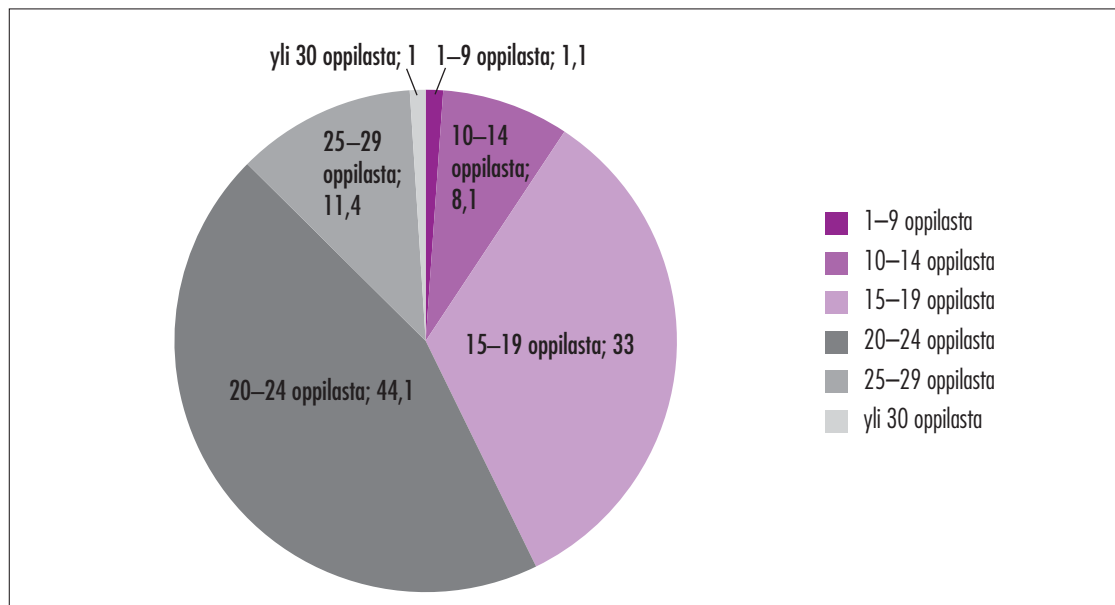
Opetusryhmien jakautuminen eri kokoluokkiin 1.–6. luokilla noudattaa pääosin normaali-ikäkauman mukaisia osuuksia, joissa suurin osa ryhmistä on keskikokoisia ja ääripäiden osuus on pieni. Vuonna 2016 opetusryhmistä suurin osa (44,1 %) opetusryhmistä oli 20-24 oppilaan opetusryhmiä. Noin 33 prosenttia opetusryhmistä oli 15-19 oppilaan muodostamia opetusryhmiä. Vuonna 2016 suurten opetusryhmien eli 25 -29 oppilaan opetusryhmien osuus oli reilu 11 prosenttia ja yli 30 oppilaan opetusryhmien osuus yhden prosentin.

Taulukko 9.6. Opetusryhmien osuudet (%) kokoluokittain 1.-6. luokilla vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016

Oppilasmäärä	2008 (%)	2010 (%)	2013 (%)	2016 (%)	Muutos 2008-2010	Muutos 2010-2013	Muutos 2013-2016
1-9 oppilasta	0,8 %	0,9 %	1,3 %	1,1 %	0,1 %	0,4 %	-0,2 %
10-14 oppilasta	7,9 %	8,9 %	10,3 %	8,1 %	1,0 %	1,5 %	-2,2 %
15-19 oppilasta	30,3 %	33,1 %	35,0 %	33,0 %	2,8 %	1,9 %	-2,0 %
20-24 oppilasta	40,8 %	40,3 %	41,1 %	44,1 %	-0,4 %	0,8 %	3,0 %
25-29 oppilasta	17,8 %	15,0 %	11,4 %	11,4 %	-2,8 %	-3,6 %	0,0 %
yli 30 oppilasta	2,4 %	1,7 %	0,8 %	1,0 %	-0,7 %	-0,9 %	0,2 %

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016.

Kuvio 9.1. Opetusryhmien osuudet (%) koon mukaan 1.-6. luokilla 2016

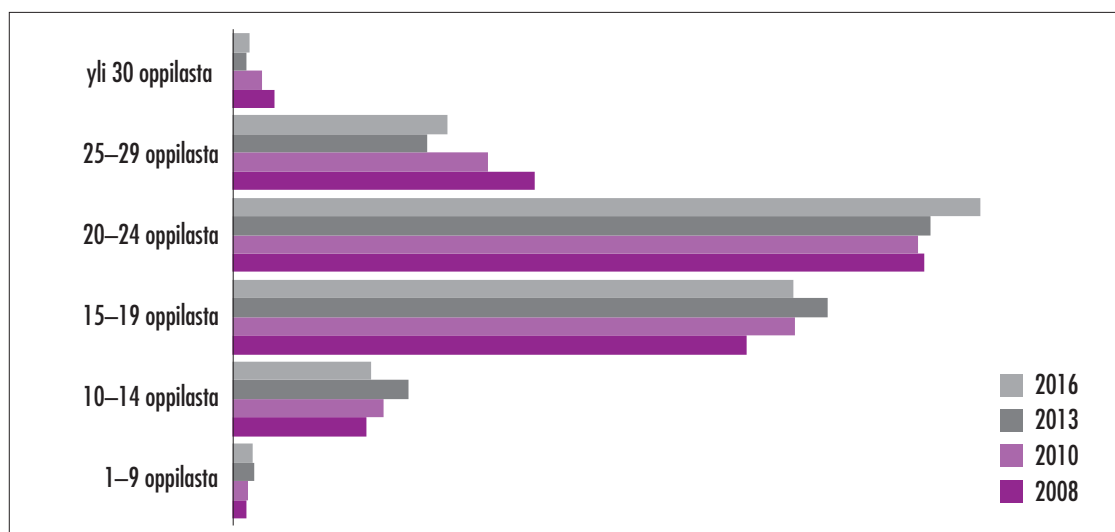

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2016.

► Suurten opetusryhmien osuus kaikista ryhmistä eri luokkasteilla

Vuosiluokilla 1.-6. suurten oppilasryhmien osuus on pienentynyt vuodesta 2008. Tämä voidaan havaita tarkasteltaessa suurten oppilasryhmien prosentuaalisia osuuksia kaikista opetusryhmistä vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016. Pääsääntöisesti suurten, yli 25 oppilaiden ryhmien osuus on vähentynyt ja vastaavasti alle 25 oppilaan ryhmien osuus on kasvanut.

Kuvio 9.2. Opetusryhmien osuudet (%) koon mukaan 1.-6. luokilla 2008, 2010, 2013 ja 2016

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016.

Vuonna 2016 yli 30 oppilaan oli 1,0 prosenttia ja 25-29 oppilaan opetusryhmien osuus oli 12,6 prosenttia. Vuodesta 2008 suurten opetusryhmien (yli 25 oppilaan) osuus on laskenut 6,6 prosenttiyksikköä eli lähes puolittunut. Vuodesta 2008 lähtien 25-29 oppilaan opetusryhmien osuus on laskenut 5,2 prosenttiyksikköä ja yli 30 oppilaan opetusryhmien osuus on laskenut 1,4 prosenttiyksikköä. Sitä vastoin 15-19 oppilaan opetusryhmien osuus kasvoi vuodesta 2008 noin kolme prosenttiyksikköä. Keskikokoisten (20-24 oppilasta) ryhmien osuus on pysynyt vuodet 2008-2013 lähes samassa. Nyt vuonna 2016 näiden ryhmien osuus on kasvanut 3 prosenttiyksikköä. Tämä selittääkin suurimmalta osin keskimääräisen ryhmäkoon kasvun verrattuna vuoteen 2013.

Laskennallisesti vuonna 2016 noin 100 000 peruskoulun oppilaista osallistui opetukseen yli 25 oppilaan opetusryhmässä. Määrä on kuitenkin vain suuntaa antava, koska oppilaat opiskelevat päivittäin joustavasti erikokoisissa ryhmissä opetettavan oppiaineen ja opetusjärjestelyiden mukaisesti. Vaikka suurten opetusryhmien suhteellinen osuus on pienentynyt tarkastelujakson alusta, on huomioitava, että vuoteen 2013 verrattuna suurten opetusryhmien osuus on hieman kasvanut.

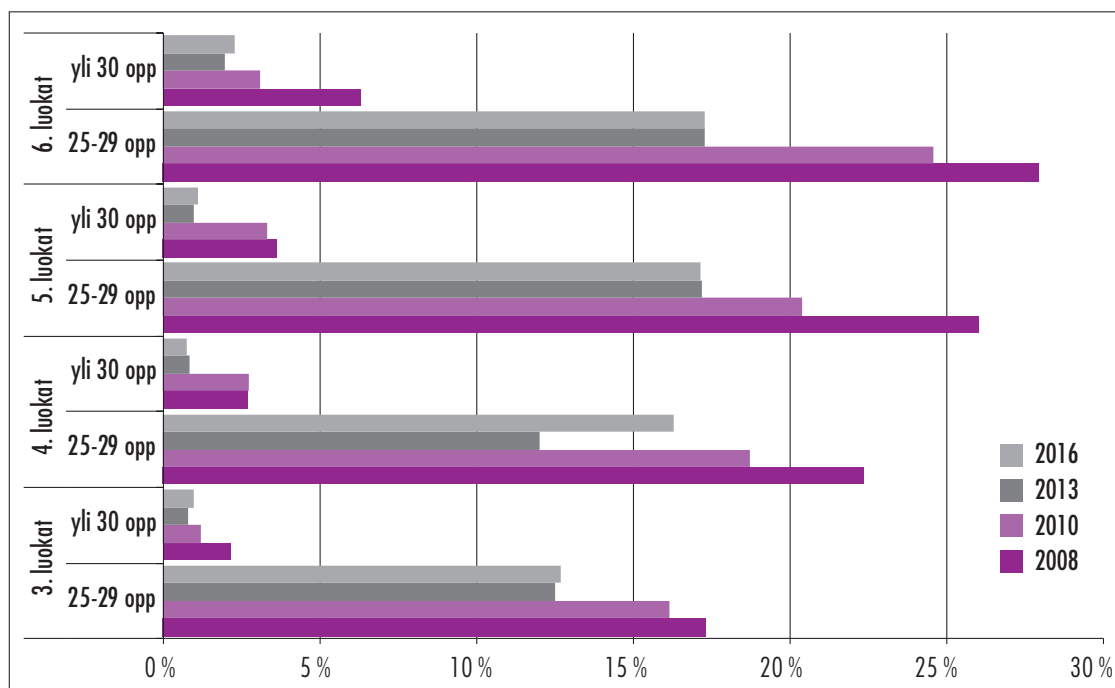
► **Suurten opetusryhmien osuus kaikista ryhmistä eri luokasteilla**

Aikaisempien opetusryhmäselvitysten perusteella suurimmat opetusryhmät ovat 3.-6. luokilla, siksi seuraavaksi tarkastellaan opetusryhmäkokoja näillä vuosiluokilla sekä verrataan opetusryhmäkokojen osuuksia aiempiin tarkasteluvuosiin. Tässä tarkastelussa suurilla opetusryhmillä tarkoitetaan 25-29 oppilaan ryhmiä sekä yli 30 oppilaan ryhmiä.

Suurten opetusryhmien osuus on vuodesta 2008 lähtien vähentynyt kaikilla vuosiluokilla, mutta erityisesti 3.-6. vuosiluokilla. Kolmansilla vuosiluokilla 25-29 oppilaan opetusryhmät ovat vuodesta 2008 lähtien vähentyneet yli neljä prosenttiyksikköä (4,6 %) ja yli 30 oppilaan ryhmät reilun prosenttiyksikön verran (1,2 %). Neljänsillä vuosiluokilla 25-29 oppilaan opetusryhmät ovat pienentyneet vuodesta 2008 lähtien kuusi prosenttiyksikköä ja yli 30 oppilaan opetusryhmät ovat pienentyneet lähes kaksi prosenttiyksikköä (1,9 %). Viidensillä vuosiluokilla vuodesta 2008 lähtien 25-29 oppilaan opetusryhmät ovat pienentyneet yhteensä 8,9 prosenttiyksikköä ja yli 30 oppilaan opetusryhmät 2,5 prosenttiyksikköä. Kuudensilla vuosiluokilla 25-29 oppilaan opetusryhmät ovat pienentyneet 2008-2016 välisenä aikana reilu 10 prosenttiyksikköä (10,7 %) ja yli 30 oppilaan opetusryhmät neljä prosenttiyksikön verran.

Vuoteen 2013 verrattaessa havaitaan, että ryhmien osuuden pieneneminen on pysähtynyt ja joltain osin myös hieman kasvanut.

Kuvio 9.3. Suurten opetusryhmien osuus 3.-6. vuosiluokilla vuosina 2008-2016

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016.

► Opetusryhmäkoot taustamuuttujittain

Opetusryhmien keskimääräisiä kokoja tarkasteltiin vielä eri taustamuuttujittain. Tähän tarkasteluun valittiin taustamuuttujista oppilaitoksen kieli, koulutuksen järjestäjän kuntatyyppi sekä opetuksen järjestäjän oppilasmäärä. Tarkasteltavan ryhmien joukossa on esiopetusryhmät sekä 1-6 vuosiluokkien opetusryhmät.

Opetusryhmäkoko kieliryhmittäin

Vuonna 2016 ruotsinkieliset opetusryhmät olivat keskimäärin suomenkielisiä opetusryhmiä pienempiä. Sama tilanne oli myös aikaisempina tilastointivuosina 2008, 2010 ja 2016. Suomenkieliset opetusryhmät ovat yli 2 oppilasta suurempia kuin ruotsinkieliset opetusryhmät. Ruotsinkielisten oppilaitosten keskimääräinen opetusryhmäkoko oli 17,2. Ryhmäkoko nousi verrattuna vuoteen 2013 noin puolen oppilaan verran. Suomenkielisten opetusryhmien keskikoko oli noin 19,7, joka nousi myös noin 0,5 oppilaan verran vuodesta 2013.

Taulukko 9.7. Keskimääräinen opetusryhmäkoko oppilaitoksen opetuskielen mukaan*

Oppilaitoksen kieli	2008	2010	2013	2016	Muutos vuosina 2008-2010	Muutos vuosina 2010-2013	Muutos vuosina 2010-2013
Yhteensä	19,8	19,4	19,0	19,5	-0,4	-0,4	0,5
Suomi	20,0	19,6	19,2	19,7	-0,3	-0,4	0,5
Ruotsi	17,4	17,0	16,6	17,2	-0,5	-0,4	0,6

*Laskennassa on mukana 1-6 luokat sekä yhdysluokat.

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016.

► Opetusryhmien keskikoko kuntatyypeittäin

Tarkastellessa opetusryhmiä kuntatyypeittäin havaitaan, että opetusryhmien keskimääräinen koko on pienempi harvaan asutetuilla kuin tiheästi asutetuilla alueilla. Vuonna 2016 pienimmät opetusryhmät oli maaseutumaisissa kunnissa (17,0) ja suurimmat kaupunkimaisen kuntaluokituksen mukaisissa kunnissa (20,5). Vuodesta 2008 keskimääräinen opetusryhmäkoko on laskenut kaikissa kuntatyypeissä. Vuoteen 2013 kaikissa kuntatyypeissä opetusryhmissä on ollut puolestaan kasvua vajaan puolen oppilaan verran.

Taulukko 9.8. Opetusryhmien keskikoko kuntatyypeittäin luokilla 1-6

Kuntatyyppi	Keskikoko 2008	Keskikoko 2010	Keskikoko 2013	Keskikoko 2016	Muutos vuosina 2008-2010	Muutos vuosina 2010-2013	Muutos vuosina 2013-2016
Kaupunkimaiset kunnat	21,15	20,6	20,07	20,51	-0,55	-0,53	0,44
Taajaan asutut kunnat	19,29	18,51	18,06	18,47	-0,78	-0,45	0,41
Maaseutumaiset kunnat	17,23	16,85	16,72	17,02	-0,38	-0,13	0,3
Manner-Suomi	19,78	19,42	19	19,54	-0,36	-0,42	0,54

*Laskennassa on mukana 1-6 luokat sekä yhdysluokat.

► Opetusryhmäkoko 1.–6. luokilla opetuksen järjestäjän oppilasmäärän mukaan

Koulutuksen järjestäjän piirissä olevien oppilaiden kokonaismäärä vaikutti merkittävästi opetusryhmien keskikokoon. Pienimmillään 1-6 vuosiluokkien opetusryhmien keskikoko oli alle 49 oppilaan koulutuksen järjestäjillä. Näillä koulutuksen järjestäjillä opetusryhmien koko oli keskimäärin reilu 11 oppilasta. Myös 50–99 oppilaan opetuksen järjestäjillä keskimääräinen ryhmäkoko oli pieni, reilu 14 oppilasta. Keskimääräiset ryhmäkoot kasvavat siirryttäessä suurempiin opetuksen järjestäjiin. Tarkastelussa tulee huomioida myös kouluverkon muutokset. Opetusryhmäkokoihin vaikuttaa myös koulujen lakkauttamiset ja yhdistämiset. Tilastokeskuksen mukaan vuosina 2014-2016 peruskouluja ja peruskoulujen erityiskouluja lakkautettiin yhteensä 160. Oppilaita näissä kouluissa oli yhteensä 8110.

Ryhmäkokojen kehitys vaihtelee opetuksen järjestäjän koon mukaan. Pienimpien opetuksen järjestäjien vähäinen lukumäärä aiheuttaa keskiarvoissa isoja eroja, joten eri mittauskertojen välistä vertailua tulee tehdä varoen. Yli sadan oppilaan kokoisten opetuksen järjestäjien määrät ovat suurempia ja luvut vertailukelpoisia.

Taulukko 9.9. Opetusryhmien keskipitoisuus opetuksen järjestäjän koon mukaan luokilla 1-6

Oppilasmäärä perusopetuksessa	Keskikoko 2008	Keskikoko 2010	Keskikoko 2013	Keskikoko 2016	Muutos vuosina 2008-2010	Muutos vuosina 2010-2013	Muutos vuosina 2013-2016
-49	*	11,95	13,31	11,10	*	1,36	-2,21
50-99	15,51	13,83	13,7	14,10	-1,68	-0,13	0,4
100-199	15,75	15,38	15,17	17,32	-0,37	-0,21	2,15
200-499	17,28	16,91	16,7	17,52	-0,37	-0,21	0,82
500-999	18,02	17,44	17,27	18,10	-0,58	-0,17	0,83
1000-2999	19,53	19,09	18,62	19,61	-0,44	-0,47	0,99
3000-4999	21,11	20,38	19,93	19,82	-0,73	-0,45	-0,11
5000-9999	20,82	20,08	19,55	20,70	-0,74	-0,53	1,15
10000-	21,8	21,49	20,96	21,45	-0,31	-0,53	0,49
Manner-Suomi	19,78	19,42	19	19,54	-0,36	-0,42	0,54

Laskennassa on mukana 1-6 luokat sekä yhdysluokat.

*Pienimmän kokoluokan (-49) koulutuksen järjestäjien vertailua ei tehty vuoden 2008 puuttuvan tiedon vuoksi.

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakyselyt keväällä 2008, 2010, 2013 ja 2016.

► Opetusryhmät 7.-9. luokilla oppiainekohtaisesti

Keskimääräistä suurimmat opetusryhmät ovat pääsääntöisesti valtakunnallisen opetussuunnitelman määrittelemissä pakollisissa lukuaineissa. Suurimmat opetusryhmät reaalilukioissa olivat historian (18,8), terveystiedon (18,7), maantiedon (18,5), ja yhteiskuntaopin (18,4) oppiaineissa. Pääsääntöisesti 7-9 vuosiluokilla oppilaat opiskelevat alle 19 oppilaan opetusryhmissä.

Taulukko 9.10. Opetettavat oppiaineet vuonna 2016, opetuskielet ja vuosiluokat 7-9 yhteensä

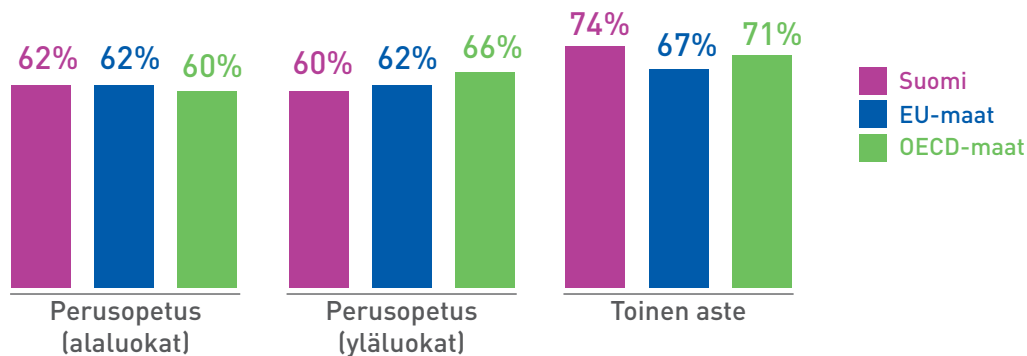
Opetettava aine	Opetusryhmän keskiarvo 2013	Opetusryhmän keskiarvo 2016	Muutos 2013-2016
Maahanmuuttajien perusopetukseen valmistava opetus	2,1	7,5	5,4
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	17,8	17,6	-0,2
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä	16,2	15,8	-0,4
Äidinkieli ja kirjallisuus, saame äidinkielenä	2,8	3,4	0,6
Äidinkieli ja kirjallisuus, romani äidinkielenä	0,0	3,4	3,4
Äidinkieli ja kirjallisuus, viittomakieli äidinkieli	0,0	6,0	6,0
Äidinkieli ja kirjallisuus, muu oppilaan äidinkieli	6,7	2,2	-4,5
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä	5,2	5,8	0,7

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla

Opetettava aine	Opetusryhmän keskiarvo 2013	Opetusryhmän keskiarvo 2016	Muutos 2013-2016
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi toisena kielenä	14,6	11,9	-2,8
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi saamenkielisille	0,0	4,7	4,7
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi viittomakielisille	0,0	4,0	4,0
Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi viittomakielisille	0,0	15,1	15,1
Toinen kotimainen kieli ruotsi (suomenkiel. opet)	17,0	16,6	-0,4
Toinen kotimainen kieli suomi (ruotsinkiel. opet)	15,0	13,8	-1,1
Saame vieraana kielenä	2,0	11,0	9,0
Englanti	17,1	16,2	-0,9
Saksa	12,1	12,9	0,8
Ranska	11,4	12,1	0,7
Venäjä	10,5	12,4	1,9
Espanja	14,7	15,6	0,9
Italia	14,9	11,6	-3,2
Latina	14,6	13,5	-1,1
Muu kieli	11,7	12,9	1,2
Matematiikka	17,0	15,9	-1,1
Fysiikka	14,9	15,1	0,2
Kemia	14,9	15,1	0,2
Maantieto tai maantiede	18,1	18,5	0,4
Biologia	17,2	18,1	0,8
Ympäristö- ja luonnontieteet	14,6	17,1	2,5
Uskonto, evankelis-luterilainen	17,9	18,0	0,2
Uskonto, ortodoksinen	3,2	4,0	0,8
Muut uskonnot	9,4	9,3	-0,1
Elämäkatsomustieto	6,1	7,4	1,3
Historia	18,7	18,8	0,2
Yhteiskuntaoppi	18,5	18,4	-0,1
Oppilaanohjaus	18,7	18,6	-0,1
Opinto-ohjaus	17,9	18,3	0,4
Osa-aikainen erityisopetus	6,2	7,4	1,3
Musiikki	17,0	17,5	0,5
Kuvataide	17,2	17,6	0,4
Liikunta	17,7	18,3	0,6
Terveystieto	18,7	18,7	-0,1
Käsityö (tekstiilityö)	12,6	12,2	-0,5
Käsityö (tekninen työ)	13,2	13,5	0,3
Käsityö	14,4	11,5	-2,8
Kotitalous	14,3	14,3	0,0
Filosofia	14,5	9,3	-5,2
Psykologia	16,6	16,2	-0,4
Tietotekniikka	15,0	15,7	0,7
Maa- ja metsätalous, puutarhanhoito	12,3	12,4	0,1
Kaupalliset aineet ja konekirjoitus	15,3	15,5	0,2

Lähde: Tilastokeskus. Opettajakysely 2013 ja 2016.

Opettajien ikärakenne, 50 vuotta täyttäneiden osuus

Naisten osuus opettajista

	Esiopetus	Perusopetus, alaluokat	Perusopetus, yläluokat	Lukio-koulutus	Ammatti-koulutus
Suomi	97%	79%	72%	70%	54%
EU-maat	97%	85%	70%	64%	56%
OECD-maat	97%	82%	68%	62%	54%

Keskimääräinen luokkakoko OECD-maissa vuonna 2014

Opettajien mielestä tärkeimmät täydennyskoulutusaiheet

- Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetus
- Opetuksen TVT-taidot
- Työympäristön uudet teknologiat

10 Suomalaiset opettajat kansainvälisessä vertailussa

Opettajat ovat kansainvälisesti jatkuvan kiinnostuksen kohde ja kerätty opettajatieto on paljon käytettyä. Monet tahot keräävät säännöllisesti tietoja erityisesti yleissivistävän koulutuksen opettajista. Vertailutietoa opettajista keräävät Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö OECD ja Euroopan komission hallinnoima Eurydice-tiedonvaihtoverkosto.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajista tietoa on kohtuullisen paljon mutta ammattikoulutuksen ja vapaan sivistystyön opettajista tietoa on hyvin niukalti. Kansainvälisiä tutkimuksia tarkastellessa on huomioitava, että tulokset voivat erota Suomen kansallisista opettajatiedonkeruun tuloksista, koska tiedonkeruiden ajankohdat, tavat ja otokset poikkeavat toisistaan. Tietojen keruu voidaan tehdä jossakin maassa otantatietona ja jossakin maassa käytännössä koko opettajakuntaa koskien, jolloin indikaattoreista voidaan tehdä suuntaa-antavia tulkintoja.

Tärkeänä lähteenä tämän luvun vertailussa on TALIS 2013 -tutkimus (*Teaching and Learning International Survey*), joka on OECD:n tekemä, 34 maata kattava opettajiin ja rehtoreihin kohdistuva opetuksen ja oppimisen tutkimus. Suomi osallistui tutkimuksen perusopetuksen vuosiluokkien 7-9 (ISCED 2) ydinosaan lisäksi viiden muun maan kanssa perusopetuksen luokkien 1-6 (ISCED 1) sekä yhdeksän muun maan kanssa toisen asteen (ISCED 3) osuuteen. Toinen tärkeä lähde on OECD:n koulutusjärjestelmien tilaa kuvaava indikaattorijulkaisu *Education at a Glance*, jonka tiedot kerätään OECD:n jäsenmailta ja eräiltä partnerimailta vuosittain.

Yksi syy siihen, miksi tietoa opettajista kerätään ja käytetään paljon on se, että monet maat kamppailevat opettajien puutteen kanssa. Suomi erottuu kansainvälisissä tutkimuksissa, sillä Suomessa opettajakoulutuksen suosio on pysynyt vakaana, kun kansainvälisesti opettajan ammatti ei houkuttele. EU-maissa suosion laskun syinä on pidetty opettajien työolojen, palkkauksen ja opettajuuden imagon heikkenemistä. Joissakin maissa puute kelpoisista opettajista koskettaa koko koulutusjärjestelmää, toisissa puute rajoittuu tietyille aloille tai alueille. EU:ssa ja OECD:ssa opettajien ammatillisuuden kehittäminen nähdään myös tekijänä, joka voi parantaa opettajan työn houkuttelevuutta. Näin ollen opettajien täydennyskoulutus on hyvin merkityksellinen tarkastelunkohde.

Seuraavassa tarkastellaan opettajien ja rehtoreiden koulutusta ja kelpoisuutta kansainvälisten tutkimusten valossa. Sitten kartoitetaan opettajien ja rehtorien ikä- ja sukupuolijakautumaa sekä työympäristöön liittyviä indikaattoreita. Lopuksi tarkastellaan ammatillista kehittymistä täydennyskoulutuksen, mentoroinnin ja induktio-ohjelmien avulla. Kuvioihin on poimittu tarkasteluun Pohjoismaiden ja Viron vertailutiedot aina niiden ollessa saatavilla.

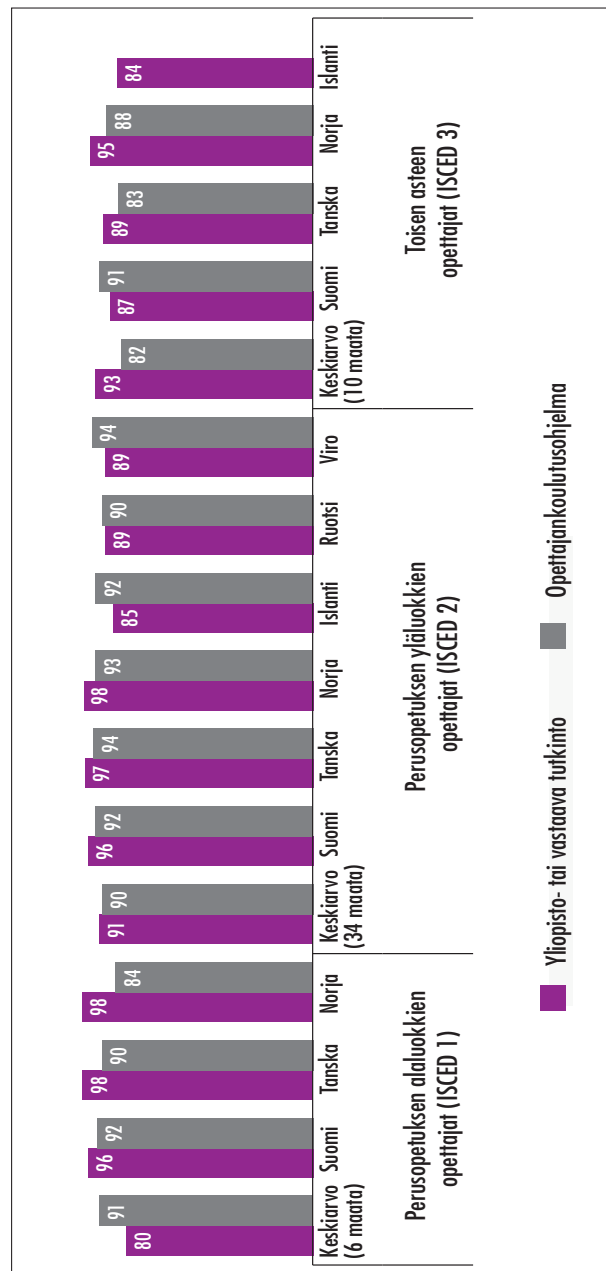
► Suurin osa opettajista on suorittanut opettajaopinnot

Kansainvälisestä näkökulmasta katsoen Suomessa opettajakoulutukseen on vaikea päästä, kun hakijoista vain vähän yli 10 prosenttia hyväksytään ja soveltuvuuskokeet ovat vaativat. Euroopassa opettajakoulutukseen pääsyn kriteerinä on tavallisimmin yleiset korkeakouluun valintaperusteet ja vain noin kolmanneksessa maista opettajakoulutukseen haettaessa on soveltuvuudesta tai haastattelu. Koulutus EU-maissa kestää tyypillisesti neljä vuotta ja vastaa kandidaatin tutkintoa. Kun Suomessa opettajan kelpoisuuteen kai-

killa asteilla varhaiskasvatusta lukuun ottamatta vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto, EU-maissa maisterin tutkinto vaaditaan pääasiassa niiltä, jotka opettavat toisella asteella.

OECD:n TALIS 2013-tutkimukseen osallistuneista opettajista suurimmalla osalla oli joko alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Suurin osa heistä oli suorittanut myös opettaja-opinnot riippumatta siitä, millä kouluasteella he työskentelevät.

Kuvio 10.1. Osuus opettajista, jotka ovat suorittaneet yliopisto- tai vastaavan tutkinnon ja opettajankoulutusohjelman Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013

Lähde: TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, 2014, OECD
Perusopetuksen alaluokkien ja toisen asteen koulutuksen opettajien tietoja ei ole saatavilla Ruotsin ja Viron osalta.
Islannin osalta tietoja on saatavilla vain toisen asteen opettajien tutkintojen suorittamista koskien.

Tutkimukseen osallistuneista Pohjoismaista Norjassa on korkeimmin koulutetut opettajat kaikilla koulutusasteilla. Muista maista poiketen Suomessa ja Tanskassa opettajien koulutusaste oli korkeampi perusopetuksessa (ISCED1 ja 2) kuin toisella asteella (ISCED 3). Kummassakin maassa tosin tohtorintutkinnon suorittaneita oli selvästi eniten (kaksi prosenttia) toisella asteella.

Perusopetuksen alaluokkien (ISCED 1) pohjoismaisista opettajista suurempi osa oli suorittanut korkeakoulututkinnon kuin opettajaopinnot. Koko vertailusta erottui Belgia, missä 94 prosenttia opettajista ei ollut suorittanut korkea-asteen koulutusta lainkaan.

Perusopetuksen yläluokkien (ISCED 2) opettajista suurin osa oli suorittanut alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon. Belgiassa myöskään tällä asteella suurin osa (88 prosenttia) opettajista ei ollut suorittanut korkea-asteen koulutusta. Suomessa, Tanskassa ja Norjassa opettajaopinnot puutuivat alle viideltä prosentilta perusopetuksen yläluokkia vastaavassa koulutuksessa. Pienimmät osuudet opettajan koulutuksen suorittaneista olivat Serbiassa (71 prosenttia) ja Brasiliassa (76 prosenttia).

Toisen asteen (ISCED 3) opettajista suurimmalla osalla on korkeakoulututkinto ja opettajaopinnot. Australialaisista toisen asteen opettajista 99 prosenttia oli suorittanut korkea-koulututkinnon. Suomessa, Islannissa ja Tanskassa osuudet olivat 84, 81 ja 87 prosenttia ja selvästi matalammat kuin perusopetuksessa. Suomalaisista toisen asteen opettajista 91 prosenttia oli kuitenkin suorittanut opettajaopinnot. Tämä oli koko vertailussa Singaporen (99 prosenttia) ja Puolan (98 prosenttia) jälkeen suurin osuus opettajista toisella asteella. Pienin osuus opettajaopintojen suorittaneita koko vertailussa oli Meksikossa (26 prosenttia), missä opettajista suurin osa (91 prosenttia) oli kuitenkin suorittanut korkeakoulututkinnon.

TALIS 2013-tutkimukseen vastanneista rehtoreista suurin osa piti opettajien kelpoisuustilannetta kouluissaan hyvänä. Keskimäärin vain 17 prosenttia rehtoreista ilmoitti puutetta muodollisesti kelpoisista opettajista. Sen sijaan 56 prosenttia suomalaisista rehtoreista koki erityisopettajia olevan liian vähän, ja 51 prosenttia rehtoreista piti tukihenkilökunnan määrää liian pienenä. Keskimäärin muissa maissa 48 prosenttia rehtoreista ilmoitti puutetta erityisopettajista ja 47 prosenttia koki puutetta tukihenkilöstöstä. 61 prosenttia virolaisista ja 65 prosenttia norjalaisista rehtoreista kokivat, että pulaa on erityisopettajista. Ruotsissa rehtoreista 61 prosenttia koki pulaa olevan tukihenkilöstöstä.

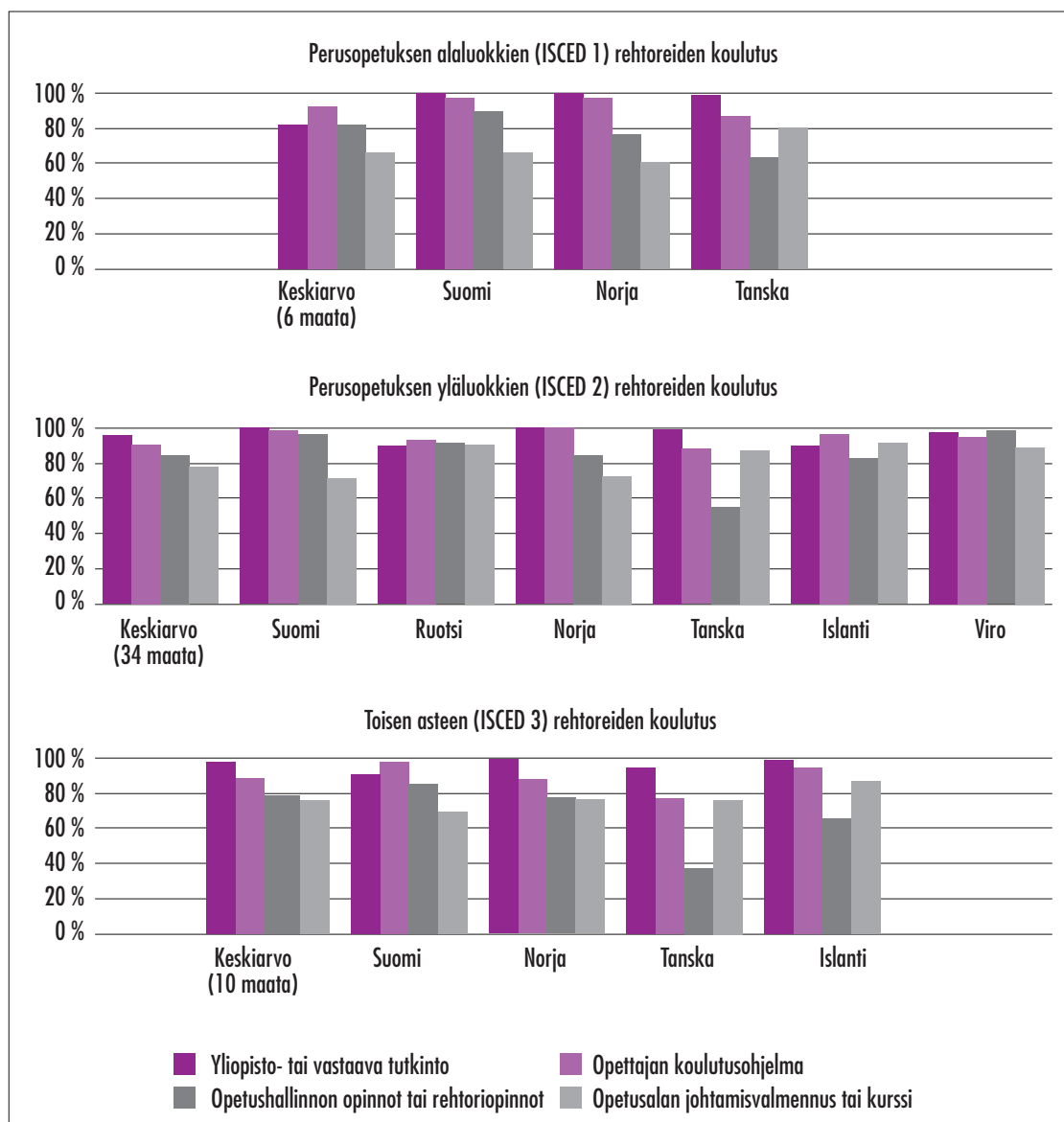
► **Rehtoreilla on tavallisesti koulutusta opetushallinnon alalta**

Lähes kaikissa EU-maissa säädetään, että rehtorilla tulee olla opettajankelpoisuus ja opetuskokemusta. Lisäksi eurooppalaisella rehtorilla tulee tavallisesti olla joko hallinnollista kokemusta, osaamista tai koulutusta. Myös maailmanlaajuisesti rehtoreilla on yliopisto- tai vastaava tutkinto, opettajan kelpoisuus, opetushallinnon- tai rehtoriopinnot ja koulutusta opetusalan johtamisesta.

OECD:n TALIS2013-tutkimukseen osallistuneilla suomalaisilla rehtoreilla oli keskimääräistä vähemmän opetusalan johtamisvalmennusta tai kursseja perusopetuksen yläluokilla (ISCED 2) ja toisella asteella (ISCED 3) kuin muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Perusopetuksen (ISCED 1 ja ISCED 2) osalta Suomessa ja Norjassa rehtoreilla oli verrokkimaita useammin yliopistotutkinto ja opettajankoulutus. Toisella asteella (ISCED 3) suomalaisilla rehtoreilla oli keskiarvoa useammin opettajankoulutus.

Kaikilla koulutusasteilla suurimmalla osalla rehtoreista oli alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Eniten muista TALIS 2013 -tutkimukseen osallistuneista maista poikkeaa Belgia, jossa 90 prosentilla rehtoreista perusopetuksen alaluokkia vastaavassa koulutuksessa oli ammatillisen opintoasteen tutkinto¹ ja vain noin 10 prosentilla alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Opettajaopintojen lisäksi rehtoreilla oli tavallisesti rehtori- tai opetushallinnon opintoja. Vähiten rehtoreilla oli opintoja opetusalan johtamisessa.

Kuvio 10.2. Rehtoreiden koulutus Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013

Lähde: TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, 2014, OECD

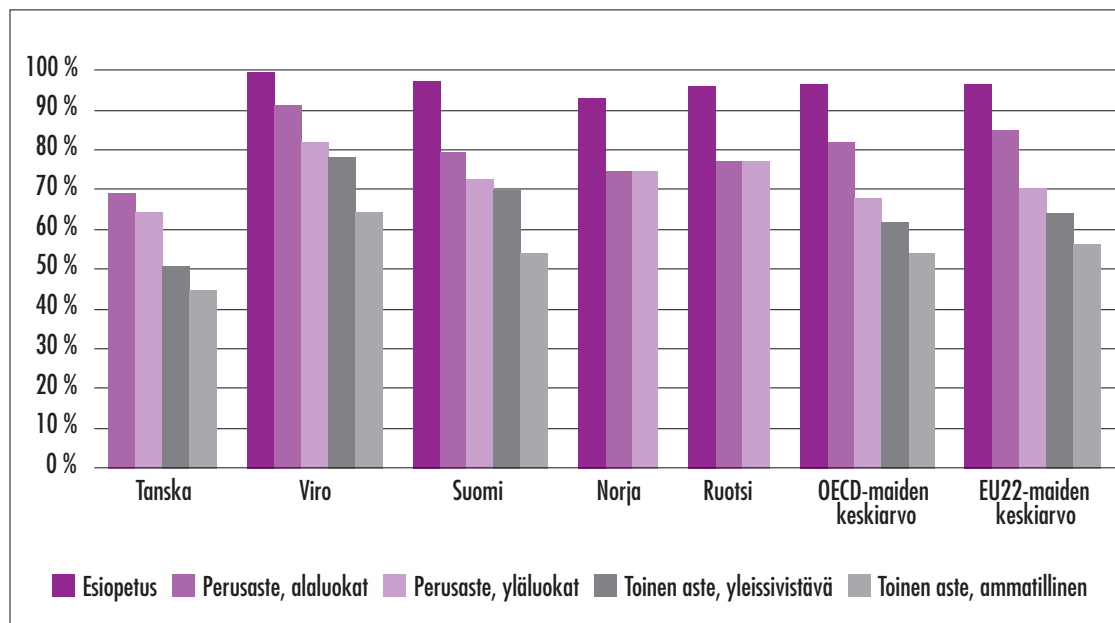
Tietoja ei ole saatavilla Ruotsin, Islannin ja Viron kohdalla perusopetuksen alaluokkien ja Ruotsin ja Viron kohdalla toisen asteen koulutuksen osalta.

1 Ammatillisen opintoasteen tutkinnolla viitataan Suomessa poistuneeseen tutkintomuotoon (kuten merkonomi, sairaanhoitaja), jonka tilalla on nykyään osin ammattikorkeakoulututkinnot ja osin toisen asteen tutkinnot.

► Opetusalan työurat ovat sukupuolittuneita

Maailmanlaajuisesti opettajan ammatti on naisvaltainen. Miesten osuus opettajissa ja rehtoreissa kuitenkin kasvaa ylemmille koulutusasteille siirryttäessä. OECD-maissa esiopetuksen (ISCED 0) opettajista keskimäärin 97 prosenttia, alaluokkien (ISCED 1) opettajista 82 prosenttia, yläluokkien (ISCED 2) 68 prosenttia, lukiota vastaavan koulutuksen (ISCED 3) opettajista 62 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen (ISCED 3) opettajista 54 prosenttia on naisia.

Kuvio 10.3. Naisten osuus opettajista eri koulutusasteilla Pohjoismaissa, Virossa, OECD-maissa ja EU22-maissa

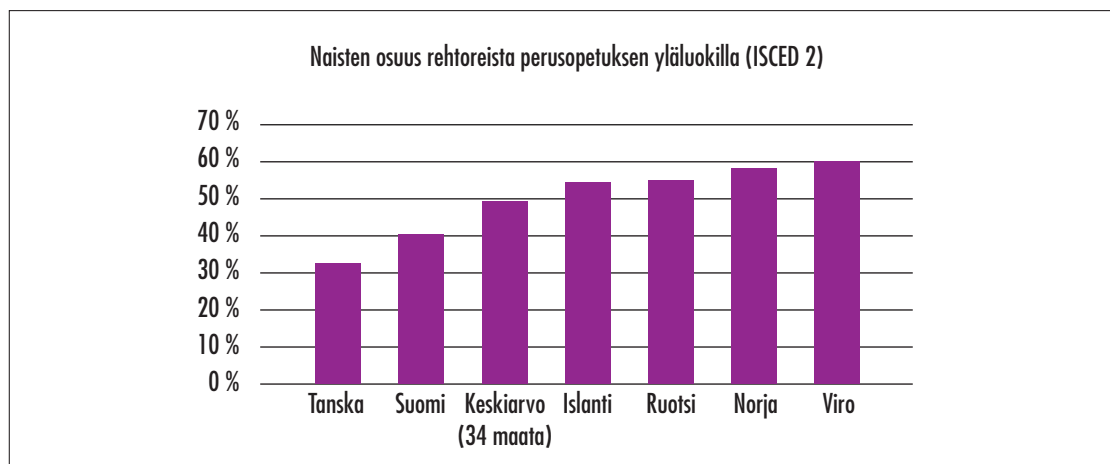
Lähde: Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD 2016

Ruotsin ja Norjan tiedot puuttuvat ammatillisen koulutuksen ja Tanskan tiedot esiopetuksen osalta (2014).

OECD:n Education at a glance -tilastojen mukaan Suomessa naisten ja miesten osuudet opettajista eri koulutusasteilla noudattelivat OECD-maiden keskimääräisiä osuuksia, tosin lukiossa oli Suomessa 8 prosenttia enemmän naisia opettajina kuin kansainvälisesti keskimäärin. EU-maissa, Pohjoismaita lukuun ottamatta, miehiä oli vähiten nuorimmissa ikäryhmissä. On todennäköistä, että miesten osuus opettajista tulee laskemaan.

Ero sukupuolten välillä näkyy myös opettajien urissa. Vaikka rehtorit useimmiten valitaan opettajakunnasta, ei naisten osuus rehtoreista vastaa naisten osuutta opettajissa.

Kuvio 10.4. Naisten osuus rehtoreista (ISCED 2) Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013

Lähde: TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, 2014, OECD

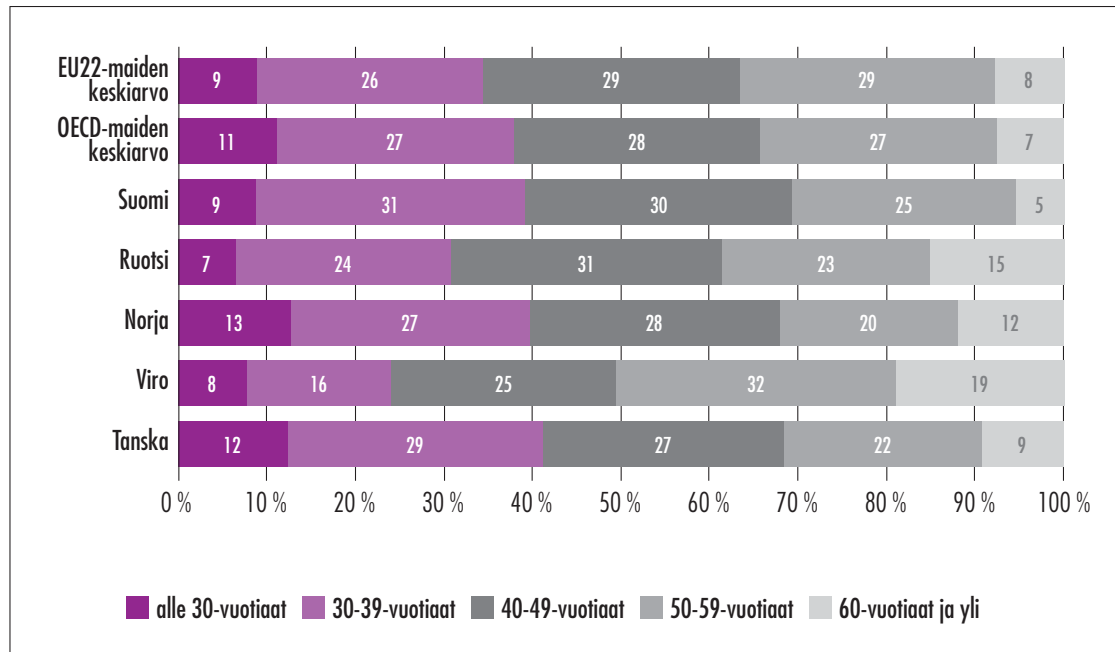
TALIS 2013-tutkimuksen mukaan OECD-maissa naisia rehtoreista perusopetuksen yläluokkia vastaavassa koulutuksessa (ISCED 2) oli keskimäärin 49 prosenttia. Suomessa kyselyyn osallistuneiden naisten osuus rehtoreista oli lähes 10 prosenttia pienempi. Japanissa osuus naisista oli kuusi prosenttia, kun Latviassa puolestaan lähes 80 prosenttia rehtoreista oli naisia. Toisen asteen (ISCED 3) rehtoreista TALIS-tutkimuksessa rehtoreina naisia oli 46 prosenttia. Jakauma vaihteli Australian 39 prosentista Singaporen 54 prosenttiin. Suomalaisista rehtoreista naisia oli 45 prosenttia toisella asteella.

► Opettajakunnan ikärakenne on haaste monessa maassa

Education at a glance -tilastojen vertailussa vuosina 2005–2014 Suomen opettajakunnan ikärakenteessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta, vaikka keskimäärin OECD-maissa vanhempien ikäryhmien osuus on kasvanut merkittävästi. Opettajien eläköityminen on monessa maassa huolenaihe, erityisesti Saksassa, Italiassa ja Ruotsissa. Kelpoisten opettajien vajetta on näissä maissa pyritty korjaamaan muun muassa lisäämällä opettajien opetusvelvollisuutta ja suurentamalla ryhmäkokoja sekä korottamalla eläkeikää. Koulujen ja alueiden kilpailun vuoksi kelpoisia opettajia ei riitä kaikkialle. Ikääntyminen ei kuitenkaan kosketa kaikkia maita samalla tavalla. Vaikka EU-maiden tasolla 40 prosenttia yläluokkien opettajista eläköityy seuraavan 15 vuoden aikana, joissakin maissa tilanne on parempi. Luxemburgissa, Maltalla, Romaniassa ja Iso-Britanniassa yli puolet opettajista on alle 40-vuotiaita.

Opettajakunnan ikärakenne OECD-maissa on samankaltainen kaikilla koulutusasteilla. Education at a Glance -tilastojen mukaan vuonna 2014 noin 82 prosenttia opettajista oli 30-59-vuotiaita. Perusopetuksen alaluokilla 31 prosenttia opettajista oli vähintään 50-vuotiaita. Perusopetuksen yläluokilla 34 prosenttia opettajista oli vähintään 50-vuotiaita ja seitsemän prosenttia vähintään 60-vuotiaita. Toisella asteella vähintään 50-vuotiaita opettajia oli 38 prosenttia. Pohjoismaissa opettajakunnan ikärakenne on melko lailla samanlainen kuin Suomessa.

Kuvio 10.5. Opettajien ikärakenne perusopetuksen yläluokilla (ISCED 2) Pohjoismaissa, Virossa ja OECD-maissa vuonna 2014

Lähde: Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD 2016

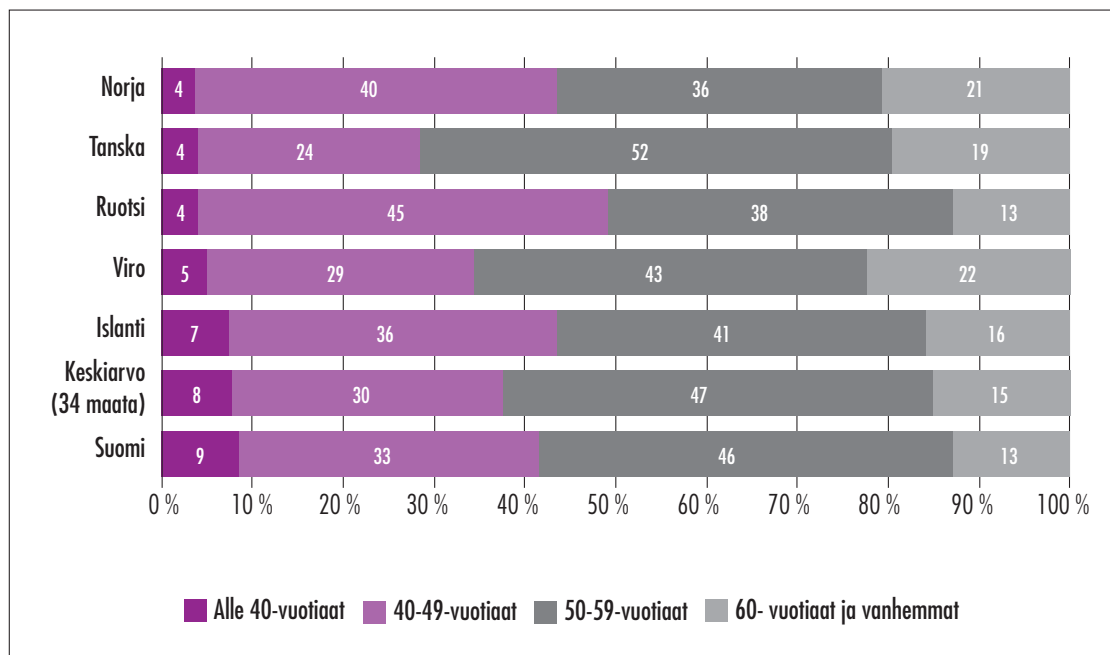
Tiedot puuttuvat Islannin osalta.

► Rehtoreiden ikärakenne vaihtelee maittain

Rehtoreiden keski-ikä TALIS 2013-tutkimuksessa oli 52 vuotta. Nuorimmat rehtorit olivat Meksikossa (46 vuotta) ja vanhimmat Italiassa (59 vuotta). Suomessa rehtorit olivat keskimäärin 53-vuotiaita. Koulutusasteiden välillä ei ole suurta eroa, mutta maittain rehtoreiden ikäjakauma vaihteli suuresti. Kun Romaniassa ja Brasiliassa melkein kolmannes rehtoreista oli alle 40-vuotiaita, niin Japanissa lähes kaikki rehtorit olivat vähintään 50-vuotiaita ja Koreassa lähes puolet oli 60-vuotiaita tai vanhempia. Suomalaisrehtorien ikäjakauma oli hyvin lähellä tutkimukseen osallistuneiden maiden keskiarvoa.

Suomalaisrehtorit perusopetuksen yläluokilla olivat keskimäärin hieman nuorempia kuin Virossa ja Tanskassa, mutta selvästi vanhempia kuin Ruotsissa. Alle 40-vuotiaiden osuus Suomessa oli Pohjoismaista korkein.

Kuvio 10.6. Rehtoreiden ikärakenne perusopetuksen yläluokilla (ISCED 2) Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013

Lähde: TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, 2014, OECD

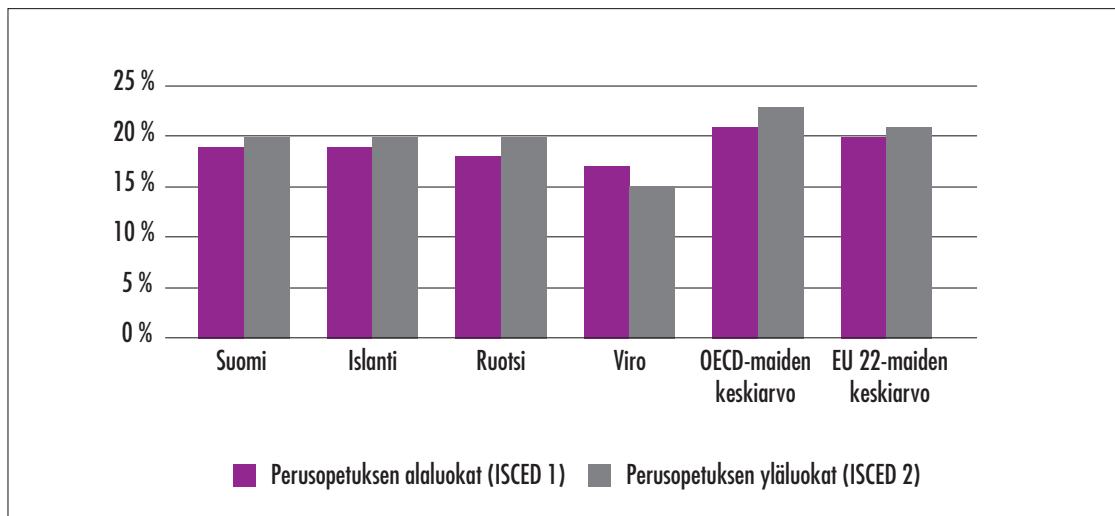
► Opettajien työympäristöt vaihtelevat paljon

Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset luokkakoot ovat pieniä. Keskimääräinen luokkakoko OECD-maissa vuonna 2014 oli perusopetuksen alaluokilla 21 ja yläluokilla 23 oppilasta. Monessa Euroopan ulkopuolisessa maassa, kuten esimerkiksi Etelä-Koreassa ja Japanissa, luokat ovat eurooppalaisia luokkia paljon suurempia. EU-maiden keskimääräinen alaluokkien koko oli 20 oppilasta ja yläluokkien 21 oppilasta. Suomessa luokissa oli keskimäärin 19 oppilasta alaluokilla ja 20 oppilasta yläluokilla.

Pienimmät luokat olivat Luxemburgissa ja Latviassa alaluokilla ja Virossa sekä Latviassa yläluokilla. Kyseisissä maissa oli keskimäärin 15 oppilasta näissä luokissa. Chilessä pienempiä lapsia oli luokassa keskimäärin 30 ja ylemmillä luokilla suurimmat keskimääräiset koot olivat Etelä-Koreassa ja Japanissa, 32 oppilasta luokassa.

Suhteessa oppilaiden määrään Suomessa oli vuonna 2014 enemmän opetushenkilöstöä kuin OECD-maissa keskimäärin, lukuun ottamatta toista astetta. Perusopetuksen 1-6 luokilla OECD-maissa keskimäärin oli 15 oppilasta yhtä opetushenkilöstöön kuuluvaa kohti vaihdellen Meksikon 27 oppilaasta 9 oppilaaseen Kreikassa ja Luxemburgissa. Suomessa suhdeluku oli 13. Verrokkimaissa perusopetuksen 7-9 luokilla oli 13 oppilasta yhtä opetushenkilöstöön kuuluvaa kohti, Suomessa yhdeksän. Toisella asteella (yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa) Suomessa oli 16 opiskelijaa yhtä opetushenkilöstöön kuuluvaa kohti, kun OECD-maiden keskiarvo oli 13 opiskelijaa.

Kuvio 10.7. Keskimääräiset luokkakoot perusopetuksessa 2014 Pohjoismaissa, Virossa, OECD-maissa ja EU22-maissa

Lähde: Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD 2016
Tiedot puuttuvat Norjan osalta.

► Lähes kaikki opettajat osallistuvat täydennyskoulutukseen

Laadukkaasta opettajankoulutuksesta on tullut kansainvälisesti yksi tärkeimmistä kehittämisskohteista. Opetuksen muutos luokkahuone- ja opettajalähtöisestä vuorovaikutukselliseen ja yhteisölliseen tekemiseen vaativat opettajilta uudenlaista osaamista. Euroopan komissio pitää täydennyskoulutuksen kehittämistä myös yhtenä keinona opettajankoulutuksen suosion lisäämiseksi.

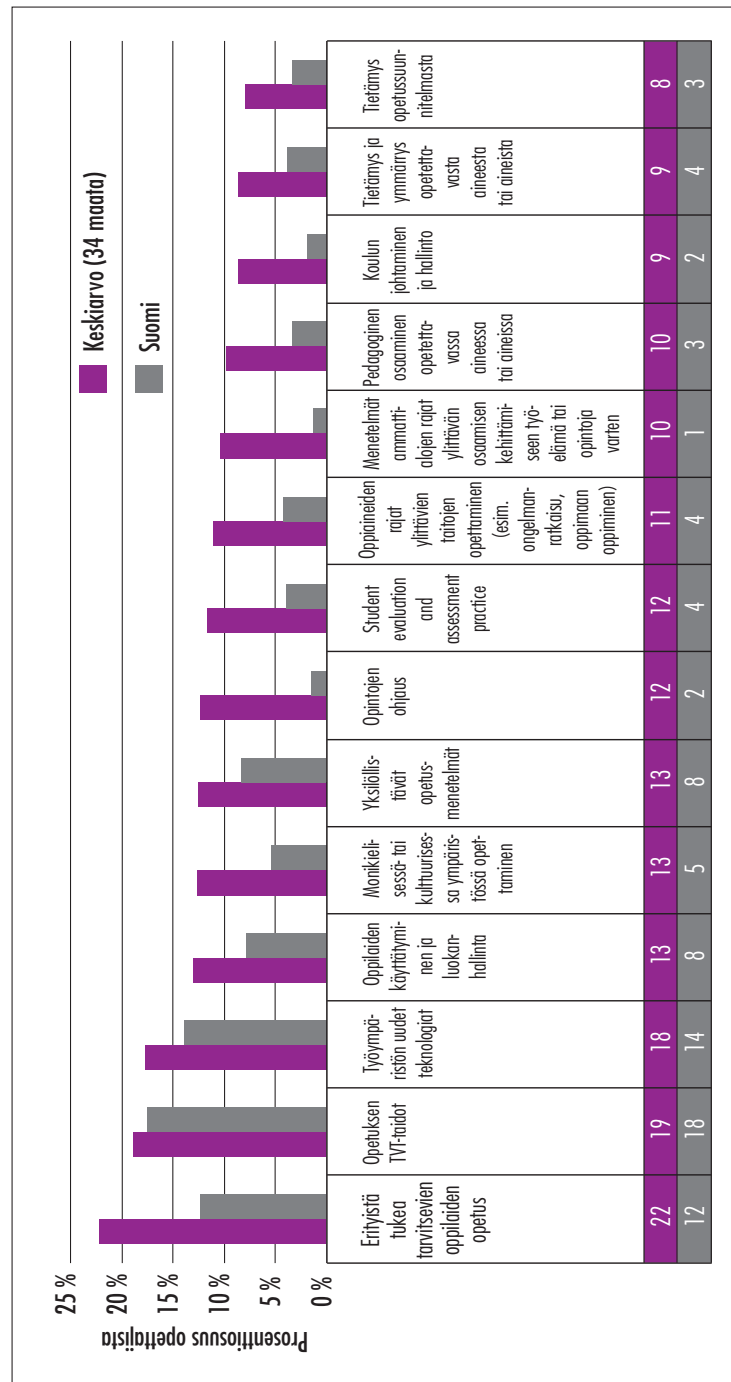
TALIS-tutkimukseen osallistuneista perusopetuksen yläluokkia vastaavan koulutuksen (ISCED 2) opettajista viimeisen 12 kuukauden aikana naisista 89 ja miehistä 87 prosenttia oli osallistunut täydennyskoulutukseen. Suomessa kaikista vastaajista täydennyskoulutukseen samana aikana oli osallistunut 79 prosenttia, Ruotsissa 83, Tanskassa 86, Norjassa 87 ja Virossa 93 prosenttia.

Suomalaiset opettajat osallistuivat harvoin koulutukseen mentoroinnin tai vertaisobservoinnin (5 prosenttia) tai tutkimuksen tekemisen muodossa (8 prosenttia). TALIS-tutkimuksen keskiarvossa vastaavat osuudet olivat 29 prosenttia ja 31 prosenttia. Suomalaisista opettajista 60 prosenttia ja 71 prosenttia muista tutkimukseen vastanneista osallistui kursseille tai työpajoihin.

Ne opettajat, joilla oli vakituinen työsuhde, osallistuivat täydennyskoulutukseen muita enemmän. Opettajan työkokemuksen määrällä eikä maantieteellisellä sijainnilla sen sijaan ei ollut vaikutusta osallistumiseen. EU-maissa näyttää keskimäärin siltä, että opettajat kokevat tarvitsevansa vähiten ammatillista kehittymistä, jos kuuluvat joko nuorimpaan tai vanhimpaan ikäryhmään. Suomessa ja Pohjoismaissa yli 60-vuotiaiden opettajien kokemaa täydennyskoulutustarve putoaa yhtäkkiä selvästi. Ranskassa esimerkiksi lasku on hitaampaa, mutta laskee lopulta samalle tasolle.

TALIS 2013-tutkimuksen mukaan opettajat eri maissa luottavat osaamiseensa ja ovat tyytyväisiä työhönsä riippumatta oppilaiden taustaoista tai luokan koosta. Opettajat arvioivat itse ammatillisen osaamisen kehittämistarpeitaan. Tavallisimmin opettajat kokivat tarvitsevänsä eniten koulutusta erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opettamisessa, TVT-taidoissa ja työpaikan uusissa teknologioissa.

Kuvio 10.8. Osuus opettajista, joilla on oman arvionsa mukaan suuri täydennyskoulutustarve eri aihealueissa Suomessa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013 (ISCED 2)

Lähde: TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, 2014, OECD

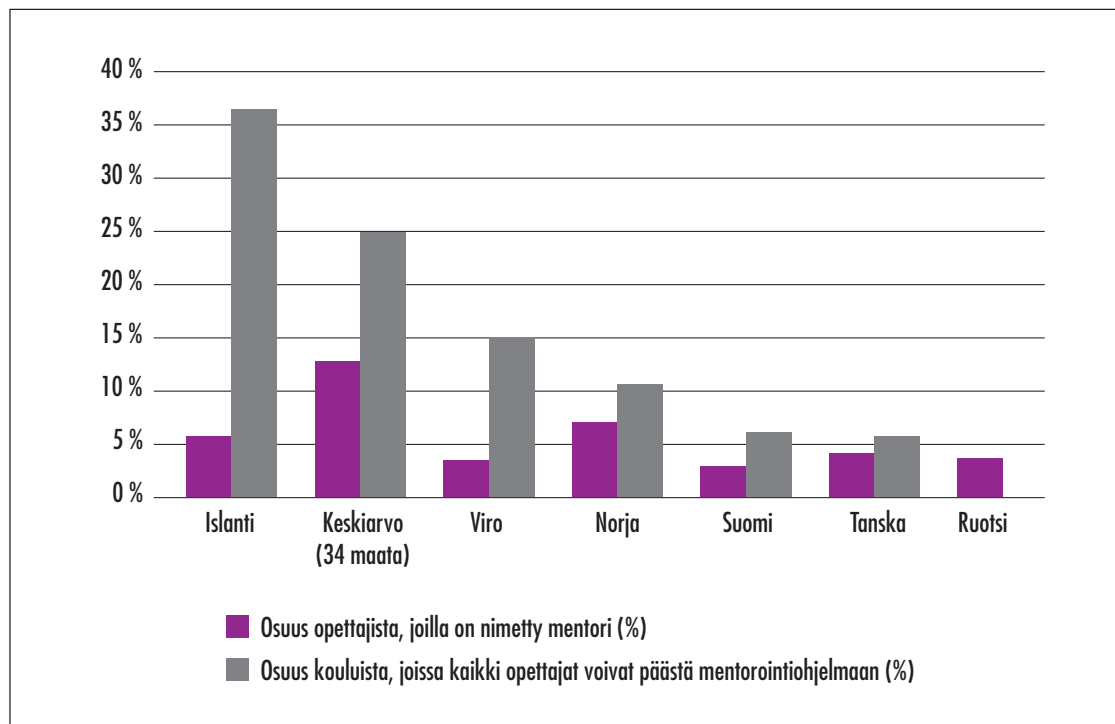
Suomessa samat aiheet koettiin tärkeäksi, mutta koulutustarpeen ilmoittaneiden osuus jokaisessa aiheessa oli matalampi kuin keskimäärin. Suomalaisten opettajien ammatillinen itseluottamus onkin kansainvälisesti keskimääräistä parempaa.

► Mentorointi- ja induktio-ohjelmat ovat tavallisia

Monessa OECD-maassa opettajien ammatillisuuden kehittymisen tueksi on käytössä mentorointi. TALIS 2013-tutkimuksen mukaan 75 prosentissa maita on paljon erilaisia mahdollisuuksia osallistua mentorointitoimintaan. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että mentorointiohjelmaa on tarjolla enemmän kuin niille olisi kysyntää, koska rehtorit raportoivat kouluissaan olevan enemmän näitä ohjelmia verrattuna siihen, kuinka paljon opettajat ilmoittivat osallistuvansa niihin.

TALIS 2013-tutkimukseen vastanneista opettajista oman ilmoituksensa mukaan toimi mentorina yhdelle tai useammalle opettajalle perusopetuksen alaluokilla (ISCED 1) yhdeksän prosenttia, yläluokilla (ISCED 2) kymmenen prosenttia ja toisen asteen koulutuksessa (ISCED 3) 14 prosenttia. Myös Suomessa toisella asteella useampi opettaja (viisi prosenttia) toimi mentorina kuin perusopetuksen yläluokilla (neljä prosenttia) ja perusopetuksen alaluokilla (kolme prosenttia).

Kuvio 10.9. Opettajien pääsy mentorointiohjelmiin (ISCED 2) Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013

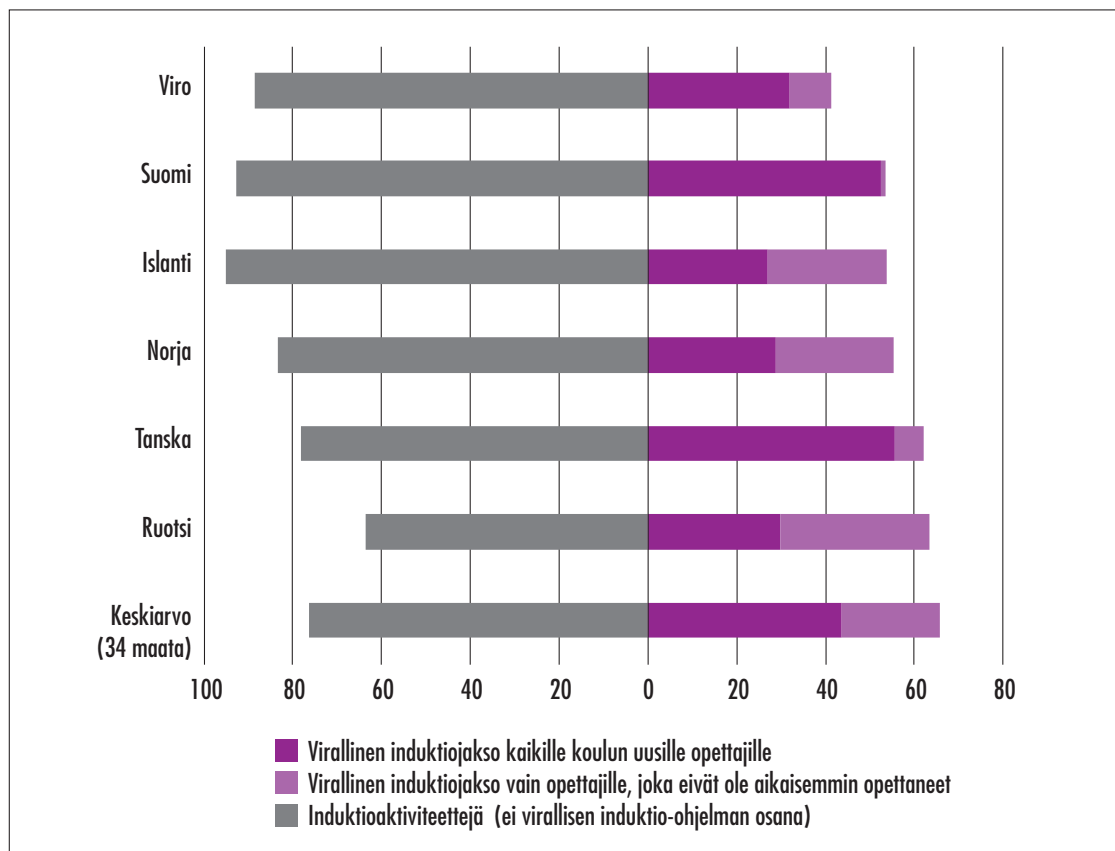

Lähde: TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, 2014, OECD

Mentorointiohjelmat voivat olla tarkoitettu kaikille koulun opettajille, uusille opettajille tai opettajan ammatissa uusille opettajille. Pohjoismaista Islannissa on järjestetty mentorointiohjelma, joka on käytössä laajalti. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa ohjelmia on toiminnassa jossain määrin. Suomessakin pyritään vakiinnuttamaan mentorointi ja vertaistukimallit systemaattiseksi osaksi opettajankoulutuksen kokonaisuutta. Etenkin Suomessa korostuu opettajien vapaamuotoinen perehdyttäminen. OECD-maiden tasolla yleisesti vaikuttaa siltä, että varsinkin perusasteella opettajien keskinäinen tuki ja vapaamuotoinen perehdytystoiminta kompensoivat koulun järjestämien perehdytysohjelmien puutteita uusien opettajien kohdalla.

Opettajan työhöntulovaiheen tukea on pyritty vahvistamaan myös induktio-ohjelmilla. Induktio-ohjelmalla tarkoitetaan järjestelmällistä toimintaa, jolla tuetaan opettajan perehtymistä kouluun tai opettajan ammattiin. Se koostuu formatiivisista ja opettajaa tukevista elementeistä ja on yleensä yksittäisten koulujen organisoimaa ja kohdennettu kaikille uusille opettajille. Ohjelma kestää vähintään useita kuukausia eikä sillä tarkoiteta lyhytaikaisia kouluun ja organisaation perehdyttämisjaksoja.

Kuvio 10.10. Osuus opettajista, joiden koulun rehtori ilmoitti, että koulussa on virallinen tai epävirallinen induktio-ohjelma Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013 (ISCED 2)

Lähde: TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, 2014, OECD

17 EU-maassa on varsinainen induktio-ohjelma, joka tukee uusien opettajien työhöntulovaihetta. Nämä maat ovat Saksa, Viro, Irlanti, Ranska, Italia, Kypros, Luxembourg, Malta, Itävalta, Portugali, Romania, Slovenia, Slovakia, Ruotsi, Iso-Britannia, Kroatia ja Turkki. Vaikka ohjelmien toteutus eroaa maittain siinä, annetaanko opettajille henkilökohtaista tukea vai koulutusta, niiden tarkoituksena on helpottaa ammattiin asettautumista ja vähentää ammatinvaihdon riskiä.

TALIS 2013-tutkimukseen osallistuneissa maissa oli kyselyyn vastanneiden rehtoreiden mukaan virallinen induktio-ohjelma 44 prosentissa maita, joista 22 prosentissa ohjelma oli tarkoitettu vain niille, joille opettajan ammatti on uusi. 76 prosentissa maista oli epävirallisia ohjelmia. Vaikka rehtorit ilmoittivat induktio-ohjelmia järjestettävän, Suomi, Ruotsi ja Norja kuuluivat ryhmään, jossa vain 10 -18 prosenttia osallistui viralliseen induktio-ohjelmaan. Kansainvälistä tutkimusta mentoroinnin ja induktion tehokkuudesta on yhä melko vähän. Induktio ja mentorointi voisivat olla mahdollinen tapa pitää erityisesti uusia opettajia pitempään opetusallalla ja parantaa opettajien mahdollisuuksia täydentää osaamistaan työuran aikana.

► Lähteet

European Commission (2015) Shaping career-long perspectives on teaching A guide on policies to improve Initial Teacher Education http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/reports/initial-teacher-education_en.pdf Haettu 23.5.2017

Ludvigsen, S. & al. (2016) Northern Lights on PISA and TALIS, Nordic Council of Ministers, Copenhagen

OECD (2016) Education at a Glance 2016: OECD Indicators OECD Publishing, Paris

OECD (2017) Empowering and Enabling Teachers to Improve Equity and Outcomes for All, OECD www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9117031e.pdf?expires=1490595347&id=id&accname=ocid49007688&checksum=1A5C7CE677C832D94C0BD54EDA64B17E Haettu 23.5.2017

OECD (2014) TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning, Paris: OECD Publishing

Taulukko- ja kuvioluettelo

Tiivistelmä

Kuvio A.1.	Muodollisesti kelpoisten opettajien osuus koulutusmuodoittain vuonna 2016
Kuvio A.2.	50-vuotiaat tai sitä vanhemmat opettajat koulutusmuodoittain vuonna 2013 ja 2016
Kuvio A.3.	Alle 40-vuotiaat opettajat koulutusmuodoittain vuonna 2013 ja 2016
Kuvio A.4.	Naisten osuus koulutusmuodoittain vuonna 2016
Diagram A.1.	Andelen formellt behöriga lärare enligt utbildningsform år 2016
Diagram A.2.	Lärare 50 år eller äldre enligt utbildningsform år 2013 och 2016
Diagram A.3.	Lärare under 40 år enligt utbildningsform år 2013 och 2016
Diagram A.4.	Andelen kvinnor enligt utbildningsform år 2016

1 Hakeminen opettajankoulutukseen

Taulukko 1.1.	Yhteishaussa luokanopettajan koulutukseen hakeneet ja hyväksytyt
Taulukko 1.2.	Yhteishaussa lastentarhanopettajan koulutukseen hakeneet ja hyväksytyt
Taulukko 1.3.	Ruotsinkieliseen luokanopettajankoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt
Taulukko 1.4.	Ruotsinkieliseen lastentarhanopettajankoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt
Taulukko 1.5.	Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajan koulutukseen hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet
Taulukko 1.6.	Suomenkieliseen peruskoulun erityisopettajan ja varhais erityisopetuksen koulutukseen hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet
Taulukko 1.7.	Ruotsinkieliseen peruskoulun erityisopettajan ja erityislastentarhanopettajan koulutukseen hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet
Taulukko 1.8.	Ammatilliseen opettajankoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt
Taulukko 1.9.	Ammatilliseen erityisopettajankoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt
Taulukko 1.10.	Ammatilliseen opinto-ohjaajan koulutukseen hakeneet ja hyväksytyt
Kuvio 1.1.	Yhteishaussa luokanopettajan koulutukseen hyväksytyt
Kuvio 1.2.	Yhteishaussa lastentarhanopettajan koulutukseen hyväksytyt
Kuvio 1.3.	Ruotsinkieliseen luokanopettajankoulutukseen hyväksytyt
Kuvio 1.4.	Ruotsinkieliseen lastentarhanopettajankoulutukseen hyväksytyt
Kuvio 1.5.	Ammatilliseen opettajankoulutukseen hyväksytyt
Kuvio 1.6.	Ammatilliseen erityisopettajankoulutukseen hyväksytyt
Kuvio 1.7.	Ammatilliseen opinto-ohjaajan koulutukseen hyväksytyt

2 Esi- ja perusopetuksen opettajat

- Taulukko 2.1. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 2.2. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.3. Perusopetuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.4. Viisikymmentä vuotta täyttäneiden osuus perusopetuksen koulujen rehtoreista ja päätoimisista opettajista kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 2.5. Naisten prosentuaalinen osuus perusopetuksen koulujen rehtoreista ja opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.6. Naisten määrä ja prosentuaalinen osuus kyselyyn osallistuneista opettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.7. Palvelussuhteen laatu esi- ja perusopetuksen opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.8. Luokanopettajien ja peruskoulujen esiopetuksen opettajien muodollinen kelpoisuus maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.9. Vähintään viisikymmentä vuotta täyttäneiden opettajien määrä ja prosentuaalinen osuus luokanopettajista ja peruskoulujen esiopetuksen opettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.10. Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.11. Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien muodollinen kelpoisuus maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.12. Vähintään viisikymmentä vuotta täyttäneiden määrä ja prosentuaalinen osuus erityisluokanopettajista ja erityisopettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.13. Naisten osuus erityisluokanopettajista ja erityisopettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 2.14. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 2.1. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 2.2. Perusopetuksen rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 2.3. Perusopetuksen koulujen rehtorien ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen sukupuolittain kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 2.4. Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien sukupuolijakauma maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Kartta Muodollisesti kelpoisten perusopetuksen opettajien osuus maakunnittain 2016

3 Lukiokoulutuksen opettajat

- Taulukko 3.1. Lukiokoulutuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 3.2. Lukiokoulutuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien määrä ja muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 3.3. Viisikymmentä vuotta täyttäneiden osuus lukiokoulutuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 3.4. Naisten prosentuaalinen osuus lukiokoulutuksen rehtoreista ja opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 3.5. Lukiokoulutuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien muodollinen kelpoisuus maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 3.6. Viisikymmentä vuotta täyttäneiden määrä ja prosentuaalinen osuus lukiokoulutuksen lehtoreista ja päätoimisista tuntiopettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 3.7. Naisten määrä ja prosentuaalinen osuus kyselyyn osallistuneista lukiokoulutuksen opettajista maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 3.8. Lukiokoulutuksen opettajien palvelussuhteen laatu tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 3.1. Lukiokoulutuksen rehtoreiden ja opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukautena 2016
- Kuvio 3.2. Lukion rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016 selvityksessä mukana olleissa kouluissa
- Kuvio 3.3. Naisten prosentuaalinen osuus lukiokoulutuksen rehtoreista ja opettajista tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016
- Kartta Muodollisesti kelpoisten lukio-opettajien osuus maakunnittain 2016

Perusopetus ja lukiokoulutus yhteensä

- Taulukko 3.9. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreiden ja opettajien määrä yhteensä ja muodollinen kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 3.10. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 3.11. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen lehtoreiden ja päätoimisten tuntiopettajien määrä yhteensä ja opettajien muodollinen kelpoisuus maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 3.12. Lukion rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016

4 Ammatillisen koulutuksen opettajat

- Taulukko 4.1. Ensisijaisesti ammatillisessa koulutuksessa työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 4.2. Ensisijaisesti opetussuunnitelmaperusteisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa *) työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 4.3. Ensisijaisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa*) työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 4.4. Opettajien muodollinen kelpoisuus tehtävätyypin ja koulutuksen järjestäjän kielen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 4.5. Yhteisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus opettajan ensisijaisesti opettaman aineen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 4.6. Ammatillisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus koulutusalan mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 4.7. Ammatillisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus opettajan eniten opettaman aineen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 4.8. Opettajat tehtävätyypin ja ikäryhmän mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 4.9. Opettajat tehtävätyypin ja sukupuolen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 4.10. Opettajien muodollinen kelpoisuus sukupuolen mukaan maakunnittain kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 4.11. Opettajat ikäryhmän ja oppilaitoksen/koulutuksen järjestäjän maakunnan mukaan (%) kevätlukukaudella 2016
- Taulukko 4.12. Opettajat sukupuolen ja koulutuksen järjestäjän oppilaitoksen maakunnan mukaan (%) kevätlukukaudella 2016
-
- Kuvio 4.1. Ensisijaisesti ammatillisessa koulutuksessa työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Kuvio 4.2. Ensisijaisesti opetussuunnitelmaperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa työskennelleiden opettajien kelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016
- Kuvio 4.3. Ensisijaisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa *) työskennelleiden opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypeittäin kevätlukukausina 2010, 2013 ja 2016
- Kuvio 4.4. Yhteisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus (%) opettajan ensisijaisesti opettaman aineen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 4.5. Ammatillisten opintojen opettajien muodollinen kelpoisuus (%) koulutusalan mukaan kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 4.6. Opettajat ikäryhmän mukaan (%) kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 4.7. Opettajat tehtävätyypin ja sukupuolen mukaan kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 4.8. Muodollisesti kelpoiset opettajat kaikista opettajista (%) kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 4.9. Opettajat ikäryhmän ja oppilaitoksen maakunnan mukaan (%) kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 4.10. Opettajat sukupuolen ja oppilaitoksen maakunnan mukaan (%) kevätlukukaudella 2016

5 Vapaan sivistystyön opettajat

- Taulukko 5.1. Vapaan sivistystyön päätoimisten opettajien opettajakelpoisuus oppilaitostyypeittäin vuosina 2002, 2005, 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 5.2. Naisten osuus tehtävätyypin mukaan vuonna 2016. Kansalaisopistot ja kansanopistot
- Taulukko 5.3. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen päätoimisten opettajien opettajakelpoisuus tehtävätyypin mukaan vuonna 2016
- Taulukko 5.4. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen päätoimisten opettajien opettajakelpoisuus koulutusaloittain vuonna 2016
- Taulukko 5.5. Vapaan sivistystyön opettajiston ikäjakauma tehtävätyypeittäin vuonna 2016
- Taulukko 5.6. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen päätoimiset opettajat tehtävätyypin ja ikäryhmän mukaan vuonna 2016
- Taulukko 5.7. Opettajan eniten opettama aine vapaassa sivistystyössä 2016
- Taulukko 5.8. Vapaan sivistystyön opettajiston kelpoisuus maakunnittain 2016
- Taulukko 5.9. Vähintään viisikymmentä vuotta täyttäneiden opettajien määrä ja prosentuaalinen osuus vapaan sivistystyön opettajista vuonna 2016
- Taulukko 5.10. Naisten määrä ja prosentuaalinen osuus kyselyyn osallistuneista opettajista maakunnittain 2016
- Kuvio 5.1. Muodollisesti kelpoiset vapaan sivistystyön opettajat vuosina 2002-2016
- Kuvio 5.2. Vapaan sivistystyön rehtoreiden ja opettajien prosentuaalinen jakautuminen ikäryhmittäin kevätlukukaudella 2016
- Kuvio 5.3. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen yli 50 -vuotiaiden opettajien %-osuus kaikista opettajista vuosina 2010-2016
- Kartta Muodollisesti kelpoisten vapaan sivistystyön opettajien osuus maakunnittain 2016

6 Lärarsituationen inom den svenskspråkiga utbildningen våren 2016

- Tabell 6.1. Andelen formellt behöriga rektorer och lärare inom den grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2010, 2013 och 2016
- Tabell 6.2. Den formella behörigheten bland lektorer och timlärare i huvudsyssla inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen enligt det huvudsakliga undervisningsämnet våren 2016
- Tabell 6.3. Den formella behörigheten bland rektorer och lärare i huvudsyssla inom den grundläggande utbildningen enligt landskap och undervisningsspråk våren 2016
- Tabell 6.4. Den formella behörigheten bland klasslärare och lärare inom förskoleundervisningen samt lektorer inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen enligt landskap våren 2016
- Tabell 6.5. Den procentuella andelen (%) kvinnor bland rektorer och lärare inom den grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2016
- Tabell 6.6. Andelen formellt behöriga rektorer och lärare inom gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2010, 2013 och 2016

Tabell 6.7.	Den formella behörigheten bland lektorer och timlärare i huvudsyssla inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen enligt det huvudsakliga undervisningsämnet våren 2016
Tabell 6.8.	Den procentuella andelen (%) kvinnor bland rektorer och lärare inom gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2016
Tabell 6.9.	Den formella behörigheten bland rektorer och lärare inom yrkesutbildningen på andra stadiet enligt tjänstetyp och utbildningsanordnarens språk våren 2016
Tabell 6.10.	Andelen formellt behöriga rektorer och lärare inom yrkesutbildningen på andra stadiet enligt tjänstetyp och utbildningsanordnarens språk våren 2010, 2013 och 2016
Tabell 6.11.	Den procentuella andelen (%) kvinnor bland heltidsanställda rektorer och lärare inom den fria bildningen enligt undervisningsplats och undervisningsspråk våren 2016
Diagram 6.1.	Den procentuella andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom den grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2016
Diagram 6.2.	Rektoreernas och lärarnas procentuella fördelning (%) inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen enligt åldersgrupp och tjänstetyp våren 2016
Diagram 6.3.	Den procentuella andelen (%) kvinnor och män bland rektorer och lärare inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp våren 2016
Diagram 6.4.	Den procentuella andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2016
Diagram 6.5.	Rektoreernas och lärarnas procentuella fördelning (%) inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen enligt åldersgrupp och tjänstetyp våren 2016
Diagram 6.6.	Den procentuella andelen (%) kvinnor och män bland rektorer och lärare inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp våren 2016
Diagram 6.7.	Den procentuella andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom yrkesutbildningen på andra stadiet enligt tjänstetyp och utbildningsanordnarens språk våren 2016
Diagram 6.8.	Rektoreernas och lärarnas procentuella fördelning (%) inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen på andra stadiet enligt åldersgrupp våren 2016
Diagram 6.9.	Den procentuella andelen (%) kvinnor och män bland heltidsanställda rektorer och lärare inom den fria bildningen med svenska som undervisningsspråk enligt undervisningsplats våren 2016

7 Opettajien osallistuminen jatko- ja täydennyskoulutukseen, asiantuntijavaihtoon sekä työelämäjaksoihin

- Taulukko 7.1. Perusopetuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)
- Taulukko 7.2. Lukiokoulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)
- Taulukko 7.3. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)
- Taulukko 7.4. Vapaan sivistystyön koulutuksen päätoimisten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)
- Taulukko 7.5. Eri ikäisten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon koulutusasteen mukaan vuonna 2015 (%)
- Taulukko 7.6. Henkilöstöryhmien osallistuminen eri tavoitteita toteuttavaan jatko- ja täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon vuosina 2015
- Taulukko 7.7. Aktiivisuus osallistua täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%) alueittain tarkasteltuna (aluehallintoviraston toiminta-alue) vuonna 2015
- Taulukko 7.8. Suomen- ja ruotsinkielisten oppilaitosten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon vuonna 2015 (%)
- Kuvio 7.1. Perusopetuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)
- Kuvio 7.2. Lukiokoulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)
- Kuvio 7.3. Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)
- Kuvio 7.4. Vapaan sivistystyön koulutuksen päätoimisten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon tehtävätyypin mukaan vuonna 2015 (%)
- Kuvio 7.5. Aktiivisuus osallistua täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%) alueittain tarkasteltuna (aluehallintoviraston toiminta-alue)
- Kuvio 7.6. Suomen- ja ruotsinkielisten oppilaitosten opettajien osallistuminen täydennyskoulutukseen tai asiantuntijavaihtoon (%)
- Kuvio 7.7. Henkilökohtaisen koulutus- ja kehittämissuunnitelmien hyödyntäminen eri koulutusmuodoissa v. 2012 ja 2015
- Kuvio 7.8. Osallistuminen mentorointiin koulutusmuodoittain vuonna 2015
- Kuvio 7.9. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajien osallistuminen työelämäjaksoille koulutusalan ja kielen mukaan vuonna 2015
- Kuvio 7.10. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajien osallistuminen työelämäjaksoille ikäryhmittäin
- Kuvio 7.11. Työelämäjaksolla eri työmuotoihin osallistuminen 2015 (%)
- Kuvio 7.12. Työelämäjaksolle osallistuminen (%) sukupuolittain ja tehtävätyypeittäin vuonna 2015

9 Esi- ja perusopetuksen opetusryhmät

- Taulukko 9.1. Keskimääräinen opetusryhmäkoko 1.-6. luokilla vuosina 2010-2016
- Taulukko 9.2. Opetusryhmäkoko 7.-9. luokilla vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 9.3. Keskimääräinen opetusryhmäkoko 1.-2. luokilla maakunnittain 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 9.4. Opetusryhmien koko 3.-6. luokilla maakunnittain vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 9.5. Opetusryhmien koko 7.-9. luokilla maakunnittain vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 9.6. Opetusryhmien osuudet (%) kokoluokittain 1.-6. luokilla vuosina 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Taulukko 9.7. Keskimääräinen opetusryhmäkoko oppilaitoksen opetuskielen mukaan*
- Taulukko 9.8. Opetusryhmien keskikoko kuntatyypeittäin luokilla 1-6
- Taulukko 9.9. Opetusryhmien keskikoko opetuksen järjestäjän koon mukaan luokilla 1-6
- Taulukko 9.10. Opetettavat oppiaineet vuonna 2016, opetuskielet ja vuosiluokat 7-9 yhteensä
- Kuvio 9.1. Opetusryhmien osuudet (%) koon mukaan 1.-6. luokilla 2016
- Kuvio 9.2. Opetusryhmien osuudet (%) koon mukaan 1.-6. luokilla 2008, 2010, 2013 ja 2016
- Kuvio 9.3. Suurten opetusryhmien osuus 3.-6. vuosiluokilla vuosina 2008-2016

10 Suomalaiset opettajat kansainvälisessä vertailussa

- Kuvio 10.1. Osuus opettajista, jotka ovat suorittaneet yliopisto- tai vastaavan tutkinnon ja opettajankoulutusohjelman Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013
- Kuvio 10.2. Rehtoreiden koulutus Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013
- Kuvio 10.3. Naisten osuus opettajista eri koulutusasteilla Pohjoismaissa, Virossa, OECD-maissa ja EU22-maissa
- Kuvio 10.4. Naisten osuus rehtoreista (ISCED 2) Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013
- Kuvio 10.5. Opettajien ikärakenne perusopetuksen yläluokilla (ISCED 2) Pohjoismaissa, Virossa ja OECD-maissa vuonna 2014
- Kuvio 10.6. Rehtoreiden ikärakenne perusopetuksen yläluokilla (ISCED 2) Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013
- Kuvio 10.7. Keskimääräiset luokkakoot perusopetuksessa 2014 Pohjoismaissa, Virossa, OECD-maissa ja EU22-maissa
- Kuvio 10.8. Osuus opettajista, joilla on oman arvionsa mukaan suuri täydennyskoulutustarve eri aihealueissa Suomessa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013 (ISCED 2)
- Kuvio 10.9. Opettajien pääsy mentorointiohjelmiin (ISCED 2) Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013
- Kuvio 10.10. Osuus opettajista, joiden koulun rehtori ilmoitti, että koulussa on virallinen tai epävirallinen induktio-ohjelma Pohjoismaissa, Virossa ja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa maissa 2013 (ISCED 2)

Painettu
ISBN 978-952-13-6341-2
ISSN 1798-8918

Verkkojulkaisu
ISBN 978-952-13-6342-9
ISSN 1798-8926

